

J A A R V E R S L A G

Voorwoord

De financiële sector in verandering, het toezicht in verandering

INLEIDING

We leven in een tijdperk van verandering en in een verandering van tijdperk. De ontwikkelingen in onze samenleving volgen elkaar in hoog tempo op. Denk aan de toegenomen onzekerheid over werk, de oudedag, een gezonde leefomgeving, de grote instroom van vluchtelingen en andere internationale spanningen. Maar gelukkig zien we ook de eerste tekenen van positieve economische ontwikkelingen en nieuwe vormen van verbinding tussen mensen en initiatieven, vaak met behulp van technologie.

Deze nieuwe ontwikkelingen vinden ook plaats in meer specifieke sectoren, zoals de financiële sector. De financiële sector is volop in beweging, onder meer gedreven door technologie en innovatie. We zien nieuwe toetreders en verdienmodellen. Daarnaast zien we trends zoals de voortdurende lage rente, toenemende kapitaalmarktfinanciering en een verschuiving van de risico's van het collectief naar het individu. Deze veranderingen zorgen voor onvoorspelbaarheid en onzekerheid, maar ze bieden ook kansen en ruimte voor nieuwe ideeën.

MISSIE EN KERNWAARDEN

De AFM is de onafhankelijke gedragstoezichthouder in Nederland voor de financiële markten. De veranderingen in de buitenwereld beïnvloeden ons als toezichthouder vanzelfsprekend ook. We moeten anticiperen op onvoorspelbare en nieuwe vraagstukken en een adequate respons geven op nieuwe ontwikkelingen, maar ook op de problemen uit het recente verleden.

In het afgelopen jaar heeft de AFM daarom een strategische analyse gemaakt van de ontwikkelingen buiten en binnen de organisatie. Op basis van deze analyse hebben we ons toezicht herijkt en prioriteiten geformuleerd die de organisatie nog effectiever, efficiënter en wendbaarder moeten maken. We hebben daartoe ook onze missie herzien. De nieuwe missie luidt: 'De AFM maakt zich sterk voor eerlijke en transparante financiële markten. Als onafhankelijke gedragstoezichthouder dragen wij bij aan duurzaam financieel welzijn in Nederland'.

Deze missie stelt ons in staat om meer focus aan te brengen in ons toezicht en nog betere keuzes te maken over de inzet van onze middelen. Ook hebben we onze kernwaarden vernieuwd. Als toezichthouder gaat het om de balans tussen ‘doortastendheid’ en ‘zorgvuldigheid’ en de balans tussen de waarden ‘autonomie’ en ‘verbinding’. Deze waarden dienen als kompas voor al ons handelen en ondersteunen ons bij het nemen van beslissingen. We bouwen in de komende periode voort op de beweging die we in 2015 hebben ingezet.

In lijn met de missie heeft de AFM het gewaagde doel geformuleerd om in 2022 aantoonbaar een grensverleggend toezichthouder te zijn.

TERUGBLIK OP 2015

Van buiten naar binnen kijkend

Sinds de financiële crisis werkt de financiële sector aan de verandering naar een organisatiecultuur waarin het centraal stellen van klantbelang duurzaam verankerd is. De afgelopen jaren is op onderdelen vooruitgang geboekt. De praktijk laat echter zien dat de duurzame verankering van deze veranderingen lastig is; dat vraagt om doorzettingsvermogen, discipline en continue alertheid op mogelijke terugval. Door voortdurend contact te onderhouden met onze stakeholders, houden we zicht op de voortgang en nieuwe ontwikkelingen. Zo zien we bij het toezicht op de grote banken en verzekeraars dat de dashboardscores voor de mate waarin zij het klantbelang centraal stellen, in 2015 niet opwaarts gaan, maar gestabiliseerd zijn. Wij streven ernaar dat de opwaartse lijn van de voorgaande jaren de komende tijd weer kan worden doorgetrokken. Wij verwachten ook dat de sector de verbeteringen die zij heeft doorgevoerd in de dienstverlening aan consumenten naar de zakelijke markt vertaalt. De noodzaak hiervan blijkt uit de in december geconstateerde onjuistheden en onvolledigheden in de herbeoordelingen door de banken van rentederivatendossiers. Tegelijkertijd zien we ook positieve ontwikkelingen en stappen

voorwaarts. En onze nadrukkelijke roep om meer transparantie over de individuele scores van de banken heeft onder meer geleid tot de Vertrouwensmonitor. Met de Vertrouwensmonitor hebben de banken afgelopen jaar zelf een instrument gemaakt waarmee ze verantwoording over hun prestaties afleggen aan de samenleving en ons als toezichthouder en waarmee ze elkaar scherp houden. Wij verwelkomen dergelijke initiatieven van harte. Om dit initiatief en soortgelijke initiatieven blijvend te kunnen stimuleren, zijn we continu in gesprek met al onze stakeholders, bijvoorbeeld via het Adviserend Panel en het Consumentenpanel.

In het afgelopen jaar hebben ook de accountantsorganisaties stappen gezet die de basis vormen voor structurele verbetering van de kwaliteit. Aanpassingen in de governance, structuur, processen, gedrag en cultuur van de organisaties zijn daar noodzakelijke randvoorwaarden voor. Hierin hebben we onze jarenlange ervaringen bij toezicht op banken en verzekeraars gebruikt. Het is nu voor de organisaties van belang om naast de opzet van de maatregelen ook de daadwerkelijke werking te toetsen en een onverminderde focus te blijven houden op de duurzame cultuurverandering.

Ook op het gebied van pensioen zien we diverse ontwikkelingen, zoals de inwerkingtreding van de Wet pensioencommunicatie, die moet bijdragen aan de verbeterde informatievoorziening aan deelnemers. Onderzoek van de AFM naar dit onderwerp benadrukt daarnaast hoe belangrijk het is om de drempels voor pensioenconsumenten weg te nemen om hun situatie te verbeteren; een derde van de Nederlanders stevent af op een lager netto pensioeninkomen dan zij nodig heeft voor hun beoogde bestedingsbehoefte.

Ook kent de financiële sector nieuwe toetreders, de fintech-partijen, die bezig zijn met nieuwe manieren van dienstverlening, daarbij gebruikmakend van technologie en data. Deze nieuwe partijen zetten de traditionele verhoudingen onder druk, maar

tegelijkertijd bieden ze consumenten ook nieuwe en mogelijk meer passende dienstverlening. We zien een belangrijke uitdaging voor traditionele spelers. Zij kampen met problemen uit het verleden en ze moeten tegelijkertijd de concurrentie aangaan met nieuwe fintech-spelers. Voor de kapitaalmarkten wordt het afgelopen jaar gekenmerkt door de voorbereiding op en de invoering van nieuwe Europese regelgeving, zoals MiFID II, EMIR en MAR, die het functioneren van de markt, beleggersbescherming en integriteit een stap verder brengen.

Binnen de AFM

Niet alleen de buitenwereld is in verandering, ook de interne organisatie van de AFM is in verandering. In het afgelopen jaar hebben wij onder de vlag van een Meerjaren Agenda (MJA), een langetermijnvisie opgesteld die ons in staat stelt om ons toezicht sterker en toekomstbestendig te maken. Dit heeft geleid tot een agenda voor de jaren 2016-2018, maar ook tot een nieuwe inrichting en het verder professionaliseren van de (toezichts)organisatie.

In 2015 hebben we de basis gelegd voor de verdere ontwikkeling. Om onze ambities te kunnen realiseren, hebben we ons topmanagement versterkt met een nieuwe bestuurder en een COO en een bijna geheel nieuwe raad van toezicht. Ook in het seniormanagement is door roulatie en het aantrekken van nieuwe hoofden gezorgd voor versterking en een frisse blik. Om de nieuwe ontwikkelingen in de markt het hoofd te bieden, zijn we gestart met het werven van experts met operationele en IT-expertise, IT-security, expertise op gebied van risicomangement, data-analyse, compliance en kennis van gedragswetenschappen. Daarnaast hebben we onze arbeidsvoorwaarden gemoderniseerd en hebben we geïnvesteerd in de versterking van het IT- en informatiemanagement, IT-security en ons stakeholdermanagement. We vinden het ook belangrijk om in ons toezicht een realistisch beeld van de consument te hanteren. Daarom hebben we onderzoeken gedaan naar het gedrag van

consumenten om ons toezicht effectiever te maken. We hebben inzichten opgedaan op onder meer het gebied van hypotheekadvies, pensioen en beleggen.

Hoewel we continu gericht zijn op het verder professionaliseren van onze organisatie en het ontwikkelen van ons toezicht, gaan er soms ook zaken niet goed. Denk bijvoorbeeld aan het rentederivatendossier. De AFM heeft in het afgelopen jaar geconstateerd dat er onjuistheden en onvolledigheden zaten in herbeoordelingen door de betrokken banken, waarbij onder meer onvoldoende vanuit het klantbelang was geredeneerd. Hoewel de banken primair verantwoordelijk zijn voor het zorgen voor een oplossing bij de rentederivaten, hebben wij als toezichthouder ook tekortkomingen geconstateerd bij onze eigen toetsing van de herbeoordelingen. Dat betreuren we zeer en we werken hard aan een oplossing. De uitkomsten van ons interne en het externe onderzoek zullen de basis vormen voor het verbeteren van onze eigen processen en het trekken van lessen voor de toekomst.

BLIK OP 2016

Het komend jaar bouwen we verder op het fundament dat in 2015 is gelegd. We zetten de beweging die we ingezet hebben door. Dat betekent dat we de problemen van het verleden blijven aanpakken, maar dat we een deel van onze capaciteit inzetten op het beantwoorden van de uitdagingen van de toekomst. De eerste prioriteit in het komend jaar is het verkleinen van de ongewenste risico's in de financiële markten door regulier en thematisch toezicht op zowel traditionele als nieuwe spelers. Het gaat dan onder meer om het verkleinen van risico's die samenhangen met de aanhoudend lage rente, het verschuiven van risico's naar het individu, en de impact van technologische ontwikkelingen.

De tweede prioriteit voor 2016 is het versterken en vernieuwen van het toezicht door gericht te investeren in technologie en methodieken. Om ongewenste

risico's voor de samenleving te verkleinen, moeten we onszelf ontwikkelen tot een technologie- en datagedreven organisatie. Hierin zal het nieuw opgerichte Expertise Centrum een spilfunctie moeten gaan vervullen.

Om alert te kunnen reageren, past de AFM ook de interne organisatie aan. De derde prioriteit betreft het vereenvoudigen van de AFM en het aanscherpen van het besturingsmodel. Daarbij worden risicobeheersing en verantwoording belangrijker, door te sturen op resultaat en discipline en de ontwikkeling van leiderschap. Waar mogelijk worden werkprocessen, zoals accountmanagement, signalering van risico's en vastlegging van data, vereenvoudigd en gebundeld, onder meer via Lean Six Sigma en IT-investeringen.

CONCLUSIE

De wereld in verandering betekent het toezicht in verandering. Als toezichthouder dragen wij een grote verantwoordelijkheid op onze schouders. De samenleving heeft hoge en soms irreële verwachtingen van het toezicht, daar waar het gaat om het voorkomen van alle risico's in de sector. Wij zijn ons daarom zeer bewust van het belang van het afleggen van verantwoording over ons eigen handelen. Dat zullen we ook het komend jaar blijven doen. Wij kijken daarom uit naar de voortzetting van onze soms stevige, maar open gesprekken met al onze gesprekspartners; in de financiële sector, de politiek, de samenleving, met consumenten en alle andere stakeholders en betrokkenen.

Tot slot, 2015 was een jaar vol ontwikkelingen en veranderingen, ook voor ons. Graag bedank ik namens het bestuur, alle medewerkers, en vooral ook bestuurder Theodor Kockelkoren die dit jaar na 13 jaar afscheid nam van de AFM, voor hun goede bijdrage aan ons belangrijke werk als toezichthouder.

Merel van Vroonhoven
Voorzitter,
namens het bestuur,
Gerben Everts
Harman Korte
Femke de Vries

en namens de COO,
Frans van den Hurk

Inhoudsopgave

➤	Voorwoord	II
➤	Leeswijzer	1
➤	Managementsamenvatting	2
➤	Toezichtaanpak AFM	8
➤	VERSLAG VAN DE RAAD VAN TOEZICHT	13
➤	DEEL I – ACTIVITEITENVERSLAG	24
➤	1. AFM-thema's	25
➤	1.1 Productaanbieders stellen het belang van de klant centraal	26
➤	1.2 Kwaliteit van financiële dienstverlening is beter	33
➤	1.3 Kwaliteit vermogensopbouw is beter	39
➤	1.4 Financiële dienstverlening aan zakelijke partijen is passend	48
➤	1.5 Pensioenuitvoerders geven overzicht en inzicht in de hoogte en risico's van pensioen	55
➤	1.6 De kwaliteit van governance, verslaggeving en accountantscontrole gaat omhoog	61
➤	1.7 De effectenmarkten functioneren eerlijk en efficiënt en de infrastructuur blijft bestendig	68
➤	1.8 Gedragstoezicht draagt bij aan stabiliteit van het financiële stelsel	79
➤	1.9 Schadelijk gedrag en financiële criminaliteit nemen af	84
➤	2. Afzonderlijke aandachtsgebieden	90
➤	2.1 Doorlopend toezicht	91
➤	2.2 Begrijpen en versterken financiële consument	93
➤	2.3 Gedrag en cultuur	98
➤	2.4 Toezicht Caribisch Nederland	103
➤	2.5 Beïnvloeding van het internationale speelveld	105
➤	2.6 Bedrijfsvoering	110
➤	3. Organisatie en besturing	114
➤	3.1 Governance bij de AFM	115
➤	3.2 AFM in cijfers	123
➤	3.3 Juridische procedures en toelichting	127
➤	Testimonials	
➤	Merel van Vroonhoven	11
➤	Harman Korte	53
➤	Gerben Everts	77
➤	Femke de Vries	101
➤	Frans van den Hurk	129
➤	DEEL II – JAARREKENING	131
➤	DEEL III – OVERIGE GEGEVENS	163
➤	BIJLAGEN	171

Leeswijzer

Voor u ligt het jaarverslag van de AFM over het jaar 2015. In het jaarverslag legt de AFM verantwoording af over de uitvoering van haar taken.

Als eerste volgt het verslag van de raad van toezicht.

In hoofdstuk 1 worden de negen thema's behandeld waarin het toezicht van AFM in 2015 was georganiseerd. Bij elk thema wordt beschreven wat de doelstellingen en uitdagingen waren, welke aanpak de AFM heeft gekozen en wat de resultaten en effecten waren. Daar waar de lasten 10 procent of meer afwijken van de begroting, is een toelichting opgenomen.

Hoofdstuk 2 beschrijft enige afzonderlijke aandachtsgebieden van de AFM. Eerst wordt het doorlopend toezicht van de AFM beschreven. Vervolgens wordt uitgelegd hoe de AFM in het toezicht steeds meer gebruikmaakt van inzichten uit de gedragswetenschappen om de financiële consument te begrijpen en te versterken. Daarna wordt uiteengezet hoe de AFM met kennis en begrip

van gedrag en cultuur binnen organisaties risico's in beeld brengt om effectieve interventies te bepalen. Ook komt het toezicht op Caribisch Nederland aan bod, evenals de beïnvloeding van het internationale speelveld. Tot slot wordt aandacht besteed aan de bedrijfsvoering van de AFM.

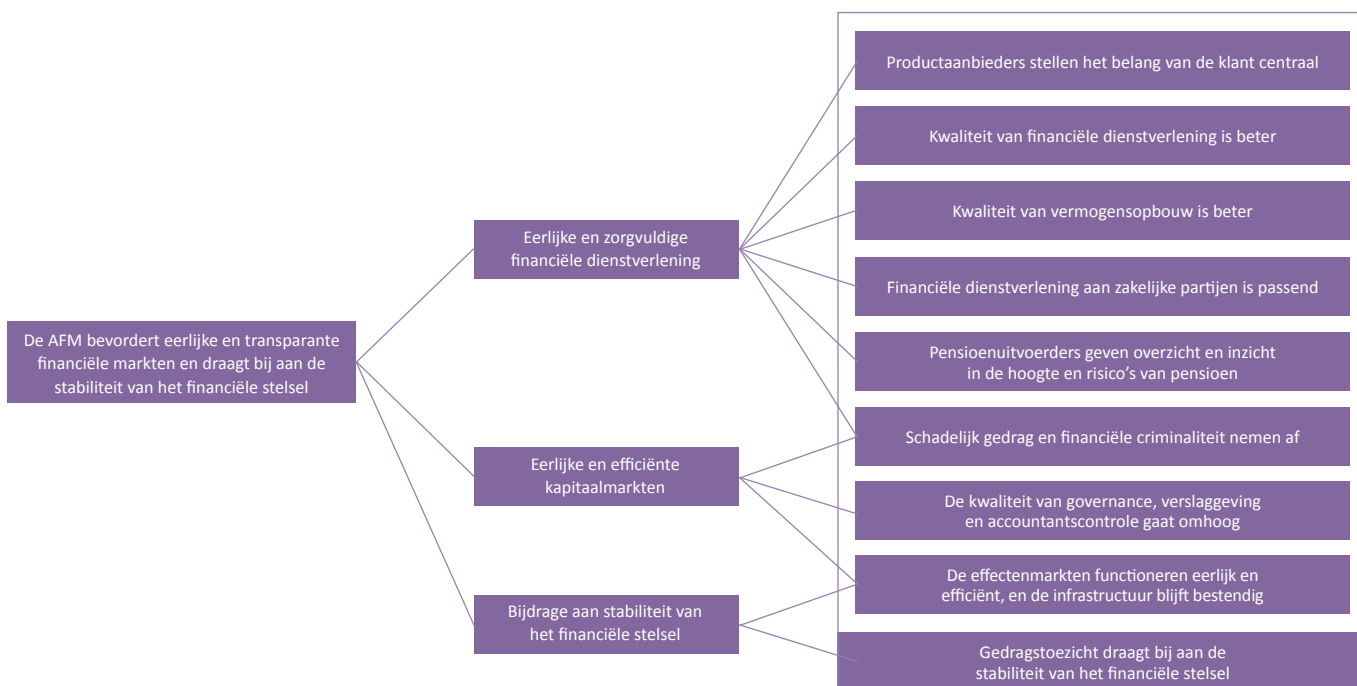
Tot slot volgt in hoofdstuk 3 de interne organisatie van de AFM, worden de opgelegde informele en formele maatregelen beschreven en wordt een toelichting gegeven op de juridische procedures.

Managementsamenvatting

BELANGRIJKSTE RESULTATEN VAN HET TOEZICHT

Het toezicht van de AFM was in 2015 rond negen thema's georganiseerd. Ieder thema heeft als doelstelling door adequaat toezicht te houden een belangrijk marktrisico te beheersen.

Onderstaand schema geeft de vertaling van de missie naar strategische doelstellingen en thema's in 2015 weer.

Hieronder geven we per thema een korte beschrijving van de belangrijkste toezichtresultaten in 2015. De uitgebreide beschrijving vindt u in hoofdstuk 1 van dit jaarverslag.

Klantbelang centraal

Bij het thema ‘Klantbelang centraal’ heeft de AFM gezien dat de scores van de grootste financiële ondernemingen op het dashboard na vijf jaar opwaartse beweging zijn gestabiliseerd. In 2015 zagen we dat banken en verzekeraars nog vaker uit eigen initiatief een extra stap kunnen zetten voor de klant en dat veranderingen nog niet altijd worden doorgevoerd naar andere bedrijfsonderdelen, distributiekanaal of type klanten, dan waar de AFM eerder haar toezichtinspanningen op richtte (zie hierna bij ‘Klantbelang dashboard’). Dit vraagt om reflectie op de aanpak om te bekijken hoe en waar we de markt een nieuwe impuls kunnen geven. Concrete verbeteringen zijn gerealiseerd bij het productontwikkelingsproces van aanvullende zorgverzekeringen en autofinancieringen. Bij beleggingsverzekeringen hebben de verzekeraars nu het grootste gedeelte van hun polishouders geactiveerd. Er worden verbeteringen doorgevoerd in de behandeling van klanten bij betalingsachterstanden bij hypotheek.

Kwaliteit financiële dienstverlening

Bij ‘Kwaliteit financiële dienstverlening’ was ons toezicht vooral gericht op de naleving door de sector van de recente regelgeving op het gebied van het provisieverbod en vakbekwaamheid. Tegelijkertijd heeft de AFM geïnvesteerd in kennis van consumentengedrag. Deze kennis zorgt ervoor dat we beter begrijpen waarom consumenten niet altijd een passende keuze (kunnen) maken. Sinds 2015 beschikt de (overgrote) meerderheid van de financieel adviseurs over de juiste diploma’s om consumenten te adviseren. Zij hebben actuele kennis en vaardigheden, wat moet leiden tot kwalitatief goede adviezen. Daarnaast heeft een meerderheid van de (middel)grote zelfstandig adviseurs geen afspraken en/of geldstromen met intermediaire aanbieders (meer).

Vermogensopbouw

Bij het thema ‘Vermogensopbouw’ is hard gewerkt aan verbetering van de beleggingsdienstverlening. De AFM heeft de sector daartoe aangespoord door onderzoeken te doen naar de kwaliteit van de beleggingsdienstverlening, door het beter inzichtelijk laten maken van de kosten en door in te zetten op verandering van wetgeving, nationaal en internationaal. Ook wil de AFM dat de dienstverlening beter aansluit op de klantbehoeften. Kennis van de beweegredenen van zelfstandig beleggers kan hierbij helpen. Uit ons onderzoek naar de beleggingsdienstverlening bij banken en zelfstandig vermogensbeheerders blijkt dat de kwaliteit gemiddeld genomen is verbeterd vergeleken met 2014. Het provisieverbod beleggingsondernemingen, dat in 2014 is ingevoerd, wordt goed nageleefd. Op aandringen van de AFM is op 1 januari 2015 de Vergelijkende Kosten Maatstaf geïntroduceerd. Hierdoor kunnen consumenten de kosten van de dienstverlening beter vergelijken.

Zakelijke dienstverlening

Bij ‘Zakelijke dienstverlening’ vindt de AFM dat de sector de verbeteringen die de afgelopen jaren zijn doorgevoerd in het belang van consumenten, moet doorvertalen naar (kwetsbare) zakelijke klanten. Wij zijn er nog niet gerust op dat de sector deze extra stap zet. De goede scores die de sector behaalt voor de informatieverstrekking aan particuliere klanten staan bijvoorbeeld in schril contrast met het resultaat op het onderdeel Informatieverstrekking Banken Zakelijk van het Klantbelang dashboard. Op de precontractuele informatie bij kredietverlening aan het mkb scoren de banken met een gemiddelde van 2,3 ruim onder de maat. Betrokken banken hebben aangegeven de bevindingen te herkennen en op te pakken. Ook bij het herbeoordelen van rentederivatencontracten met mkb-ondernemingen blijken banken bij de uitvoering van hun eigen werkprogramma’s het klantbelang onvoldoende centraal te hebben gesteld. Aan één bank is een bestuurlijke boete opgelegd voor onvoldoende dossiervorming bij rentederivaten. In maart 2016 heeft de AFM een aanpak gepresenteerd voor herstel door

banken voor klanten met rentederivatenproducten, met als doel dat de getroffen klanten krijgen waar ze recht op hebben. De AFM heeft daarnaast tekortkomingen geconstateerd bij de eigen toetsing van de herbeoordelingen. De raad van toezicht heeft in dat kader in december opdracht gegeven om een onafhankelijk onderzoek uit te voeren.

Pensioen

Bij het thema ‘Pensioen’ is de AFM gestart met het toezicht op de Wet pensioencommunicatie, die op 1 juli 2015 in werking is getreden. Deze wet vereist dat alle informatie van de pensioenuitvoerder aan de deelnemer evenwichtig, duidelijk en juist is, en afgestemd op de behoeften en wensen van de deelnemer. Ook introduceert de wet op termijn nieuwe informatiemiddelen zoals Pensioen 1-2-3. Daarnaast krijgen pensioendeelnemers een beter inzicht in de risico’s en onzekerheden die bij het pensioen horen. Ruim 80 procent van de pensioenuitvoerders is bekend met de nieuwe Wet pensioencommunicatie, zodat zij deze op de juiste wijze kunnen interpreteren en implementeren. Uit onderzoek van de AFM is gebleken dat pensioenfondsen hun deelnemers onvoldoende evenwichtig voorlichten over indexatie in het verleden, heden en met name de verwachte indexatie voor de komende jaren. Uit een rondgang eind 2015 langs vijf pensioenfondsen bleek dat de meeste fondsen de informatie hebben verbeterd.

Accountantscontrole

Bij thema ‘Governance, verslaggeving en accountantscontrole’ is in 2015 een verbeteringsprogramma opgestart. In 2013 en 2014 heeft de AFM vastgesteld dat de kwaliteit van de accountantscontroles door de grotere accountantsorganisaties onder de maat was. De sector heeft ook zelf in het NBA-rapport ‘In het publiek belang’ geconcludeerd dat fundamentele veranderingen nodig zijn om de kwaliteit structureel te verbeteren; in de governance, structuur, processen, gedrag en cultuur van accountantsorganisaties. Met behulp van onder meer het nieuw geïntroduceerde dashboard monitort de AFM de voortgang en zal

zij de partijen aanjagen en motiveren en hierover rapporteren aan de sector en andere stakeholders. Tegelijkertijd zal de AFM handhavend optreden daar waar de ernst van specifieke overtredingen hier aanleiding toe geeft. Hiermee draagt de AFM er aan bij dat accountantsorganisaties voortvarend werken aan een fundamentele verandering en verbetering van de randvoorwaarden om de kwaliteit van hun wettelijke controles te verhogen en daarmee meer in het publiek belang te handelen. In vervolg op de bevindingen uit de Big 4-onderzoeken van 2014 heeft de AFM medio 2015 vier dossiers overgedragen aan de boetefunctionaris. De kwaliteit van de financiële verslaggeving laat al enkele jaren een stijgende lijn zien, maar die heeft zich in 2015 niet doorgezet. Uit de onderzoeken die de AFM in 2015 heeft gedaan naar beursgenoteerde ondernemingen met een verhoogd risico op fouten in de financiële verslaggeving over 2014, kwamen relatief veel (voorlopige) bevindingen naar voren. Ook uit de drie themaonderzoeken die de AFM uitvoerde naar de toelichting bij belangen in ondernemingen, pensioenen en bankconvenanten blijken verbeterpunten.

Kapitaalmarkten

Bij het thema ‘Kapitaalmarkten’ is het aantal meldingen over handel met voorwetenschap of marktmanipulatie in het afgelopen jaar met 20 procent gestegen. Uit het totaal aantal meldingen in vergelijking met andere Europese toezichthouders leidt de AFM af dat deze stijging niet het gevolg is van meer marktmisbruik, maar volgt uit verbeterde controles bij marktpartijen. Deze partijen hebben zelf ook belang bij een eerlijk functionerende markt. De AFM heeft een groot aantal van deze meldingen onderzocht. Inmiddels hebben vier meldingen geresulteerd in overdracht van het dossier aan de boetefunctionaris. Eén melding heeft geleid tot een melding bij het Openbaar Ministerie. De AFM heeft ruim 250 keer contact gehad met beursgenoteerde ondernemingen, handelaren en beleggers over het correct omgaan met koersgevoelige informatie, financiële verslaggeving, meldingen en emissies/openbare biedingen. In zo’n 25 gevallen leidde dit meteen tot een nalevingseffect, bijvoorbeeld

het uitbrengen van een persbericht of het corrigeren van een bericht in de media. Drie keer heeft de AFM de beurshandel moeten onderbreken om de handel met ongelijke informatie te voorkomen totdat een persbericht werd gepubliceerd.

Financiële stabiliteit

Bij het thema ‘Financiële stabiliteit’ was een belangrijk aandachtspunt in 2015 de impact van de lage rente op het functioneren van financiële markten. Hieraan gerelateerde onderwerpen waren de invloed van de lage rentestand op marktliquiditeit en de mogelijke systeemrisico’s binnen vermogensbeheer. Ook is in samenwerking met DNB onderzocht welke invloed nieuwe regelgeving heeft op het functioneren van de derivatenmarkten. Dit heeft geleid tot een gezamenlijke AFM/DNB-publicatie vanuit het Financieel Stabiliteitscomité (FSC). Verder is in FSC-verband onderzoek verricht naar de Nederlandse hypotheekmarkt. Dit heeft geleid tot de aanbeveling vanuit beide toezichthouders om de maximale loan to value (LTV) geleidelijk tot 90 procent te verlagen.

Schadelijk gedrag en financiële criminaliteit

De AFM heeft binnen het thema ‘Schadelijk gedrag en financiële criminaliteit’ opgetreden tegen malafide partijen. Dit zijn partijen die zonder vergunning opereren, recidivisten en veelplegers. Daarnaast weert de AFM niet-integere bestuurders van de markt. Ook treedt zij op tegen schadelijke verdienmodellen en producten. De AFM heeft in 2015 11 keer gewaarschuwd tegen boilerrooms. 41 partijen die zonder vergunning actief waren, zijn verzocht om de activiteiten te staken en ongeveer een derde hiervan heeft direct de gewenste stappen gezet. In 2015 heeft de AFM 25 normoverdragende brieven gestuurd wegens integriteitsschendingen bij vergunninghouders. In het kader van de bestrijding van witwassen en terrorismefinanciering zijn 116 normoverdragende brieven verstuurd aan beleggingsondernemingen, die nader zijn toegelicht in een nieuwsbrief.

FORMELE EN INFORMELE TOEZICHTMAATREGELEN

De AFM heeft in 2015 in totaal 17 boetes opgelegd. Dit is aanzienlijk minder dan de 31 boetes in 2014. De AFM heeft haar aanpak en beleid met betrekking tot handhaving niet gewijzigd. Bij de boetes in 2014 zaten relatief veel kleinere zaken die met een eenvoudig, min of meer gestandaardiseerd proces konden worden afgehandeld. De boetes in 2015 waren vooral voor zwaardere en complexere zaken bij grotere ondernemingen. Dit komt ook tot uiting in het totaal over 2015 opgelegde bedrag aan boetes € 9.616.250. In 2014 is voor € 7.327.287 aan boetes opgelegd. Ook het totale aantal formele maatregelen was in 2015 lager: 52 tegen 106 in 2014. De daling wordt vooral bepaald door lagere aantallen lasten onder dwangsom en openbare waarschuwingen. Het aantal informele maatregelen steeg in 2015 tot 575 tegenover 471 in 2014.

Een nadere toelichting op de handhavingsmaatregelen is opgenomen bij onderdeel “Toezichtaanpak AFM” (kwalitatief) en verder in hoofdstuk 3.2 “AFM in cijfers” (kwantitatief).

HET VERSTERKEN VAN HET TOEZICHT DOOR TE INVESTEREN IN TECHNOLOGIE EN METHODIEK

Technologische en maatschappelijke ontwikkelingen beïnvloeden niet alleen de financiële sector, maar ook de AFM. We kunnen steeds effectiever werken door de beschikbaarheid, analyse en toepassing van data. Ook nieuwe inzichten in het gedrag van consumenten, in het gedrag van beleggers en in cultuurverandering zorgen ervoor dat ons toezicht steeds effectiever wordt. De AFM heeft in 2015 haar inzicht op deze gebieden vergroot (zie hoofdstuk 2.2 en 2.3).

Technologische ontwikkelingen hebben een grote impact op de financiële markt en de marktstructuur. We zien bijvoorbeeld steeds meer nieuwe verdienmodellen en nieuwe spelers. Tegelijkertijd wordt van traditionele partijen verwacht dat ook zij mee veranderen. De verandering van de marktstructuur wordt door zowel de aanbodkant (fintechs) als de vraagkant (consumenten

en beleggers) gedreven. Ook zal technologie de internationalisering van retailmarkten verder aanjagen. Vooral waar er relatief weinig nationale wet- en regelgeving en weinig direct klantcontact is, zal in de komende jaren een versnelling van internationalisering kunnen plaatsvinden. De AFM heeft in 2015 besloten om haar kennis op dit gebied te versterken. Hiertoe richt de AFM per 1 januari 2016 het programma Innovatie & Fintech in.

HET VERGROTEN VAN DE EFFECTIVITEIT, EFFICIENCY EN WENDBAARHEID VAN DE INTERNE ORGANISATIE

Om adequaat te kunnen reageren op de externe veranderingen moet de AFM ook haar eigen organisatie verder ontwikkelen. In 2015 is de besturing van de AFM versterkt door het vernieuwen van de raad van toezicht en het aantrekken van twee nieuwe bestuurders. Ook is de herinrichting van het toezicht die in 2014 doorgevoerd was, geëvalueerd. Deze stappen en de verdere ontwikkeling van de organisatie van de AFM zijn vervat in een Meerjaren Agenda (MJA).

Versterking van de besturing

Na het vertrek van een groot deel van de leden van de raad van toezicht eind 2014 zijn nieuwe leden gezocht om de raad weer compleet te maken. Op 15 juli heeft de minister van Financiën Paul Rosenmöller, Rob Becker, Bart Koolstra en Annemarie van Gaal benoemd. Per 1 januari 2016 is Annemarie van Gaal teruggetreden uit de raad van toezicht.

Binnen het bestuur van de AFM is in april 2015 Theodor Kockelkoren teruggetreden als bestuurder. Per 1 oktober 2015 is Femke de Vries als zijn opvolger benoemd. Op datzelfde moment is Frans van den Hurk aangesteld als Chief Operations Officer (COO), met de verantwoordelijkheid voor de gehele bedrijfsvoering van de AFM. In het kader van het versterken van de besturing en naar aanleiding van de evaluatie van de herinrichting is ook een roulatie en deels vernieuwing op het niveau van hoofden gerealiseerd.

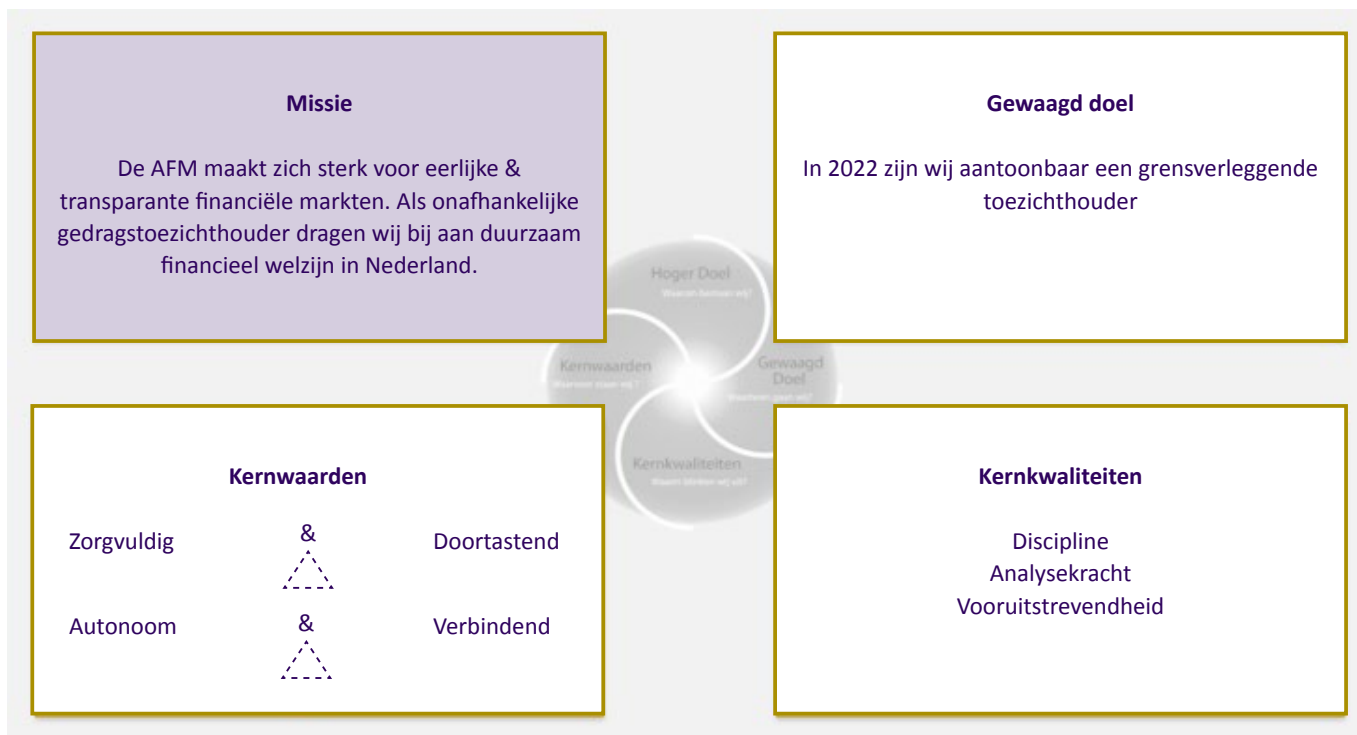
Evaluatie herinrichting

Per 1 januari 2014 heeft de AFM haar organisatie aangepast in het kader van de zogenaamde herinrichting. In 2015 is deze herinrichting geëvalueerd, wat tot verdere aanpassingen van de organisatie leidt. Per april 2016 wordt het toezicht van de AFM georganiseerd in zes toezichtdomeinen. Binnen deze domeinen wordt het toezicht vormgegeven in vernieuwde thema's, met doelstellingen met een tijdschikhorizon van drie tot vijf jaar. Om de vernieuwing van het toezicht verder invulling te geven, worden in 2016 het Expertise Centrum en het programma Innovatie & Fintech gestart.

Meerjaren Agenda

Om de ontwikkeling van de AFM vanuit een middellangetermijnperspectief vorm te geven, is de AFM in 2015 de Meerjaren Agenda (MJA) gestart. Voor de MJA heeft de AFM een visie-vierluik ontwikkeld, met een vernieuwde missie, herijkte kernwaarden en kernkwaliteiten, en een gewaagd doel voor 2022.

Het streven van de AFM is om in 2022 aantoonbaar een grensverleggende toezichthouder te zijn; een organisatie die als toezichthouder en autoriteit toonaangevend is. De AFM wil grensverleggend opereren omdat zij blijvende impact wil hebben op haar omgeving en zaken wil oppakken die relevant zijn. Dat betekent dat de AFM moet anticiperen en alert moet reageren op de veranderende wereld en tegelijkertijd deze wereld zal medevormgeven en beïnvloeden. Deze combinatie zorgt ervoor dat de AFM als toezichthouder voorop loopt en effectief opereert. Het betekent ook dat de AFM technologische ontwikkelingen kent, begrijpt en benut voor het toezicht en dat zij hierbij optimaal gebruik maakt van beschikbare data. De AFM zorgt dat haar toezichtinterventies voortdurend effectief blijven door gebruik te maken van inzichten in gedrag en organisatiecultuur. De AFM verlegt haar grenzen door regelmatig de eigen effectiviteit tegen het licht te houden en te evalueren. Ontwikkelingen in de sector en in het toezicht, zowel in Nederland als in het buitenland, zijn daarin leidend.

Het gewaagde doel 'In 2022 zijn wij aantoonbaar een grensverleggende toezichthouder' wordt nader geconcretiseerd in 2016.

Toezichtaanpak AFM

Hieronder beschrijven we hoe de AFM haar toezicht vormgeeft.

MISSIE

De complexe en veranderende wereld vraagt van het toezicht een scherpe focus. Om meer scherp te kunnen aanbrengen, hebben we dit jaar onze missie herijkt. We hebben ervoor gekozen om onze missie korter, krachtiger en daarmee ook inspirerender te maken.

De AFM maakt zich sterk voor eerlijke & transparante financiële markten.

Als onafhankelijke gedragstoezichthouder dragen wij bij aan duurzaam financieel welzijn in Nederland.

In de [Agenda 2016-2018](#) vindt u de overwegingen achter de aanpassing van onze missie.

EFFECTIEF TOEZICHT EN MAATSCHAPPELIJKE VERWACHTINGEN

Het toezicht van de AFM is risicogestuurd. Dit betekent dat de AFM haar prioriteiten bepaalt op basis van een voortdurende analyse van de grootste marktrisico's. Op nieuwe en toekomstige risico's wordt zoveel mogelijk geanticipeerd. De prioriteiten komen tot uiting in zogenaamde thema's. Ieder thema heeft een eigen aandachtsgebied, met eigen doelstellingen en beoogde effecten voor de kortere en langere termijn. De AFM zet daarbij haar middelen daar in waar dat het meest noodzakelijk is. Daarbij proberen we een goed evenwicht te bewaren tussen het mitigeren van de problemen uit het verleden en het identificeren en voorkomen van de risico's van vandaag en morgen.

Naast de toezichtactiviteiten binnen de thema's verricht de AFM ook doorlopende toezichtactiviteiten op grote vergunninghoudende partijen en bij vergunningverlening.

Een belangrijk uitgangspunt van de toezichtwetgeving en van het toezicht zelf is dat de primaire verantwoordelijkheid voor goede naleving bij de marktpartijen zelf ligt. De primaire taak van de toezichthouder is controleren of de marktpartijen de regelgeving goed naleven. In de loop van de afgelopen jaren is bij de AFM het inzicht gegroeid dat alleen controleren achteraf onvoldoende effectief is. Immers, veel zaken kunnen al misgelopen zijn voordat de toezichthouder de controles bij ondernemingen uitvoert en de noodzakelijke zorgvuldigheid bij corrigerende actie neemt aanzienlijke tijd in beslag. Een belangrijk onderdeel van het toezicht van de AFM is daarom proactief. We proberen te anticiperen op de belangrijkste risico's die zich ontwikkelen en maatregelen te treffen die structurele en duurzame verbeteringen tot stand brengen. We willen daarbij als toezichthouder een agenderende rol hebben.

Een voorbeeld hiervan is ons thema 'Klantbelang centraal' (KBC) waarmee de AFM in 2009 van start is gegaan. De financiële crisis heeft ons doen inzien dat diepgaande veranderingen in de financiële sector nodig waren om problemen te voorkomen. Alleen het controleren van de naleving van regelgeving is niet voldoende. Ook de financiële sector zelf heeft met bijvoorbeeld de Code Banken aangegeven dat herstel van vertrouwen noodzakelijk was. Binnen het thema

KBC werd daarom via het zogenoemde 'Dashboard' gemeten wat de daadwerkelijke kwaliteit van de dienstverlening van de grote banken en verzekeraars is. Ook werd met het project 'Integrale Verandering' de dialoog met de ondernemingen aangegaan hoe zij het zorgvuldig omgaan met het klantbelang in de organisatie zouden verankeren.

Een ander voorbeeld is het toezicht op accountants. Pas na afloop van de accountantscontrole kunnen we nagaan of de controleverklaring voldoende grondslag had en of de controle degelijk was. Dan is het mogelijke leed echter al geschied. Vandaar dat wordt ingezet op fundamentele veranderingen door regulier toezicht en contact met de doelgroep. We leggen niet slechts eens in de zoveel tijd de vinger op de zere plek om door middel van boetes de sector te overtuigen. Dit zou te lang duren en te veel maatschappelijke schade veroorzaken in de tussenliggende periode.

De AFM heeft de beschikking over verschillende toezichtinstrumenten, variërend van informele beïnvloeding tot handhavingsmaatregelen zoals boetes en het intrekken van vergunningen. De AFM zet dit instrumentarium in op basis van effectiviteit. Ervaring heeft de AFM geleerd dat de inzet van een mix van instrumenten het meest effectief is.

OVERZICHT VAN DE BELANGRIJKSTE TOEZICHTINSTRUMENTEN

Formele toezichtmaatregelen

- Aangifte OM
- Tuchtklacht
- Aanwijzing tot heenzending
- Bestuurlijke boete met publicatie
- Hertoetsing bestuurder(s)/ commissarissen
- Intrekken vergunning
- Last onder dwangsom (Iod) en publicatie
- Openbare waarschuwing
- Stille curator
- Toezeggingsbevoegdheid (Whc)
- Verbinden van voorschriften of stellen van beperking aan een vergunning
- Zelfstandige last en publicatie

Overige toezichtinstrumenten

- Normoverdragend gesprek
- Publiceren onderzoeksrapport
- Publiceren leidraad
- Ronde tafel bijeenkomst/dialogotafel
- Publiceren dashboard scores
- Benchmarken resultaten
- Onderzoeken naar verandervermogen van financiële ondernemingen
- Self-assessment
- (Informeel) gesprek met RvC
- (Informeel) gesprek met RvB
- Partijen famen of shamen
- Kranteninterview

De maatschappelijke verwachtingen van het toezicht zijn hoog. En de samenleving heeft een lage tolerantie voor risico's en fouten. Wanneer zaken mislopen in de financiële sector wordt er al snel een oproep gedaan tot handhavende maatregelen. Vanwege de benodigde zorgvuldigheid en de rechtsbescherming van ondernemingen is de doorlooptijd van handhavingsmaatregelen echter lang. De tijd tussen overtreding en boete en publicatie is al snel enige jaren. Handhaving is mede daarom niet het belangrijkste instrument om gedragsverandering in de sector te realiseren. Het is wel een noodzakelijk instrument daar waar de overtreding ernstig en laakbaar is.

Een belangrijk instrument voor fundamentele verandering in de financiële sector is informele beïnvloeding: intensief contact tussen AFM en de sector. Dit deel van de toezichtinspanning van de AFM is proactief gericht op het verminderen van de structurele oorzaken van overtredingen door de sector. Dit gedeelte van het toezicht is grotendeels onzichtbaar voor de buitenwereld. Ook is veel van het toezicht aan geheimhouding gebonden. Daardoor kan de indruk ontstaan dat niet of onvoldoende tegen misstanden wordt opgetreden en kan er onduidelijkheid in de samenleving ontstaan over de effectiviteit van het toezicht. Daarom streven we ernaar de komende jaren nog meer inzicht te geven in de effecten van ons toezicht.

Er zijn grenzen aan het effect dat toezicht kan bereiken met de middelen die daartoe beschikbaar zijn gesteld. Een 'foutvrije' financiële sector is geen realistische doelstelling. Wel realistisch is door een goed inzicht in de risico's, goede prioritering en effectief toezichthouden de ongewenste risico's voor de samenleving zoveel mogelijk te mitigeren. Het is vanuit dit toezichtperspectief beter een hele sector naar een hoger niveau te krijgen dan je slechts te richten op individuele probleemgevallen. Dit omdat consumenten- en beleggersbescherming vaak over de volle breedte versterking behoeft en

onder druk van concurrentie vaak geleidelijk in de knel komt. Voorkomen moet worden dat partijen die consumenten- en beleggersbescherming hoog in het vaandel hebben, onder druk van de concurrentie op achterstand worden geplaatst. Hiermee zijn ze genoodzaakt mee te gaan in business-modellen die vaak de opmaat vormen voor nieuwe teleurstellingen.

RISICOVERKLARING

Voor die risico's die de AFM niet kan voorkomen of mitigeren, verwijzen wij u naar de risicoverklaring in de [Agenda 2015](#). Hierin beschrijven wij de marktrisico's zoals wij die voor 2015 zagen en die doorgaans voor een lange periode van invloed zijn op de financiële sector. Het toezicht van de AFM beperkt zich tot het verminderen van de ongewenste effecten van deze marktrisico's.

EXTERNE ONTWIKKELINGEN

Informatie over externe ontwikkelingen voor 2015 vindt u ook in de [Agenda 2015](#).

Merel van Vroonhoven

Verbeteren in het hier en nu, en anticiperen op morgen en overmorgen

‘2015 is voor de AFM een scharnierjaar. Zeven jaar na de val van Lehman Brothers staan we op een keerpunt in onze nog korte historie. Tijdens de crisis en de jaren erna lag onze focus grotendeels op misstanden uit het verleden. Met als doel de fouten te (laten) herstellen en herhaling te voorkomen. Terugblikkend kunnen we vaststellen dat ons toezicht vruchten heeft afgeworpen. Er is door de AFM veel bereikt. Maar we moeten ook constateren dat de wereld intussen ingrijpend verandert. De rente is gedaald tot een historisch laag niveau, wat een nieuwe, ongekende problematiek met zich meebrengt. Ook de snelle technologische ontwikkelingen hebben potentieel een disruptieve impact op de financiële sector. Daarnaast zijn de pensioenen in huidige vorm eigenlijk niet meer te betalen. Deze drie grote uitdagingen dwingen ons te reflecteren op onze rol en wat we doen als toezichthouder. Doen we nog steeds de juiste dingen? Of zijn we zo druk bezig met het implementeren van nieuwe regelgeving en het opruimen van erfenissen uit het verleden, dat de nieuwe wereld aan onze aandacht ontglipt? Dat we straks toezicht houden

op een sterk verouderde sector terwijl een nieuwe financiële sector zich aan ons zicht onttrekt?

In 2015 hebben we een strategische analyse gemaakt van de ontwikkelingen buiten en binnen de organisatie. De conclusie is dat we onze aandacht moeten verleggen van ‘toezicht op het verleden’ naar ‘toezicht op de toekomst’. De urgentie hiervan wordt nog vergroot door een ontwikkeling die mij persoonlijk zorgen baart. In de samenleving leeft in toenemende mate het idee dat er zoiets bestaat als een risicovrije wereld en dat toezichthouders de verantwoordelijkheid hebben om daarvoor te zorgen. Deze irreële verwachtingen zijn een panklaar recept voor nieuwe gedragsrisico’s. Daarom is belangrijk dat ieder de verantwoordelijkheid neemt die van hem of haar verwacht mag worden. Allereerst natuurlijk de financiële sector die ervoor moet zorgen dat ze steeds daadwerkelijk in het belang van klanten handelt en zich houdt aan wet- en regelgeving waaronder de zorgplicht voor klanten. Die moeten daarop kunnen vertrouwen, net als dat ze moeten kunnen rekenen op effectief toezicht. Toch zullen consumenten in

toenemende mate ook eigen verantwoordelijkheid moeten nemen voor hun persoonlijke financiële reilen en zeilen. Dit plaatst ons voor een dilemma. Vanuit gedragswetenschappelijke inzichten weten we dat mensen geneigd zijn minder rationele financiële keuzes te maken dan goed voor ze is. Tot hoever reikt bescherming en waar begint de eigen verantwoordelijkheid? Het maatschappelijk debat daarover moet wat mij betreft de komende tijd met urgentie worden gevoerd.

Op basis van onze strategische analyse hebben we onder de vlag van een Meerjaren Agenda een langetermijnvisie opgesteld om ons toezicht sterker en toekomstbestendig te maken. Dit heeft geleid tot een Agenda voor de jaren 2016-2018, maar ook tot een nieuwe inrichting en het verder professionaliseren van onze organisatie. Toezicht op de toekomst betekent verbeteren in het hier en nu en tegelijk anticiperen op morgen en overmorgen. Dit vereist de juiste expertise, de juiste mensen en de juiste skills. Het allerbelangrijkste is echter dat we moeten begrijpen waarom financiële ondernemingen (en consumenten) doen wat ze doen. Waardoor wordt hun gedrag bepaald en welke belemmerende factoren zijn er die perverse prikkels in de hand werken of verbetering remmen? We moeten ons dus verdiepen in het verander(on)vermogen van de financiële sector. Hoe scherper we dit op het netvlies hebben, des te effectiever en toekomstgerichter we kunnen interveniëren.

In het verlengde van onze nieuwe strategie hebben we daarom in 2015 besloten te investeren in gedragswetenschappelijke kennis. Zo nemen we psychologen aan die zijn gespecialiseerd in consumentengedrag en in organisatie- en cultuurveranderingsprocessen bij bedrijven. En technologie-experts die thuis zijn in data-analyse en business intelligence. Dit om toekomstige risico's vroegtijdig te zien aankomen en waar mogelijk te voorkomen. Tegelijkertijd zien we scherp toe op het hier en nu en grijpen in waar nodig.

*ir. M.W.L. (Merel) van Vroonhoven MBA
(geboren in 1968)*

Merel van Vroonhoven is sinds april 2014 werkzaam bij de AFM als voorzitter van het bestuur. Vanaf 2009 tot 1 april 2014 was zij lid van de Raad van Bestuur van de Nederlandse Spoorwegen. Voordat Van Vroonhoven in dienst kwam bij NS, bekleedde zij verschillende functies bij bank en verzekeraar ING in binnen- en buitenland. Tot 2007 was Merel van Vroonhoven directeur van het collectief pensioenbedrijf van Nationale-Nederlanden. Daarna was zij lid van het 'management committee' bij ING Investment Management Europa.

Verslag van de raad van toezicht

VOORWOORD

Het jaar 2015 kenmerkt zich als een jaar waarin de onzekerheden toenamen. Dit maakt het anticiperen op ontwikkelingen in de financiële sector en het optimaliseren van de rol van de gedragstoezichthouder uitdagend. De versnelde commercialisering van technologische ontwikkelingen, het internet en data-analyse biedt kansen voor meer innovatie, betere financiële dienstverlening en effectiever toezicht. Tegelijk vergroot het ook de risico's op ontwrichting en minder transparant aanbod. De aanhoudende beperkte economische groei geeft de kwetsbare groepen van de samenleving weinig zicht op koopkrachtverbetering en de combinatie met zeer lage rentes kan leiden tot overkreditering. Maatschappelijke onvrede en een minder stabiel politiek klimaat zijn, naast de problemen die zich in de financiële sector zelf blijven voordoen, ongunstig voor herstel van vertrouwen. Ook de AFM ondervindt hiervan gevolgen. De rugwind die de toezichthouder had in de periode na de financiële crisis is afgenomen.

Deze snel veranderende wereld dwingt de raad van toezicht om in zijn werkzaamheden voortdurend alert te zijn op externe nieuwe ontwikkelingen. Ook moet de raad blijven bijdragen aan een duurzame financiële sector waarin het belang van de klant centraal staat.

Vanuit dit perspectief heeft de raad van toezicht veel aandacht besteed aan de door het bestuur opgestelde Meerjaren Agenda en prioriteiten om de organisatie effectiever, efficiënter en wendbaarder te maken. De raad steunt de vernieuwde en beknoptere missie 'De AFM maakt zich sterk voor eerlijke en transparante financiële markten' en het gewaagde doel om in 2022 een aantoonbaar grensverleggend toezichthouder te zijn.

De raad constateert dat de AFM in 2015 belangrijke stappen heeft gezet op het gebied van informatisering, informatiebeveiliging, risicobeheersing en de arbeidsvoorwaarden en pensioenregeling van de AFM. Eind 2015 heeft de AFM bekendgemaakt dat de herbeoordelingen van rentederivaten door banken onvoldoende was en dat

de AFM tekortkomingen heeft geconstateerd in haar eigen toetsing. De raad van toezicht heeft opdracht gegeven voor een extern onafhankelijk onderzoek naar de oorzaken van deze tekortkomingen van de AFM dat in de eerste helft van 2016 afgerond zal zijn.

Na het vertrek van een groot deel van de raadsleden eind 2014, zijn nieuwe leden gezocht om de raad weer compleet te maken. Op 15 juli konden Paul Rosenmöller, Rob Becker, Bart Koolstra en Annemarie van Gaal worden benoemd, waarmee een einde kwam aan de periode dat de raad alleen uit Diana van Everdingen bestond. Per 1 januari 2016 is Annemarie van Gaal teruggetreden uit de raad van toezicht.

In april is Theodor Kockelkoren teruggetreden als bestuurder. Per 1 oktober is Femke de Vries als zijn opvolger benoemd.

Om de ambitie van de AFM waar te maken, wordt veel inzet en flexibiliteit van de medewerkers en het bestuur gevraagd. Ook komend jaar zal dit veel inspanning en toewijding vergen. De raad wil het bestuur en de medewerkers danken voor hun inzet en betrokkenheid, en ziet de verdere samenwerking met het bestuur met veel vertrouwen tegemoet.

Datum: 14 maart 2016

Paul Rosenmöller, voorzitter
Diana van Everdingen, vicevoorzitter
Rob Becker
Bart Koolstra

1. WERKZAAMHEDEN

De raad is in 2015 zeven keer plenair bijeengekomen. De vergaderingen bestaan uit een voor- en nabespreking van de raad en een bijeenkomst samen met het bestuur. Daarnaast heeft één keer schriftelijke besluitvorming buiten vergadering en zeven keer een telefonische vergadering plaatsgevonden. Verder vindt frequent overleg plaats tussen de voorzitter van de raad van toezicht en de voorzitter van het bestuur over relevante interne en externe ontwikkelingen.

Uitgangspunt voor de werkzaamheden van de raad vormen de doelstellingen en beoogde effecten van het toezicht door de AFM. Het eerste gedeelte van 2015 bestond de raad uit één persoon. Het zwaartepunt van de vergaderingen lag daarom in het tweede gedeelte van het jaar.

De AFM kiest op basis van een analyse van de risico's de prioriteiten in het toezicht. De raad agendeert geregeld voor overleg met het bestuur de relevante ontwikkelingen, knelpunten en dilemma's in het toezicht. Ook actuele toezichtkwesties komen frequent aan bod. Het verbeteren van de toezichtmethodieken en expertise is een belangrijke prioriteit voor het bestuur. In 2015 is onder meer het programma 'Gedrag en Cultuur' gestart en zijn de voorbereidingen getroffen voor het programma Innovatie & Fintech om technologische innovaties in de financiële sector beter te accommoderen. In het kader van het laatste programma is een Expertise Centrum opgericht. De raad onderstreept de noodzaak van de ingezette richting en zal de voortgang in 2016 actief bespreken met het bestuur.

De raad heeft in 2015 de ontwikkelingen op het gebied van de beleggingsverzekeringen nauwlettend gevolgd. In het bijzonder de rapportage die de AFM heeft uitgebracht over de inspanningen die verzekeraars hebben gedaan om over te gaan tot activering van klanten.

De raad is eind 2015 door het bestuur actief en intensief geïnformeerd over het onderwerp rentederivaten. De problematiek betreft de constatering dat banken bij de herbeoordeling van rentederivaten het wettelijk kader onvoldoende hebben toegepast. Hierdoor dient een substantieel deel van de herbeoordeling opnieuw plaats te vinden. Ook concludeert de AFM dat ze zelf op onderdelen tekort is geschoten in de zorgvuldigheid van haar eigen toetsing van de herbeoordeling. De raad was onaangenaam verrast en heeft opdracht gegeven voor een extern onafhankelijk onderzoek naar het ontstaan van tekortkomingen bij de AFM.

De raad heeft conform de statuten zijn goedkeuring verleend aan de uitvoeringstoets voor de nieuwe taak 'Opstellen Payments Accounts Directive (PAD)-lijst'.

In een strategische sessie met het bestuur heeft de raad uitgebreid de Meerjaren Agenda besproken inclusief het proces dat door het bestuur is gevolgd, het kostenkader 2016 en de belangrijke externe en interne ontwikkelingen. De raad steunt de gemaakte keuzes en prioriteiten. Van groot belang is dat de Meerjaren Agenda dit jaar tot stand is gekomen op basis van een AFM-breed kader. Daarbij vindt de raad het belangrijk de ambities te concretiseren.

Een andere prioriteit was de ontwikkeling van de AFM zelf. Aan de hand van de Meerjaren Agenda heeft het bestuur in 2015 diverse stappen gezet. Belangrijke mijlpalen zijn het vaststellen van de vernieuwde visie en kernwaarden en de ontwikkeling van de internationale strategie. De komst van Frans van den Hurk als Chief Operations Officer (COO) per 1 oktober heeft ervoor gezorgd dat de bedrijfsvoeringsafdelingen centraal worden aangestuurd. Dit is een belangrijke stap geweest binnen de AFM en de raad is zeer verheugd over zijn komst.

Naast de bedrijfsvoering stonden de onderwerpen informatisering, informatiebeveiliging en risicobeheersing onverminderd hoog op de agenda

van de raad. De raad constateert dat belangrijke stappen voorwaarts zijn gezet, waaronder de oprichting van het Information Security Office en de verbetering van de IT-infrastructuur. Het gewenste niveau is nog niet bereikt en dat zal een meerjarige aanpak vergen. Ook heeft de raad zijn goedkeuring verleend aan de organisatiewijziging om de afdeling Informatiemanagement op te richten. Hiermee onderstreept de raad het belang van de AFM om meer grip te krijgen op de informatievoorziening en de effectiviteit van het toezicht van de AFM te verhogen. De raad heeft ook de ontwikkelingen rond het arbeidsvoorwaardenpakket van de medewerkers en de aanpassing van de pensioenregeling gevolgd, en heeft in dit proces als klankbord voor het bestuur gefungeerd. De stappen die het bestuur heeft gezet voor de herinrichting van direct toezicht zijn behandeld in de raad. De raad is van mening dat de genomen maatregelen bijdragen om efficiënter, effectiever en wendbaarder te worden.

Naar aanleiding van het rapport van ABDTOPConsult "*Raad van Toezicht Autoriteit Financiële Markten (AFM); Compliance en integriteit herijkt*", dat eind 2014 is uitgebracht, heeft de raad in de eerste helft van 2015 veel aandacht besteed aan de opvolging van de aanbevelingen. In april heeft dit geleid tot onder meer een toetsingskader van nevenfuncties en – werkzaamheden, en een aantal concrete afspraken over compliance en integriteit. De raad heeft vervolgens goedkeuring verleend aan de Charter Compliance en de Gedragscode AFM. In het verlengde van het inwerkprogramma is door de raad uitgebreid aandacht besteed aan compliance en integriteit, onder meer door het bespreken van dilemma's. In iedere vergadering van de raad staat het onderwerp compliance en nevenfuncties op de agenda. Naar verwachting zullen in de eerste helft van 2016 de statuten worden aangepast en zal het toetsingskader daarin worden opgenomen. In het kader van de financiële verslaggeving heeft de raad goedkeuring verleend aan het jaarverslag en de jaarrekening over 2014. Bij de behandeling van

de jaarrekening was de externe accountant van de AFM aanwezig. De raad heeft goedkeuring verleend aan de Agenda 2016–2018 en aan de begroting 2016. Daarnaast is de halfjaarrapportage besproken in de raad. De raad heeft kennisgenomen van het terugtreden van de externe accountant en heeft de voorgestelde kandidaat, die in dienst is bij de Auditdienst Rijk, per 14 september 2015 benoemd.

De raad heeft de strategie en de risico's ten aanzien van markt en de organisatie - waaronder de risico's met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving - met het bestuur besproken. De raad heeft goedkeuring verleend aan de Corporate Governance Code-matrix. Hierin wordt aangegeven welke bepalingen van de Corporate Governance Code worden toegepast en welke bepalingen niet van toepassing zijn als gevolg van het feit dat de AFM een zelfstandig bestuursorgaan (zbo) is in de vorm van een stichting. Verder zijn conform de jaaragenda de wetgevingsbrief, de periodieke juridische rapportages en het onderwerp huisvesting besproken.

2. KWALITEITSBORGING VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

Conform de Corporate Governance Code is een aantal 'best practices' gedefinieerd die de kwaliteit van het functioneren van de raad van toezicht waarborgen. Hieronder wordt per onderwerp aangegeven op welke wijze de AFM dit heeft gevuld.

Zelfevaluatie

Omdat de raad pas halverwege 2015 op volle sterkte was, heeft dit jaar geen zelfevaluatie van de raad van toezicht, de commissies van de raad en de individuele leden van de raad plaatsgevonden. Wel heeft de raad het bestuur als geheel geëvalueerd en de resultaten hiervan besproken met het bestuur. Hierbij is van belang dat het bestuur ook pas in het najaar weer compleet was. Eind 2015 hebben de reguliere evaluatiegesprekken met de individuele leden van

het bestuur plaatsgevonden. De raad heeft besloten twee sessies te houden onder leiding van een externe begeleider. In deze sessies is aandacht besteed aan teamvorming, werkwijze, wederzijdse verwachtingen, open cultuur, toezichtvisie en praktische afspraken. Deze sessies vormen een goede basis voor de toekomstige zelfevaluatie.

Onafhankelijkheid

Op grond van de Corporate Governance Code mag maximaal één lid van de raad niet onafhankelijk zijn. De AFM heeft deze bepaling in de statuten opgenomen, met de mogelijkheid af te wijken in het geval van zwaarwegende redenen. Leden van de raad kunnen niet voorafgaand aan hun benoeming tot lid van de raad van toezicht een bestuursfunctie bij de AFM hebben vervuld. In dit kader kan voorts genoemd worden de statutaire incompatibiliteitsregeling. Op grond hiervan is het leden van de raad van toezicht niet toegestaan een functie te vervullen binnen een instelling die beschikt over een vergunning van de AFM of een andere financiële toezichthouder, respectievelijk over een registratie beschikt op grond van één van de financiële toezichtwetten. Verder is een toetsingskader opgesteld waarbij het gaat om aanscherping en verduidelijking van de regels aan de hand waarvan nevenfuncties en -werkzaamheden worden beoordeeld op verenigbaarheid. Het toetsingskader zal in de statuten worden opgenomen. Naar verwachting is dat in de eerste helft van 2016.

Tegenstrijdige belangen

Als een lid van de raad van toezicht een direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de stichting, wordt dat onmiddellijk gemeld en wordt alle relevante informatie verschaft. Als een lid van de raad van toezicht bij de uitoefening van bepaalde werkzaamheden van de raad van toezicht een direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de stichting, draagt hij, al dan niet op aanwijzing van de voorzitter,

de desbetreffende werkzaamheden over aan een ander lid van de raad van toezicht en is hij niet aanwezig bij de beraadslaging en de besluitvorming ter zake. Tegenstrijdige belangen hebben in 2015 niet geleid tot het niet kunnen deelnemen aan de besluitvorming.

Educatie en informatie inwinnen

Nieuwe leden van de raad van toezicht hebben een uitgebreid introductieprogramma gevolgd, waarin aandacht is besteed aan wat de AFM doet, aan hoe de AFM is georganiseerd en aan de toekomstvisie van de AFM. Voor 2016 staat op het programma om besprekingen te organiseren waarbij leden van de raad van toezicht externe stakeholders van de AFM spreken. Leden van de raad van toezicht zijn verder twee keer per jaar aanwezig bij overlegvergaderingen met de ondernemingsraad. De raad spreekt tevens twee keer per jaar met het ministerie van Financiën op basis van een vaste overlegstructuur. De raad hecht aan goede relaties met de ondernemingsraad en het ministerie van Financiën zodat, indien nodig, tussentijds informeel contact kan plaatsvinden. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de individuele scholing van de leden van de raad. Voor 2016 wordt een scholingsmatrix opgesteld.

3. VERTREK EN BENOEMINGEN BESTUURDERS EN LEDEN RAAD VAN TOEZICHT

Per 15 oktober 2015 heeft Theodor Kockelkoren de AFM verlaten. Na 13 jaar bij de AFM te hebben gewerkt, heeft hij aangegeven zijn loopbaan elders te willen voortzetten. Om zich hierop te kunnen oriënteren, heeft hij per 15 april zijn bestuurstaken neergelegd. De raad van toezicht dankt Theodor hartelijk voor de vele jaren dat hij zich ten volle en met succes heeft ingespannen voor de AFM. In 2016 zal Theodor als partner bij McKinsey & Company aan de slag gaan. De raad wenst hem veel succes bij deze nieuwe uitdaging.

Per 1 oktober 2015 is Femke de Vries aangetreden als bestuurslid bij de AFM. De raad is zeer verheugd over

deze benoeming. Zij heeft een unieke combinatie van ervaring op het gebied van de financiële sector, toezicht op die sector en het besturen van een complexe organisatie. Zij is 12 jaar werkzaam geweest bij DNB als toezichthouder en divisiedirecteur en had het laatste jaar als secretaris-directeur de leiding over het interne bedrijf en de bewaking van de besturing van DNB.

Per 15 juli 2015 zijn vier nieuwe leden in de raad van toezicht benoemd. Hiermee heeft de AFM een breed samengestelde raad van toezicht gekregen. De diversiteit in kennis en ervaring van de nieuwe leden leidt tot een raad van toezicht die professioneel en kritisch intern toezicht kan bieden over het hele spectrum van het financiële gedragstoezicht. Paul Rosenmöller is benoemd als voorzitter. Hij is nadrukkelijk aangetrokken om politiek-bestuurlijke expertise binnen de raad van toezicht te brengen. Paul was ruim 13 jaar lid van de Tweede Kamer en voorzitter van diverse overheidscommissies. Momenteel is hij voorzitter van de VO-raad, de sectororganisatie voor het voortgezet onderwijs. Ook Rob Becker is benoemd als lid. Met ervaring als partner bij McKinsey & Company en CFO/voorzitter van verschillende divisies binnen Achmea, brengt hij brede kennis van de financiële sector met zich mee. Daarnaast is registeraccountant Bart Koolstra benoemd als lid van de raad. Als partner van PricewaterhouseCoopers was hij onder andere verantwoordelijk voor de advisering van internationale ondernemingen. Binnen de raad van toezicht is hij voorzitter van de auditcommissie en geldt hij als financieel expert. Ook Annemarie van Gaal is in juli 2015 benoemd als lid. Annemarie is per 1 januari 2016 teruggetreden uit de raad van toezicht. De raad respecteert dit besluit en dankt haar voor haar bijdrage. De raad van toezicht is gestart met de werving voor de vacature die is ontstaan en zal, zodra een geschikte kandidaat is gevonden, daartoe een (niet-bindende) voordracht bij de minister van Financiën indienen. Naar aanleiding van de gang van zaken rond het vertrek van Annemarie van Gaal,

heeft de raad besloten om voortaan een bericht te plaatsen over het vertrek van leden van de raad van toezicht op de website van de AFM. Dit is in lijn met de reeds bestaande afspraak over bekendmaking van benoemingen van leden van de raad van toezicht.

4. AUDITCOMMISSIE

De raad van toezicht heeft in overeenstemming met de statuten een auditcommissie ingesteld. De auditcommissie is belast met het uitbrengen van advies aan de raad over onder meer de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, de financiële informatieverschaffing, de rol en het functioneren van de Interne Accountants Dienst (IAD), de relatie met de externe accountant, de financiering van de stichting en de toepassingen van de informatie- en communicatietechnologie. De auditcommissie van de raad van toezicht heeft in 2015 vier keer vergaderd en heeft in 2015 wederom veel aandacht besteed aan het onderwerp informatisering en informatiebeveiliging. De auditcommissie heeft de evaluatie van de IAD besproken en een aantal wijzigingen in het IAD Charter vastgesteld. De uitkomsten van een aantal uitgevoerde audits zijn besproken.

In 2015 zijn tevens de reguliere onderwerpen uit de planning-en-controlcyclus behandeld, het rapport van de externe accountant over de controle van de declaraties 2014 van het bestuur en de raad van toezicht, alsmede de managementletter van de externe accountant. Ook hebben de leden van de auditcommissie separaat gesproken met de externe accountant, zonder aanwezigheid van het bestuur. De onderwerpen die hier zijn besproken, waren het functioneren van de IAD en de ervaringen met de uitvoering van de externe audit. Tevens heeft een evaluatiegesprek plaatsgevonden met het hoofd van IAD.

5. BENOEMINGEN- EN REMUNERATIECOMMISSIE

De raad van toezicht heeft in overeenstemming met de statuten een benoemingen- en remuneratiecommissie ingesteld. De benoemingen- en remuneratiecommissie is onder meer belast met het doen van voorstellen aan de raad over de benoeming en bezoldiging van de leden van het bestuur en de raad van toezicht.

De benoemingen- en remuneratiecommissie heeft in 2015 twee keer vergaderd en heeft ook een aantal keren buiten vergadering overleg gevoerd. Veel aandacht dit jaar is uitgegaan naar de vervulling van de vier vacatures in de raad van toezicht en één vacature in het bestuur. Voor de werving heeft de raad twee werving-en-selectiebureaus ingeschakeld. De nieuwe leden van de raad van toezicht en het bestuur zijn allen voorafgaande aan de benoeming getoetst op betrouwbaarheid, geschiktheid en compliance, nevenfuncties en financiële belangen. Dit is getoetst aan het nieuwe toetsingskader. Voor de vervulling van de vacatures heeft de raad een voordracht aan de minister van Financiën gedaan. Voor de vacature in de raad die per 1 januari 2016 is ontstaan, heeft de raad opnieuw een searchbureau ingeschakeld.

De raad van toezicht heeft een verzoek aan de minister van Financiën gedaan om voor Femke de Vries gebruik te maken van de individuele uitzondering die op grond van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) mogelijk is. De uitdagingen voor het toezicht, zoals technologische ontwikkelingen en nieuwe verdienmodellen, vragen om een excellente en ervaren bestuurder met specifieke kwaliteiten. De ministers van Financiën en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties hebben het verzoek van de raad gehonoreerd. Ook zijn afspraken gemaakt voor het inkomen in het geval van herbenoeming - in 2018 – van AFM-voorzitter Merel van Vroonhoven. Zie voor verdere details de [WNT-tabel](#).

6. AANWEZIGHEID RAAD VAN TOEZICHT BIJ PLENAIRE VERGADERINGEN EN COMMISSIEVERGADERINGEN

De leden van de raad van toezicht waren in 2015 bij alle plenaire raadsvergaderingen- en commissievergaderingen aanwezig. Op een enkele uitzondering na namen alle leden deel aan de telefonische overleggen.

7. DOEL, BEVOEGDHEDEN EN SAMENSTELLING RAAD VAN TOEZICHT

De raad ziet toe op het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken, en staat het bestuur met raad terzijde. De begroting, het jaarverslag en de jaarrekening van de AFM worden ter goedkeuring aan de raad van toezicht voorgelegd. Ook strategische bestuursbesluiten zijn onderworpen aan goedkeuring van de raad van toezicht. Het gaat daarbij onder meer om het vaststellen en wijzigen van de organisatiestructuur, de statutenwijziging en het goedkeuren van de resultaten van de uitvoeringstoets bij de toedeling van nieuwe taken aan de AFM. De raad van toezicht benoemt voorts de externe accountant. De minister van Financiën is bevoegd om de leden van de raad van toezicht te benoemen en te ontslaan. Voor de benoeming van een lid van de raad van toezicht kan de raad een (niet-bindende) voordracht doen.

Samenstelling van de raad van toezicht

De raad van toezicht bestaat uit tenminste drie en ten hoogste vijf leden. Een niet-voltallige raad van toezicht behoudt zijn bevoegdheden. Daarbij geldt dat in ontstane vacatures zo spoedig mogelijk wordt voorzien. Conform de vastgestelde profielschets heeft de raad een diverse samenstelling, zowel wat betreft geslacht als kennis, achtergrond, persoonlijkheid en ervaring met de verschillende stakeholders van de AFM. De raad van toezicht bestond eind 2015 uit twee vrouwen en drie mannen.

In 2015 bestond de raad van toezicht uit:

- P. (Paul) Rosenmöller (voorzitter vanaf 15 juli 2015)
- mr. D.C.C. (Diana) van Everdingen (vicevoorzitter, waarnemend voorzitter 5 januari tot 15 juli 2015)
- drs. R. (Rob) Becker MBA (lid vanaf 15 juli 2015)
- B. (Bart) Koolstra (lid vanaf 15 juli 2015)
- A.M.H. (Annemarie) van Gaal (lid van 15 juli tot 1 januari 2016)
- drs. G.A. (George) Möller (voorzitter) (lid tot 5 januari 2015)

P. (Paul) Rosenmöller (geboren in 1956)

(voorzitter, man, Nederlandse nationaliteit,

eerste benoeming als voorzitter per 15 juli 2015, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Hoofdfunctie: voorzitter van de VO-raad, vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs

Nevenfuncties in verslagjaar 2015:

- Lid raad van commissarissen NS, voorzitter remuneratie- en benoemingencommissie
- Voorzitter Stichting Jongeren Op Gezond Gewicht

Paul Rosenmöller is vanaf 2013 voorzitter van de VO-raad, vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs. Van 1989 tot 2003 was hij lid en vanaf 1994 fractievoorzitter van GroenLinks in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Van 2003 tot 2013 was hij programmamaker en presentator bij de IKON.

mr. D.C.C. (Diana) van Everdingen (geboren in 1957)

(vicevoorzitter, lid, vrouw, Nederlandse nationaliteit,

eerste benoeming als lid per 1 november 2009,

herbenoeming lopende termijn per 1 november 2013, lopende termijn tot 1 november 2017, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Nevenfuncties in verslagjaar 2015:

- Lid raad van toezicht Stichting Almeerse Theaters (Schouwborg Almere)
- Bestuurslid Het Nationale Ballet Fonds
- Secretaris raad van toezicht International Choreographic Arts Centre (ICK)

- Voorzitter van het bestuur van United Stichting Administratiekantoor (beëindigd per 28 september 2015)

Diana van Everdingen was partner bij advocatenkantoor Stibbe. Zij is gespecialiseerd in kapitaalmarkttransacties en fusies en overnames, en werkte als advocaat onder meer voor beursgenoteerde ondernemingen, banken en het ministerie van Financiën.

drs. R. (Rob) Becker MBA (geboren in 1965)

(lid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoeming als lid per 15 juli 2015, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Nevenfuncties in verslagjaar 2015:

- Voorzitter raad van commissarissen Rode Kruis Ziekenhuis
- Voorzitter raad van commissarissen Zorg van de Zaak Netwerk
- Voorzitter bestuur en medeoprichter internationale Stichting Aflatoun

Rob Becker heeft bij Achmea als CFO van de pensioendivisie en voorzitter van Achmea Bank Holding en de divisies Sociale Zekerheid en directe distributie gewerkt. Hij was tevens lid van het Achmea brede groeps-comité. Daarvoor heeft hij gedurende 15 jaar bij McKinsey & Company in binnen- en buitenland gewerkt voor banken, verzekeraars en toezichthouders.

B. (Bart) Koolstra (geboren in 1952)

(lid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoeming als lid per 15 juli 2015, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Nevenfuncties in verslagjaar 2015:

- Lid raad van toezicht Zorggroep West-Alblasserwaard
- Vicevoorzitter raad van toezicht Diakonessenhuis, voorzitter auditcommissie

Bart Koolstra heeft als partner bij PricewaterhouseCoopers veel internationale ondernemingen geadviseerd. Hij startte als forensisch accountant bij de Rijksaccountantsdienst en werkte van 1983 tot 1990 als auditor en IT-consultant bij Ernst & Young.

A.M.H. (Annemarie) van Gaal (geboren in 1962)

(lid, vrouw, Nederlandse nationaliteit, eerste benoemingsdatum 15 juli 2015, teruggetreden per 1 januari 2016)

Nevenfuncties in verslagjaar 2015:

- Lid raad van commissarissen Pathé Theaters
- Lid raad van commissarissen Dupont Nemours
- Financieel deskundige TV-programma 'Een Dubbeltje Op Zijn Kant'
- Lid raad van commissarissen RAI Amsterdam, voorzitter benoemingen- en remuneratiecommissie (per 16 september 2015)
- Schrijven van een boek met financiële tips

Annemarie van Gaal is financieel deskundige in het televisieprogramma 'Een Dubbeltje Op Zijn Kant'. Zij was onder meer mede-eigenaar en COO van Independent Media en een onroerendgoedbedrijf. Zij had een wekelijkse column in Het Financieele Dagblad over zaken op het snijvlak van politiek en economie.

Samenstelling commissies

Auditcommissie

1 januari – 14 juli 2015:

- mr. D.C.C. (Diana) van Everdingen

15 juli – 31 december 2015:

- B. (Bart) Koolstra RA (voorzitter auditcommissie)
- drs. R. (Rob) Becker MBA (lid auditcommissie)

Benoemingen- en remuneratiecommissie

1 januari – 14 juli 2015:

- mr. D.C.C. (Diana) van Everdingen

15 juli – 31 december 2015:

- A.M.H. (Annemarie) van Gaal (voorzitter benoemingen- en remuneratiecommissie van 15 juli tot 1 januari 2016)
- mr. D.C.C. (Diana) van Everdingen (lid benoemingen- en remuneratiecommissie)
- P. (Paul) Rosenmöller (lid benoemingen- en remuneratiecommissie)

8. DOEL, BEVOEGDHEDEN EN SAMENSTELLING BESTUUR

Het bestuur geeft leiding aan de AFM. Het bestuur bestaat uit vier bestuurders. Zij vormen samen het statutaire bestuur van de AFM, nemen gezamenlijk bestuursbesluiten en dragen als collectief de strategische eindverantwoordelijkheid. Het bestuur heeft de leden van het bestuur individueel gemandateerd tot het nemen van besluiten namens het bestuur met toepassing van het vierogen-principe. Bestuursleden hebben ieder een portefeuille met aandachtsgebieden waarvoor zij individueel de strategische verantwoordelijkheid en de operationele eindverantwoordelijkheid dragen. Bij de samenstelling van het bestuur wordt gestreefd naar diversiteit, niet alleen in geslacht, maar ook in kennis, affiniteit, achtergrond en persoonlijkheid. Het bestuur bestond eind 2015 uit twee vrouwen en twee mannen. De AFM heeft een Chief Operations Officer (COO) die – onder verantwoordelijkheid van het bestuur – is belast met de centrale aansturing van de

bedrijfsvoering van de AFM.

In 2015 bestond het bestuur uit:

- ir. M.W.L. (Merel) van Vroonhoven MBA, voorzitter
- mr. drs. G.J. (Gerben) Everts
- drs. H.W.O.L.M. (Harman) Korte
- prof. mr. dr. F. (Femke) de Vries (vanaf 1 oktober 2015)
- ir. Th.F. (Theodor) Kockelkoren (teruggetreden per 15 april 2015)

Portefeuilleverdeling (vanaf 1 januari 2016)

ir. M.W.L. van Vroonhoven MBA, voorzitter

- Strategie, Beleid & Internationale Zaken
- Communicatie
- Compliance & Integriteit
- Interne Audit Dienst
- Vertegenwoordiging in ESMA en ESRB
- Vertegenwoordiging in Financieel Stabiliteitscomité
- Bedrijfsvoering AFM

mr. drs. G.J. Everts, bestuurslid

- Toezicht Efficiënte Kapitaalmarkten
- Toezicht AIFM
- Toezicht Asset Management
- Toezicht Kwaliteit Accountantscontrole & Verslaggeving
- Vertegenwoordiging in IFIAR
- Vertegenwoordiging in IOSCO

drs. H.W.O.L.M. Korte, bestuurslid

- Juridische Zaken
- Toezicht Marktintegriteit en Handhaving
- General Counsel
- Vertegenwoordiging in FEC-raad

prof. mr. dr. F. de Vries, bestuurslid

- Toezicht Klantbelang centraal
- Doorlopend Toezicht
- Expertisecentrum
- Toezicht Service Centrum

Nevenfuncties in verslagjaar 2015

ir. M.W.L. (Merel) van Vroonhoven MBA (geboren in 1968)

(bestuursvoorzitter, vrouw, Nederlandse nationaliteit, eerste benoemingstermijn 1 april 2014, lopende termijn tot 1 april 2018, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Nevenfuncties in verslagjaar 2015:

- Commissaris Havenbedrijf Rotterdam (beëindigd per 1 juli 2015)
- Voorzitter Werkgroep vanuit Autisme Bekeken
- Lid Dutch Council INSEAD
- Lid raad van toezicht Gemeentemuseum Den Haag (vanaf september 2015)
- Lid Nederlandse Sportraad i.o. (vanaf 1 januari 2016)

Merel van Vroonhoven is sinds april 2014 werkzaam bij de AFM als voorzitter van het bestuur. Vanaf 2009 tot 1 april 2014 was zij lid van de Raad van Bestuur van de Nederlandse Spoorwegen. Voordat Van Vroonhoven in dienst kwam bij NS, bekleedde zij verschillende functies bij bank en verzekeraar ING in binnen- en buitenland. Tot 2007 was Merel van Vroonhoven directeur van het collectief pensioenbedrijf van Nationale-Nederlanden. Daarna was zij lid van het 'management committee' bij ING Investment Management Europa.

mr. drs. G.J. (Gerben) Everts (geboren in 1971)

(bestuurslid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoemingsdatum 1 november 2012, lopende termijn tot 1 november 2016, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Nevenfuncties in verslagjaar 2015:

- Lid curatorium postdoctorale opleiding Accountancy van Tilburg University
- Bestuurder Vereniging voor Financieel Recht
- Lid Programme Board Executive Internal Auditing Programme, Amsterdam Business School, UVA

Gerben Everts is sinds 2011 werkzaam bij de AFM en per 1 november 2012 is hij bestuurslid van de AFM. Daarvoor werkte hij bij APG als manager Corporate Finance, Control en Riskmanagement. Van 2002 tot 2006 werkte hij in Brussel bij de Europese Commissie, Directoraat-Generaal Interne Markt. Van 1998 tot 2002 werkte Everts bij het ministerie van Financiën.

drs. H.W.O.L.M. (Harman) Korte (geboren in 1956)

(bestuurslid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoemingsdatum 1 november 2012, lopende termijn tot 1 november 2016, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Nevenfuncties in verslagjaar 2015:

- Extern lid auditcommissie van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (met ingang van 1 september 2014)

Harman Korte is sinds 2000 werkzaam bij de AFM, onder andere als bestuurssecretaris en directeur. Per 1 november 2012 is hij bestuurslid van de AFM. Voordat hij in dienst trad bij de AFM, was hij werkzaam bij het ministerie van Financiën. Van 1991 tot 2000 was hij daar directeur van de directie Begrotingszaken.

prof. mr. dr. F. (Femke) de Vries (geboren in 1972)

(bestuurslid, vrouw, Nederlandse nationaliteit, eerste benoemingsdatum 1 oktober 2015, lopende termijn tot 1 oktober 2019, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Nevenfuncties in verslagjaar 2015:

- Hoogleraar Toezicht Rijksuniversiteit Groningen
- Lid bestuur Vide
- Gastdocent diverse universiteiten

Femke de Vries is sinds 1 oktober 2015 bestuurslid van de AFM. Vanaf 2003 werkte zij bij de Nederlandsche Bank (DNB). Ze was daar eerst werkzaam als toezichthouder en divisiedirecteur. Ze heeft daarna als secretaris-directeur de leiding gehad over het intern bedrijf en de bewaking

van de besturing van DNB. Sinds maart 2015 is ze bijzonder hoogleraar Toezicht aan de Rijksuniversiteit Groningen.

ir. Th.F. (Theodor) Kockelkoren MBA (geboren in 1969)
(bestuurslid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoemingsdatum 1 februari 2008, tweede benoeming als bestuurslid per 1 februari 2012, lopende termijn tot 1 februari 2016, teruggetreden per 15 april 2015)

Nevenfuncties in verslagjaar 2015:

- Lid PGO Compliance & Integriteit Management, VU Amsterdam
- Comité van aanbeveling van UniPartners Rotterdam
- Executive Fellow Duisenberg school of finance

Theodor Kockelkoren is sinds april 2002 werkzaam bij de AFM, onder andere als directeur. Per februari 2008 is hij lid van het bestuur. Voor zijn werk bij de AFM werkte Kockelkoren zeven jaar bij McKinsey & Company. Per 15 april 2015 is hij teruggetreden uit het bestuur en per 15 oktober uit dienst bij de AFM.

I ACTIVITEITENVERSLAG

1 AFM Thema's

In dit hoofdstuk worden de negen thema's behandeld waarin het toezicht van AFM in 2015 was georganiseerd. Bij elk thema wordt beschreven wat de doelstellingen en uitdagingen waren, welke aanpak de AFM heeft gekozen

en wat de resultaten en effecten waren. Daar waar de lasten 10 procent of meer afwijken van de begroting is een toelichting opgenomen.

- [Ga naar thema](#) 1.1 Productaanbieders stellen het belang van de klant centraal
- [Ga naar thema](#) 1.2 Kwaliteit van financiële dienstverlening is beter
- [Ga naar thema](#) 1.3 Kwaliteit vermogensopbouw is beter
- [Ga naar thema](#) 1.4 Financiële dienstverlening aan zakelijke partijen is passend
- [Ga naar thema](#) 1.5 Pensioenuitvoerders geven overzicht en inzicht in de hoogte en risico's van pensioen
- [Ga naar thema](#) 1.6 De kwaliteit van governance, verslaggeving en accountantscontrole gaat omhoog
- [Ga naar thema](#) 1.7 De effectenmarkten functioneren eerlijk en efficiënt en de infrastructuur blijft bestendig
- [Ga naar thema](#) 1.8 Gedragstoezicht draagt bij aan stabiliteit van het financiële stelsel
- [Ga naar thema](#) 1.9 Schadelijk gedrag en financiële criminaliteit nemen af

1.1 Productaanbieders stellen het belang van de klant centraal

WAT DOET DIT THEMA?

Veel mensen vinden het lastig financiële producten en diensten te doorgronden en hebben in de regel ook weinig behoefte zich er goed in te verdiepen. Dit kan banken en verzekeraars prikkelen om zich te veel te richten op het commerciële resultaat op de korte termijn en te weinig op het creëren van waarde voor de klant op de lange termijn. De AFM bevordert dat banken en verzekeraars proactief blijven meedenken met klanten, zodat zij kunnen vertrouwen op de producten en diensten die zij afnemen.

De focus van het thema 'Klantbelang centraal' ligt op de banken en verzekeraars in Nederland met een groot marktaandeel. Zij leveren het gros van de financiële producten en diensten die de Nederlandse consument afneemt. Verder besteden wij ook veel aandacht aan die partijen die een stevig marktaandeel op deelmarkten hebben. Wij stellen ook veel informatie beschikbaar door generieke publicaties over onze onderzoeken waarmee kleinere partijen uit de sector zelf aan de slag kunnen.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
<p>1. De AFM krijgt meer inzicht in welke mate de grote banken en verzekeraars (G11) het klantbelang in gedrag en cultuur hebben verankerd.</p>	<p>Nieuwe methodiek voor inzicht in verankering in gedrag en cultuur ontwikkeld en getoetst. Onderzoeken verandervermogen.</p>	<p>De methodiek is succesvol getest en zal in 2016 worden ingezet. Verandervermogen is meer prominent op de agenda van de G11 gekomen en is een terugkerend item in ons toezicht.</p>
<p>2. De AFM zet de grootste aanbieders per productgroep aan tot verbetering door te meten in welke mate zij het klantbelang in beleid en praktijk hebben verankerd.</p>	<p>Onderzoeken naar producten, diensten en processen voor het Klantbelang dashboard.</p> <p>Beleggingsverzekeringen: consumentenonderzoek, dossieronderzoek, bijdrage aan wet- en regelgeving, gesprekken met verzekeraars en stakeholders.</p> <p>Betalingsachterstanden hypotheek: dossieronderzoek, onderzoek naar processen en gesprekken met aanbieders.</p>	<p>Publicatie gemiddelde Dashboardscores van 11 onderwerpen waaruit blijkt dat op een aantal terreinen zoals sparen en informatievoorziening verzekeraars, meer klantgericht wordt gewerkt.</p> <p>Met betrekking tot betalingsachterstanden hypotheek heeft de AFM gesprekken gevoerd met betrokken partijen en afspraken gemaakt over de tijdslijnen en acties om de dienstverlening te verbeteren. De AFM monitort de voortgang.</p> <p>In augustus 2015 hadden 10 van de 17 verzekeraars nagenoeg alle klanten met een niet-opbouwende beleggingsverzekering benaderd om zelf actie te ondernemen. Voor hypotheekgebonden beleggingsverzekeringen behaalden alle verzekeraars het vereiste activeringspercentage van 80 procent van de polishouders.</p> <p>Publicatie van de uitkomsten en best practices. De AFM heeft aanbieders per brief geïnformeerd over noodzakelijke vervolgstappen en te volgen tijdslijnen en verbeteracties.</p>
<p>3. De AFM bevordert dat meer producten en diensten van productaanbieders voldoen aan de wensen en behoeften van klanten en samenleving.</p>	<p>De AFM beoordeelt of het productontwikkelingsproces erin voorziet dat de juiste producten bij de juiste doelgroep terechtkomen en of die in hun belang zijn.</p> <p>Thematisch onderzoek naar deze processen is in 2015 uitgevoerd bij zorgverzekeraars en bij aanbieders van autofinancieringen. De uitkomsten daarvan zijn besproken met de marktpartijen. Op specifieke aspecten heeft de AFM aangedrongen op wijzigingen.</p> <p>Ook heeft de AFM in 2015 haar bevindingen uit eerder verkennend onderzoek over spaardeposito's met een aantal banken besproken.</p>	<p>Zorgverzekeraars hebben toegezegd nog kritischer te kijken naar de meerwaarde van aanvullende zorgverzekeringen voor de consument.</p> <p>Een aantal banken, die samen ongeveer 90 procent van de spaarmarkt representeren, heeft wijzigingen doorgevoerd in de boeteberekening bij voortijdig opnemen van spaardeposito's. Zij hebben ook aanpassingen doorgevoerd waardoor er in situaties als werkloosheid en arbeidsongeschiktheid geen onnodig hoge drempel is bij het opnemen van het saldo.</p> <p>Aanbieders van autofinancieringen hebben hun productontwikkelingsproces aanzienlijk verbeterd en zullen marktbrede aanpassingen in hun productaanbod doorvoeren. Hierdoor zal een aantal voorwaarden van krediet voor de aanschaf van een auto niet langer worden aangeboden die niet in het belang van de klant zijn.</p>

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
4. De AFM bevordert dat productaanbieders beter in staat zijn het klantbelang te vertalen naar hun eigen organisatie, dit zelfstandig te meten en hierover te communiceren.	Betrekken aanbieders en stakeholders bij het vervaardigen en vullen van het Klantbelang dashboard. Aanhoudende aandacht in gesprekken met aanbieders en stakeholders.	Sector neemt goede eerste stappen in het communiceren over de prestaties bij het bedienen van klanten. De NVB heeft de Vertrouwensmonitor ontwikkeld en gepubliceerd om transparant te zijn over de prestaties van de banken. Sector heeft toenemende rol bij het vullen en vervaardigen van het Klantbelang dashboard.

RESULTATEN EN EFFECTEN

De AFM ziet dat de sector de afgelopen jaren veel heeft ondernomen om consumenten beter te bedienen en meer in hun belang te handelen. Het thema 'Klantbelang centraal' heeft dit duidelijk bevordert, onder meer door onderzoeken naar gedrag en cultuur, productonderzoeken en een sectorbrede beïnvloedingsstrategie.

De verandering in de sector is een taai proces en vergt een lange adem. In 2015 zagen we dat banken en verzekeraars nog vaker uit eigen initiatief een extra stap kunnen zetten voor de klant en dat veranderingen nog niet altijd worden doorgevoerd naar andere bedrijfsonderdelen, distributiekanaalen of type klanten (zie hierna bij 'Klantbelang dashboard'). Dit vraagt om reflectie op de aanpak om te bekijken hoe en waar we de markt een nieuwe impuls kunnen geven.

1. De AFM krijgt meer inzicht in welke mate de grote banken en verzekeraars (G11) het klantbelang in gedrag en cultuur hebben verankerd.

Metten is weten

De AFM constateert dat banken en verzekeraars – de een meer dan de ander – diverse initiatieven ontplooiën om te veranderen in een meer klantgerichte organisatie. Om hier als toezichthouder op meer structurele wijze zicht op te krijgen, heeft de AFM in 2015 een onderzoeksmethodiek ontwikkeld. Dergelijke onderzoeken richten zich op

de vraag wat de grondoorzaken zijn van problemen die optreden en brengen in kaart in hoeverre het klantbelang is verankerd in gedrag en cultuur van ondernemingen. De eerste inzet van deze methode is positief getest en wijst uit dat deze nuttig is. Beter zicht op de grondoorzaken leidt er toe dat de AFM effectiever kan ingrijpen en niet alleen aan symptoombestrijding doet. Uiteindelijk zijn gedrag en cultuur van ondernemingen belangrijke voorspellers van uitkomsten voor consumenten. In 2016 zal de AFM deze methodiek verder inzetten. In 2015 is gebleken dat de onderzoeken naar verandervermogen hebben gezorgd voor meer aandacht voor de complexiteit van veranderingen, het belang van verandervermogen en de rol hierin van gedrag en cultuur. Ondanks de stappen die worden gezet, blijft het voor veel marktpartijen nodig om aandacht te besteden aan het leren van het verleden en het organiseren van kritisch vermogen.

2. De AFM zet de grootste aanbieders per productgroep aan tot verbetering door te meten in welke mate zij het klantbelang in beleid en praktijk hebben verankerd.

Klantbelang dashboard

Het dashboard beoordeelt de mate waarin financiële ondernemingen het belang van de klant centraal stellen in diverse producten, diensten en processen. Doel is dat financiële ondernemingen het klantbelang duurzaam centraal stellen en proactief met klanten meedenken (Klantbelang dashboard). In 2010 was de score gemiddeld 2,7, in 2013 was dit 3,5. In 2015 lag de

score met 3,4 een fractie lager. Dit wijst erop dat een nieuwe impuls nodig is om het centraal stellen van de klant nóg sterker in de organisaties te verankeren. De AFM is hierover in gesprek met de sector.

5	Klantbelang centraal-gedachte wordt bewust meegewogen en in praktijk gebracht (good practice)
4	Klantbelang centraal-gedachte speelt herkenbaar een rol; op de goede weg
3	Klantbelang centraal-gedachte komt voor, maar wordt in de praktijk (nog) te vrijblijvend toegepast
2	Klantbelang centraal-gedachte speelt geen belangrijke rol; reden tot aandacht
1	Klantbelang centraal-gedachte onvoldoende aanwezig; reden tot zorg (poor practice)

Scores Klantbelang Dashboard 2014-2015

Waar gaat het goed?

De AFM ziet dat banken en verzekeraars op meerdere gebieden blijven verbeteren in het belang van de klant. Zo heeft de sector verdere verbeteringen doorgevoerd bij sparen, bijvoorbeeld doordat steeds meer ondernemingen op de website uitleg geven over het verschil in rente tussen verschillende spaarproducten. Dit vergroot het inzicht en overzicht van de klant. Ook waardeert de AFM de stijgende lijn bij informatieverstrekking door verzekeraars. Bij een aantal verzekeraars is bijvoorbeeld bijna het hele kernassortiment herschreven en krijgen klanten hierdoor steeds duidelijkere brieven en brochures en zijn website-teksten verduidelijkt.

Totaalscore	3,4	-0,1
Sparen	4,4	+0,4
Informatieverstrekking Verzekeraars	3,8	+0,4
Claimafdeling	3,4	-0,1
Digitale Pensioencommunicatie	3,4	x
Consumptief Krediet	3,3	0
Hypotheekadvies en -beheer	3,3	-0,1
Beleggingsadvies	3,3	+0,9
Expirerende Lijfrentes	3,2	x
Beleggingsverzekeringen	2,6	-0,5
Informatieverstrekking Banken Zakelijk	2,3	x
Betalingsachterstanden Hypotheken	2,2	x

X = meting in 2013, normenkaders worden jaarlijks ontwikkeld

Meer eigen initiatief nodig en veranderingen breder doorvoeren

Een belangrijke rode draad in de onderzoeksresultaten is dat banken en verzekeraars vaker op eigen initiatief een extra stap kunnen zetten voor de klant. De AFM verwacht bijvoorbeeld dat zij klanten actiever ondersteunen om eventuele financiële problemen in een eerder stadium te signaleren en zo mogelijk te voorkomen of te repareren. Daarnaast moet de verantwoordelijkheid om het klantbelang centraal te stellen zich niet tot één bedrijfsonderdeel, distributiekanaal of type klant beperken. Zo is het van groot belang dat de verbeteringen die zijn doorgevoerd in de dienstverlening aan consumenten ook worden doorvertaald naar (kwetsbare) zakelijke klanten. Verder verwacht de AFM van banken en verzekeraars dat zij ook hun labels en dochterondernemingen meenemen in de noodzakelijke veranderingen. Deze scores in veel gevallen nog minder goed dan de moederonderneming.

Beleggingsverzekeringen

De beleggingsverzekering is voor veel consumenten een belangrijk onderdeel van hun financiële toekomst. Door de tegenvallende opbrengst kunnen zij in problemen komen. Na slechte scores in het dashboard laten verzekeraars nu goede vorderingen zien bij het helpen van klanten om het beoogde doel alsnog zoveel mogelijk te realiseren. Op een aantal onderdelen zijn extra inspanning en aandacht noodzakelijk, zoals voor het hersteladvies.

Activeren werkt...

In augustus 2015 hadden 10 van de 17 verzekeraars nagenoeg alle klanten met een niet- opbouwende beleggingsverzekering benaderd om zelf actie te ondernemen. Voor hypotheekgebonden beleggingsverzekeringen behaalden alle verzekeraars het vereiste activeringspercentage van 80 procent van de polishouders.

...maar niet bij iedereen

Onderzoek van de AFM onder consumenten met een beleggingsverzekering wijst uit dat de meesten weten dat zij mogelijk een financieel probleem hebben. Ook blijkt dat een groot deel buiten de beleggingsverzekering om maatregelen heeft getroffen. Het baart de AFM echter zorgen dat er een groep consumenten is die ondanks inspanningen van verzekeraars niet of nauwelijks in beweging komt. Vooral omdat zich in deze groep klanten bevinden met een kwetsbare financiële positie, juist wanneer zij niets doen. De AFM blijft aandacht houden voor een goede nazorg voor klanten met een beleggingsverzekering. Waar nodig zal de AFM dit afdwingen met de (wettelijke) instrumenten die haar ter beschikking staan.

Betalingsachterstanden hypotheke

De laagste score in het Klantbelang dashboard is behaald op het onderdeel Betalingsachterstanden Hypotheken. Een significant aantal Nederlandse huishoudens heeft problemen met het betalen van de maandlasten. De AFM heeft onderzocht hoe hypotheekaanbieders hun klanten helpen een betalingsachterstand te voorkomen en welke oplossingen zij bieden. Hieruit blijkt dat een meerderheid van de aanbieders nog verbeteringen kan doorvoeren om klanten met betalingsproblemen te helpen grip te krijgen op hun financiële situatie. De AFM heeft gesprekken gevoerd met betrokken partijen en inzicht gekregen in de tijdslijnen en acties om de dienstverlening te verbeteren. De AFM monitort de voortgang.

3. De AFM bevordert dat meer producten en diensten van productaanbieders voldoen aan de wensen en behoeften van klanten en samenleving.

Productontwikkelingsprocessen

De AFM toetst geen producten voordat ze de markt op gaan. Wij kijken of het productontwikkelingsproces erin voorziet dat de juiste producten bij de juiste

doelgroep terechtkomen en of die in hun belang zijn. Dit doen wij nu drie jaar. De grote banken en verzekeraars hebben doorgaans een uitgebreid proces opgesteld. In de toepassing daarvan zien wij echter nog verschillen. Wij benadrukken de noodzaak om zelfkritisch te zijn, ook in productreviews. Zo kan een onderneming het verschil maken tussen het uitvoeren van een papieren exercitie en echt waarde toevoegen voor de klant.

Positieve resultaten en effecten

De AFM heeft in 2015 bereikt dat de productaanbieders hun zelfkritische vermogen tijdens de ontwikkeling, goedkeuring en review van producten hebben aangescherpt. Als gevolg daarvan hebben zij hun processen aangepast en producten verbeterd in het belang van de klant. Hieronder noemen wij enkele voorbeelden waar veel consumenten baat bij hebben.

Zo hebben wij het afgelopen jaar de ontwikkelings- en reviewprocessen bij zorgverzekeraars onderzocht. Uit dit onderzoek blijkt dat de processen rond aanvullende zorgverzekeringen over het algemeen goed zijn ingericht. Een marktbreed aandachtspunt was dat zorgverzekeraars onder meer *nóg* kritischer moeten kijken naar het grote aanbod van aanvullende verzekeringen. Vaak verschillen deze in de dekking weinig van elkaar. Dit maakt het productaanbod voor de consument onnodig onoverzichtelijk. Zorgverzekeraars hebben toegezegd kritischer te kijken naar de meerwaarde van de aanvullende zorgverzekering voor de consument. Hierdoor zou het aanbod voor consumenten overzichtelijker moeten worden zodat die gemakkelijker een passende verzekering kunnen vinden.

Ook heeft de AFM in 2015 bij banken een aantal aandachtspunten rond spaardeposito's onder de aandacht gebracht. Deze kwamen voort uit een verkennend onderzoek naar deposito's in 2014. Vooral bij de boeteberekening bij voortijdig opnemen van het deposito werd door banken niet

altijd het belang van de klant op evenwichtige wijze meegewogen. In situaties zoals werkloosheid en arbeidsongeschiktheid vindt de AFM dat er voor de consument geen onnodig hoge drempel moet zijn bij het opnemen van het saldo. Een aantal banken, die samen ongeveer 90 procent van de spaarmarkt representeren, heeft verbeteringen doorgevoerd of heeft aangegeven dit te zullen doen.

De AFM heeft verder uitgebreid onderzoek gedaan naar autofinancieringen. De markt voor autofinancieringen beslaat ongeveer 40 procent van de totale markt voor consumptief krediet. Het onderzoek van de AFM heeft ertoe geleid dat de aanbieders hun ontwikkelingsprocessen aanzienlijk hebben verbeterd en hebben toegezegd marktbreed aanpassingen in hun productaanbod te zullen doorvoeren. Voor de consument betekent dit dat een aantal voorwaarden van krediet rond de aanschaf van een auto niet langer zal worden aangeboden omdat deze niet in het belang van de klant zijn.

Daarnaast heeft de AFM ook een onderzoek gedaan naar de invloed van financieel-technologische ontwikkelingen (fintech) en de invloed die zij hebben op de producten en productontwikkelingsprocessen. Hoewel door de ontwikkelingen op het gebied van datagebruik en technologie deels anders naar productrisico's moet worden gekeken, acht de AFM op dit moment haar huidige wettelijke toetsingskader daarvoor voldoende.

Blijven aansporen

In de gevallen waarin productontwikkelingsprocessen nog onvoldoende getuigen van zelfkritisch vermogen of de AFM nog te weinig zicht heeft op de kwaliteit van de processen, zullen wij hier in 2016 scherper op inzoomen. Ook blijven wij de markt aansporen tot verbetering. Daarnaast valt door MiFID II in 2018 een aantal nieuwe partijen onder het producten- en productprocesstoezicht. Wij willen gedurende 2016 zeker stellen dat deze partijen bekend zijn met de normen en er nu al zoveel mogelijk naar handelen.

4. De AFM bevordert dat productaanbieders beter in staat zijn het klantbelang te vertalen naar hun eigen organisatie, dit zelfstandig te meten en hierover te communiceren.

Het voldoen aan deze doelstelling stelt de sector in staat verantwoording af te leggen aan de klant, zoals hij ook verantwoording aflegt aan aandeelhouders. De AFM constateert dat de sector blijft worstelen met het vertalen van het klantbelang naar de eigen organisatie. Uit het Klantbelang dashboard komt bijvoorbeeld naar voren dat men moeite heeft om zelfstandig en proactief lessen door te trekken naar de gehele bedrijfsvoering. De AFM heeft daarnaast de afgelopen jaren een afwachtende houding bij verzekeraars ervaren in het vormgeven van het klantbelang bij de nazorg van beleggingsverzekeringen. In 2015 ziet de AFM verzekeraars meer initiatieven nemen op dit vlak.

Meer communicatie

De sector geeft gehoor aan de roep van de samenleving en van de AFM om meer te communiceren over de prestaties bij het bedienen van klanten. De Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) heeft bijvoorbeeld onlangs haar Vertrouwensmonitor gepubliceerd, waarmee de banken voor het eerst rapporteren over hun prestaties. De nieuwe werkwijze van het Keurmerk Klantgericht Verzekeren biedt consumenten daarnaast meer inzicht in verzekeraars. Dit zijn goede eerste stappen. Wij roepen de sector op deze initiatieven aan te grijpen om de dialoog met klanten te versterken.

Al enige tijd betrekken wij marktpartijen en andere stakeholders zoals brancheorganisaties bij het vervaardigen en vullen van het Klantbelang dashboard. Wij zijn met hen in gesprek over hoe we in 2016, met behoud van kwaliteit, hun rol kunnen vergroten. Wij verwachten dat dit banken en verzekeraars helpt bij het vertalen van het

klantbelang naar hun eigen organisatie en het zelfstandig meten daarvan. Het levert bovendien waardevolle inzichten op voor de AFM.

OVERZICHT BEGROTE EN GEREALISEERDE LASTEN

Productaanbieders stellen het belang van de klant centraal	Begroting 2015	Realisatie 2015	Verschil	Afwijking t.o.v. Begroting 2015
Lasten (in duizenden euro's)	10.139	10.770	631	6,2%

1.2 Kwaliteit van financiële dienstverlening is beter

WAT DOET HET THEMA?

Door de financiële crisis is het vertrouwen van de consument in financiële dienstverleners gedaald, terwijl tegelijkertijd diens onafhankelijkheid is toegenomen. De AFM deelt de mening van maatschappij en politiek dat dit vertrouwen alleen kan worden hersteld als de cultuur in de sector grondig verandert. De omslag naar een klantgerichte en meer duurzame benadering van klanten is hierbij essentieel. Consumenten die financiële producten kopen, moeten erop kunnen rekenen dat ze van goede kwaliteit zijn en een duurzame bijdrage leveren aan hun financiële welzijn. Voorzienbare teleurstellingen moeten worden voorkomen. Ongeacht of men zich laat helpen door een zelfstandig adviseur, vergelijkingssite, hypotheekketen, bank of verzekeraar.

Het vergroten van de kwaliteit van de financiële dienstverlening staat al een aantal jaren hoog op de agenda van de AFM. Het thema 'Kwaliteit van financiële dienstverlening is beter' (KFD) is hier specifiek op gericht. Met financiële dienstverlening bedoelen wij het totale proces van dienstverlening aan de klant. Om de kwaliteitsverbetering in de sector te versnellen, is er nieuwe regelgeving gekomen, waaronder het provisieverbod en strengere vakbekwaamheidseisen. Uiteindelijk moeten consumenten erop kunnen vertrouwen dat financiële dienstverlening eerlijk en veilig is.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
1. Verbetering van de kwaliteit van financiële dienstverlening.	<p>Publicatie van kwaliteitsonderzoeken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dashboardonderzoek naar de kwaliteit van informatieverstrekking bij expirerende lijfrente. - Kwaliteit van advies voor AOV en hypotheek. <p>Ondersteuning markt bij aangescherpte vakbekwaamheidseisen.</p>	<p>De kwaliteit van informatieverstrekking bij expirerende lijfrente is verbeterd (ten opzichte van 2013). Ook de kwaliteit van advies bij hypotheek is aantoonbaar verbeterd (in vergelijking met 2010).</p> <p>De (overgrote) meerderheid van de markt heeft de juiste diploma's om consumenten te adviseren. Zij hebben actuele kennis en vaardigheden, wat moet leiden tot kwalitatief goede adviezen.</p>
2. Nieuwe bedieningsconcepten stellen het belang van de klant centraal.	<p>Publicatie consumentenonderzoek gebruik vergelijkingssites. Bundeling informatie over visie AFM op vergelijkingssites.</p>	<p>De vier grootste vergelijkingssites hebben de 'Gedragscode Objectief Vergelijken' gepubliceerd en zich hieraan gecommitteerd. De verbeterpunten die de AFM eind 2014 heeft benoemd, zijn hierin verwerkt.</p>
3. Een zuiver marktmodel.	<p>Aanhoudende aandacht voor ontvlechting tussen aanbieders en adviseurs.</p> <p>Steun nominale beloningsmodel voor volmacht-agenten.</p>	<p>Een grote meerderheid van de consumenten beseft dat financieel advies niet gratis is.</p> <p>Een meerderheid van de (middel)grote zelfstandig adviseurs heeft geen afspraken en/of geldstromen met intermediaire aanbieders.</p> <p>Het nominale beloningsmodel voor volmacht-agenten is doorontwikkeld en wordt ingevoerd.</p>
4. Meer inzicht in de behoeften van consumenten.	<p>Consumentenonderzoek.</p>	<p>De AFM heeft door kwalitatief onderzoek onder consumenten inzicht gekregen in:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de bedieningsbehoefte van consumenten bij het afsluiten van een hypotheek; - het beslisproces van de consument voor een bedieningsconcept; - het huidige marktaanbod van bedieningsconcepten en de mate waarin dit aansluit bij de behoeften.
5. Meer inzicht in de cultuuromslag van adviseurs en bemiddelaars.	<p>Kwalitatief verkennend onderzoek onder adviseurs.</p>	<p>De AFM heeft door kwalitatief onderzoek onder adviseurs onder andere inzicht gekregen in de cultuuromslag door adviseurs en bemiddelaars.</p>

RESULTATEN EN EFFECTEN

De wetgever heeft de afgelopen jaren een aantal systeemveranderingen doorgevoerd, met als doel de kwaliteit van advisering te verbeteren en een cultuuromslag te bereiken van productgedreven

verkoop naar klantgerichte dienstverlening. Zo geldt sinds 1 januari 2013 het provisieverbod voor complexe producten en zijn per 1 januari 2014 de vakbekwaamheidseisen in de Wet financieel toezicht (Wft) aangescherpt. Terugblikkend op 2015 stelt de AFM vast dat de sector zich in de goede richting

beweegt. Tegelijkertijd onderkennen wij dat de systeemveranderingen veel inspanningen vergen en een uitdaging blijven.

Sinds 2015 beschikt de (overgrote) meerderheid van de financieel adviseurs over de juiste diploma's om consumenten te adviseren. Zij hebben actuele kennis en vaardigheden, wat moet leiden tot kwalitatief goede adviezen. Daarnaast heeft een meerderheid van de (middel)grote zelfstandig adviseurs geen afspraken en/of geldstromen met intermediaire aanbieders. Of de wettelijke maatregelen ook tot de gewenste cultuurverandering hebben geleid, vereist nader onderzoek. Het ministerie van Financiën zal het provisieverbod in 2016/2017 gaan evalueren.

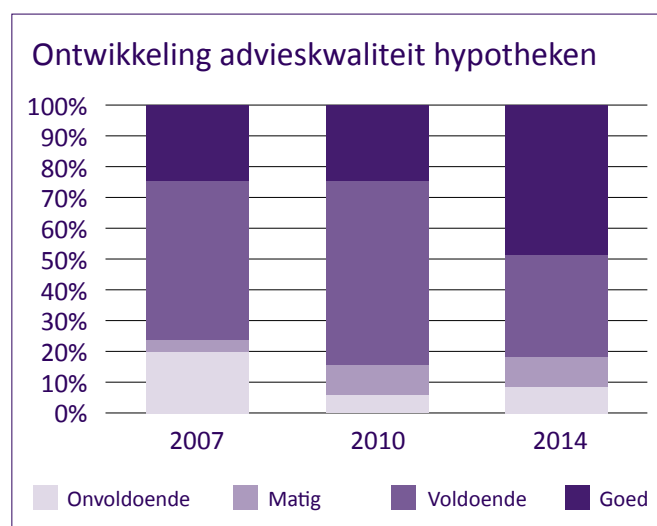
1. De AFM stimuleert de verbetering van de kwaliteit van financiële dienstverlening. Eerlijke en veilige financiële dienstverlening stelt eisen aan de kwaliteit van informatieverstrekking, maar ook aan de kwaliteit van advies aan consumenten.

De AFM constateert op basis van eigen onderzoek dat aanbieders actief aan de slag zijn gegaan met het verbeteren van hun informatieverstrekking. Een voorbeeld hiervan is de informatie over expirerende lijfrente(opbouw)producten die wij in 2015 bij de zes grootste verzekeraars hebben onderzocht. In 2013 beoordeelde de AFM de informatie nog als onvoldoende. Het vervolgonderzoek levert een positiever beeld op. De score op het Klantbelang dashboard Expirerende lijfrente was in 2015 gemiddeld een 3,2 (op een schaal van 5). Het gaat daarbij om ruim 1,6 miljoen lijfrente verzekeringen (beleggings- en traditionele verzekeringen) met een totale opgebouwde waarde van naar schatting € 26 miljard, waarvan ongeveer de helft de komende 10 jaar expireert. Verzekeraars slagen er nu beter in om klanten objectief en duidelijk te informeren over bijvoorbeeld het soort product dat kan worden gekocht. Als voornaamste verbeterpunt zien we het beter toesnijden van informatie op de situatie van de

klant, door bijvoorbeeld rekening te houden met het toepasselijke fiscale regime. Een ander verbeterpunt is dat verzekeraars hun klanten nog beter kunnen wijzen op de verschillende varianten van dienstverlening, zoals advies en execution only.

AOV-adviezen onder de maat

De AFM heeft ook onderzoek gedaan naar hypotheek- en arbeidsongeschiktheidsverzekering (AOV)-adviezen. De kwaliteit van hypotheekadvies (2014) is aanzienlijk verbeterd ten opzichte van onze laatste meting in 2010: het aantal goede adviezen is verdubbeld.

Daarentegen bleken vrijwel alle AOV-adviezen tijdens onze nulmeting van onvoldoende niveau. In april heeft de AFM het rapport 'Kwaliteitsonderzoek arbeidsongeschiktheidsverzekeringen' gepubliceerd. Dit rapport is bekend bij een grote groep AOV-adviseurs. Zo gaf 65 procent van de respondenten van een onderzoek (gehouden onder AOV-adviseurs) aan het rapport te hebben gelezen. 40 procent geeft aan dat dit tot verbetering van het adviesproces heeft geleid. Dit toont aan dat het publiceren van rapporten de sector kan helpen om de advieskwaliteit naar een hoger niveau te tillen. Naast de publicatie van het rapport en de gesprekken die de AFM hierover heeft gevoerd met marktpartijen, hebben brancheorganisaties een bijdrage geleverd aan de verbetering van de AOV-advieskwaliteit. In november is verspreid over het land in samenwerking met

adviesbureau D&O en Adfiz (de branchevereniging van onafhankelijk financieel adviseurs) een aantal informatiesessies georganiseerd. Adviseurs hebben tijdens deze bijeenkomsten concrete handvatten gekregen (toolkit) om hun advieskwaliteit te verbeteren. De AFM ziet dat adviseurs aan de slag zijn gegaan met de aanbevelingen. Dit is een positieve ontwikkeling, maar het moet echt beter en de urgentie mag zeker niet verslappen. Des te meer nu er steeds meer zelfstandigen zijn in Nederland die belang hebben bij goed functionerende AOV-dienstverlening.

Grote stappen in vakbekwaamheid

Om de verbetering van de kwaliteit van financiële dienstverlening verder te stimuleren, zijn de vakbekwaamheidseisen met ingang van 2014 aangescherpt. Alle adviseurs moeten over een diploma/beroepskwalificatie beschikken voor het onderwerp waarover zij adviseren. De AFM verwacht dat deze eisen bijdragen aan voldoende actuele kennis en vaardigheden van de (adviserende) klantmedewerker tijdens het contact met de consument. Het afgelopen jaar heeft de AFM de markt ondersteund bij het voldoen aan de nieuwe vakbekwaamheidseisen, via nieuwsbrieven en een vernieuwde website. Ook hebben we met een representatieve steekproef gecontroleerd of de diplomaplicht wordt nageleefd. De AFM zal hierover in het eerste kwartaal van 2016 extern communiceren.

De markt heeft grote stappen gezet. Er zijn meer dan 200.000 examens afgelegd, waarvan 140.000 in 2015. Voor schrijnende gevallen is een ontheffingsbeleid opgesteld op verzoek van de minister van Financiën.

2. De AFM stimuleert dat nieuwe bedieningsconcepten het belang van de klant centraal stellen.

Door de snelle vlucht van internet ontstaan nieuwe bedieningsconcepten. De opkomst van vergelijkingssites is daarvan een voorbeeld. Vergelijkingssites zijn een innovatieve vorm van

dienstverlening. De populariteit en het gebruik onder consumenten zijn in de afgelopen tijd fors toegenomen. Vergelijkingssites kunnen bijdragen aan het beter informeren van consumenten. Diverse media, waaronder consumentenprogramma's, maakten in 2014 melding van sites die onzuivere vergelijkingen leken te geven. De websites krijgen vergoedingen van de meeste banken en verzekeraars als via hun portaal een product wordt afgesloten. Zo konden uitkomsten van sites, bij een gelijke invoer van gegevens, van elkaar verschillen.

Eind 2014 is gebleken dat de dienstverlening van de grote vijf vergelijkingssites over het algemeen in het belang van de klant is. De AFM heeft in mei 2015 haar consumentenonderzoek naar het gebruik van vergelijkingssites gepubliceerd. Daarnaast hebben we op onze website alle informatie over vergelijkingssites gebundeld. Hierdoor kunnen nieuwe toetreders en andere stakeholders zich een beeld vormen van de visie van de AFM op de markt van vergelijkingssites.

Gedragscode Objectief Vergelijken

Vier vergelijkingssites hebben in november 2015 de 'Gedragscode Objectief Vergelijken' gepubliceerd en zich daaraan gecommitteerd. Deze gedragscode komt tegemoet aan de verbeterpunten die de AFM eind 2014 heeft benoemd en bevat richtlijnen voor het verwerken van kortingen en transparantie van informatie. De AFM heeft benadrukt dat het succes van de gedragscode staat of valt met de toepassing ervan. Consumenten zien bij vergelijkingssites die de code naleven altijd direct het beste product, ongeacht of er een samenwerking is met de aanbieder. Daarnaast moet de vermelde premie overeenkomen met het bedrag dat van de bankrekening wordt afgeschreven. Er is meer en duidelijkere informatie op de vergelijkingssites over zeggenschap, verdienmodel, volledigheid en de totstandkoming van de vergelijking. Consumenten zijn door deze aanpassingen beter in staat een product te vinden dat past bij hun persoonlijke situatie.

3. De AFM bevordert een zuiver marktmodel.

Sinds 1 januari 2013 geldt het provisieverbod voor financiële dienstverlening. De maatregel beoogt onder meer dat de zelfstandig adviseurs los komen te staan van aanbieders door de (financiële) banden tussen beide te ontvlechten (dit noemen we het 'zuiver marktmodel'). Een positief en beoogd effect van het provisieverbod is dat een grote meerderheid van de consumenten beseft dat financieel advies niet gratis is. Tevens blijkt uit ons onderzoek uit 2014 dat meer dan de helft van de zzp'ers bekend is met het provisieverbod. Daar staat tegenover dat één op de drie recente sluiters van hypotheek (vooral oversluiters) nog steeds geen idee heeft wat het advies kost.

Provisieverbod goed nageleefd

In 2014 heeft de AFM onderzocht of er nog afspraken en/of geldstromen tussen aanbieders en (middel)grote zelfstandig adviseurs zijn, die kunnen verhinderen dat de zelfstandig adviseur volledig vrij is om zich op het belang van de klant te richten. Dit onderzoek is in 2015 afgerond. Een overgrote meerderheid van de onderzochte (middel)grote zelfstandig adviseurs heeft geen afspraken en/of geldstromen met intermediaire aanbieders die kunnen leiden tot onwenselijke sturing. Marktpartijen leven het provisieverbod over het algemeen goed na. Bij enkele partijen hebben wij afspraken en betaalstromen gezien die wel een groot risico op sturing in zich hebben. De AFM beraadt zich momenteel op acties om de geconstateerde risico's te verkleinen.

Volmachten zorgenkind

In vergelijking tot banken, verzekeraars en zelfstandig adviseurs staat bij de volmachten het klantbelang nog in mindere mate (voldoende) centraal. Verzekeraars hebben door onder andere onvoldoende data-integriteit beperkt zicht op dit distributiekanaal. De AFM is doorlopend in gesprek met verzekeraars en volmachten over de beloningsmodellen in het volmachtkanaal. Ook het Verbond van Verzekeraars,

de Nederlandse Vereniging van Gevolmachtigde Assurantiebedrijven (NVGA) en volmacht-experts praten mee. In 2015 is speciale aandacht uitgegaan naar de afstemming en samenwerking met een initiatiefgroep van verzekeraars en gevolmachtigd agenten die gezamenlijk een nieuw beloningsmodel hebben ontwikkeld. Dit model geeft bij succesvolle implementatie een goede invulling aan de norm voor een passende volmachtbeloning en waarborgt een passende beloning. De herhaaldelijke aandacht die ook de AFM hieraan heeft gegeven in de pers en op de bijeenkomstdagen van de initiatiefgroep heeft ertoe bijgedragen dat het nominale zogenoemde beloningsmodel is doorontwikkeld.

4. De AFM krijgt meer inzicht in de behoeften van consumenten.

Consumenten nemen financiële beslissingen op basis van vereenvoudigde beslisregels ('heuristieken') en hebben te maken met beperkingen ('biases') door tijd, aandacht en kennis. Ze volgen doorgaans de snelste, makkelijkste en aantrekkelijkste route. Door de lange looptijd van veel financiële producten zijn er weinig mogelijkheden om te leren van 'fouten'. Consumenten hebben hierdoor moeite een goede financiële planning vorm te geven en bieden weinig tegendruk aan financiële ondernemingen. Het krijgen van meer inzicht in de behoeften van de consument zorgt ervoor dat we duidelijke keuzes kunnen maken in de intensiteit van ons toezicht en onze capaciteit niet inzetten waar geen probleem is of waar onze beïnvloeding ontoereikend is.

De AFM heeft door kwalitatief onderzoek onder consumenten inzicht gekregen in:

- de bedieningsbehoefte van consumenten bij het afsluiten van een hypotheek
- het beslisproces van de consument voor een bedieningsconcept
- het huidige marktaanbod van bedieningsconcepten en de mate waarin dit aansluit bij de behoeften.

5. De AFM krijgt meer inzicht in de cultuuromslag van adviseurs en bemiddelaars.

Om inzicht te krijgen in kansen en belemmeringen in de cultuur van adviseurs en bemiddelaars, heeft de AFM in 2015 een verkennend onderzoek uitgevoerd. Er zijn diepgaande gesprekken gevoerd met een brede vertegenwoordiging van de markt en er is gebruikgemaakt van beschikbare data over financiële dienstverlening. Het onderzoek laat onder meer zien dat financiële dienstverleners klantgericht werken vaak gelijkstellen aan het leveren van goede service. Daarnaast blijkt dat zij worstelen met het aantonen en uitleggen van hun toegevoegde waarde en de kwaliteit van hun dienstverlening. De AFM ziet een belangrijke rol weggelegd voor onafhankelijk adviseurs. Door kwalitatief goed en objectief advies kunnen zij consumenten helpen bij het maken van doordachte financiële keuzes die bijdragen aan hun financieel welzijn.

OVERZICHT BEGROTE EN GEREALISEERDE LASTEN

Kwaliteit van financiële dienstverlening is beter	Begroting 2015	Realisatie 2015	Vershil	Afwijking t.o.v. Begroting 2015
Lasten (in duizenden euro's)	7.750	7.055	-695	-9,0%

1.3 Kwaliteit vermogensopbouw is beter

WAT DOET HET THEMA?

Het thema richt zich op marktpartijen die actief zijn in vermogensbeheer, beleggingsadvies en/of execution only, zoals banken, beleggingsondernemingen, beleggingsinstellingen en andere aanbieders van beleggingsproducten.

In Nederland beleggen ongeveer 1 miljoen huishoudens actief. Nog veel meer mensen beleggen zonder er zelf veel invloed op uit te oefenen door opbouw van vermogen in een pensioen-, hypotheek-, of lijfrenteproduct. In de nabije toekomst zullen naar verwachting meer huishoudens vermogen moeten en/of willen opbouwen om later te kunnen voorzien in hun levensonderhoud. Dit komt onder meer door de onderdekking bij pensioenfondsen en het groeiend aantal werkenden die zelf verantwoordelijk zijn voor hun pensioenopbouw (bijvoorbeeld zzp'ers).

De kwaliteit van beleggingsdienstverlening en -producten moet van een hoog niveau zijn. Als dit onvoldoende is geborgd, bestaat de kans dat consumenten in niet-passende producten beleggen. Hierdoor kan hun vermogensopbouw schade oplopen, waardoor hun oudedagreserve in gevaar komt.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
1. Het stimuleren van marktpartijen om het voortouw te nemen en aan consumenten praktische instrumenten en middelen aan te bieden.	<p>Het creëren van openheid over kosten, rendement en risico door monitoring van en dialoog met de sector; ontwikkelen en verankeren in EU-regelgeving.</p> <p>Onderzoek naar consumentengedrag in het kader van een passende dienstverlening bij zelf beleggen, dialoog met de sector, organiseren seminar.</p> <p>Bijdrage aan internationale trajecten MiFID II en PRIIPS door (internationaal) overleg, bieden guidance.</p>	<p>Kosten en risico inzichtelijker, mede door invoering Vergelijkende Kostenmaatstaf per 1-1-2015 en de ontwikkeling van de risicometer; methodes om kosten en risico te berekenen en te waarderen om op eenduidige wijze vergelijkbaarheid (standaardisatie) van deze elementen tussen producten mogelijk te maken</p> <p>Rapport 'Belangrijke inzichten over zelfstandige beleggers' gepubliceerd; inzichten gedeeld; De sector zet eerste stappen in 'zelf beleggen'-kanaal.</p> <p>Het beschermen van belangen; bijdrage aan het opstellen van (lagere) regelgeving; Nederlandse provisieverbod in Europees verband gehandhaafd.</p>
2. De AFM stimuleert beleggingsondernemingen de kwaliteit van hun dienstverlening te verhogen.	<p>Marktonderzoek, dialoog met de sector, bieden guidance (door publicaties) en handhaving waar nodig.</p>	<p>De kwaliteit van de dienstverlening is verbeterd; partijen met een schadelijk verdienmodel waardoor bijvoorbeeld te hoge beheerskosten aan de klant worden berekend, worden door de AFM bewogen een ander model te kiezen. Hierdoor zijn de kosten voor de klant lager geworden.</p>
3. Inzicht in innovatieve bedieningsconcepten en het stimuleren van vernieuwende concepten waarbij het klantbelang centraal staat.	<p>Dialoog met de sector, bieden guidance, onder meer om (oneigenlijke) drempels om te innoveren weg te nemen.</p>	<p>Inzicht in innovatieve bedieningsconcepten gedeeld; de sector zet de eerste stappen in het kader van innovatie (execution only met ondersteuning, beheer op maat).</p>
4. Inzicht in de veranderingen in de markt van beleggingsondernemingen om de kwaliteit van beleggingsdienstverlening te verhogen.	<p>Marktonderzoek naar de bedrijfsvoering van beleggingsondernemingen, dialoog met de sector, bieden guidance en handhaving waar nodig.</p>	<p>Verbetering van de bedrijfsvoering en de beheersing van risico's bij een aantal partijen.</p>
5. Inzicht in de aard van belangenconflicten die zich voordoen bij beleggingsondernemingen en beleggingsinstellingen.	<p>Nazorg bieden in het kader van de implementatie van het provisieverbod beleggingsondernemingen door monitoring van en dialoog met de sector, bieden guidance (door publicaties). Hier en daar is wat meer druk nodig geweest in de vorm van normoverdragende brieven.</p> <p>Marktonderzoek, dialoog met de sector, organiseren mediasessie, uitvoeren onderzoeken en delen conclusies met de markt.</p>	<p>Het provisieverbod wordt goed nageleefd; de execution only-klant is minder gaan betalen voor dienstverlening; meer passieve fondsen.</p> <p>Inzicht in het Marktbeeld beleggen; delen van het inzicht met de markt en media; onderzochte beleggingsondernemingen hebben hun bedrijfsvoering en beheersing van risico's verbeterd of hebben de markt verlaten.</p>

RESULTATEN EN EFFECTEN

Consumenten moeten een gefundeerd, en dus gerechtvaardigd, vertrouwen kunnen hebben in de diensten en producten die zij afnemen voor vermogensopbouw of -behoud. De AFM vindt dat de markt in 2015 vooruitgang heeft geboekt. Maar verder verbeteren is noodzakelijk en urgent om de continuïteit ook op de lange termijn zeker te stellen. Ook constateert de AFM dat consumenten het belang van financiële planning meer lijken te onderkennen. Het is belangrijk dat nog meer mensen hiervan doordrongen raken.

De markt van beleggingsdienstverlening kenmerkt zich door een kwaliteitsverbetering binnen een sterk veranderende omgeving. Zo bepalen consumenten meer dan vroeger zélf hoe zij vermogen opbouwen, willen nieuwe generaties bij vermogensopbouw op een andere manier worden bediend en hebben partijen, zoals consumenten, te maken met sterk gewijzigde rendementsverwachtingen. Tegelijkertijd stellen wet- en regelgeving hogere kwaliteitseisen aan de dienstverlening.

De AFM heeft aan deze kwaliteitsverbetering bijgedragen door onderzoeken naar de kwaliteit van de beleggingsdienstverlening, door het beter inzichtelijk laten maken van de kosten en door in te zetten op verandering van wetgeving, nationaal en internationaal. Ook wil de AFM de dienstverlening uiteindelijk beter laten aansluiten op de klantbehoeften, door het doorgronden van de beweegredenen van zelfstandige beleggers.

Kwaliteit verbeterd

Onderzoek van de AFM uit 2014 heeft aangetoond dat de kwaliteit van de beleggingsdienstverlening nog niet altijd op orde was. Op grond hiervan is een traject gestart om de belangrijkste punten voor kwaliteitsverbetering onder de aandacht te brengen. In 2015 is opnieuw onderzoek gedaan onder banken en zelfstandig vermogensbeheerders. De conclusie is dat marktpartijen de kwaliteit van

hun dienstverlening gemiddeld genomen hebben verbeterd.

Provisieverbod goed nageleefd

Op 1 januari 2014 is het provisieverbod voor beleggingsondernemingen ingevoerd. De AFM heeft geconstateerd dat dit verbod over het algemeen goed wordt nageleefd. Toch ziet de AFM ook dat er nog partijen zijn die de randen opzoeken en daar acteren we ook op. Klanten hebben ook meer zicht op de echte beleggingskosten gekregen. Om de kosten van de totale dienstverlening nóg transparanter te maken, is op aandringen van de AFM op 1 januari 2015 de 'Vergelijkende Kosten Maatstaf' geïntroduceerd. Om een juiste beleggingskeuze te kunnen maken, is naast het kunnen vergelijken van de kosten, ook inzicht in het risico en rendement onontbeerlijk. Daarom is de AFM in 2015 met de marktpartijen in overleg getreden om ook het risico van beleggingsportefeuilles beter vergelijkbaar te maken. De markt ontwikkelt hiervoor een risicometer. De consumentenmonitor 2015 geeft een eerste indruk dat beleggers nu meer letten op de verhouding tussen kosten, rendement en risico.

Innovatie ondersteunen

Alle veranderingen brengen met zich mee dat er meer van de markt wordt gevergd op het gebied van innovatie. Om dit proces te ondersteunen, heeft de AFM in 2015 onderzoek gedaan naar mogelijke (wettelijke) drempels en deze waar mogelijk weggenomen. De AFM komt begin 2016 met een rapport naar buiten om de gehele markt meer *guidance* te bieden en *best practices* te delen.

1. De AFM stimuleert vooral grotere marktpartijen het voortouw te nemen en aan consumenten praktische instrumenten en middelen te bieden.

Inzicht door Vergelijkende Kosten Maatstaf en risicometer

De AFM stimuleert dat consumenten eenvoudig

inzicht krijgen in de kosten van beleggen. In de eerste helft van 2015 hebben de tien grootste banken de Vergelijkende Kosten Maatstaf (VKM) gepubliceerd. Deze banken bedienen ongeveer 80 procent van de particuliere beleggers. Consumenten kunnen hierdoor vooraf op basis van een schatting van de kosten van de dienstverlening en producten die de banken in rekening brengen, een afgewogen keuze maken tussen verschillende dienstverleners. Daarnaast heeft de AFM aangedrongen op de publicatie van de VKM achteraf per 1 januari 2016, zodat consumenten de verwachte kosten kunnen vergelijken met de werkelijk gemaakte kosten. Ook ontwikkelen de aan de VKM gecommiteerde banken een gemeenschappelijke risicometer. Hiermee kunnen consumenten de dienstverlening op basis van kosten én risicoprofiel vergelijken. Dit samen bevordert een kritische houding voor het behoud en opbouwen van vermogen.

Gedrag en prestaties zelfstandige belegger

Daarnaast heeft de AFM onderzoek gedaan naar het gedrag en de prestaties van zelfstandige beleggers. Uit de resultaten die op 4 december zijn gepubliceerd blijkt dat hun prestaties tegenvallen omdat velen in (psychologische) valkuilen stappen. Het daadwerkelijke gedrag van beleggers wijkt sterk af van het aangenomen of gewenste gedrag. Dit plaatst wetgevers en toezichthouders voor de belangrijke uitdaging om gelijktijdig innovatie, die in het belang is van de klant, te ondersteunen en risico's te beperken. De opgedane inzichten in consumentengedrag worden regelmatig gebruikt bij gesprekken over het verbeteren van de dienstverlening aan klanten. Mede op aandringen van de AFM heeft een aantal aanbieders al stappen gezet om klanten bij het nemen van beleggingsbeslissingen te gaan helpen. Gedacht kan worden aan extra ondersteuning voor klanten die zelf beleggen.

De AFM is ook een verkenning gestart naar de belegger met een beleggingsrekeninghypotheek. Om eventuele kwetsbare klanten met zo'n hypotheek te

ondersteunen, hebben wij aan aanbieders gevraagd met experimenten te onderzoeken wat effectieve manieren zijn om klanten aantoonbaar dichterbij hun doel (het aflossen van de hypotheekschuld) te brengen. Wij gaan hier in 2016 mee door.

Internationale trajecten

PRIIPS is een Europese verordening die tot kerndoel heeft het inzicht van consumenten in beleggingsproducten te vergroten. Dit gebeurt door de invoering van een Key Investor Document (KID) met essentiële informatie over de aard en risico's van het product. Het KID moet voorafgaand aan de dienstverlening aan consumenten worden aangeboden. Hierdoor krijgen zij een beter inzicht in de risico's, kosten en het beoogd rendement, zodat zij de producten kunnen vergelijken. In dit kader wordt een gestandaardiseerde berekeningsmethode voor zowel risico's, rendementen als kosten ontwikkeld. Op dit moment loopt een consultatie over een voorstel voor één methodiek voor berekening en presentatie.

MiFID II beoogt een eerlijke, transparante, efficiënte en geïntegreerde financiële markt. De AFM is actief bezig om de Europese regelgeving zo goed mogelijk op de Nederlandse markt te laten aansluiten. Zo blijft het Nederlandse provisieverbod voor beleggingsondernemingen onder MiFID II bestaan. Een ander mooi resultaat van MiFID II in het kader van dit thema is het toezicht op de productontwikkeling van financiële instrumenten en een solide grondslag voor een totale kostenmaatstaf. De Europese Commissie heeft in februari 2016 het voorstel gedaan de invoering van MiFID II uit te stellen tot januari 2018. De AFM verwacht van marktpartijen dat ze zich blijven inspannen om hun organisaties aan te passen aan de verplichtingen. Vanwege de omvang en complexiteit van MiFID II blijft het namelijk noodzakelijk dat zij hier tijdig mee starten.

2. De AFM stimuleert beleggingsondernemingen de kwaliteit van hun dienstverlening te verhogen.

Om de kwaliteit van de beleggingsdienstverlening verder te verhogen, heeft de AFM in 2015 een generiek handreikingsdossier en informatie over het inventariseren van de risicobereidheid gepubliceerd. Daarnaast hebben we in 2015 met een representatieve steekproef opnieuw onderzoek gedaan bij grootbanken, private banks en zelfstandige beleggingsondernemingen. De scores die hierbij zijn toebedeeld aan dossiers hebben we vergeleken met de resultaten van voorgaande onderzoeken. De conclusie is dat marktpartijen de kwaliteit van hun dienstverlening gemiddeld genomen hebben verbeterd. In het eerste kwartaal van 2016 verschijnt hierover een rapport.

3. De AFM krijgt meer inzicht in innovatieve bedieningsconcepten.

De AFM wil innovatie in beleggingsdienstverlening stimuleren. In 2015 hebben we onderzocht welke belemmeringen de markt ervaart bij het innoveren van de dienstverlening. Vervolgens heeft de AFM zich ingezet om deze drempels weg te nemen, bijvoorbeeld door informatie te geven over de invulling van wet- en regelgeving en door als gesprekspartner te fungeren. Meer duidelijkheid maakt het voor marktpartijen beter mogelijk om nieuwe bedieningsconcepten te ontwikkelen die in het belang zijn van de klant. De interpretaties van de AFM zijn al met diverse grote beleggingsondernemingen en met enkele kleine, innovatieve spelers besproken. Gezamenlijk beheren zij meer dan 80 procent van het particulier belegd vermogen in Nederland. De AFM komt begin 2016 met een rapport naar buiten om de gehele markt meer guidance te bieden en good practices te delen.

4. De AFM krijgt meer inzicht in de veranderingen in de markt van beleggingsondernemingen om de kwaliteit van beleggingsdienstverlening te verhogen.

Zowel in 2014 als in 2015 heeft de AFM een onderzoek gedaan naar de bedrijfsvoering van beleggingsondernemingen. Het doel was om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen in de markt en van de kwaliteit van de bedrijfsvoering. Uit deze onderzoeken is gebleken dat een aantal partijen onder meer de bedrijfsvoering en beheersing van risico's moest verbeteren. Op aandringen van de AFM hebben deze ondernemingen verbeteringen doorgevoerd. Twee partijen hebben hun vergunning ingeleverd, met andere heeft de AFM een normoverdragend gesprek gevoerd. De best practices worden begin 2016 met de markt gedeeld.

5. De AFM krijgt meer inzicht in de aard van belangenconflicten die zich voordoen bij beleggingsondernemingen en beleggingsinstellingen.

Uit onderzoek van de AFM, op basis van de gegevens van het Marktbeeld beleggen, blijkt dat het provisieverbod voor beleggingsondernemingen redelijk goed wordt nageleefd. De AFM vindt dit van groot belang. Het afschaffen van de distributievergoedingen en de daarvoor in de plaats gekomen directe betaling van service fees door klanten maken de kosten van beleggen duidelijk. Zo kunnen beleggers de prijs-kwaliteitverhouding van beleggingsdienstverlening beter beoordelen.

Kostenontwikkeling

De AFM volgt sinds een aantal jaren de kosten die worden toegerekend aan zogenaamde 'maatbeleggers'. Als resultaat van dit inzicht en door de verschuiving in de beleggingsmix heeft de AFM vastgesteld dat in de eerste helft van 2015, binnen het grootste kanaal van execution only, de kosten voor beleggingen in fondsen duidelijk zijn gedaald.

De hoogte van de kosten voor beheer en advies wisselt. Sommige partijen brengen meer kosten in rekening, andere hebben de kosten verlaagd. Om het kostenbeeld van beleggen te monitoren, hebben we een model ontwikkeld waarmee we de kostenontwikkeling blijven volgen. De AFM heeft het beeld met de markt gedeeld.

Huisfondsen

Ook heeft de AFM zich uitgesproken over de problematiek rond het gebruik van huisfondsen, al of niet met behulp van mandaten. Hiervoor is intensief overleg gevoerd met het ministerie van Financiën, marktpartijen en belangenvertegenwoordigers. Daarnaast is een consultatierapport uitgebracht over de mogelijke voorwaarden voor het werken met huisfondsen. Uiteindelijk is een leidraad gepubliceerd. Hiermee wijst de AFM de sector op aandachtspunten en biedt hiermee duidelijkheid over de toepassing van bovengenoemde voorwaarden.

Beleggersgiro

Consumenten zijn vooral gericht op de aanbodzijde van de dienstverlening van beleggingsondernemingen. Zij moeten er echter ook op kunnen vertrouwen dat in de afwikkeling in hun belang wordt gehandeld. Dit vereist een zorgvuldige administratie en adequate invulling van de vermogensscheiding. In dit kader heeft de AFM in 2015 de beleggersgiro onderzocht. De uitkomsten van dit onderzoek hebben geleid tot wijzigingen in de Nadere regeling gedragstoezicht financiële ondernemingen (Nrgfo). Begin 2016 zijn deze wijzigingen ter consultatie voorgelegd.

Marktbeeld beleggen

Uit cijfers van de AFM blijkt dat voor invoering van het provisieverbod voor beleggingsondernemingen (1 januari 2014) het aandeel van het execution only-kanaal bij grootbanken driekwart van het aantal cliënten bedroeg. Dit is na de invoering nagenoeg onveranderd gebleven.

Uit de consumentenmonitor blijkt dat 53 procent van de execution only-beleggers belegt in beleggingsfondsen. Bij de grootbanken zien we dat dit fondsbeleggen al jaren toeneemt.

Binnen het fondsbeleggen kent het aandeel passief al jaren een toename. Ook in het afgelopen jaar is een verdere toename te zien. Op 1 januari 2015 liep het aandeel passief op tot ongeveer 23 procent van het belegd vermogen in beleggingsfondsen.

De AFM heeft in 2015 onderzocht of marktpartijen de defensieve beleggingsportefeuilles, onder druk van mogelijke rendementsverwachtingen van klanten, risicovoller zijn gaan samenstellen door de huidige lage rentestand en de zogenaamde 'search for yield.' De onderzoeksresultaten geven aan dat dit voornamelijk niet grootschalig is gebeurd. Het blijft echter een aandachtspunt voor de AFM.

AIFMD

De Europese richtlijn voor beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen (AIFMD) beoogt naast harmonisatie van Europese regelgeving voor activiteiten van beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen, een versterking van de bescherming van professionele beleggers en een betere beheersing van systeemrisico's. Met de inwerkingtreding van de AIFM-richtlijn zijn AIFM's zoals bepaalde pensioenuitvoeringsorganisaties, hedge funds, private equity en vastgoedfondsen onder toezicht gekomen van de AFM.

De werkzaamheden in 2015 bestonden in belangrijke mate uit het afhandelen van relatief omvangrijke vergunningaanvragen, fondsenmeldingen en meldingen van belangrijke wijzigingen. Mede voortbordurend op bij vergunningverlening opgedane ervaringen is daarnaast een start gemaakt met risicogestuurd doorlopend toezicht op beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen. Tot slot heeft de AFM een actieve bijdrage geleverd aan een verdere harmonisatie in de toepassing van deze regelgeving binnen Europa.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
6. Bevorderen dat AIFM's qua structuur, governance en gedrag voldoen aan de nieuwe wet en regelgeving.	Vergunningverlening, behandeling (fonds) meldingen, relatiebeheer met de omvangrijkere AIFM's en bewaarders, dialoog met de sector, bieden guidance (met nieuwsbrief) en handhaving waar nodig.	Meerdere vergunningen verleend, fondsen geregistreerd en diverse meldingen afgehandeld. AIFM's voldoen in structuur, governance en gedrag steeds beter aan nieuwe wet- en regelgeving.
7. Nader identificeren van potentiële risico's en verder uitwerken van en invulling geven aan een effectief toezichtkader en strategie.	Analyseren/monitoring van de sector. Input aanleveren voor de 'Task Force en Werkgroep Asset Management'.	AIFM-landschap, ontwikkelingen en risico's rond vermogensbeheer zijn in kaart gebracht. Besluit tot oprichting domein Asset Management, waarbinnen alle binnen AFM aanwezige kennis en expertise wordt gebundeld en de AFM adequaat antwoord kan geven op de belangrijkste ontwikkelingen en risico's op het gebied van asset management.
8. Datarapportages.	Inregelen van de systemen en het technisch mogelijk maken van beveiligde datatransmissies met DNB en ESMA. Bieden van guidance over de inhoud van de rapportages en manier van rapporteren.	Datarapportages worden aangeleverd door AIFM's. Gegevensuitwisselingen tussen DNB, AFM en ESMA vinden plaats.
9. Internationale (beleids)-activiteiten.	Een actieve bijdrage leveren aan (internationaal) overleg, bieden van guidance.	Een actieve bijdrage geleverd aan nieuwe regelgeving, bijvoorbeeld in het kader van de European Long Term Investment Funds (ELTIF)-verordening, en het opstellen en uitvaardigen van richtsnoeren, aanbevelingen en Q&A's onder meer over rapportage- en beloningsregels.

RESULTATEN EN EFFECTEN

6. De AFM bevordert dat AIFM's qua structuur, governance en gedrag voldoen aan de nieuwe wet- en regelgeving.

Vergunningverlening en (fonds)meldingen

In 2015 hebben 12 beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen een AIFM-vergunning gekregen voor het beheren van meer dan 60 fondsen. Daarnaast zijn vijf vergunningaanvragen afgewezen en/of gedurende het aanvraagproces door de aanvrager ingetrokken.

Naast vergunningaanvragen worden nieuwe fondsen van reeds vergunninghoudende beheerders en

diverse belangrijke wijzigingen gemeld, zoals meldingen van wijziging bewaarder, uitbesteding van (kern)taken en wijziging taxateur. De meldingen worden door de AFM beoordeeld en verwerkt in de registers op de website als er geen opmerkingen zijn. De AFM heeft in 2015 ruim 160 meldingen en fondsen beoordeeld en verwerkt. Zowel bij vergunningverlening als bij de behandeling van fondsmeldingen en belangrijke wijzigingen zijn belangrijke kwaliteitsverbeteringen gerealiseerd. Hierbij valt te denken aan verbeteringen op het gebied van de governance, een beheerste en integere bedrijfsvoering, een passend beloningsbeleid, een onafhankelijke bewaarder en het omgaan met belangenconflicten.

Ruim 75 beheerders zijn in 2015 bij de AFM geregistreerd als uitgezonderde AIFM-beheerder en drie partijen als beheerder van een European Venture Capital fund. Meer dan 100 beheerders met een zetel in een derde land hebben zich bij de AFM gemeld omdat zij in Nederland fondsen beheren of deelnemingsrechten aanbieden.

Doorlopend toezicht

Wij bevorderen doorlopend dat beheerders op het gebied van structuur, governance en gedrag uitvoering geven aan de nieuwe wet- en regelgeving. Voor bewaarders geldt in zekere mate iets vergelijkbaars. Het doorlopend toezicht wordt op dit moment minder dan begroot in de praktijk gebracht, omdat de AFM in deze fase van de nieuwe taak genoodzaakt is haar capaciteit in te zetten op vergunningverlening. Vergunningverlening is een wettelijke plicht en iedere aanvraag wordt beoordeeld op haar merites. In 2015 zijn bovendien ongeveer vier keer zoveel vergunningaanvragen, registraties en (fonds)meldingen ingediend als begroot. Daarnaast heeft een aantal vergunningaanvragen een langere doorlooptijd dan verwacht. Dit komt onder meer door de complexiteit en (gebrek aan) kwaliteit en volledigheid van de informatie die aanvragers aanleveren in een regelgevend kader dat voor alle betrokkenen relatief nieuw is.

Het doorlopend toezicht wordt momenteel onder meer vormgegeven door relatiebeheer met meer omvangrijke AIFM's (in termen van 'assets under management') en bewaarders. Waar nodig gebeurt dit in samenwerking met DNB. Bij spreekbeurten en deelnames aan paneldiscussies bij seminars worden marktpartijen geïnformeerd over aandachtspunten van de AFM met betrekking tot doorlopend toezicht. Dergelijke gelegenheden bieden regelmatig een kans voor een constructieve dialoog met de markt. Via een selectie van signalen over het niet-naleven van wet- en regelgeving en mogelijke misstanden neemt de AFM risicogestuurd actie. Ook het geven van opvolging aan onderwerpen die tijdens de vergunningverlening en

fondsmeldingen zijn opgevallen, vormt een onderdeel van deze toezichtactiviteiten.

7. Nader identificeren van potentiële risico's en verder uitwerken van en invulling geven aan een effectief toezichtkader en strategie.

Het AIFM-landschap en de potentiële risico's zijn nader in kaart gebracht met als doel te komen tot een onderbouwd risicokader en een daarop afgestemde toezichtstrategie. Daarbij is ook rekening gehouden met de ontwikkelingen in andere segmenten van het 'asset management-landschap', bijvoorbeeld het individueel vermogensbeheer en UCITS-fondsen. Deze analyse is gebruikt als input voor de 'Task Force en Werkgroep Asset Management' die in het tweede kwartaal van 2015 van start is gegaan. Dit heeft bijgedragen aan de oprichting van een domein Asset Management, die per 1 april van start gaat. Hierin wordt alle binnen de AFM relevante aanwezige kennis en expertise op het gebied van vermogensbeheer samengevoegd.

8. Datarapportages.

Beheerders zijn wettelijk verplicht periodiek over hun fondsen te rapporteren aan de toezichthouders DNB en AFM. Om dit te vergemakkelijken en kostenefficiënt te maken, is besloten dat beheerders alleen aan DNB moeten rapporteren, waarna DNB deze rapportages aan de AFM doorstuurt. De AFM is op haar beurt wettelijk verplicht deze rapportages te delen met de European Securities and Markets Authority (ESMA). In samenwerking met DNB is hard gewerkt aan het vormgeven van de systemen en het technisch mogelijk maken van beveiligde datatransmissies tussen deze instanties. Daarnaast wordt in samenwerking met DNB en de ESMA richting gegeven aan de inhoud van de rapportages en de manier van rapporteren. De eerste set rapportages van beheerders is inmiddels door DNB ontvangen en gegevensuitwisselingen tussen DNB, AFM en de ESMA vinden conform dit samenwerkingsmodel plaats.

9. Internationale (beleids)activiteiten.

Op Europees niveau zien wij een aanzienlijke stroom van relevante regelgeving op het gebied van vermogensbeheer. De AFM heeft een actieve bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van nieuwe regelgeving, bijvoorbeeld in het kader van de ELTIF-verordening met aanbevelingen en Q&A's. Deze laatste onder meer met betrekking tot rapportage- en beloningsregels en het opstellen en uitvaardigen van richtsnoeren. Hierbij brengen wij de Nederlandse standpunten en belangen, zoals die van onze pensioenfondsen, naar voren. Daarbij worden meer strategische en beleidsmatige vraagstukken afgewogen in een internationale context. De AFM houdt hierbij rekening met ontwikkelingen in en interpretaties van andere Europese lidstaten, ook met het oog op een gelijk speelveld voor in Nederland gevestigde beheerders. Tegelijkertijd onderschrijft de AFM het belang van een Europese en integere geharmoniseerde toepassing daarvan en wil zij een serieuze toezichthouder op de asset management-sector zijn. Dit betekent dat de AFM zich niet leent voor een 'race to the bottom'. Als zou worden geconstateerd dat andere toezichthouders lichtvaardig met het regelkader omgaan om concurrentievoordelen te bieden aan elders gevestigde beheerders, is de AFM bereid om te zorgen dat betrokken toezichthouders daarop worden aangesproken met als doel dat dergelijke praktijken worden beëindigd.

Verklaring afwijking

De lasten zijn lager dan begroot. Grotendeels doordat een verschuiving heeft plaatsgevonden van AIFM-uren van het doorlopend toezicht (verantwoord onder hetzelfde thema) naar de 'eenmalige toezichthandelingen'. Dit wordt veroorzaakt doordat er ongeveer vier keer zoveel vergunningaanvragen, registraties en (fonds)meldingen in 2015 zijn ingediend als we hadden ingeschat. Daarnaast heeft een aantal vergunningaanvragen een langere doorlooptijd dan verwacht. Dit komt onder meer door de complexiteit, matige kwaliteit en onvolledigheid van de informatie die aanvragers aanleveren in een regelgevend kader dat voor alle betrokkenen relatief nieuw is.

OVERZICHT BEGROTE EN GEREALISEERDE LASTEN

Kwaliteit van vermogensopbouw is beter	Begroting 2015	Realisatie 2015	Vershil	Afwijking t.o.v. Begroting 2015
Lasten (in duizenden euro's)	9.044	8.113	-932	-10,3%

1.4 Financiële dienstverlening aan zakelijke partijen is passend

WAT DOET HET THEMA?

De AFM wil met dit thema bereiken dat financiële ondernemingen op lange termijn waarde creëren voor de zakelijke klant. Enkele groepen zakelijke ondernemingen zijn, net als consumenten, kwetsbaar. Dit blijkt onder meer uit verschillende incidenten rondom de dienstverlening aan zakelijke klanten, zoals bij de problemen met de rentederivatenccontracten van mkb-ondernemingen.

Het is voor een aantal groepen zakelijke klanten lastig eventuele schade door een gebrekkig financieel product of niet-passende financiële dienst van tevoren goed in te schatten. Sommige klanten zijn bovendien bang de relatie met de bank te beschadigen omdat zij van de bank afhankelijk zijn voor kredietverstrekking. Omdat zakelijke klanten zelf niet altijd in staat zijn hun belangen te behartigen, is extern toezicht voor deze doelgroep belangrijk.

Niet alleen consumenten, maar ook zakelijke klanten moeten kunnen vertrouwen op de producten en diensten die zij afnemen van financiële ondernemingen. De AFM ondersteunt daarom de verankering van het belang van de zakelijke klant in enerzijds gedrag en cultuur, en anderzijds beleid en praktijk van financiële ondernemingen.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
1. De AFM pakt mogelijke misstanden die plaatsvinden bij kwetsbare zakelijke klanten adequaat aan.	<ul style="list-style-type: none"> - Toezicht op herbeoordelingen door banken van rentederivaten bij het niet-professionele mkb. - Onderzoek rentederivaten-dienstverlening banken aan het mkb. - Verkenning Bijzonder Beheer. 	<ul style="list-style-type: none"> - Boete voor onvoldoende dossiervorming, waarna de betrokken bank verbetering heeft toegezegd. - Publicatie verkenning. Banken zijn begonnen met het doorvoeren van verbeteringen.
2. De AFM krijgt meer inzicht in de risico's voor kwetsbare zakelijke klanten.	<ul style="list-style-type: none"> - Kwalitatief onderzoek onder advieskantoren, banken, verzekeraars en stakeholders. - Productonderzoek. 	<ul style="list-style-type: none"> - Scherper beeld van risico's in zakelijke dienstverlening aan het mkb. - Scherper beeld van kwetsbaarheden van het mkb. - Op basis van het verkregen inzicht kan de AFM haar toezicht meer risicogestuurd inrichten.
3. De AFM krijgt inzicht in de behoeftes van kwetsbare zakelijke klanten.		
4. De AFM bevordert dat bij processen rondom producten en (advies)diensten, waaronder ontwikkeling en distributie, het belang van zakelijke klanten centraal staat.	<ul style="list-style-type: none"> - Module Informatieverstrekking Banken Zakelijk in Klantbelang dashboard. 	<ul style="list-style-type: none"> - Publicatie algemene bevindingen en gemiddelde score, individuele terugkoppelingen. Betrokken banken hebben aangegeven de bevindingen te herkennen en op te pakken.

RESULTATEN EN EFFECTEN

De AFM vindt dat de sector de verbeteringen die zij de afgelopen jaren heeft doorgevoerd in het belang van consumenten ook moet vertalen naar (kwetsbare) zakelijke klanten. Wij zijn er nog niet gerust op dat de sector deze extra stap zet.

De goede scores die de sector behaalt voor de informatieverstrekking aan particuliere klanten staan in schril contrast met het resultaat op het onderdeel Informatieverstrekking Banken Zakelijk van het Klantbelang dashboard. De sector heeft de afgelopen jaren stevige stappen gezet in het succesvol verduidelijken van (juridische) teksten voor consumenten. Dit zien wij onvoldoende terug in de informatie die het mkb bijvoorbeeld ontvangt bij het sluiten van een krediet. Ook bij het herbeoordelen van rentederivatencontracten van mkb-ondernemingen blijken banken bij de uitvoering van hun eigen

werkprogramma's het klantbelang onvoldoende centraal te hebben gesteld.

Onze indruk is dat de cultuur bij zakelijke afdelingen achterligt op de consumentendienstverlening. Zonder een cultuuromslag in de bediening van zakelijke klanten kan het vertrouwen in de sector niet duurzaam herstellen. De AFM is in gesprek met de sector over een aanpak op maat.

1. De AFM pakt mogelijke misstanden die plaatsvinden bij kwetsbare zakelijke klanten adequaat aan.

Rentederivaten

Sinds 2007 hebben banken rentederivaten veelal aan mkb-ondernemingen verkocht. Rentederivaten zijn financiële producten die ondernemers de mogelijkheid bieden zich te beschermen tegen de gevolgen van een stijging van de variabele rente op

hun krediet. Uit onderzoek van de AFM is gebleken dat de dienstverlening van een aantal banken op dit gebied niet-passend of onzorgvuldig was. De klant heeft daardoor schade geleden, kan in de toekomst nog schade leiden of had achteraf gezien een andere beslissing kunnen nemen. De AFM heeft daarom medio 2014 zes banken opgeroepen alle uitstaande rentederivaten die lopen bij mkb-ondernemingen (ongeveer 17.600 contracten) te herbeoordelen aan de hand van de [bestaande wettelijke normen](#). Waar nodig moeten banken de klant een oplossing bieden, zoals compensatie voor schade.

De verantwoordelijkheid voor de herbeoordelingen van de rentederivatendossiers ligt primair bij de banken. De AFM ziet erop toe dat zij de juiste criteria hanteren bij de herbeoordeling van uitstaande rentederivaten en controleert of zij voldoende voortvarend handelen. Daartoe hebben we steekproefsgewijs de herbeoordelingen door banken gecontroleerd. Eind maart 2015 heeft de AFM een voortgangsrapportage en een [Brochure Rentederivaten](#) gepubliceerd. In de rapportage hebben we aangegeven teleurgesteld te zijn in het tempo van de herbeoordelingen door de zes banken. De AFM heeft toen opgemerkt dat de kwaliteit van de herbeoordeling 'over het algemeen voldoende is'.

In [december 2015](#) heeft de AFM bekendgemaakt op dit kwaliteitsoordeel terug te komen. Uit een analyse van onze steekproeven bleek dat de banken in herbeoordelingen onvoldoende hebben aangesloten bij het wettelijk kader. Bij de uitvoering van hun eigen werkprogramma's blijken banken bovendien het klantbelang onvoldoende centraal te hebben gesteld. De AFM heeft daarnaast tekortkomingen geconstateerd bij de eigen toetsing van de herbeoordelingen. De AFM heeft op een aantal fronten maatregelen genomen om de herbeoordeling door de banken en ook haar eigen toetsingsproces te verbeteren. Zo is een Taskforce Rentederivaten onder leiding van een bestuurslid van de AFM opgericht per november 2015. Betrokken bestuurslid is volledig

vrijgemaakt voor dit dossier. De AFM heeft daarnaast alle benodigde extra capaciteit en kennis vrijgemaakt en zo nodig extern ingehuurd.

De AFM heeft vervolgens 1 maart 2016 een vernieuwde aanpak gepresenteerd. Om klanten op de juiste wijze te compenseren voor geleden schade, wordt een 'uniform voorschrijvend herstell kader' ingericht. Hieraan worden alle contracten opnieuw getoetst. Onafhankelijke deskundigen, aangewezen door de minister van Financiën, zullen dit herstell kader in overleg met de banken uitwerken en met hen overeenkomen. Daarbij zullen zij ook overleggen met vertegenwoordigers van mkb-klanten. Het ministerie van Financiën heeft de heren R. J. Schimmelpenninck, B.F.M. Knüppe en T. Kocken als onafhankelijke deskundigen aangesteld.

Het herstell kader schrijft voor hoe banken de derivatencontracten moeten beoordelen en hoe zij een eventuele compensatie moeten bepalen. Bij de uitvoering krijgen externe beoordelaars een rol om er voor te zorgen dat het herstell kader op ieder individueel dossier correct wordt toegepast.

De raad van toezicht van de AFM heeft het externe onderzoeksbureau Alvarez & Marsal opdracht gegeven de tekortkomingen bij de AFM te onderzoeken. Dit onderzoek is in januari van start gegaan. De resultaten daarvan verwachten wij in het tweede kwartaal van dit jaar.

Boete

De AFM heeft in 2013 onderzoek gedaan naar de rentederivatendienstverlening aan mkb-ondernemers. Naar aanleiding daarvan heeft de AFM in 2015 een bank een [bestuurlijke boete](#) opgelegd. Deze bank had in diverse dossiers onvoldoende gegevens bijgehouden. Bij onvoldoende vastlegging kan de AFM niet onderzoeken of de werkzaamheden aansluiten bij de wensen van de klant en haar toezicht niet goed uitoefenen. Niet alleen voor het toezicht is vastlegging belangrijk, maar primair is het ook voor de bank en de klant vanzelfsprekend van belang dat het dossier

compleet is. Zeker bij banken, waar doorgaans verschillende diensten en activiteiten onder één dak plaatsvinden, is het belangrijk om onduidelijkheid over de aard van de werkzaamheden te voorkomen. De betrokken bank heeft toegezegd de dossiervorming te verbeteren.

Bijzonder beheer

Banken kunnen mkb-ondernemingen overdragen naar de afdeling 'bijzonder beheer' wanneer het kredietrisico is gestegen ten opzichte van de situatie ten tijde van het verstrekken van de financiering. Zo'n 10 tot 20 procent van de mkb-ondernemingen zit bij de bijzonder beheerafdeling van hun bank. De AFM heeft veel signalen ontvangen van mkb'ers die ontevreden zijn over de manier waarop zij daar behandeld worden. De AFM heeft daarom een [verkenkend onderzoek](#) gedaan bij de bijzonder beheerafdelingen van banken. Eind maart 2015 zijn de resultaten gepubliceerd. We hebben geconcludeerd dat banken nog veel kunnen verbeteren in hun werkwijze. Zo moeten zij een overdracht aan bijzonder beheer eerder aankondigen bij een ondernemer, zodat deze nog tijd heeft om zelf maatregelen te nemen. Ook moet de bank de ondernemer beter informeren over wat hem te wachten staat.

De betrokken banken hebben toegezegd aan de slag te gaan met de aanbevelingen die volgen uit de verkenning. Zij hebben dat in een [rondetafelgesprek](#) in de Tweede Kamer bevestigd. De NVB heeft daarna in september 2015 haar [uitgangspunten](#) voor bijzonder beheer gepubliceerd. Deze liggen in het verlengde van onze aanbevelingen. In vervolggesprekken met banken is naar voren gekomen dat banken begonnen zijn met het doorvoeren van verbeteringen, maar dit nog niet hebben afgerond.

2. De AFM krijgt meer inzicht in de risico's voor kwetsbare zakelijke klanten &

3. De AFM krijgt inzicht in de behoeftes van kwetsbare zakelijke klanten.

De AFM heeft in 2015 meer inzicht gekregen in de risico's en behoeftes op de zakelijke markt. De AFM heeft zich daarbij gericht op mkb-ondernemingen. Uit onze analyse blijkt dat de risico's en behoeftes dusdanig zijn dat kleine bedrijven doorgaans even kwetsbaar zijn als consumenten. Ook bij het middenbedrijf ziet de AFM kwetsbare klantgroepen. Voor het afnemen van zakelijke financiële producten en diensten is namelijk vaak specialistische kennis en ervaring nodig. Veel ondernemingen beschikken simpelweg niet over de middelen daarvoor.

Veel aandacht is de afgelopen jaren uitgegaan naar bancaire producten voor ondernemers. De AFM ziet echter ook risico's voor ondernemers bij zakelijke schade- en inkomensverzekeringen. Een goede inventarisatie van risico's door de onderneming samen met de vakbekwame adviseur is van groot belang. Het vergt een specialisatiegraad van adviesdienstverlening waarin niet alle adviseurs kunnen voorzien, mede gezien de vaak kleine omvang van hun portefeuille. Vanuit de historie zien we in de markt een groep ondernemingen die dienstverlening aan zakelijke klanten uitvoert als een bijproduct, terwijl de focus op dienstverlening aan particulieren ligt. Dienstverlening aan zakelijke klanten vraagt om specifieke kennis en vaardigheden. Hierdoor is specialisatie gewenst.

4. De AFM bevordert dat bij processen rondom producten en (advies)diensten, waaronder ontwikkeling en distributie, het belang van zakelijke klanten centraal staat.

Het centraal stellen van het belang van de klant vereist onder meer dat alle informatie die een zakelijke klant ontvangt voor hem overduidelijk duidelijk is. Uit de [verkenning dienstverlening mkb](#) zijn enkele zorgen daarover naar voren gekomen. De AFM heeft daarom het onderzoek [Informatieverstreking Banken Zakelijk](#) uitgevoerd. Hierin is specifiek gekeken naar de duidelijkheid van precontractuele informatie bij kredietverlening aan het mkb. Ook hebben wij onderzocht hoe de processen van

banken erin voorzien dat het belang van de klant centraal staat bij het verstrekken van informatie, nu en in de toekomst. Daaronder vallen bijvoorbeeld het besluitvormingsproces en het doen van klantonderzoek. De resultaten zijn opgenomen in het Klantbelang dashboard.

Met een gemiddelde score van 2,3 scoren de banken ruim onder de [maat](#). Er zijn daarom nog belangrijke stappen te nemen om klantinformatie aan zakelijke klanten overduidelijk duidelijk te maken. De betrokken banken hebben aangegeven de bevindingen te herkennen en op te pakken.

OVERZICHT BEGROTE EN GEREALISEERDE LASTEN

Financiële dienst- verlening aan zakelijke partijen is passend	Begroting 2015	Realisatie 2015	Vershil	Afwijking t.o.v. Begroting 2015
Lasten (in duizenden euro's)	2.795	3.953	1.157	41,4%

Verklaring afwijking

De lasten zijn hoger dan begroot. Met name het project Herbeoordeling Rentederivaten heeft aanzienlijk meer inzet van middelen gevergd. Zeker tegen het einde van het jaar was dit het geval door de geconstateerde tekortkomingen in de uitvoering door de banken en de aanpak van de AFM. Zo was extra (interne) inleen van toezichhouders en juridische inzet nodig. Daarnaast bleek de voorbereiding van formele handhavingsmaatregelen aanzienlijk intensiever dan verwacht.

Harman Korte

Pensioenvernieuwing in het belang van de deelnemer

‘Hoe maken we het pensioenstelsel houdbaar? Met de steeds lagere rente en de stijgende levensverwachting, de vergrijzing en de veranderende arbeidspatronen, is deze maatschappelijke vraag actueler dan ooit. Begin 2015 hebben we als AFM in het kader van de Nationale Pensioendialoog onze visie gepubliceerd op een toekomstbestendig pensioenstelsel. Met als kernboodschap: ‘Keuzes waar het kan, verplichtingen waar verstandig.’ De totstandkoming van deze toekomstvisie is in mijn ogen een prestatie van formaat. Het is het eindresultaat van onze flinke investeringen in kennis van pensioenstelsels, zowel op nationaal als internationaal niveau. Onze visie omvat alle aspecten van ons pensioenstelsel, in de volle breedte. Van de efficiency, transparantie en eerlijkheid tot en met keuzevrijheid en de verdeling van risico’s tussen generaties. En dit alles nadrukkelijk vanuit onze specifieke invalshoek: het perspectief van de deelnemer. Waar ik extra trots op ben, is dat wij onze verworven inzichten in consumentengedrag en ‘behavioural finance’ hebben kunnen vertalen in concrete voorstellen voor vernieuwing. De

productieve samenwerking met De Nederlandsche Bank (DNB), die onze inzichten en denkwijze heeft getoetst, is hierbij van grote waarde geweest.

Naast de publicatie van onze visie op de maatschappelijke houdbaarheid van het pensioenstelsel zijn nóg twee markante ontwikkelingen uit 2015 het vermelden waard. Ten eerste de inwerkingtreding van de Wet pensioencommunicatie op 1 juli. Deze nieuwe wet is een belangrijke stap op weg naar evenwichtige, heldere en toegankelijke pensioencommunicatie, afgestemd op de behoeften en wensen van de deelnemer. De invoering van de wet, die ons toezicht op pensioenuitvoerders direct raakt, is voor de AFM het succesvolle sluitstuk van een lang en intensief beïnvloedingstraject. Wij hebben onze kennis van hoe deelnemers in de praktijk met pensioen omgaan en onze ervaringen met het pensioentoezicht, actief bij de wetgever onder de aandacht gebracht. En met resultaat. De nieuwe regelgeving voor pensioencommunicatie biedt veel perspectief voor de toekomst.

Hoe cruciaal die pensioencommunicatie is, bewijst het derde ‘defining pensioenmoment’ van 2015. Dit is de verschijning van ons onderzoeksrapport ‘Neem drempels weg opdat Nederlanders in actie komen voor hun pensioen’ op 3 november 2015. In dit rapport hebben wij laten zien hoe groot de discrepantie is tussen wat deelnemers redelijkerwijs aan pensioen mogen verwachten en wat zij zelf later denken nodig te hebben. Ruim een derde van de Nederlanders gaat na pensionering minder ontvangen dan hun beoogde bestedingsruimte. Gescheiden mensen, zzp’ers, eigenaren van woningen die onder water staan, 35- tot 40-jarigen, arbeidsongeschikten en werknemers met (veel) tijdelijke arbeidscontracten, lopen hierbij extra risico. Dit is een ingewikkeld vraagstuk, dat direct verband houdt met de geringe belangstelling voor pensioen. Gedragsonderzoek wijst uit dat consumenten complexiteit vermijden en financiële onderwerpen oninteressant vinden. Zeker als die onderwerpen op langere termijn spelen en ook nog eens de laatste fase in het leven raken. Ook blijkt dat door psychologische drempels veel mensen niet in actie komen om hier iets aan te doen. Deze bijna desinteresse voor pensioen plaatst zowel de pensioensector als ons voor grote uitdagingen. Bij de stelselherziening, in de pensioencommunicatie én bij het overbruggen van de voorzienbare kloof tussen de pensioenverwachting en het daadwerkelijke pensioeninkomen. Gezamenlijk zullen wij echt alles op alles moeten zetten om consumenten te bewegen zelf in actie te komen.’

drs. H.W.O.L.M. (Harman) Korte (geboren in 1956)

Harman Korte is sinds 2000 werkzaam bij de AFM, onder andere als bestuurssecretaris en directeur. Per 1 november 2012 is hij bestuurslid van de AFM. Voordat hij in dienst trad bij de AFM, was hij werkzaam bij het ministerie van Financiën. Van 1991 tot 2000 was hij daar directeur van de directie Begrotingszaken.

1.5 Pensioenuitvoerders geven overzicht en inzicht in de hoogte en risico's van pensioen

WAT DOET HET THEMA?

Deelnemers moeten overzicht krijgen van hun pensioenopbouw en inzicht in de vraag of dit genoeg is voor een goed pensioen. Het thema zet zich er voor in om de informatie van pensioenuitvoerders aan hun deelnemers te verbeteren, zodat deelnemers beter begrijpen hoe zij pensioen opbouwen en welke keuzes zij daarbij zelf kunnen maken. De informatie moet erop gericht zijn dat deelnemers bij die keuzes worden begeleid, dat ze 'handelingsperspectief' krijgen. Op langere termijn streven we met dit thema naar kostenefficiënte pensioenregelingen, die niet onnodig complex zijn, zo gemakkelijk mogelijk uitvoerbaar zijn en onderling kunnen worden vergeleken. Ook belangrijk is dat het Nederlandse pensioenstelsel als geheel efficiënter wordt. De AFM mengt zich vanuit haar eigen expertise nadrukkelijk in de Nationale Pensioendialoog, die door politiek en sociale partners wordt gevoerd en aangewakkerd.

Het vertrouwen in de pensioensector staat onder druk. Door al eerder doorgevoerde pensioenverlagingen en aanhoudende negatieve berichten over de houdbaarheid van het stelsel kan bij deelnemers onzekerheid groeien over het eigen pensioen. Daarbij hebben mensen de neiging pensioenzaken voor zich uit te schuiven. Maar wie te laat in actie komt, kan flink teleurgesteld raken in de hoogte van het uiteindelijke pensioeninkomen. Het is van belang dat pensioenuitvoerders alles doen om hun deelnemers aan te sporen zich vroegtijdig in hun financiële toekomst te verdiepen. En daarin noodzakelijke keuzes te maken. De druk op de pensioensector en de veranderingen in de samenleving hebben er ook aan bijgedragen dat de Nationale Pensioendialoog over de toekomst van het pensioenstelsel is begonnen. Dit kan de aanzet zijn om het stelsel meer passend te maken voor deze tijd.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
1. Wet pensioencommunicatie: de AFM zorgt dat 80 procent van de pensioenuitvoerders bekend is met de nieuwe eisen van de Wet pensioencommunicatie en weet wat de AFM van hen verwacht.	Seminars voor pensioenuitvoerders en themapagina op www.afm.nl , onderzoek naar digitale pensioencommunicatie.	Ruim 80 procent van de pensioenuitvoerders is bekend met de nieuwe Wet pensioencommunicatie zodat zij deze op de juiste wijze kunnen interpreteren en implementeren.
2. De AFM stimuleert de verdere ontwikkeling van mijnpensioenoverzicht.nl, zoals beschreven in de Wet pensioencommunicatie.	Extern beperkt aandacht aan besteed in verband met andere prioriteiten, intern visie ontwikkeld op financiële planning. Wel meegeedacht over de ontwikkeling van de uniforme rekenmethode voor vergelijkbaarheid van informatie over aanspraken.	Goede stappen zijn gezet om de functionaliteiten te verbeteren, uitgaande van wensen en behoeften van consumenten. De 'look and feel' van de website is verbeterd. Ook kan de consument het pensioeninkomen op huishoudniveau bekijken. Daarnaast kan de consument zijn of haar netto-inkomen invoeren om inzicht te krijgen in het verschil ten opzichte van het netto pensioeninkomen.
3. De AFM krijgt inzicht in het verschil tussen de verwachtingen van deelnemers en wat pensioenuitvoerders uiteindelijk kunnen realiseren.	Pilotonderzoek Realistische ambities, onderzoek naar kosten transparantie, publicatie kostenspiegel, marktscan pensioenknipt, marktscan conversies.	Onderzoeken maken problemen inzichtelijk, houden pensioenuitvoerders spiegel voor, zijn aanleiding voor de AFM om hier steviger op te sturen. Dit doet de AFM in samenwerking met DNB.
4. We brengen voor de AFM belangrijke punten naar voren in de dialoog over de toekomst van het pensioenstelsel.	Publicatie van AFM-visie op pensioenstelsel, betrokkenheid bij het Wetsvoorstel variabele pensioenuitkeringen.	Het deelnemersbelang en gedragswetenschappelijke inzichten worden meegenomen in de discussie over de toekomst van het pensioenstelsel.
5. De AFM wil inzicht krijgen in manieren om specifieke (risico)groepen te stimuleren om zich te verdiepen in hun pensioen.	Onderzoek naar risicogroepen, onderzoek naar wegnemen barrières om in actie te komen.	Publicatie rapport, dat de pensioensector concrete handvatten geeft om hun deelnemers te activeren.
Aanvullend: in ons doorlopend toezicht monitoren van en acteren op belangrijkste risico's voor pensioendeelnemers.	Doorlopend toezicht op pensioenuitvoerders en het Pensioenregister: - signalen genereren, prioriteren en opvolgen (indien nodig formeel); - accountmanagement.	AFM heeft zicht op de belangrijkste risico's en kan haar aandacht richten op de meest impactvolle problemen en ondernemingen.

RESULTATEN EN EFFECTEN

Op 1 juli 2015 is de Wet pensioencommunicatie in werking getreden: een mijlpaal. Sinds deze datum moet alle informatie van de pensioenuitvoerder aan de deelnemer evenwichtig, duidelijk en juist zijn, en zijn afgestemd op de behoeften en wensen van de

deelnemer. Ook introduceert de wet op termijn nieuwe informatiemiddelen, zoals Pensioen 1-2-3. Daarnaast krijgen pensioendeelnemers een beter inzicht in de risico's en onzekerheden die bij het pensioen horen. In 2015 is de AFM begonnen met het toezicht op deze nieuwe wetgeving.

1. De AFM zorgt dat 80 procent van de pensioenuitvoerders de nieuwe eisen van de Wet pensioencommunicatie kent en weet wat de AFM van hen verwacht.

In contact met de pensioensector: seminars over Wet pensioencommunicatie

In juni 2015 heeft de AFM vier seminars georganiseerd over de nieuwe pensioenwetgeving voor bestuurders van pensioenuitvoerders en pensioenuitvoeringsorganisaties (PUO's). Ruim 80 procent van alle uitgenodigde pensioenfondsen en -verzekeraars, pensioenuitvoeringsorganisaties en premiepensioeninstellingen was vertegenwoordigd op één van de seminars. In de seminars bespraken de AFM en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de belangrijkste wijzigingen, deelden marktpartijen hun goede voorbeelden en liet de AFM weten wat zij van de sector verwacht.

Uit een meting bleek een aanzienlijke stijging in deelnemers die al 'goed op de hoogte' waren (van 23 naar 56 procent) en een aanzienlijke daling in deelnemers die slechts 'enigszins op de hoogte waren' (van 35 naar 5 procent). De aanwezigen waardeerden de seminars met een 7,2. Daarnaast heeft de AFM op haar website een [themapagina](#) over de Wet pensioencommunicatie aangemaakt voor pensioenuitvoerders. Naast de wetgeving en de wetsgeschiedenis staan hier alle presentaties van de seminars en antwoorden op de meestgestelde vragen. Deze informatie helpt pensioenuitvoerders om de nieuwe wetgeving op de juiste manier te interpreteren en in te voeren. Ook heeft de AFM vijf [pensioennieuwsbrieven](#) verstuurd aan bijna 5.400 abonnees.

Nieuwe wet biedt kansen voor digitale pensioeninformatie

De nieuwe wetgeving zorgt ervoor dat pensioenuitvoerders gemakkelijker digitaal informatie kunnen verstrekken aan hun deelnemers. Digitale informatie biedt kansen om het overzicht, inzicht

en handelingsperspectief voor deelnemers te verbeteren. In 2015 heeft de AFM een verkennend onderzoek gedaan onder de zes grootste pensioenverzekeraars naar de kwaliteit van de digitale pensioencommunicatie. Naast de generieke informatie op de websites zijn ook de 'Mijn Omgevingen' en digitale pensioenplanners getoetst. De meeste informatie die in het onderzoek is beoordeeld, is duidelijk en evenwichtig. Het onderwerp 'shoppen', de koopkracht van het pensioen en de groep gescheiden deelnemers hebben echter meer aandacht nodig. De verzekeraars gaan aan de slag met de aanbevelingen van de AFM.

2. De AFM stimuleert de verdere ontwikkeling van mijnpensioenoverzicht.nl, zoals beschreven in de Wet pensioencommunicatie.

In 2015 is de website mijnpensioenoverzicht.nl verbeterd en uitgebreid. De AFM is positief over de nieuwe releases. Consumenten krijgen hierdoor meer inzicht in de mate van toereikendheid van het pensioeninkomen. De AFM heeft daarnaast een (interne) bredere visie op financiële planning ontwikkeld (zie paragraaf 5 over het rapport 'Neem drempels weg opdat Nederlanders in actie komen voor hun pensioen'). In 2016 gaan wij hiermee verder aan de slag.

3. De AFM krijgt inzicht in het verschil tussen de verwachtingen van deelnemers en wat pensioenuitvoerders uiteindelijk kunnen realiseren.

Te rooskleurige communicatie over indexatieverwachting

In het verlengde van de nieuwe norm 'evenwichtig' heeft de AFM in 2015 veel aandacht besteed aan het vertellen van het eerlijke verhaal door pensioenuitvoerders: geven zij hun deelnemers een realistisch beeld van de hoogte van hun pensioen en van de factoren die daarop van invloed zijn?

De AFM heeft in 2015 een [pilotonderzoek](#) gedaan onder vijf bedrijfstakpensioenfondsen naar de mate waarin zij hun (indexatie)ambitie nu en op termijn kunnen realiseren en in hoeverre zij hun deelnemers hierover evenwichtig informeren. De AFM constateert dat alle onderzochte pensioenfondsen hun deelnemers slechts in zeer beperkte mate voorlichten over de verwachte indexatie voor de komende jaren. Ook de informatie over de individuele effecten op het toekomstig pensioeninkomen in termen van koopkracht en risico's is nog onvoldoende. De AFM verwacht dat pensioenfondsbesturen in situaties waarbij het beoogde pensioen moeilijk haalbaar is, deelnemers realistisch en begrijpelijk uitleggen wat dit voor hen betekent. Uit een rondgang eind 2015 langs de vijf onderzochte pensioenfondsen bleek dat de meeste fondsen de informatie hebben verbeterd. De AFM gaat dit onderzoek in 2016, in [samenwerking met](#) DNB, bij nog meer pensioenfondsen uitvoeren. De AFM vindt het belangrijk dat pensioenuitvoerders hun deelnemers het eerlijke verhaal vertellen.

AFM helpt pensioenfondsen om hun kosten te benchmarken

In het eerste kwartaal van 2015 heeft de AFM samen met DNB het [Rapport Kostentransparantie](#) uitgebracht. Dit onderzoek is een vervolg op het rapport '[Kosten pensioenfondsen verdienen meer aandacht](#)' dat de AFM in 2011 heeft gepubliceerd. Uit de nieuwe meting blijkt dat pensioenfondsen in 2014 veel beter over de vermogensbeheerkosten hebben gerapporteerd dan in 2013. Toch is de rapportage op onderdelen voor verbetering vatbaar. De AFM en DNB vinden het belangrijk dat bestuurders kritisch naar de kosten kijken, zodat deelnemers zoveel mogelijk euro's krijgen voor hun pensioenpremie. DNB en de AFM hebben de gerapporteerde vermogensbeheerkosten van 242 pensioenfondsen geanalyseerd en bij 21 fondsen dieper gekeken naar de gerapporteerde beheer- en performance-gerelateerde kosten voor private equity, hedgefonds en vastgoed. DNB en de AFM constateren dat de kwaliteit van de rapportage ten opzichte van 2013 aanzienlijk is verbeterd. De toezichthouders

zien echter ook punten ter verbetering. Van de 21 fondsen waar nader onderzoek is gedaan, hebben 15 fondsen daadwerkelijk opnieuw een rapportage moeten leveren vanwege een niet-plausibele rapportage. Bij die fondsen bleek dat ze niet of niet volledig rapporteren over de kosten van zogenoemde onderliggende vermogensbeheerlagen.

Als praktisch hulpmiddel voor pensioenfondsen heeft de AFM in mei de zogenaamde [kostenspiegel](#) gepubliceerd. Met deze rekentool kan ieder pensioenfonds zijn eigen kosten per beleggingsklasse globaal spiegelen en kan het pensioenfondsbestuur nagaan wat het gebruikelijke kostenpercentage is voor hun fondsgrootte. Als dat flink lager is, kan dat duiden op onderrapportage. Als dat flink hoger is, is het aan het pensioenfonds om dat uit te leggen. De kostenspiegel is circa 480 keer gedownload. De betreffende pagina's zijn ruim 3.000 keer bezocht.

Pensioenknip: shopmogelijkheid blijkt beperkt en informatie niet altijd evenwichtig

De AFM heeft in de tweede helft van 2015 een kort [onderzoek](#) uitgevoerd onder zeven pensioenuitvoerders naar de werkwijze bij en informatie over de pensioenknip. Aanleiding voor dit onderzoek was dat medio 2015 de pensioenknip opnieuw is geïntroduceerd: de mogelijkheid voor deelnemers met een expirerend pensioenkapitaal om de aankoop van hun pensioen gedeeltelijk uit te stellen totdat de nieuwe wetgeving voor premieovereenkomsten in werking is getreden. Uit dit onderzoek bleek dat bijna alle grote verzekeraars de pensioenknip alleen aan eigen deelnemers aanbieden en dat meerdere verzekeraars het inwinnen van advies ten onrechte verplicht stellen. Ook stelde de AFM vast dat de informatie over de pensioenknip niet altijd evenwichtig is. De nadelen komen vaak uitvoeriger aan bod dan de voordelen.

Conversies: duidelijk maar niet optimaal in evenwicht

De AFM heeft bij acht verzekeraars een verkennend [onderzoek](#) gedaan naar informatie over conversies.

Bij conversies passen pensioenverzekeraars hun productaanbod aan en wijzigen ze productkenmerken. De meeste informatie die wij hebben getoetst, is duidelijk: gestructureerd, gelaagd, prettig leesbaar en met weinig jargon. Wij zien wel ruimte voor verbetering van de evenwichtigheid. Niet altijd vermelden verzekeraars alle relevante nadelen van een conversie, terwijl zij de mogelijke voordelen wel expliciet benoemen. Ook wekken verzekeraars soms de indruk dat er geen bezwaarmogelijkheid is.

4. De AFM brengt voor de AFM belangrijke punten naar voren in de dialoog over de toekomst van het pensioenstelsel.

Pensioenstelsel: keuzes waar het kan, verplichtingen waar verstandig

Begin 2015 heeft de AFM haar [Visie op het pensioenstelsel](#) gepubliceerd als bijdrage aan de [Nationale Pensioendialoog](#). Hierbij kiest de AFM nadrukkelijk voor het perspectief van de deelnemer. Wij vinden dat de maatschappelijke houdbaarheid van het pensioenstelsel kan worden vergroot door het stelsel beter uitlegbaar, transparanter, flexibeler en efficiënter te maken. In het huidige pensioenstelsel hebben deelnemers relatief weinig te kiezen. De AFM is voorstander van de introductie van meer keuzemogelijkheden. Wel is het van belang hierbij rekening te houden met kennis van het gedrag van consumenten.

In aanloop naar een grondige herziening van het pensioenstelsel heeft het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid dit jaar alvast een begin gemaakt met het optimaliseren van premieovereenkomsten, resulterend in het Wetsvoorstel variabele pensioenuitkeringen. De AFM heeft bij de totstandkoming van dit wetsvoorstel advies gegeven, onder meer over de zorgplicht, timing en informatie bij keuzevrijheid.

Op 15 september heeft de AFM de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid schriftelijk geïnformeerd over de [Toezichttoets Wetsvoorstel](#)

[variabele pensioenuitkeringen](#). Het mogelijk maken van variabele uitkeringen bij premie- en kapitaalovereenkomsten ziet de AFM als een positieve toevoeging aan het Nederlandse pensioenstelsel. Uit gedragseconomisch onderzoek blijkt echter dat mensen grote moeite hebben met het begrijpen van risico's. En dus ook met het maken van keuzes die een afweging vragen van risico en opbrengsten. De AFM vindt daarom dat keuzevrijheid alleen verstandig is als de pensioenuitvoerder de deelnemer goed begeleidt. Het introduceren van een adviesplicht bij de keuze van een vaste of variabele uitkering is volgens de AFM dan ook te prefereren boven de nu in het wetsvoorstel vervatte algemene zorgplicht.

In december verscheen het paper [Zorgplicht bij pensioenproducten](#) van Netspar, waaraan de AFM heeft meegeschreven. Hierin betogen de auteurs dat zorgplicht als doel moet hebben individuen beslissingen te laten nemen die het meest in hun eigen belang zijn en in elk geval evident slechte keuzes te vermijden. De belangrijkste middelen voor het invullen van deze zorgplicht zijn informatievoorziening aan het individu en de manier waarop de aanbieder het keuzeproces inricht.

5. De AFM wil inzicht krijgen in manieren om specifieke (risico)groepen te stimuleren om zich te verdiepen in hun pensioen.

In opdracht van de AFM heeft de Universiteit Leiden in 2015 onderzocht welke mensen een risico lopen op een pensioentekort en hoe groot dit tekort is. Uit het onderzoeksrapport, getiteld '[Neem drempels weg opdat Nederlanders in actie komen voor hun pensioen](#)', blijkt dat eenderde van de Nederlanders na pensionering minder gaat ontvangen dan hun beoogde bestedingsruimte. Als de waarde van de eigen woning in de berekening wordt meegenomen, heeft bijna een kwart een tekort. Er zijn diverse groepen met extra risico op een pensioentekort: gescheiden mensen, zzp'ers, eigenaren van woningen die onder water staan en mensen uit de leeftijdscategorie 35-40

jaar. Maar ook arbeidsongeschikten en werknemers met (veel) tijdelijke arbeidscontracten lopen risico. Dit onderzoek is een vervolg op de eerder uitgevoerde [pensioenrisicoanalyse uit 2012](#).

Zeker voor deze risicogroepen is het belangrijk tijdig inzicht te hebben in de [toereikendheid](#) van de eigen pensioensituatie en actie te ondernemen wanneer dat nodig is. Uit gedragswetenschappelijk onderzoek en uit analyses door de AFM van huidige marktinitiatieven blijkt dat alleen informeren niet voor iedereen een oplossing is. Psychologische factoren, zoals uitstelgedrag of onderschatting van het probleem, spelen namelijk een grote rol bij het niet of onvoldoende in actie komen door consumenten, evenals de complexiteit van de materie. Kansrijker lijken het wegnemen van de barrières om in actie te komen en gerichte ondersteuning, bijvoorbeeld via gepersonaliseerde digitale hulpmiddelen. Een proactieve persoonlijke benadering in combinatie met periodiek digitale ondersteuning kan deze hindernissen overbruggen.

Samen met partijen in en rondom de pensioensector wil de AFM mede op basis van gedragseconomische inzichten tot verdere oplossingen komen. Door het verzamelen en delen van deze inzichten helpt de AFM de pensioensector deelnemers te activeren. Daarnaast draagt de AFM met de vernieuwde [consumentenwebsite](#) ook bij aan het stimuleren van mensen zich te verdiepen in hun pensioen.

DOORLOPEND TOEZICHT

In vergelijking met 2014 heeft de AFM aanzienlijk meer signalen beoordeeld. Zo was er sprake van een toename in het aantal eigen meldingen van incidenten. Dit hield verband met de administratieve verwerking van de nieuwe fiscale normen voor opbouw en pensioenrichtleeftijd. Het accountmanagement bij enkele pensioenuitvoeringsorganisaties, -fondsen en –verzekeraars heeft geleid tot eerdere signalering van issues in onder meer de administratie van of

informatie over pensioenen. Waar nodig heeft de AFM de pensioenuitvoerders direct aangesproken op naleving van wettelijke normen. Dit resulteerde in 41 normoverdragende brieven. Er was sprake van een toename van het aantal signalen, 260 in 2015. Deze toename was te wijten aan problemen met tijdigheid van zogeheten start- en stopbrieven.

OVERZICHT BEGROTE EN GEREALISEERDE LASTEN

Pensioenuitvoerders geven overzicht en inzicht in de hoogte en risico's van pensioen	Begroting 2015	Realisatie 2015	Vershil	Afwijking t.o.v. Begroting 2015
Lasten (in duizenden euro's)	4.238	4.185	-53	-1,3%

1.6 De kwaliteit van governance, verslaggeving en accountantscontrole gaat omhoog

WAT DOET HET THEMA?

Het goed functioneren van kapitaalmarkten is mede afhankelijk van de kwaliteit van de opstellers van verslaggeving, auditcommissies en accountants. Hun kennis, professionaliteit en gedrag is essentieel voor de getrouwheid van de verslaggeving en de daarin verankerde verantwoording. Uit de onderzoeken die de AFM de afgelopen jaren heeft uitgevoerd, blijkt dat deze spelers hun rol kritischer kunnen invullen.

Het thema richt zich op het verhogen van de kwaliteit van governance, verslaggeving en accountantscontroles, door onderzoek te doen, in dialoog tot aanbevelingen te komen en waar nodig handhavend op te treden. Beleggers die al investeren of overwegen te investeren in een onderneming baseren hun beleggingsbeslissing op jaarverslagen en andere (tussentijdse) rapportages en openbare informatiebronnen. Het is daarom van het grootste belang dat deze (financiële) informatie relevant, getrouw, vergelijkbaar, begrijpelijk, tijdig en verifieerbaar is. Foutieve of onvolledige gegevens

ondermijnen het vertrouwen in kapitaalmarkten en verhogen de kapitaallasten van ondernemingen.

De governance van ondernemingen moet op orde zijn. De raden van commissarissen moeten goed toezicht houden op de kwaliteit van de verslaggeving en de accountantscontrole. Accountants die de financiële informatie controleren en hun verklaring bij de jaarverslagen afgeven, moeten qua zuivere rolinvulling en kwaliteit boven elke twijfel verheven zijn. Zover zijn we helaas nog niet. Incidenten hebben in het recente verleden tot (grote) financiële gevolgen geleid bij een aantal (beursgenoteerde) ondernemingen. Dit onderschrijft het belang van betrouwbare en kwalitatief goede verslaggeving, een actieve toezichhoudende rol van auditcommissies en een kritische externe accountant.

Van het belang lijkt iedereen meer en meer doordrongen. Tegelijkertijd zijn de ingezette hervormingen nog maar een begin. Blijvende inzet en aandacht is nodig. De urgentie mag niet

verslappen. Dit thema zal blijvende prioriteit houden en het meeste effect sorteren als het belang ook in de relevante sectoren breed wordt ondersteund. Het

toezicht van de AFM richt zich daarom ook specifiek op dit laatste punt.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
<p>1. De AFM dringt erop aan en ziet erop toe dat de Big 4-kantoren en de overige OOB-kantoren (aanvullende) actieplannen opstellen die zijn gestoeld op de dieperliggende oorzaken van de kwaliteitsproblemen en deze in 2015 implementeren.</p>	<p>Project monitoring verandering en verbetermaatregelen OOB-accountantsorganisaties. Start onderzoek 1-meting kwaliteit overige OOB-kantoren (project is in kwartaal 3 stilgelegd vanwege herprioritering) en start onderzoek 2-meting/ joint inspections PCAOB bij Big 4-kantoren.</p>	<p>Publicatie op 15 oktober 2015 van rapport met dashboard 2015: Verandering en verbetermaatregelen. Het betreft hier de opzet in beleid, procedures en processen.</p> <p>De AFM heeft eraan bijgedragen dat accountantsorganisaties voortvarend werken aan een fundamentele verandering en verbetering van de randvoorwaarden om de kwaliteit van hun wettelijke controles te verhogen en daarmee meer in het publiek belang te handelen.</p>
<p>2. De AFM creëert bewustwording bij de niet-OOB-kantoren dat de kwaliteit van het merendeel van hun wettelijke controles onvoldoende is (Uitkomst themaonderzoek niet-OOB-accountantsorganisaties 2013)</p> <p>De AFM beïnvloedt de NBA met als doel dat zij de hervormingsplannen in het rapport 'In het publiek belang' concretiseert en vervolgens uitrolt over de sector.</p>	<p>Frequente overleggen met NBA en SRA over toetsingen op basis van convenanten. Presentaties tijdens SRA compliance-kringen niet-OOB-kantoren.</p> <p>Zeer frequente gesprekken met de NBA.</p>	<p>NBA en SRA toetsen kritischer dan voorheen. Dit blijkt uit een substantieel hoger percentage onvoldoende getoetste controles ten opzichte van eerdere toetsingen. 13 onvoldoende kantoren zijn aan de AFM overgedragen ter opvolging.</p> <p>In oktober 2015 zijn de NBA-maatregelen gericht op niet-OOB-organisaties gepubliceerd</p>
<p>3. De AFM bevordert dat accountantsorganisaties tijdig incidenten melden en adequate opvolging geven aan incidenten.</p>	<p>Quick scan corruptie bij de Big 4-kantoren. Opvolging individuele incidenten.</p>	<p>De uitkomsten van de Quick-scan corruptie hebben bij de Big 4-kantoren inmiddels geleid tot verbeteringen in hun bedrijfsvoering of de kantoren hebben deze aangekondigd.</p>
<p>4. De AFM dwingt af dat ondernemingen foutieve (jaar)verslaggeving tijdig corrigeren.</p> <p>De AFM volgt en draagt actief bij aan ontwikkelingen op verslaggevingsgebied.</p>	<p>Opvolgen van 23 mededelingen die de AFM in 2014 heeft gedaan. Uitvoeren desktop reviews (jaar) verslaggeving 2014. Uitvoeren van drie themaonderzoeken.</p> <p>Het onderwerp integrated reporting op de agenda zetten van de IOSCO en de ESMA.</p>	<p>Een effectenuitgevende onderneming volgt aanbeveling AFM en past de waardering van de Britse pensioenregeling in haar balans aan.</p> <p>78 procent van de mededelingen en afspraken over de financiële verslaggeving 2013 en het halfjaarbericht 2014 is opgevolgd in de financiële verslaggeving 2014 dan wel in het halfjaarbericht 2015. Op basis van de 1-meting in 2015 is in de toelichting op pensioenen geen verbetering gerealiseerd.</p> <p>Benoeming van Integrated Reporting ambassador binnen de IOSCO Board. Aandacht voor integrated reporting binnen de ESMA.</p>

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
5. De AFM verkrijgt meer inzicht in hoe auditcommissies in de praktijk invulling geven aan hun rol bij de financiële verslaggeving en accountantscontrole.	Uitvoeren verkennend onderzoek onder commissarissen van auditcommissies van 60 beursgenoteerde ondernemingen.	Publiek rapport 27 maart 2015.
6. De AFM beïnvloedt (inter) nationale wet- en regelgeving met als doel dat de regelgeving voor accountantscontrole, verslaggeving en governance duidelijk, handhaafbaar en in het publiek belang is.	Beïnvloeding via informeel overleg en consultatiereacties op nieuwe wet- en regelgeving.	Publieke consultatiereacties op nieuwe voorstellen wet- en regelgeving (inclusief standaarden).
7. De AFM stimuleert internationale samenwerking tussen toezichthouders met als doel dat de kwaliteit van accountantscontrole en verslaggeving wereldwijd hoger wordt.	Actieve inbreng in internationale gremia. Voorzitterschap van IFIAR.	De aanpak van de AFM inzake de noodzakelijke veranderingen in de sector is gedeeld met de collega toezichthouders via IFIAR en EAIG. Kwaliteitsproblemen zijn onder de aandacht gebracht van de internationale en Europese leiders van de Big 6. IFIAR MMOU voor het delen van vertrouwelijke toezichtinformatie met andere toezichthouders op accountants. In EECS zijn zes toezichtbeslissingen en emerging issues van de AFM besproken.
8. De AFM stimuleert de verdere professionalisering van het beroep van vastgoedtaxateurs.	Organisatie van zes vastgoedrondefabels (twee in 2015)	Een zelfreguleringshuis voor en door taxateurs: het Nederlands Register Vastgoed Taxateurs (NRVT).

RESULTATEN EN EFFECTEN

1. Noodzaak van veranderingen OOB-accountantsorganisaties.

In 2013 en 2014 heeft de AFM vastgesteld dat de kwaliteit van de controles bij de OOB-accountantsorganisaties onder de maat was. Daartoe opgeroepen door de AFM – en met steun van de Tweede Kamer – heeft de sector zelf in het NBA-rapport ‘In het publiek belang’ uit september 2014 geconcludeerd dat fundamentele veranderingen nodig zijn om de kwaliteit structureel te verbeteren. Zowel in de governance, structuur, processen en gedrag als in de cultuur van accountantsorganisaties.

In 2015 hebben de OOB-accountantsorganisaties de eerste stappen gezet, doordat de AFM-aanbevelingen uit september 2014 en de NBA-maatregelen uit het rapport ‘In het publiek belang’ zijn opgenomen in beleid, procedures en processen. De hervormingen vragen de komende jaren grote inspanningen van de sector. De sector is hier aan zet en verantwoordelijk voor de noodzakelijke aanpassingen om de kwaliteit van de accountantscontrole op een hoger niveau te brengen. Wij gaan de voortgang monitoren, de partijen aanjagen en motiveren, en hierover rapporteren aan de sector en andere stakeholders. Bij het verhogen van de kwaliteit van de accountantscontrole hebben ook de in 2015 benoemde raden van commissarissen

als interne toezichthouders een rol. In 2016 richt het onderzoek zich op het bestaan en de werking van de verbetermaatregelen, die zijn gericht op verandering van de cultuur, de effectiviteit van het intern toezicht en de versterking van de beheersing van de kwaliteit van de wettelijke controles. De uitdaging ligt bij de sector om aan te tonen dat de verbetermaatregelen op korte termijn effectief zijn om de kwaliteit van de accountantscontrole te verhogen.

In september 2014 hebben wij gerapporteerd over de bevindingen uit de meting Big 4-onderzoeken naar de kwaliteit van de accountantscontroles. In vervolg hierop heeft de AFM medio 2015 vier boeteoverdrachten gedaan aan de boetefunctionaris. De Big 4-accountantsorganisaties hebben de boetevoornemens van de AFM bekendgemaakt in hun transparantieverslagen 2014/2015.

2. Niet-OOB-accountantsorganisaties.

De AFM heeft in 2015 veelvuldig contact gehad met de NBA en SRA over de wijze waarop zij kwaliteitstoetsingen bij de niet-OOB-accountantsorganisaties uitvoeren. Het percentage van de accountantscontroles die de NBA en SRA in 2014/15 als onvoldoende hebben getoetst, is substantieel gestegen en vergelijkbaar met het percentage waarover wij in 2013 hebben gerapporteerd (81 procent). Daarmee lijkt het dat de NBA en SRA kritischer zijn gaan toetsen dan in eerdere jaren. De NBA heeft de sectormaatregelen uit het rapport '[In het publiek belang](#)' vertaald voor de niet-OOB-accountantsorganisaties. De AFM heeft tijdens de compliance-kringen van de SRA presentaties gegeven voor niet-OOB-accountantsorganisaties over de inhoud en het belang van de verbetermaatregelen.

De NBA heeft 13 kantoren aan de AFM ter opvolging overgedragen die zij naar aanleiding van het [themaonderzoek in 2013](#) in de hertoetsing opnieuw onvoldoende heeft bevonden. In totaal hebben vijf accountantsorganisaties uit eigen beweging hun

vergunning laten intrekken; enkele hertoetsingen zijn nog onderhanden. We gaan in 2016 met de overgedragen kantoren in gesprek over de noodzakelijke verbeteringen bij het desbetreffende kantoor. Ook doen we onderzoek, gevolgd door eventuele passende handhavingsmaatregelen.

De AFM kan sinds 1 januari 2014 Wta-vergunningen intrekken wanneer de vergunninghouder er 36 maanden geen gebruik van heeft gemaakt. Hierover hebben we in maart 2015 42 accountantsorganisaties geïnformeerd. Dit heeft tot effect gehad dat 19 organisaties hun vergunning vrijwillig hebben laten intrekken. Daarnaast heeft de AFM nog 40 andere verzoeken tot intrekking van de vergunning ontvangen, waaronder van kantoren die onvoldoende scores in de kwaliteitstoetsingen van de NBA en SRA. Het aantal niet-OOB-accountantsorganisaties in het AFM-register is in 2015 afgenomen van 403 op 1 januari 2015 tot 347 op 31 december 2015.

Ook legde de AFM op 16 december 2014 een bestuurlijke boete op aan een niet-OOB-accountantsorganisatie. In bezwaar heeft de AFM geoordeeld dat het boetebedrag te hoog was. Deze accountantsorganisatie heeft vervolgens een beroepschrift ingediend bij de Rechtbank Rotterdam. Zij heeft dit per 8 december 2015 ingetrokken. De boete staat daarmee onherroepelijk vast.

3. Signalen en incidentonderzoeken bij accountantsorganisaties.

De AFM heeft in 2015 vijf incidentonderzoeken afgerond en heeft nog drie incidentonderzoeken onderhanden, waarvan één bij een Big 4-kantoor en twee bij niet-OOB-kantoren.

De AFM heeft in 2015 in een quick scan aandacht besteed aan de mate waarin de Big 4-kantoren in hun bedrijfsvoering waarborgen tegen betrokkenheid bij corruptie hebben getroffen. De AFM kreeg met dit onderzoek meer inzicht in de aard en omvang

van beheersing van het risico van betrokkenheid bij (buitenlandse) corruptie bij of door (controle)cliënten. We hebben de kantoren in een vertrouwelijk rapport geïnformeerd over de onderzoeksresultaten. Op 11 december vond een [rondetafel](#) plaats met de NBA en de betrokken accountantsorganisaties. De AFM vraagt verhoogde aandacht voor een systematische integrale risicoanalyse en passende maatregelen om dit risico (verder) te beperken. Het effect van de quick scan is dat de Big 4-accountantsorganisaties inmiddels verbeteringen in hun bedrijfsvoering hebben doorgevoerd of aangekondigd.

4. Financiële (jaar)verslaggeving.

De kwaliteit van de financiële verslaggeving laat al enkele jaren een stijgende lijn zien, maar die heeft zich in 2015 niet doorgezet. Hierover rapporteerde de AFM in het rapport [In Balans 2015](#). Uit de onderzoeken die de AFM in 2015 heeft gedaan naar beursgenoteerde ondernemingen met een verhoogd risico op fouten in de financiële verslaggeving over 2014, kwamen relatief veel (voorlopige) bevindingen naar voren. Ook uit de drie themaonderzoeken die de AFM heeft uitgevoerd naar de toelichting bij belangen in ondernemingen, pensioenen en bankconvenanten, blijken verbeterpunten.

De AFM heeft over de financiële verslaggeving 2013 en het halfjaarbericht 2014 aan zes ondernemingen mededelingen gedaan, waarvan één vergezeld van een aanbeveling. Daarnaast hebben we met 17 ondernemingen afspraken gemaakt over verbetering van de financiële verslaggeving 2014. In 2015 is de AFM de opvolging van de mededelingen en gemaakte afspraken nagegaan in de financiële verslaggeving 2014 dan wel in het halfjaarbericht 2015. In 78 procent van deze gevallen is sprake van adequate opvolging. Dit is lager dan in voorgaande jaren. De AFM neemt contact op met ondernemingen om te bevorderen dat opstellers en accountants de verbeterpunten oppakken.

De AFM legde op 29 september de maatregel van aanbeveling op aan Accell Group N.V. voor de foutieve toepassing van de verslaggevingsstandaarden bij pensioenen. Deze onderneming heeft op 16 oktober in een persbericht meegedeeld dat zij de waardering van de Britse pensioenregeling in haar balans aanpast.

De AFM legde de maatregel van aanbeveling op aan ING Groep N.V. voor de verwerking van de NN Group anchor investment transactie. ING Groep heeft op 11 januari 2016 in een persbericht meegedeeld de verwerkingwijze van deze transactie aan te passen. Daarnaast heeft de AFM in 2015 een verkennend onderzoek naar geïntegreerde verslaggeving uitgevoerd bij beursgenoteerde ondernemingen die onderdeel zijn van de AEX- en AMX-index. Dit onderzoek heeft waardevolle inzichten opgeleverd. De AFM ondersteunt de ontwikkeling en toepassing van geïntegreerde verslaggeving en zal de resultaten van dit onderzoek gebruiken om de ontwikkelingen te volgen.

5. Dialoog met auditcommissies.

De AFM heeft in 2015 een [verkennend onderzoek](#) uitgevoerd onder commissarissen van auditcommissies van 60 beursgenoteerde ondernemingen. Dit onderzoek is uitgevoerd met self assessments en interviews met commissarissen. Hieruit blijkt dat commissarissen in auditcommissies zich steeds beter bewust zijn van het toegenomen belang van een kritische invulling van hun rol als interne toezichthouder. Zij onderkennen daarbij dat er steeds meer van hen wordt verwacht. In ons rapport hebben wij diverse aandachtspunten weergegeven richting auditcommissies en de commissarissen die daar deel van uitmaken.

6. Beïnvloeding (inter)nationale toezichtregelgeving.

De AFM participeert in diverse internationale overlegorganen. De AFM is voorzitter van het International Forum of Independent Audit Regulators

(IFIAR) en van de Audit Quality Task Force (AQTF) bij de International Organization of Securities Commissions (IOSCO). Ook zijn wij lid van de Audit Inspection Group (EAIG) en de European Securities and Markets Authority (ESMA). Binnen deze internationale organisaties zetten wij ons in voor betere standaarden voor verslaggeving en accountancy.

De AFM heeft deze standaarden beïnvloed door een grote bijdrage te leveren aan commentaarbrieven over voorstellen van de International Accounting Standards Board (IASB), de International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) en de International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA). Als IOSCO-observer vervulde de AFM een rol in de vergadering van de International Financial Reporting Standards Interpretation Committee (IFRS IC). De AFM wist het onderwerp geïntegreerde verslaggeving bij de IOSCO op de agenda te houden. Inmiddels is een Integrated Reporting ambassador benoemd in de IOSCO Board. Mede op aandringen van de AFM gaat ESMA de ontwikkelingen op het gebied van geïntegreerde verslaggeving van dichtbij volgen. Tot slot beïnvloedde de AFM via consultatiereacties accountancywetsvoorstellen van de minister van Financiën en de beroepsregelgeving van de NBA.

7. Internationale samenwerking tussen toezichthouders.

De AFM participeert in de subgroepen van de Big 4-accountantsorganisaties waar de toezichthouders toezichtinformatie delen. De AFM is voorzitter van een van deze subgroepen. Zij brengen de kwaliteitsproblemen onder de aandacht van de Europese leiders van de Big 6, zodat die hun rol kunnen vervullen bij het invoeren van de noodzakelijke veranderingen en verbetermaatregelen in hun netwerkorganisaties. De AFM past de in EAIG-verband ontwikkelde Common Audit Inspection Methodology (CAIM) voor onderzoeken op organisatieniveau toe bij accountantsorganisaties in de joint inspections met de Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB)

bij de Big 4-accountantsorganisaties. Het doel hiervan is dat de PCAOB waar mogelijk gaat steunen op dit soort toezichtonderzoeken van de AFM.

Binnen IFIAR is een Multilateral Memorandum of Understanding (MMoU) ontwikkeld voor het delen van vertrouwelijke toezichtinformatie met andere toezichthouders op accountants. Dit helpt de AFM bij de uitoefening van haar toezichttaak. De AFM heeft de dialoog met de internationale leiding van de Big 6 geïntensiveerd met de deelname aan de werkgroep van het Global Public Policy Committee (GPPC). Het voorzitterschap van IFIAR ondersteunt het AFM-toezicht vanuit internationaal perspectief. Het beoogd effect is dat de kwaliteit van de OOB-accountantscontroles de komende jaren wereldwijd zichtbaar verbetert.

Op het gebied van verslaggeving is de AFM vertegenwoordigd in de European Enforcement Co-ordination Sessions (EECS). In EECS zijn het afgelopen jaar circa 100 toezichtbeslissingen en emerging issues besproken, waarvan zes afkomstig van de AFM. De AFM heeft over een aantal complexe toezichtcasussen overleg gehad binnen EECS.

8. Correcte vastgoedwaardering.

In 2015 werkten DNB en de AFM samen met de vastgoedsector, financiers, beleggers en accountants aan het verder professionaliseren van het vak van vastgoedtaxateurs. Hiervoor zijn in 2015 de laatste twee vastgoed-rondetafels georganiseerd. De AFM is hierbij katalysator geweest. Het resultaat is een zelfreguleringshuis voor en door taxateurs: het Nederlands Register Vastgoed Taxateurs (NRVT) dat per 1 januari 2016 operationeel is. In 2015 is ook een gedegen set van beroeps- en gedragsregels ontwikkeld. Tevens is bereikt dat het tuchtsysteem onafhankelijk en centraal zal zijn. Het tuchtsysteem is per 1 januari 2016 in werking en is van toepassing op alle bij het NRVT geregistreeerde taxateurs. Daarnaast zijn deze taxateurs onderworpen aan doorlopend toezicht door

het NRVT. Het vastgoed dossier is een goed voorbeeld van hoe met druk vanuit de AFM en steun van DNB en politiek een sector die het altijd lastig heeft gevonden zich te organiseren erin is geslaagd om door zelfregulering te komen tot een stevig organisatorisch model met veel waarborgen voor een betrouwbare en professionele functie-uitoefening. Dit zal bijdragen aan meer betrouwbare taxaties en daarmee financiële rapportage en het functioneren van kapitaalmarkten.

Tuchtprocedures

Op 30 oktober 2014 heeft de Accountantskamer omwille van het algemeen belang geoordeeld dat er redenen zijn om een klacht in de zaak Weyl tegen de accountant te laten behandelen als ware deze afkomstig van de AFM. De AFM diende in 2015 een nadere schriftelijke reactie in. De Accountantskamer heeft op 18 december uitspraak gedaan en geoordeeld dat de accountant wordt geschrapt uit het register van de AFM en de NBA. De Accountantskamer heeft nog geen uitspraak gedaan in de tuchtklacht die de AFM op 5 december 2014 heeft ingediend in de zaak Greenchoice tegen een accountant van Borrie. Op 18 november 2015 deed het College van Beroep voor het bedrijfsleven (Cbb) de onherroepelijke uitspraak dat de accountant in de zaak DSB gedurende zes maanden wordt doorgehaald in het register van de AFM en de NBA. Uitspraken van de Accountantskamer helpen de sector om de interpretatie van normen scherper te maken.

Sector in beeld

De AFM heeft in haar rapport '[Sector in beeld](#)' een feitelijke analyse gepresenteerd van de markt van accountantsorganisaties over de periode 2010 tot en met 2014.

OVERZICHT BEGROTE EN GEREALISEERDE LASTEN

De kwaliteit van governance, verslaggeving en accountantscontrole gaat omhoog	Begroting 2015	Realisatie 2015	Vershil	Afwijking t.o.v. Begroting 2015
Lasten (in duizenden euro's)	16.040	14.443	-1.597	-10,0%

De lasten zijn lager dan begroot. Dit is het gevolg van een lagere beschikbare capaciteit dan begroot. De oorzaak hiervan is de uitdaging om kwalitatief goede accountants aan te trekken. Met een aantrekkelijke arbeidsmarkt voor ervaren registeraccountants blijkt het continu lastig om als AFM te concurreren met de grote accountantskantoren en posities in het bedrijfsleven. We hebben in 2015 geïnvesteerd in onze arbeidsmarktcommunicatie, het werkgeversimago onder onze doelgroep en het opbouwen van langetermijnrelaties met potentiële kandidaten. We hebben inmiddels drie nieuwe collega's verwelkomd die vanuit het uitwisselingsinitiatief met de Big 4-kantoren voor circa twee jaar de overstap hebben gemaakt naar de AFM. In de loop van 2016 starten nog drie nieuwe collega's vanuit het uitwisselingsinitiatief bij de AFM.

1.7 De effectenmarkten functioneren eerlijk en efficiënt en de infrastructuur blijft bestendig

WAT DOET HET THEMA?

Het thema bevordert de eerlijke en efficiënte werking van kapitaalmarkten. Beleggers moeten erop kunnen vertrouwen dat de spelregels worden gehandhaafd. Het thema houdt toezicht op financiële ondernemingen, beursgenoteerde ondernemingen, handelsplatformen en buitenbeurshandel (inclusief de daarmee samenhangende afwikkeling van effectentransacties), op niet-beursgenoteerde ondernemingen die effecten aanbieden, en op iedereen die aandelen en andere effecten koopt en verkoopt. Het thema onderzoekt vermoedens van marktmisbruik, zoals voorwetenschap, koersmanipulatie of misleiding, en handhaaft waar nodig. Ook wordt erop toegezien dat beursgenoteerde bedrijven hun koersgevoelige informatie tijdig en correct naar buiten brengen. Het thema bewaakt de transparantie bij emissies en openbare biedingen. Daarbij wordt er ook op gelet dat de belangen van minderheidsaandeelhouders bij een openbaar bod zijn gewaarborgd en het proces niet onnodig wordt vertraagd. Ten slotte valt binnen het thema

de handhaving van de wettelijke regels voor effectenmarkten en hun infrastructuur.

De kapitaalmarkten functioneren optimaal als vragers en aanbieders van kapitaal en risico geen belemmeringen ervaren. In de praktijk zijn deze obstakels er wel. Vragers en aanbieders kunnen elkaar niet altijd tegen lage kosten vinden. Er is niet voor iedere belegger een passend financieel product beschikbaar. Soms komt de prijs niet op een juiste wijze tot stand, bijvoorbeeld door manipulatie of omdat niet alle relevante informatie in de prijsvorming is meegenomen. Soms vindt de afwikkeling van transacties niet betrouwbaar plaats. Ook is niet altijd de voor beleggers relevante (en wettelijk vereiste) informatie beschikbaar.

De behoefte aan adequaat functionerende kapitaalmarkten is toegenomen. Dit komt doordat banken terughoudender zijn in financiering, door de financiële crisis en aangescherpte eisen. Kapitaalmarkten kunnen dit financieringsgat opvullen, maar alleen als deze markten goed werken. Tijdens

de kredietcrisis is gebleken dat een gebrek aan vertrouwen het bijeenbrengen van vraag en aanbod van kapitaal en risico tot stilstand kan brengen. Dit heeft geresulteerd in instabiliteit van het mondiale financiële stelsel.

Daarnaast zijn de kapitaalmarkten onderhevig aan sterke technologische ontwikkelingen. Die leiden tot

het beter functioneren van de markt, maar maken deze ook complexer en daarmee risicovoller. Het sterk internationale karakter van kapitaalmarkten stelt het toezicht voor extra uitdagingen. Europese regelgeving is noodzakelijk om een gelijk speelveld te creëren voor marktpartijen en platformen. De AFM draagt hieraan bij door deel te nemen aan internationale overlegorganen.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
1. De AFM ontwikkelt een scherper beeld over het gedrag van (segmenten van) beleggers en de effectiviteit van informatievoorziening bij het nemen van beleggingsbeslissingen.	Er zijn drie onderzoeken verricht naar de gedragseconomische kant van de effectiviteit van de informatievoorziening. Op basis van de onderzoeksresultaten is de toezichtstrategie aangepast.	Met de kennis uit de drie onderzoeken heeft de AFM er mede voor gezorgd dat een aantal producten niet op de markt zijn aangeboden of slechts voor een beperktere groep beleggers geschikt zijn bevonden.
2. De AFM maakt informatie uit de AFM-registers (meldingen) meer toegankelijk.	De AFM heeft zich ingezet voor een verdere verbetering van de elektronische benadering van haar registers. Daarnaast is er voor 2016 voor beleggers het doel om te komen tot sneller en meer inzicht in de publieke registers.	In 2016 wordt het voor meldingsplichtigen eenvoudiger om meldingen door te geven.
3. De AFM bevordert juiste prijsvorming van commodity-derivaten en -benchmarks.	Gemeenschappelijk onderzoek met DNB naar de totstandkoming en het gebruik van financiële benchmarks door financiële ondernemingen. Op basis van de onderzoeksbevindingen hebben DNB en de AFM aanbevelingen ('good practices') opgesteld om de risico's op manipulatie van benchmarks te verkleinen. Tevens is een aantal maanden later door de betrokken ondernemingen een self assessment gedaan om te bezien wat de ondernemingen met de aanbevelingen hebben gedaan.	DNB en de AFM hebben op basis van de antwoorden in de self assessment geconcludeerd dat de sector haar bedrijfsvoering rondom financiële benchmarks heeft verbeterd.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
<p>4. De AFM pakt de belangrijkste belemmeringen in de obligatiemarkt aan.</p>	<p>De AFM heeft ongeveer 40 gesprekken met verschillende marktpartijen in de obligatiehandel gevoerd om inzicht te krijgen in de risico's en ontwikkelingen van de obligatiemarkt. De AFM is mede hierdoor duidelijk zichtbaar bij marktpartijen. Ook is naar aanleiding van opvallende situaties in de markt contact opgenomen met marktpartijen.</p>	<p>Marktpartijen zijn zich meer bewust van de regels rond marktmisbruik en melden vaker opmerkelijke transacties bij de AFM. Afgelopen jaar zijn diverse signalen over misstanden in de obligatiemarkt gemeld en door de AFM onderzocht, waarbij betrokkenondernemingen zijn aangesproken op hun handelsgedrag.</p>
<p>5. De AFM beperkt eventuele risico's voor de handel en de stabiliteit van handelsplatformen.</p>	<p>De AFM heeft verdiepend onderzoek gedaan naar de handelsstrategieën van high frequency traders (HFT) en naar hun wisselwerking met de handelsinfrastructuur. Dit is gedaan door een diepgaande eigen data-analyse en door gesprekken met marktpartijen.</p> <p>Ook is een onderzoek uitgevoerd naar de naleving van de ESMA-richtsnoeren voor de geautomatiseerde handel. Dit heeft geleid tot het opstellen van een aantal best practices. Ook heeft de AFM over dit onderwerp een rondetafel met marktpartijen georganiseerd.</p>	<p>Hoewel de AFM bekend is met enkele kritieken op HFT, heeft de AFM bij dit onderzoek geen onbehoorlijk gedrag van HFT-partijen vastgesteld in Nederland.</p> <p>Het onderzoek naar de naleving van de ESMA-richtsnoeren heeft voor een aantal partijen geresulteerd in concrete aanbevelingen. Zij hebben deze aanbevelingen inmiddels opgevolgd en/of aangegeven dit nog te gaan doen.</p>
<p>6. De AFM ontwikkelt een betere aanpak voor cross-market en cross-product marktmisbruik.</p>	<p>De AFM heeft cross-market manipulatiegevallen via haar detectiesystemen tijdig kunnen opsporen. In samenwerking met buitenlandse toezichthouders zijn de handelsaccounts van overtreders afgesloten.</p>	<p>De AFM heeft hierdoor de manipulatie snel en duurzaam weten te stoppen. Daarnaast was de internationale samenwerking met andere toezichthouders voor de overtreder en de betrokken brokers goed zichtbaar. Dit heeft naar verwachting preventief effect bij potentiële overtreders.</p>
<p>7. De AFM stimuleert continu dat op een juiste wijze wordt omgaan met koersgevoelige informatie.</p>	<p>De AFM heeft onder meer met een enquête onderzocht hoe wordt omgegaan met koersgevoelige informatie. Niet alleen bij beursondernemingen maar ook bij financiële analisten, partijen die persberichten naar de media verspreiden en openbare instanties. Volgend jaar zal de AFM meten hoe de diverse partijen hun omgang met koersgevoelige informatie hebben aangepast.</p>	<p>Dit heeft geleid tot verhoogde aandacht bij deze ondernemingen rond koersgevoelige informatie en een 'korte lijn' met de AFM bij potentiële informatieongelijkheid.</p>

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
8. De AFM volgt en geeft richting aan het Europese initiatief Capital Markets Union (CMU) en bevordert een goed functionerende crowdfundingmarkt.	De AFM heeft actief bijgedragen aan het CMU-initiatief. In samenwerking met het ministerie van Financiën en DNB zijn consultatiereacties gegeven. Ook is input geleverd via ESMA. De AFM heeft door het publiceren van nieuwsbrieven en het houden van een rondetafel haar visie op het functioneren van de crowdfundingmarkt uitgedragen.	De markt kan zich voorbereiden op de nieuwe fase in het toezicht.
9. De AFM controleert en stimuleert de robuustheid en dienstverlening van clearinginstellingen.	De AFM heeft een aantal onderzoeken verricht waarbij aan betrokken partijen aanbevelingen zijn gedaan.	De betreffende partijen hebben hun bedrijfsvoering gewijzigd.
10. De AFM krijgt tot op transactieniveau zicht op de risico's in derivatenmarkten.	De AFM heeft de transactierapportages gebruikt om misstanden en risico's in de derivatenmarkten tijdig te signaleren. In 2015 heeft de AFM de belangrijkste spelers aangesproken op de kwaliteit en volledigheid van de derivatenrapportage. De AFM werkt hierbij samen met verschillende toezichthouders in Europa.	De transparantie op de derivatenmarkten is in 2015 substantieel verbeterd. De AFM wordt door andere toezichthouders gezien als een partij die bij dit toezicht in de Europese kopgroep zit.

De AFM heeft zich in 2015 opnieuw ingespannen om ervoor te zorgen dat banken en beleggingsinstellingen transacties melden die duiden op handel met voorwetenschap of marktmanipulatie. Mede door de grote aandacht van de AFM hiervoor is het aantal meldingen in het afgelopen jaar met 20 procent gestegen. Het is op dit moment niet duidelijk of dit daadwerkelijk door meer marktmisbruik komt of door verbeterde controles bij marktpartijen. We hebben een groot aantal meldingen onderzocht. Vier meldingen hebben geresulteerd in een overdracht van het dossier aan de boetefunctionaris en één heeft geleid tot een melding bij het Openbaar Ministerie.

In het afgelopen jaar heeft de AFM presentaties gegeven aan 15 beursgenoteerde ondernemingen.

Door onderwerpen te bespreken zoals het correct omgaan met koersgevoelige informatie, financiële verslaggeving, meldingen en emissies/openbare biedingen, verwachten wij de naleving van regelgeving positief te beïnvloeden. Daarnaast heeft de AFM ruim 250 keer contact gehad met beursgenoteerde ondernemingen, handelaren en beleggers. In zo'n 25 gevallen leidde dit meteen tot een nalevingseffect, bijvoorbeeld het uitbrengen van een persbericht of het corrigeren van een bericht in de media. Drie keer heeft de AFM de beurshandel moeten onderbreken om de handel met ongelijke informatie te voorkomen tot een persbericht werd gepubliceerd.

Overige toezichtstaken en randvoorwaarden

Naast bovengenoemde speerpunten houdt de AFM

toezicht op informatievervalsing (meldingen, prospectus, reclame, biedingsberichten, koersgevoelige informatie (KGI)), handelsplatformen, afwikkelingsystemen, handelaren voor eigen rekening, credit rating agencies, transactierapportages, het ordelijke proces bij biedingen en op marktmisbruik (manipulatie en handel met voorwetenschap)). Ook houden we de kapitaalmarkten doorlopend in de gaten, op zoek naar signalen die aanleiding kunnen zijn voor toezichtacties.

Omdat regelgeving voor kapitaalmarkten bijna volledig op Europees niveau tot stand komt, zet de AFM zich op internationaal niveau in om de best mogelijke randvoorwaarden voor (het toezicht op) de Nederlandse kapitaalmarkten te bereiken. De AFM benut daartoe onder meer haar invloed in werkgroepen van internationale (waaronder Europese) toezichthouders die verantwoordelijk zijn voor de nadere uitwerking van regelgeving, onder meer van MiFID II, EMIR, clearing en benchmarks.

In 2015 zijn 239 prospectussen goedgekeurd, iets minder dan in 2014. Ook zijn 12 aanvragen voor een goedkeuring van een prospectus buiten behandeling gesteld, tegen 16 aanvragen in 2014. Het aantal meldingen, waarvan de AFM het merendeel via haar registers openbaar maakt, is in 2015 met meer dan 10 procent gestegen tot bijna 10.000. Een groot deel daarvan betreft de short sell-meldingen.

In 2015 zijn negen dossiers overgedragen aan de boetefunctionaris. In 2015 zijn negen boetedossiers gepubliceerd die voortkomen uit dossiers marktmisbruik, het niet tijdig melden van transacties door beleggingsondernemingen, het niet tijdig verrichten van short sell-meldingen en het niet tijdig doen van meldingen door bestuurders van uitgevende ondernemingen.

Een zorg voor de AFM vormt de erg rigide interpretatie van privacy-wetgeving en de politieke en praktische belemmeringen die worden opgeworpen om bij ons

onderzoek zicht te krijgen op onderlinge communicatie tussen verdachte personen. Dit is voor het toezicht op marktmisbruik van evident belang. Helaas is de Europese en nationale wetgeving in 2015 ons hierin niet tegemoet gekomen en belemmert dit ons toezicht zeer. Eveneens is de keuze gemaakt het toezicht op de passende prijs bij een verplicht of vrijwillig bod en de vraag of de bieddrempel wordt overschreden in Nederland, niet bij de AFM onder te brengen, maar bij de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam te houden. Dit wijkt af van de in Europa gangbare praktijk om dit bij de toezichthouder onder te brengen. Dit is volgens ons een gemiste kans.

RESULTATEN EN EFFECTEN

1. De AFM ontwikkelt een scherper beeld van het gedrag van (segmenten van) beleggers en de effectiviteit van informatievoorziening bij het nemen van beleggingsbeslissingen.

Het prospectustoezicht heeft in 2015 een sterke focus gehad op de begrijpelijkheid van prospectusinformatie bij aanbiedingen aan particulieren. De inzichten hiertoe zijn verkregen uit drie gedragseconomische onderzoeken die we het afgelopen jaar onder beleggers hebben uitgevoerd. Deze onderzoeken hebben een duidelijk beeld opgeleverd van de verschillende typen particuliere beleggers. Bij de toets of een prospectus begrijpelijk is en alle relevante informatie verschaft, kunnen wij hierdoor nog specifiekere uitgaan van deze typen beleggers.

Ook heeft de AFM inzicht verkregen in de mate waarin particuliere beleggers hun beleggingsbeslissing nemen op grond van het prospectus dan wel op basis van brochures en websites. De AFM beoordeelt ook de informatie in laatstgenoemde bronnen, zodat bijvoorbeeld een brochure geen van het prospectus afwijkend beeld geeft over risico's en verwachte rendementen.

Met de kennis uit de drie gedragseconomische onderzoeken heeft de AFM er mede voor gezorgd dat een aantal producten niet op de markt is aangeboden of slechts voor een beperktere groep beleggers geschikt is bevonden. Wij hebben steekproefsgewijs gecontroleerd of uitgevende ondernemingen zich bij de aanbidding houden aan de afgesproken beleggersdoelgroep. De toegankelijkheid en begrijpelijkheid van prospectussen is over het algemeen toegenomen. De AFM ervaart dat prospectussen in 2015 vaker in de media zijn gebruikt als bron voor berichtgeving over emissies.

2. De AFM maakt informatie uit AFM-registers (meldingen) meer toegankelijk.

De Short Sell Verordening die voorschrijft dat marktpartijen netto shortposities melden bij de AFM, is sinds 1 november 2012 van kracht. Ter gelegenheid van het driejarig bestaan van de meldplicht heeft de AFM op 3 november 2015 het rapport 'Three years Short Sell Regulation' gepubliceerd. De AFM concludeert hierin dat de belangrijkste doelen zijn bereikt. Het register short sell-meldingen wordt door marktpartijen en media vaak geraadpleegd. Dit heeft het effect dat deze koersrelevante informatie door beleggers wordt meegewogen en tot uitdrukking komt in de prijzen van effecten op de beurs. In het rapport worden ook veelvoorkomende misstanden genoemd die de AFM ziet bij het melden. Wanneer marktpartijen hierin de toekomst verbeteringen in aanbrengen, kunnen meldingen zo snel mogelijk in de registers worden opgenomen.

De AFM had verder voor 2015 gepland om de toegankelijkheid van het meldingsregister door een aantal IT-aanpassingen te vergroten. Deze aanpassingen zijn om budgettaire redenen uitgesteld tot 2016.

3. De AFM bevordert juiste prijsvorming van commodity-derivaten en -benchmarks.

De AFM houdt sinds 1 januari 2015 toezicht op

het verbod op manipulatie van benchmarks, inclusief die voor commodities. Een eerlijke en goed functionerende commodity-handel is belangrijk voor consumenten. Wat zij moeten betalen voor bijvoorbeeld benzine, elektriciteit, brood en chocolade, wordt bepaald op de commodity-markt. De prijzen komen tot uitdrukking in benchmarks. Een veelvoud aan ondernemingen draagt bij aan de totstandkoming van die commodity-benchmarks, van banken tot handelshuizen en opslagbedrijven.

De AFM en DNB hebben in 2014 gezamenlijk onderzoek gedaan naar de totstandkoming en het gebruik van financiële benchmarks door financiële ondernemingen. Zij richtten zich daarbij op de risico's van manipulatie en de beheersing van de integriteitsrisico's. Op basis van de onderzoeksbevindingen hebben de AFM en DNB een aantal aanbevelingen ('good practices') opgesteld om de risico's op manipulatie van benchmarks te verkleinen. Deze zijn begin 2015 gepubliceerd in het rapport '[Langs de financiële meetlat: Nederlandse betrokkenheid bij financiële benchmarks](#)'. In vervolg hierop hebben beide toezichthouders medio 2015 onderzocht in welke mate Nederlandse financiële ondernemingen de aanbevelingen hebben overgenomen. Daarvoor heeft een representatieve groep van 12 grote Nederlandse banken, verzekeraars en beleggingsondernemingen een self assessment gedaan. Deze ondernemingen waren ook al betrokken bij het onderzoek in 2014. DNB en de AFM concluderen op basis van de gegeven antwoorden dat de sector haar bedrijfsvoering rondom financiële benchmarks zichtbaar heeft verbeterd. De uitkomsten van het vervolgonderzoek zijn eind oktober gepubliceerd in het rapport 'Financiële benchmarks'. Het toezicht van de AFM op het verbod van benchmarkmanipulatie heeft daarmee – in samenwerking met DNB - effect gehad: marktpartijen onderkennen de risico's op manipulatie, hebben deze risico's waar mogelijk verkleind door hun bedrijfsvoering aan te passen of zetten daar op dit moment nog een aantal belangrijke stappen in.

4. De AFM pakt de belangrijkste belemmeringen in de obligatiemarkt aan.

De AFM heeft in het afgelopen jaar ongeveer 40 gesprekken gevoerd met verschillende voor de obligatiehandel relevante marktpartijen. Hierdoor hebben wij ons beeld van de risico's en ontwikkelingen op de obligatiemarkt verder aangescherpt. De AFM is duidelijk zichtbaar bij marktpartijen. Zij zijn zich meer bewust van de regels rond marktmisbruik en melden daarom vaker opmerkelijke transacties bij de AFM. Naast de rol van toezichthouder zien zij de AFM ook als sparringpartner. Een belangrijk onderwerp is de invoering van MiFID II, en dan vooral (de interpretatie van) best execution en pre- en posttrade transparency. De meeste partijen willen meer inhoudelijke ondersteuning van de toezichthouder, omdat onduidelijkheid over deze regels als belemmering wordt ervaren. De AFM is van plan om op termijn rondetafelgesprekken met de markt te organiseren over dit onderwerp.

5. De AFM beperkt eventuele risico's voor de handel en de stabiliteit van handelsplatformen.

De AFM heeft afgelopen jaar een verdiepend onderzoek gedaan naar de handelsstrategieën van high frequency traders (HFT) en naar hun wisselwerking met de handelsinfrastructuur. Hiervoor is een diepgaande eigen data-analyse verricht, waarbij onder meer het order book is nagebootst. Ook heeft de AFM gesprekken gevoerd met marktpartijen die uiteenlopende standpunten over HFT vertegenwoordigen. Het doel van dit onderzoek was meer inzicht te krijgen in eventuele risico's voor de handel en de stabiliteit van handelsplatformen, voor zover die voortkomen uit HFT en algoritmehandel. Op basis van het onderzoek concludeert de AFM dat deels begrip is op te brengen voor enkele kritieken op HFT. Het bekritiseerde gedrag lijkt daarbij vooral een gevolg van de

veranderde handelsinfrastructuur. Tegelijkertijd heeft de AFM bij dit onderzoek geen onbehoorlijk gedrag van HFT-partijen vastgesteld.

In mei heeft de AFM het in 2014 begonnen onderzoek naar de naleving van de ESMA-richtsnoeren voor de geautomatiseerde handel afgerond. Dit onderzoek heeft een goed beeld gegeven van de mate waarin marktpartijen aan de richtsnoeren voldoen. Verder hebben we in mei 2015 'best practices' gepubliceerd op basis van de uitkomsten van een generieke uitvraag en de diepgaande onderzoeken. We hebben over dit onderwerp een rondetafel met marktpartijen georganiseerd. Voor een aantal partijen heeft het diepgaande onderzoek geresulteerd in concrete aanbevelingen. Zij hebben deze aanbevelingen inmiddels opgevolgd of aangegeven dit te gaan doen. In de resterende maanden van 2015 hebben wij de voortgang gemonitord. Bij partijen die de veranderingen nog niet (volledig) hebben doorgevoerd, houden wij in 2016 de vinger aan de pols.

6. De AFM ontwikkelt een betere aanpak voor detectie van cross-market en cross-product marktmisbruik.

De AFM heeft het afgelopen jaar verder ingezet op de detectie van marktmisbruik. De focus lag hierbij op cross-market en cross-product manipulatie. In het eerste halfjaar heeft dit geleid tot opsporing van een aantal manipulatiegevallen die allemaal gerelateerd waren aan één partij die op verschillende beurzen in Europa de handel beïnvloedde. Via accounts op de Caribische eilanden werden cross-market ook Nederlandse aandelenfondsen gemanipuleerd: dit vond plaats op de hoofdmarkt Euronext. De overtreder profiteerde vervolgens van de gecreëerde prijsbeweging op MTF's in Londen. De AFM heeft bij de brokers die de overtreder gebruikte voor zijn toegang tot de handelsplatformen, aangedrongen op het afsluiten van de betreffende accounts. De AFM heeft hierbij nauw samengewerkt met buitenlandse

toezichthouders. Door deze aanpak hebben wij de manipulatie snel weten te stoppen. Daarna zijn geen nieuwe gevallen van dergelijk marktmisbruik meer door de AFM geconstateerd.

De AFM heeft in het afgelopen jaar ook de opsporing van 'cross-product manipulatie' verder uitgebouwd. Dit is bijvoorbeeld manipulatie waarbij gebruik wordt gemaakt van de verbanden tussen producten zoals ETF's of opties en de aandelenhandel. Dit blijft een speerpunt voor 2016, óók in de internationale samenwerking met collega-toezichthouders.

7. De AFM stimuleert continu dat beursgenoteerde ondernemingen, adviseurs en financiers correct omgaan met koersgevoelige informatie.

Tijdige en volledige publicatie van koersgevoelige informatie is cruciaal voor goede prijsvorming en voorkoming van handel met voorwetenschap. De AFM heeft daarom afgelopen jaar veel aandacht besteed aan de omgang met koersgevoelige informatie. Niet alleen bij beursondernemingen, maar ook bij financieel analisten en partijen die persberichten naar de media verspreiden (Primary Information Providers). Verder is onder andere met de Autoriteit Consument & Markt (ACM), DNB en het ministerie van Financiën besproken wanneer publicaties van instanties uit het publieke domein potentieel invloed op beurskoersen kunnen hebben. Mede op basis van deze gesprekken heeft de AFM een nieuwe leidraad opgesteld voor de omgang met voorwetenschap. Publicatie van de leidraad heeft het bewustzijn over de omgang met (koers)gevoelige informatie verder vergroot. Ook hebben wij een enquête gehouden onder alle beursondernemingen met een notering in Nederland. Dit heeft geleid tot verhoogde aandacht bij deze ondernemingen voor koersgevoelige informatie en tot een korte lijn met de AFM bij onverwachte koersbewegingen. In 2016 zal de AFM nagaan in hoeverre beursondernemingen daadwerkelijk beter omgaan met koersgevoelige informatie.

8. De AFM volgt en geeft richting aan het Europese Capital Markets Union (CMU)-initiatief en bevordert een goed functionerende crowdfundingmarkt.

De AFM heeft actief bijgedragen aan het Capital Markets Union (CMU)-initiatief van de Europese Commissie. In samenwerking met het ministerie van Financiën en DNB is gereageerd op de consultatie van het Groenboek 'Building a Capital Markets Union' en de consultaties voor de herziening van de Prospectusrichtlijn en het ontwikkelen van EU-regelgeving voor securitisaties. Parallel aan de Nederlandse consultatiereacties heeft de AFM de activiteiten van ESMA op dit vlak ondersteund. Met deze inspanningen hebben wij ervoor gezorgd dat de belangen van Nederlandse stakeholders en een risicogestuurde toezichtbenadering worden meegewogen bij toekomstige wetgeving vanuit Europa.

De AFM denkt mee over het verduurzamen en professionaliseren van crowdfunding als onderdeel van de financiële markten. Naast het toezicht op de handelsplatformen zijn de verhandelbaarheid van crowdfundingleningen en transparantie belangrijke voorwaarden. De AFM wil de ontwikkeling van alternatieve vormen van financiering zoals crowdfunding waar mogelijk bevorderen. Dit vereist wel een goede balans met de bescherming van consumenten. De crowdfundingplatformen hebben hierbij een grote eigen verantwoordelijkheid. De AFM geeft platformen de ruimte te bepalen hoe de consumenten die via hen investeren het best beschermd kunnen worden. Tegelijkertijd blijft de AFM de toezichthouder en neemt zij ook op dit vlak haar rol. Dat heeft zich onder meer vertaald in het opstellen van minimumvereisten voor consumentenbescherming, het publiceren van een aantal nieuwsbrieven en het organiseren van een rondetafel.

9. De AFM controleert en stimuleert de robuustheid en dienstverlening van clearinginstellingen.

De AFM heeft een aantal verkennende onderzoeken verricht bij clearinginstellingen om beter inzicht te krijgen in de aard en omvang van hun activiteiten en in hun onderlinge verhouding op het gebied van risicogewicht. Deze onderzoeken hebben aandachtspunten opgeleverd voor het doorlopend toezicht op een aantal van deze partijen en verbeterpunten voor de verplichte transactierapportage onder EMIR en MiFID. Met de kennis die de onderzoeken hebben opgeleverd, kan de AFM haar doorlopende toezichtactiviteiten en toekomstige onderzoeken naar deze ondernemingen doelgerichter inrichten. Bovendien is de AFM voor deze partijen meer een aanspreekpunt geworden voor het ontvangen van signalen en marktrisico's. Naar aanleiding van de verkennende onderzoeken van de AFM heeft DNB besloten een verdiepend onderzoek te doen naar dezelfde partijen en daarbij de AFM-studies als uitgangspunt te nemen. Het DNB-onderzoek is eind 2015 gestart en wordt in 2016 vervolgd. De AFM heeft dit project helpen opzetten en is bij de uitvoering een sparringpartner voor DNB.

De AFM houdt samen met DNB toezicht op clearinghuizen/centrale tegenpartijen (CCP). Dit geldt zowel voor de twee Nederlandse CCP's als voor een aantal CCP's in andere lidstaten. Naar aanleiding van de doorlopende toezichttaken en een aantal instemmingsverzoeken van de Nederlandse CCP's zijn aanbevelingen gedaan aan de betrokken ondernemingen voor verbetering van hun bedrijfsvoering. Ook hebben de toezichtactiviteiten geleid tot een meer specifiek onderzoek naar incidentmanagement bij CCP's. Dit onderzoek start in 2016. Het toezicht van de AFM – in samenwerking met DNB - heeft het effect gehad dat marktpartijen het belang van een goede organisatie onderkennen, risico's hebben verkleind door hun bedrijfsvoering aan te passen of daar op dit moment nog belangrijke stappen

in zetten.

10. De AFM krijgt tot op transactieniveau zicht op de risico's in derivatenmarkten.

De derivatenmarkten vormden ook in 2015 een belangrijk aandachtsgebied voor de AFM. De AFM ontvangt en analyseert alle derivatentransacties van ondernemingen in Nederland, en gebruikt de transactierapportages om misstanden en risico's tijdig te signaleren. In 2015 hebben wij de belangrijkste spelers aangesproken op de kwaliteit en volledigheid van de derivatenrapportage. De kwaliteit van de data van derivatenmarkten is hierdoor substantieel verbeterd. De AFM werkt samen met verschillende toezichthouders in Europa om de risico's in derivatenmarkten te identificeren.

OVERZICHT BEGROTE EN GEREALISEERDE LASTEN

De effectenmarkten functioneren eerlijk en efficiënt en de infrastructuur blijft bestendig	Begroting 2015	Realisatie 2015	Vershil	Afwijking t.o.v. Begroting 2015
Lasten (in duizenden euro's)	14.277	14.872	595	4,2%

Gerben Everts

Effectief toezicht op de kapitaalmarkten vereist de juiste toolbox

‘Sinds het uitbreken van de kredietcrisis zijn veel maatregelen genomen om de kwetsbaarheden in ons financiële stelsel aan te pakken, de bank- en verzekeringssector te transformeren en de effectiviteit van de toezichthouders te verbeteren. Door alle nieuwe en aangescherpte eisen, waaronder de vergroting van kapitaalbuffers en de vermindering van balansrisico’s, zijn banken terughoudender geworden in het verstrekken van financiering. Dit leidt ertoe dat financiële stromen en risico’s zich verplaatsen naar de kapitaalmarkten. Het belang van een goed functionerende kapitaalmarkt neemt hierdoor toe.

Is deze transitie van bankfinanciering naar kapitaalmarktfinanciering een gevaar voor de mondiale financiële stabiliteit? Niet per se, vinden wij als AFM. De leverage (de hoeveelheid geld dat je risicovol uitzet ten opzichte van het eigen kapitaal) in het systeem wordt juist beperkt; grote leverage is een belangrijke variabele in het meten van stabiliteitsrisico. Wél is het natuurlijk van groot belang dat pensioenfondsen, grote institutionele

beleggers, vermogensbeheerders en andere marktpartijen hun zaakjes goed op orde hebben en voldoen aan de voorschriften voor onder meer risicomanagement, vermogensscheiding en centrale clearing. Dit vraagt van ons als toezichthouder uiteraard een actieve rol en een blijvend scherpe blik, met inzet van het juiste toezichtinstrumentarium.

De Financial Stability Board (FSB), het internationale overlegorgaan dat waakt over de stabiliteit van de bankensector en de hervorming van het internationale banktoezicht coördineert, ziet het verschuiven naar de kapitaalmarkten als een serieus stabiliteitsrisico. Om hier vat op te krijgen, lanceerde de FSB afgelopen jaar de strategie om het bankeninstrumentarium ook van toepassing te verklaren op partijen als asset managers die actief zijn op de kapitaalmarkten. Als permanent lid van het bestuur van de International Organization of Securities Commissions (IOSCO), de internationale organisatie van effectenmarkttoezichthouders, hebben wij in het debat met de FSB vanaf het eerste moment onze scepsis geuit. Het simpelweg

opleggen van prudentiële eisen is naar onze mening het verkeerde preventieve medicijn en zal eerder destabiliserend dan stabiliserend werken. Zeker op de Nederlandse markt, waar dit het toch al wankel vertrouwen in de pensioen- en asset managementsector verder zou ondermijnen. Ons krachtige en helder beargumenteerde ‘nee’ heeft er mede toe geleid dat de FSB de voorgestelde methodiek van tafel heeft gehaald.

Dit resultaat is voor mij persoonlijk een belangrijke wending in 2015. Niet alleen omdat we hiermee als AFM hebben voorkomen dat ineffectieve regelgeving een sector zou ondergraven die van groot belang is voor Nederland. Maar ook omdat we door onze inbreng in IOSCO als toezichthouders collectief een helder standpunt hebben ingenomen. In een kapitaalmarkt die de nationale grenzen overstijgt, is internationale samenwerking en overeenstemming van groter strategisch belang dan ooit.

Een techniek afwijzen is één ding, maar je moet er dan wel iets anders voor in de plaats zetten. Wat is het alternatief van de AFM? Wij vinden dat onze bestaande ‘toolbox,’ aangevuld met enkele nieuwe gereedschappen uit lopende wetgeving, vooralsnog toereikend lijkt voor effectief toezicht op het functioneren van de kapitaalmarkten en de ondernemingen die daarop actief zijn. En dat dit ook voldoende waarborgen biedt om te voorkomen dat risico's onbeheersbaar worden. In overleg met de FSB en onze internationale samenwerkingspartners, gaan we periodiek kijken naar eventueel benodigde aanvullende maatregelen. Monitoring van de activiteiten op de kapitaalmarkten, via datagedreven toezicht, is hierbij onze grootste uitdaging voor de toekomst.'

mr. drs. G.J. (Gerben) Everts (geboren in 1971)

Gerben Everts is sinds 2011 werkzaam bij de AFM en per 1 november 2012 is hij bestuurslid van de AFM. Daarvoor werkte hij bij APG als manager Corporate Finance, Control en Riskmanagement. Van 2002 tot 2006 werkte hij in Brussel bij de Europese Commissie, Directoraat-Generaal Interne Markt. Van 1998 tot 2002 werkte Everts bij het ministerie van Financiën.

1.8 Gedragstoezicht draagt bij aan stabiliteit van het financiële stelsel

WAT DOET HET THEMA?

Het thema legt dwarsverbanden tussen diverse risico's die op zichzelf misschien geen groot gevaar opleveren, maar in combinatie met elkaar de financiële stabiliteit kunnen bedreigen. Financiële stabiliteit is geen nieuw onderwerp voor de AFM. Het zat verweven in andere thema's en is sinds 2013 een apart thema. Het thema richt zich vooral op kwetsbaarheden in het gedrag van consumenten en financiële ondernemingen, en op stabiliteitsrisico's die voortvloeien uit de financiële infrastructuur en de kapitaalmarkten. Stabiliteitsrisico's zijn vaak sector- en grensoverschrijdend. Daarom is een stelselbrede blik noodzakelijk. De AFM heeft zitting in (internationale) overlegorganen die zich met financiële stabiliteit bezighouden. Wij signaleren en agenderen kwetsbaarheden in het financiële systeem binnen markten en grote ondernemingen. Zo maken we onze rol als gedragstoezichthouder waar.

De oorsprong van de kredietcrisis zat in gedrag. Financiële ondernemingen die te eenzijdig uit waren op commercieel gewin verstrekten onverantwoorde hypotheeklen aan consumenten die meer wilden lenen dan verstandig was. Door verwevenheid van financiële markten en stapeling van diverse risico's verspreidde de crisis zich over de wereld. Toezichthouders zagen de individuele risico's wel, maar hebben onvoldoende onderkend welke gevaarlijke cocktail ze in samenhang vormden. Daarnaast is sprake van een verschuiving van risico's uit het traditionele financieringslandschap naar de kapitaalmarkten. De risico's raken daarmee de primaire missie van de AFM in steeds grotere mate. Daarom is er ook op het gebied van financiële stabiliteit een duidelijke rol voor de AFM als gedrags- en markttoezichthouder. Ons uitgangspunt hierbij is dat waar mogelijk bestaande toezichtinstrumenten worden ingezet om onnodige stapeling van regelgeving te voorkomen.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
1. De AFM krijgt dieper inzicht in potentiële stabiliteitsrisico's	Analyses op het gebied van: 1) gevolgen van de lage rente op de financiële markten; 2) marktliquiditeit en systeemrisico's in verband met toenemende marktfinanciering; 3) de Nederlandse hypotheekmarkt; 4) cybercrime. Analyse nationaal in samenwerking met DNB; analyse internationaal in ESRB-werkstroom en in het kader van IOSCO CER.	Deze analyses hebben geresulteerd in rapporten voor het FSC over onder meer de lage renteomgeving, de hypotheekmarkt en cybercrime. De analyses zijn tevens gebruikt om onze activiteiten binnen de nationale en internationale beleidsdiscussies te ondersteunen
2. De AFM verbetert de methodiek voor het vaststellen van stabiliteitsrelevantie van gesignaleerde risico's	Analyse op het gebied van: 1) toenemend gebruik van onderpand; 2) transparantie kapitaalmarkten. Analyse nationaal in samenwerking met DNB. Bewerking van EMIR-data; eigen analyses, maar ook in samenwerking met DNB, de ESRB en de ESMA.	Deze analyse heeft een FSC-rapport opgeleverd. Hiermee heeft het FSC meer inzicht gekregen in de ontwikkelingen in transparantie van derivatentransacties. Verder heeft de AFM met haar kennisvoorsprong binnen Europa op het gebied van EMIR-data agendazettend in de ESRB kunnen zijn. Door overdracht van kennis en expertise naar de ESRB is de kwaliteit van de analyses op Europese data sneller verhoogd.
3. De AFM versterkt de samenwerking met DNB op het gebied van financiële stabiliteit	Een aantal van de bovengenoemde onderwerpen is gezamenlijk met DNB geanalyseerd in verband met het FSC. Analyse nationaal in samenwerking met DNB en het CPB via het FSC.	De AFM heeft drie rapportages geschreven voor het FSC. Daarnaast publiceerde het FSC zijn advies om de LtV te verscherpen en omlaag te brengen naar 90 procent. In de discussie over schaduwbankieren heeft de AFM bestaand toezichtinstrumentarium uit de AIFMD en UCITS onder de aandacht gebracht.
4. De AFM agendaert onderwerpen met betrekking tot financiële stabiliteit internationaal	Vanuit het voorzitterschap van de IOSCO CER heeft de AFM een bijdrage geleverd aan het in kaart brengen van de potentiële systeemrisico's van asset managers. De AFM neemt deel aan de ESRB-werkgroepen over lage rente en marktliquiditeit. De AFM heeft haar eigen analyses ingebracht bij deze werkgroepen.	De analyse over asset managers heeft geresulteerd in een rapport voor de IOSCO CER. Hiermee heeft de IOSCO het perspectief en de kennis van markttoezichthouders ingebracht bij de internationale discussie over de systeemrelevantie van asset managers. Hierdoor is een aantal risico's lager ingeschat dan eerst werd vermoed. De analyses m.b.t. lage rente en marktliquiditeit hebben geresulteerd in twee rapporten voor de ESRB.

RESULTATEN EN EFFECTEN

Een belangrijk aandachtspunt in 2015 was de impact van de lage rente op het functioneren van financiële markten. Hieraan gerelateerde onderwerpen waren de invloed van de lage rentestand op marktliquiditeit

en de mogelijke systeemrisico's van vermogensbeheer. Ook is in samenwerking met DNB onderzocht welke invloed nieuwe regelgeving heeft op het functioneren van de derivatenmarkt. Dit heeft geleid tot een gezamenlijke AFM/DNB-publicatie vanuit het Financieel Stabiliteitscomité (FSC). In internationaal

verband heeft de AFM geparticipeerd in comités van de International Organization of Securities Commissions (IOSCO) en de European Systemic Risk Board (ESRB). Hierdoor hebben we een beter inzicht gekregen in systeemrisico's die op internationaal niveau aandacht vragen en is de visie van de AFM meegenomen in de internationale positiebepaling. Tot slot hebben we AFM-breed geanalyseerd welke risico's cyberdreigingen voor het AFM-toezicht hebben. Dit onderwerp is hierdoor hoger op de AFM-agenda komen te staan.

1. De AFM krijgt dieper inzicht in potentiële stabiliteitsrisico's.

Een belangrijke activiteit binnen deze doelstelling is het signaleren van risico's die de financiële stabiliteit negatief kunnen beïnvloeden. Aan de hand van doorlopende analyses hebben we een lijst van systeemrelevante risico's samengesteld. Deze risico's hebben we op nationaal (FSC) en internationaal niveau (IOSCO en ESRB) gedeeld. De AFM ontwikkelt hier beleid op en neemt waar nodig maatregelen om deze risico's tegen te gaan. In 2015 zijn de volgende onderwerpen geagendeerd en verder uitgewerkt:

Gevolgen van de lage rente voor de financiële markten

De lage rentestand heeft grote gevolgen voor de financiële markten, zo blijkt uit een eerste analyse in 2015. Het heeft bijvoorbeeld geleid tot een gedragsverandering van consumenten die steeds meer spaargeld en belegd vermogen aanwenden voor het aflossen van schulden, bijvoorbeeld de hypotheek. Daarnaast treft de lage rentestand ook de financiële ondernemingen en daarmee indirect de consument. Zo heeft de lage rente impact op de aanbodkant van de kredietverlening en zorgt deze bij banken voor druk op de winstgevendheid. Pensioenfondsen en verzekeraars hebben grote moeite te voorzien in hun toekomstige verplichtingen. Daarnaast heeft de lage rente ook gevolgen voor de gebruikte risicomodellen. Deze gaan vaak uit van genormaliseerde renteniveaus. De kans

bestaat dat nieuwe bedrijfsmodellen en producten ontstaan die niet in het belang van de consument zijn en leiden tot een verhoogd risicoprofiel van financiële ondernemingen. Daarnaast is de AFM bezorgd over de risico's bij de zoektocht naar rendement. Menselijke denkfouten en voorkeuren leiden tot de onderwaardering van risico's en daarmee tot irrationele beslissingen.

Marktliquiditeit en systeemrelevantie beleggingsactiviteiten

Door de lage rente is het voor fondsmanagers lastiger de verwachte rendementen van hun beleggingsfondsen waar te maken. Beleggers moeten hierdoor meer risico gaan nemen om een hoger absoluut rendement te behalen. De afhankelijkheid van de renteontwikkeling neemt sterk toe. De mogelijke onderwaardering van risico maakt de kans op scherpe prijscorrecties groter. Wanneer marktcondities veranderen (of normaliseren), kan dit ertoe leiden dat beleggers en masse uit beleggingsfondsen stappen. Daardoor kunnen liquiditeitstekorten bij fondsen ontstaan. Dit risico wordt deels ingeperkt door regelgeving; monitoring blijft noodzakelijk.

Vanuit onze werkzaamheden voor de IOSCO en het FSC heeft de AFM een eerste analyse gedaan naar de effecten van liquiditeitstekorten bij beleggingsfondsen. Zie voor de uitkomsten bijvoorbeeld het [verslag van het FSC, 3 november 2015](#). Meer kennis van deze risico's is van belang. Bijvoorbeeld inzicht in de koppeling tussen de micro- en macro-risico's van beleggingsfondsen, omdat gedrag hierbij een grote rol speelt. Daarnaast zien we dat de volatiliteit op de financiële markten is toegenomen. Tegen de achtergrond van het monetair beleid en de economische ontwikkelingen in opkomende markten leidt dit tot een mogelijke verslechtering in liquiditeit. De AFM volgt deze ontwikkeling nauwgezet.

De Nederlandse hypotheekmarkt

Ook de ontwikkeling op de huizen- en hypotheekmarkt heeft in 2015 veel aandacht gehad. Zo heeft het FSC

in mei 2015 geadviseerd om de Loan-to-Value (LTV)-norm vanaf 2018 geleidelijk te verlagen tot een niveau van 90 procent in 2028. De AFM maakt zich al enkele jaren sterk voor verantwoorde kredietverlening. Huizenbezitters mogen in 2016 maximaal 102 procent van de waarde van hun woning lenen. Deze LTV-norm wordt stapsgewijs teruggebracht naar 100 procent in 2018. Verlaging van de norm naar 90 procent leidt tot minder sterke schommelingen op de huizenmarkt en maakt kwetsbare huishoudens weerbaarder tegen sterke huizenprijzdalingen. Daarnaast zorgt een lagere norm voor betere (internationale) vergelijkbaarheid en verhandelbaarheid van hypotheekportefeuilles, met als gevolg betere spreiding van risico's en uiteindelijk lagere rentelasten. Hierdoor wordt het restschuldrisico voor Nederlandse huishoudens verder beperkt. De AFM vindt het van belang dat naast de afbouw van de LTV-norm ook andere ontwikkelingen worden gestimuleerd, zoals voldoende aanbod op de huurmarkt.

Cybersecurity

Geavanceerde informatie- en communicatie-technologie speelt een centrale rol in het financiële systeem. Cybercrime (computercriminaliteit) vormt een risico voor het eerlijk en efficiënt functioneren van financiële markten. De AFM heeft dit onderwerp daarom in 2015 nadrukkelijk op de agenda gezet. We willen een beter inzicht krijgen in de interne beheersing van risico's en het risicobewustzijn bij ondernemingen vergroten. Tegelijk willen we intern bewustzijn bij toezichthouders bevorderen. Hiermee houden alle domeinen binnen de AFM goed zicht op de gevolgen van cyber-dreigingen voor financiële ondernemingen en producten. Zie ook het [verslag van het FSC 3, februari 2015](#).

2. De AFM verbetert de methodiek voor het vaststellen van stabiliteitsrelevantie van gesignaleerde risico's.

De AFM heeft in 2015 verdiepende onderzoeken gedaan naar een aantal stabiliteitsrisico's om de

relevantie van de risico's voor het financiële stelsel te bepalen. Voorbeelden van onderwerpen die zijn geanalyseerd, zijn 'zeepbelvorming op kapitaalmarkten en de gedragsaspecten van consumenten' en 'het risico in verband met gelijksoortige beleggingsstrategieën'. Verder hebben we in 2015 twee onderzoeken uitgevoerd:

Onderpand

Toenemend gebruik van onderpand levert nieuwe liquiditeitsrisico's op en door centrale clearing ontstaan concentratierisico's. Samen met DNB heeft de AFM deze risico's in kaart gebracht en aanbevelingen gedaan om ze te beperken. Dit onderwerp wordt in Europees verband verder opgepakt. Het project over het toenemend gebruik van onderpand is in 2015 afgerond. Zie het [verslag van het FSC, 3 februari 2015](#).

Transparantie op kapitaalmarkten

Na 2008 zijn de kwetsbaarheden op de kapitaalmarkten duidelijker geworden. Op Europees niveau zijn deze kwetsbaarheden aangepakt met de (aanstaande) invoering van de European Market Infrastructure Regulation (EMIR), MiFID II/MiFIR en de Securities Financing Transactions Regulation (SFTR). EMIR verplicht ondernemingen om al hun derivatentransacties te rapporteren en stelt toezichthouders in staat erop toe te zien dat spelers zich goed gedragen en dat de markten veiliger worden. Zo gebruikt de AFM EMIR-data en gegevens uit het Transaction Reporting System (TRS) om de kapitaalmarkten te monitoren en te analyseren op kwetsbaarheden die de financiële stabiliteit in gevaar brengen.

3. De AFM versterkt de samenwerking met DNB op het gebied van financiële stabiliteit.

De AFM heeft de samenwerking op het gebied van financiële stabiliteit met DNB en het ministerie van Financiën versterkt door onder andere deelname aan het FSC. Binnen het FSC zijn in 2015 samen met DNB en het ministerie onderzoeken verricht naar bijvoorbeeld

de toenemende rol van vermogensbeheerders. Zij vallen buiten het reguliere bankwezen en spelen een steeds grotere rol als financieringsbron. Zij vormen een van de belangrijke partijen in de verschuiving van bankfinanciering naar marktfinanciering. De AFM heeft haar kennis over deze markt en de beschikbare toezichtinstrumenten in het FSC gedeeld. Daarnaast heeft de AFM een bijdrage geleverd aan de DNB-publicatie 'Overzicht Financiële Stabiliteit'.

4. De AFM zet financiële stabiliteitsrisico's internationaal op de agenda.

Financiële stabiliteitsrisico's zijn vaak grensoverschrijdend. Hierdoor is aandacht voor dit thema op internationaal niveau van groot belang. Omdat stabiliteitsrisico's zich meer en meer verplaatsen van de banksector naar de financiële markten, geven internationale overlegorganen zoals de FSB (Financial Stability Board) en de ESRB extra aandacht aan onderwerpen die onder het toezicht van de AFM vallen. De AFM participeert in de Europese samenwerkingsverbanden ESMA, ESRB en de mondiale organisatie van effectentoezichthouders IOSCO. Ons doel hierbij is onze vooruitstrevende visie op gedragstoezicht te verankeren in het internationale toezicht. In 2015 heeft de AFM een belangrijke bijdrage geleverd aan de analyse van financiële stabiliteitsrisico's op het gebied van vermogensbeheer en marktliquiditeit, door de uitvoering van doorlopende dossiervoorbereiding. De AFM is in 2015 voorzitter van het IOSCO CER (Committee on Emerging Risks) geweest. De CER signaleert en analyseert risico's, zowel gerelateerd aan financiële stabiliteit als in bredere zin binnen de financiële markten. Deze economische analysefunctie speelt een grote rol in de totstandkoming van betere en effectievere internationale regelgeving en toezicht. Door het voorzitterschap is de internationale invloed van de AFM toegenomen. De AFM doet ook (als een van de weinige markttoezichthouders) mee in twee verschillende ESRB-werkstromen. Door de groeiende aandacht voor onderwerpen die direct het AFM-

toezicht raken, wordt de ESRB voor de AFM een steeds belangrijker overlegorgaan.

OVERZICHT BEGROTE EN GEREALISEERDE LASTEN

Gedragstoezicht draagt bij aan stabiliteit van het financiële stelsel	Begroting 2015	Realisatie 2015	Vershil	Afwijking t.o.v. Begroting 2015
Lasten (in duizenden euro's)	1.024	1.014	-11	-1,1%

1.9 Schadelijk gedrag en financiële criminaliteit nemen af

WAT DOET HET THEMA?

De hoofddoelstelling van het thema is het verkleinen van de impact van schadelijk gedrag en financiële criminaliteit op de financiële markt. Waar nodig neemt de AFM gepaste maatregelen.

Een deel van de marktpartijen zal altijd schadelijk gedrag vertonen. Simpelweg omdat er kansen zijn om gemakkelijk geld te verdienen aan consumenten. Bijvoorbeeld door ze te misleiden in de breedste zin van het woord. Hierbij geldt dat schadelijk gedrag zich steeds aan de marktontwikkelingen aanpast en daardoor verschillende verschijningsvormen kent. Een klein deel van de marktpartijen gaat nog verder en maakt zich schuldig aan of faciliteert criminaliteit. Dit soort gedragingen leidt tot ernstige schending van het consumentenvertrouwen, verstoring van het gelijke speelveld voor marktpartijen en inbreuk op de systeemintegriteit (de weerbaarheid van het financiële systeem tegen malafide invloeden van binnen en buiten).

Om effectief te kunnen optreden tegen schadelijk gedrag is het van groot belang dat de AFM naar de gehele keten van de financiële dienstverlening kijkt en goed samenwerkt met haar partners in de handhavingsketen, zoals de Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst (FIOD) en het Openbaar Ministerie (OM) en verder met DNB, de politie, de Belastingdienst en de Financial Intelligence Unit (FIU). Hiervoor is het Financieel Expertise Centrum (FEC) een belangrijk platform.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
<p>1. De AFM treedt op tegen malafide partijen en gaat bewuste schadelijke gedragingen tegen.</p>	<p>Gericht op malafide geldaantrekkers en boilerrooms.</p>	<p>50 normoverdragende en waarschuwingsbrieven verstuurd. 8 formele maatregelen opgelegd. 4x informatie gedeeld met buitenlandse toezichhouders over boilerrooms. 11x gewaarschuwd tegen boilerrooms.</p>
<p>2. De AFM treedt op tegen partijen die zonder benodigde vergunning actief zijn.</p>	<p>Gericht op aanbieders van krediet, adviseurs, bemiddelaars in financiële producten.</p>	<p>41 partijen proactief benaderd met een brief/gesprek en verzocht om de mogelijke overtreding te staken. 1/3 van de benaderde partijen heeft het gedrag direct aangepast.</p>
<p>3. De AFM treedt op tegen re- cidivisten en veelplegers.</p>	<p>Gericht op de rol van de personen 'achter' schadelijk gedrag.</p>	<p>Schadelijk gedrag door veelplegers werd eerder zichtbaar en sneller aangepakt. 2x een formele maatregel opgelegd. 1x aangifte gedaan bij het OM. 1x openbaar gewaarschuwd tegen een veelpleger.</p>
<p>4. De AFM weert niet-integere bestuurders.</p> <p>De AFM legt constructies die erop gericht zijn wet- en regelgeving te ontduiken bloot en gaat deze tegen.</p> <p>De AFM gaat betrokkenheid van partijen bij belangenverstrengeling en (financiële) criminaliteit tegen.</p>	<p>Gericht op de integriteit van ondernemingen en personen met een vergunning van de AFM.</p>	<p>25 normoverdragende brieven verstuurd aan vergunninghouders wegens integriteitsschendingen. Dit heeft geleid tot onder meer aanpassing in bedrijfsvoering en wijzigingen in management. 7 onderzochte financiële dienstverleners hebben de AFM verzocht hun vergunning in te trekken.</p> <p>Door vooronderzoek meer inzicht verkregen in aard en omvang integriteitsschendingen bij accountantsorganisaties.</p> <p>Voor bestrijding van witwassen en terrorismefinanciering: - guidance over relevante wetgeving (leidraad); - 116 normoverdragende brieven verstuurd aan beleggingsondernemingen en nader toegelicht in een nieuwsbrief; - gesprekken met brancheverenigingen van beleggingsondernemingen ter vergroting van bewustzijn.</p>
<p>5. De AFM treedt op tegen schadelijke verdienmodellen, schadelijke financiële producten en diensten met een misleidend karakter.</p>	<p>Gericht op uitvaartverzekeringen, rentekredieten en 'locked up', goederenkrediet en beleggingsondernemingen met een gebrekkige bedrijfsvoering.</p>	<p>Beïnvloeding van de uitvaartverzekeringssector heeft geleid tot onder meer aanpassingen in dienstverleningsproces, meer 'Klantbelang centraal'-gedachte en een afname van misstanden.</p> <p>De AFM is het gesprek aangegaan met aanbieders en bemiddelaars over rentekredieten- en 'locked up'-problematiek. Dit heeft ertoe geleid dat een deel van hen initiatieven heeft gestart, gericht op een adequate oplossing voor klanten.</p> <p>Inzicht verkregen in misstanden in de goederenkredietmarkt, zoals overkreditering, misleiding, 'product pushing' en koppelverkoop.</p> <p>14 beleggingsondernemingen gewaarschuwd voor tekortkomingen in onder meer de bedrijfsvoering. De onderzoeken hebben geleid tot toegenomen bewustzijn bij beleggingsondernemingen van wet- en regelgeving.</p>

RESULTATEN EN EFFECTEN

1. De AFM treedt op tegen malafide partijen en gaat bewuste schadelijke gedragingen tegen.

Malafide geldaantrekkers

Door de lage rentestand zijn consumenten en andere beleggers op zoek naar rendement. Zij zijn hierdoor mogelijk meer geneigd om mee te gaan met (malafide) partijen die in dit renteklimaat hun kans schoon zien om alternatieve financiële producten aan te bieden. Het aantal signalen over malafide geldaantrekkers is het afgelopen jaar verdubbeld ten opzichte van 2014. In april 2015 heeft de AFM consumenten [gewaarschuwd](#) voor de risico's van (duurzame en maatschappelijk verantwoorde) investeringen met belastingvoordelen.

Verder heeft de AFM acht formele maatregelen opgelegd, waaronder één openbare waarschuwing die gepubliceerd is. Verder hebben we in de periode 2014 tot halverwege 2015 53 waarschuwingen en normoverdragende brieven gestuurd naar marktpartijen. Wij hebben het effect hiervan onderzocht: 60 procent van de betrokken partijen heeft de werkwijze in overeenstemming gebracht met de regelgeving. In 15 procent van de gevallen hebben wij voornamelijk niet kunnen vaststellen of de waarschuwingen en normoverdragende brieven tot verandering hebben geleid. Bij 25 procent is de informele beïnvloeding niet effectief geweest. Voor deze (rechts)personen worden vervolgstappen genomen.

Boilerrooms

Boilerrooms zijn frauduleuze personen en organisaties die met behulp van gehaaide verkopers bellen naar potentiële beleggers om ze te interesseren te investeren in wat uiteindelijk waardeloze en/of nepaandelen blijken. Zij blijven slachtoffers maken, omdat consumenten gevoelig zijn voor de mooie rendementen die in het vooruitzicht worden gesteld.

Boilerrooms zijn door hun internationale karakter hardnekkig en lastig aan te pakken. De AFM heeft vier keer informatie gedeeld met buitenlandse toezichthouders. Ook hebben wij consumenten actief gewaarschuwd tegen de telefonische financiële aanbiedingen van 11 boilerrooms. Daarnaast is in twee persberichten ([bericht van januari](#) en [bericht van juli](#)) nog specifiek de aandacht gevestigd op boilerrooms.

2. De AFM treedt op tegen partijen die zonder benodigde vergunning actief zijn.

In 2015 heeft de AFM 41 partijen proactief benaderd die mogelijk zonder vergunning op beperkte schaal vergunningsplichtige activiteiten verrichten als aanbieder van krediet, adviseur van financiële producten of bemiddelaar. De AFM heeft deze ondernemingen met een brief of in een gesprek gewaarschuwd en verzocht de activiteiten aan te passen en/of een vergunning aan te vragen. Ruim eenderde van de aangeschreven partijen heeft direct maatregelen getroffen, bijvoorbeeld door de website aan te passen en zo onduidelijkheden over hun activiteiten weg te nemen. Verder ondersteunen deze waarschuwingen eventueel toekomstig handhavend optreden van de AFM, als de ondernemingen (opnieuw) in overtreding blijken.

3. De AFM treedt op tegen recidivisten en veelplegers.

De AFM heeft ook in 2015 voor een persoonsgerichte aanpak gekozen door zich niet alleen te richten op de onderneming die schadelijk gedrag vertoont, maar ook op de personen 'erachter'. Wij proberen op deze manier ontduikingsconstructies te doorzien. Personen die herhaaldelijk schadelijk gedrag vertonen (veelplegers), pakken we streng aan. Proactief contact met de FEC-partners heeft er mede toe geleid dat schadelijk gedrag van veelplegers in 2015 eerder zichtbaar werd en sneller is aangepakt. Op basis van informatie van de AFM hebben ketenpartners gerichte onderzoeken ingesteld. De AFM heeft diverse

maatregelen opgelegd, waaronder (voornemens tot) lasten onder dwangsom aan de veelpleger of aan de onderneming waar deze werkzaam is. Eenmaal is aangifte gedaan. Ook heeft de AFM publiekelijk gewaarschuwd tegen een veelpleger.

4. De AFM weert niet-integere bestuurders, legt constructies bloot die erop gericht zijn wet- en regelgeving te ontduiken en gaat de betrokkenheid van partijen bij belangenverstrengeling en (financiële) criminaliteit tegen.

Integriteitsschendingen bij vergunninghouders

De AFM treedt op tegen ernstige integriteitsschendingen bij vergunninghouders, financiële dienstverleners, beleggingsondernemingen en accountantsorganisaties. Dit gebeurt onder meer door aanpak van hun betrokkenheid bij (financiële) criminaliteit, corruptie en belangenverstrengeling, ontduikingsconstructies, opzettelijke misleiding van consumenten en door het weren van niet-integere bestuurders. Deze aanpak bestaat uit informele beïnvloeding en formele maatregelen. Zo hebben zeven financiële dienstverleners na onderzoeken besloten hun vergunning door de AFM te laten intrekken.

De AFM heeft 25 vergunninghouders (vooral financiële dienstverleners) gewaarschuwd in normoverdragende brieven. Dit heeft er onder meer toe geleid dat de betreffende partijen hun bedrijfsvoering hebben aangepast, ongewenste samenwerkingen met andere ondernemingen of personen hebben beëindigd of hun management hebben gewijzigd. Er lopen nog enkele onderzoeken naar vergunninghouders vanwege integriteitsschendingen die zodanig ernstig zijn dat zij de maatregel van vergunningintrekking door de AFM mogelijk rechtvaardigen.

Accountants

De AFM heeft in 2015 een verkennend onderzoek gedaan naar de beheersing van corruptie- en

belangenverstrengelingsrisico's in de controlepraktijk van accountants. De uitkomsten zijn in december in een rondetafelgesprek met de vier grootste accountantsorganisaties (Big 4) en de NBA besproken (zie ook het [persbericht](#) 17 december 2015). Verder heeft de AFM een vooronderzoek uitgevoerd om inzicht te krijgen in de aard en omvang van signalen over integriteitsschendingen bij accountantsorganisaties. In 2016 zoomen wij verder in op specifieke integriteitsschendingen.

Voorkomen en bestrijden van witwassen

Witwassen tast de systeemintegriteit van het financiële stelsel aan. De AFM speelt een rol bij de voorkoming en bestrijding van dit probleem, als ketenpartner en in het bijzonder als aangewezen toezichthouder op de naleving van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). Om de markt meer duidelijkheid te geven over deze regelgeving heeft de AFM in 2015 een nieuwe leidraad gepubliceerd. Ook hebben we bij tien beleggingsondernemingen onderzoek gedaan naar de naleving van de Wwft. Verder hebben we aan 116 beleggingsondernemingen normoverdragende brieven gestuurd, omdat uit het 'self assessment' in 2014 bleek dat zij niet (volledig) voldeden aan de Wwft. Deze normoverdragende brieven hebben we toegelicht in een nieuwsbrief. Daarnaast heeft de AFM gesproken met brancheverenigingen van beleggingsondernemingen om het bewustzijn van de Wwft-regelgeving te vergroten.

5. De AFM treedt op tegen schadelijke verdienmodellen, schadelijke financiële producten en diensten met een misleidend karakter.

Uitvaartverzekeringen

De AFM heeft de afgelopen twee jaar extra aandacht besteed aan de uitvaartverzekeringssector. We hebben onder meer onderzoek gedaan naar de wijze van klantcontact. Waar nodig legt de AFM nog formele maatregelen op. Op basis van marktanalyses

en onderzoeken constateren wij dat in 2015 de misstanden in de uitvaartverzekeringssector zijn afgenomen. Naar aanleiding van zorgpunten die de AFM in 2014 uitte, zijn uitvaartverzekeraars aan de slag gegaan met aanpassing van het dienstverleningsproces en met verbeteringen om het klantbelang centraal te stellen. Zo zijn verzekeraars veelal gestopt met het 'informereren aan de keukentafel'. Ook zien wij een afname van het pushgedrag bij klantcontact. Een aandachtspunt voor de markt blijft het verder inbedden van de veranderingen in de bedrijfsvoering. Om deze veranderingen toekomstbestendig te maken, is het belangrijk dat de top van de organisatie aandacht blijft houden voor de 'Klantbelang centraal'-gedachte en de rol van compliance hierin.

Rentekredieten en 'locked up'

Een groot aantal consumenten met een consumptief krediet is momenteel 'locked up'. Dit betekent dat zij niet kunnen overstappen naar een andere kredietaanbieder, hoewel de mogelijkheid daartoe wel uit hun productvoorwaarden blijkt. Diverse partijen hebben in het verleden op grote schaal consumptieve kredieten verkocht waarbij gedurende een langere periode niet of nauwelijks hoefde te worden afgelost. Veel consumenten worden hierdoor nu of later geconfronteerd met maandlasten die zij niet kunnen dragen.

De AFM wil de betrokken kredietaanbieders en -bemiddelaars activeren, barrières verminderen en consumenten uitzicht bieden op een schuldenvrije toekomst. Wij hebben tientallen partijen op deze markt bekeken en zijn met hen in gesprek gegaan. Een aantal partijen lijkt inmiddels op de juiste weg. Zij starten goede en concrete initiatieven en laten zien binnen afzienbare tijd een duurzame oplossing voor klanten te willen realiseren en een gelijke klantbehandeling na te willen streven, met ruimte voor het benodigde maatwerk. Helaas heeft de AFM dit positieve beeld niet van alle marktpartijen. Een aantal van hen toont vooralsnog te weinig urgentie voor het duurzaam oplossen van de problematiek

en geeft onvoldoende invulling aan de zorgplicht. De AFM verwacht dat ook deze marktpartijen snel actie ondernemen en monitort dit scherp in 2016. Bij het uitblijven van de noodzakelijke acties zullen wij formele onderzoeken starten.

Goederenkrediet

De AFM heeft diverse signalen ontvangen over misstanden op de goederenkredietmarkt. Het betreft hier onder meer overkreditering en een ongewenste stapeling van dergelijke goederenkredieten, misleiding, 'product pushing' en koppelverkoop van aanverwante verzekeringsproducten. De signalen duiden er verder op dat goederenkredieten worden verstrekt die qua type product niet-passend zijn. Bijvoorbeeld omdat hun looptijd de economische levensduur van het gebruiksgoed overstijgt, of omdat zij hoger zijn dan de waarde van het gebruiksgoed.

In april 2015 is de AFM een breed onderzoek gestart naar deze deelmarkt. Dit onderzoek bestaat onder meer uit deskresearch, gesprekken met marktpartijen, 'mystery shopping' en een consumentenonderzoek. Op basis van de uitkomsten bepalen wij de vervolgstappen. Waar nodig delen wij bevindingen met marktpartijen en/of brancheverenigingen.

Beleggingsondernemingen

Een aantal beleggingsondernemingen (beleggingsadviseurs en vermogensbeheerders) maakt zich schuldig aan hardnekkige schending van normen voor bedrijfsvoering, beheersing van de organisatie, integriteit beleidsbepalers, verdienmodel, beloning personeel en financiële gezondheid. Op basis van een risico-inventarisatie heeft de AFM 30 beleggingsondernemingen over deze normen bevestigd. De AFM heeft vervolgens 17 partijen in nader onderzoek genomen. In 14 gevallen stelde de AFM tekortkomingen vast, wat heeft geleid tot waarschuwingen. De onderzoeken hebben gezorgd voor een groter bewustzijn van relevante wet- en regelgeving bij deze beleggingsondernemingen. Een aantal van hen heeft

de bedrijfsvoering verbeterd. Bijvoorbeeld door het actualiseren van de administratieve organisatie en interne controle, en door het nemen van maatregelen tegen belangenverstremeling. Twee beleggingsondernemingen hebben de AFM verzocht hun vergunning in te trekken.

OVERZICHT BEGROTE EN GEREALISEERDE LASTEN

Schadelijk gedrag en financiële criminaliteit nemen af	Begroting 2015	Realisatie 2015	Verschil	Afwijking t.o.v. Begroting 2015
Lasten (in duizenden euro's)	13.910	13.564	-346	-2,5%

2 Afzonderlijke aandachtsgebieden

Dit hoofdstuk beschrijft de afzonderlijke aandachtsgebieden van de AFM. Eerst wordt het doorlopend toezicht van de AFM beschreven. Vervolgens wordt uitgelegd hoe de AFM in het toezicht steeds meer gebruik maakt van inzichten uit de gedragswetenschappen om de financiële consument te begrijpen en te versterken. Daarna

wordt uiteengezet hoe de AFM met kennis en begrip van gedrag en cultuur binnen organisaties risico's in beeld brengt om effectieve interventies te bepalen. Ook komen het toezicht op Caribisch Nederland en de beïnvloeding van het internationale speelveld aan bod. Ten slotte wordt het aandachtsgebied bedrijfsvoering toegelicht.

- [Ga naar thema](#) 2.1 Doorlopend toezicht
- [Ga naar thema](#) 2.2 Begrijpen en versterken financiële consument
- [Ga naar thema](#) 2.3 Gedrag en cultuur
- [Ga naar thema](#) 2.4 Toezicht Caribisch Nederland
- [Ga naar thema](#) 2.5 Beïnvloeding van het internationale speelveld
- [Ga naar thema](#) 2.6 Bedrijfsvoering

2.1 Doorlopend toezicht

Naast het thematisch toezicht voert de AFM doorlopende activiteiten uit. De belangrijkste voorbeelden hiervan zijn vergunningverlening, bestuurderstoetsingen, accountmanagement voor een deel van de ondertoezichtstaande ondernemingen en het toezicht op informatieverstrekking. In het doorlopend toezicht volgen we nieuwe ontwikkelingen, zoals crowdfunding. Verder wordt de zogenaamde nursery voor startende ondernemingen uitgevoerd. Daarnaast doet het doorlopend toezicht interventies wanneer zich incidenten bij de ondernemingen onder toezicht voordoen.

Een aantal van deze activiteiten is ondersteunend aan het thematische toezicht. Waar deze activiteiten specifiek voor één thema verricht worden, zijn de resultaten van deze activiteiten in het voorgaande hoofdstuk geïntegreerd.

Een aantal activiteiten van het doorlopend toezicht is AFM-breed of themaoverstijgend. De belangrijkste resultaten op dit gebied staan in dit hoofdstuk vermeld.

Monitoring en opvolging signalen informatieverstrekking

De AFM wil dat consumenten bij het maken van financiële beslissingen beschikken over juiste en duidelijke informatie. Begrijpelijke, vindbare en evenwichtige informatie helpt voorzienbare teleurstellingen te voorkomen en zorgt ervoor dat consumenten kopen wat ze verwachten. De AFM monitort de markt doorlopend om zo ook te zien welke informatie de consument krijgt. Het doel hiervan is tekortkomingen zo snel mogelijk te signaleren. In 2015 zijn binnen het doorlopend toezicht 77 signalen over informatieverstrekking opgepakt. Door de zichtbaarheid van informatieverstrekking, zoals reclame, is het van belang vervolgens snel op te treden. De AFM handelt dergelijke signalen daarom meestal telefonisch af. Kort gezegd belt de AFM om toe te lichten wat zij heeft gesignaleerd en vraagt de onderneming dit zo spoedig mogelijk aan te passen. De ervaring leert dat met deze aanpak het snelst effect wordt bereikt en hiermee in minimaal 95 procent van de dossiers herstel van de geconstateerde tekortkomingen wordt gerealiseerd. Het resultaat:

voorkomen van (tijdrovende) formele trajecten en ervoor zorgen dat consumenten informatie krijgen die correct, duidelijk en niet misleidend is.

Signalering trends informatieverstrekking

De AFM heeft ook als doel trends op het gebied van informatieverstrekking te herkennen. In 2015 hebben we vooral aandacht besteed aan het gebruik van nieuwe digitale media. Deze media, zoals mobiele apps en online chat, worden steeds vaker benut om klanten te informeren over financiële producten en dienstverlening. Met behulp van inzichten van diverse experts en ook buitenlandse toezichthouders hebben we de meest relevante ontwikkelingen in kaart gebracht. Dit inzicht gebruiken we als input voor onze toezichtstrategie.

Crowdfunding

In aansluiting op het in december 2014 uitgebrachte rapport over crowdfunding heeft de AFM in 2015 de ontwikkelingen op deze markt nauwgezet gevolgd. De aanbevelingen die in het rapport zijn opgenomen voor de korte en middellange termijn zijn zo goed als gerealiseerd. Zo is de sector overgegaan van vier naar drie toezichtregimes. In de loop van 2016 wordt het ontheffingsregime verzaamd omdat meer doorlopende wettelijke verplichtingen van toepassing zijn verklaard, zoals eisen voor een integere en beheerste bedrijfsvoering en geschiktheid van bestuurders. Ook is een halfjaarlijkse monitoringsverplichting geïntroduceerd. Om goed te kunnen bepalen in welke fase de crowdfundingmarkt zich bevindt, is het belangrijk dat de AFM doorlopend informatie krijgt van crowdfundingplatformen die een vergunning of ontheffing van de AFM hebben. In december hebben wij de eerste resultaten van het monitoringsformulier in onze nieuwsbrief gepubliceerd. Daarnaast zijn nieuwe voorschriften ingevoerd die het voor vermogende investeerders mogelijk maken om meer te investeren. Daarbij is een crowdfunding-investeerderstoets geïntroduceerd.

Doorlopend toezicht staat in regelmatig contact met nieuwe en impactvolle spelers op deze markt en de brancheorganisatie. Op deze manier kan de AFM trends in dit relatief nieuwe marktsegment snel signaleren en voor zover nodig tijdig bijsturen op ontwikkelingen.

Nursery

De AFM heeft in 2015 risicogestuurd nurseries gedaan bij beleggingsondernemingen waaraan relatief recent een vergunning is verstrekt, de dienstverlening en bedrijfsvoering getoetst aan de opzet en aan de wettelijke vereisten. Nurseries zijn een laagdrempelig en effectief instrument om bij startende ondernemingen potentiële risico's te detecteren en snel aan te pakken. De beleggingsondernemingen ervaren de nurseries als een afronding van het vergunningverleningstraject en waarderen het constructieve karakter van deze onderzoeken.

Bestuurderstoetsingen

De AFM heeft het toetsingsproces in 2015 intern geëvalueerd. Naar aanleiding daarvan voeren we in 2016 aanpassingen door die het proces efficiënter en transparanter maken. De AFM beoogt daarmee de kosten van toetsingen te beheersen en de kwaliteit van de toetsingen verder te verhogen.

2.2 Begrijpen en versterken financiële consument

In de ideale wereld voelt de consument zich verantwoordelijk voor zijn financiële beslissingen. Hij acteert verstandig en maakt weloverwogen keuzes. De praktijk toont echter een ander beeld. Namelijk van een consument die niet volledig rationeel handelt en het overgrote deel van zijn beslissingen automatisch of intuïtief neemt.

Om een bijdrage te kunnen leveren aan het financieel welzijn in Nederland moet de AFM rekening houden met het werkelijke gedrag van consumenten. We maken daarom in ons toezicht steeds meer gebruik van inzichten uit de gedragswetenschappen. Deze inzichten zorgen ervoor dat we consumenten effectiever kunnen beïnvloeden, zodat zij een betere beslissing kunnen nemen. Ook financiële dienstverleners moeten meer rekening houden met het daadwerkelijke gedrag van consumenten. De AFM zoekt op dit gebied steeds vaker samenwerking met marktpartijen en met wetenschappers.

In onze Agenda 2016-2018 hebben wij consumenten als een van de prioriteiten aangeduid. De AFM heeft een Expertise Centrum opgezet met consumentengedrag als belangrijk aandachtsgebied. Het doel van het centrum

is onder meer het opbouwen van kennis, zodat we ook effectievere interventies kunnen uitvoeren.

Om de consument te ondersteunen in de keuzes die hij maakt, is aanvankelijk veel nadruk gelegd op het vergroten van de transparantie over financiële producten en diensten. De onderliggende gedachte was dat als consumenten over alle informatie beschikken, zij een afgewogen beslissing kunnen nemen. De laatste jaren is echter het inzicht gegroeid dat informatie alléén niet voldoende is.

Waar mogelijk willen we de zelfredzaamheid van consumenten vergroten. Als dit niet aansluit bij wat je realistisch gezien van hen kan en mag verwachten, zetten we ook in op het verbeteren van de beslisomgeving. Een goede beslisomgeving (keuzecontext) stelt consumenten in staat om eenvoudig financiële beslissingen te nemen die bij ze passen. We zien erop toe dat financiële ondernemingen, bedoeld of onbedoeld, consumenten niet sturen op een wijze die indruist tegen het klantbelang. Zo dragen wij bij aan een beter evenwicht tussen consumenten en financiële ondernemingen.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
1. De AFM onderscheidt financiële keuzecontexten van consument.	Ontwikkeling vijfdaagse interne opleiding bij de AFM (ook doelstelling 2 en 4). Belangrijkste theorieën en effecten uit gedragswetenschappen, toepassing inzichten in praktijk.	Expertise van thema Consumentengedrag ingezet in verscheidene keuzecontexten: beleggen, hypotheek, lenen, pensioenen, zorgverzekeringen, betaaldiensten enz.
2. De AFM brengt het beslisproces van de consument in kaart.	Onderzoeken binnen de keuzecontexten: - Beleggen - Hypotheken - Lenen - Pensioenen.	Inzicht in (delen van) het beslisproces in deze keuzecontexten; dit ondersteunt doelstelling 3 en 4. Zo weten we dat beleggers beperkt informatie tot zich nemen, maar wel aandacht hebben voor risico's en rendementen. Zelfstandige beleggers stappen nogal eens in psychologische valkuilen en indirecte beleggers hebben vaak geen affiniteit met beleggen.
3. De AFM identificeert en prioriteert risico's per financiële keuzecontext.	Onderzoeken binnen de keuzecontexten: - Beleggen - Hypotheken - Lenen - Pensioenen.	Op basis van inzicht in het beslisproces van consumenten binnen deze keuzecontexten zijn belangrijke risico's geïdentificeerd. Dit ondersteunt doelstelling 4. Zo willen we ons richten op zelfstandige beleggers die zich anders gedragen dan gewenst, maar ook op indirecte beleggers die hun doel niet bereiken.
4. De AFM ontwikkelt en test passende toezichtinterventies.	Onderzoeken binnen de keuzecontexten: - Beleggen - Lenen - Hypotheken. Extern seminar AFM & Consumentengedrag Project 'Een sterkere consument' (ook doelstelling 1) Onderzoek naar effect standaardproducten (ook doelstelling 1 en 2).	Onze toezichtstrategie baseren we meer en meer op gedragsinzichten. Zo stimuleren we experimenten om te onderzoeken hoe consumenten het beste hun beleggingsdoel kunnen bereiken. Bij zelfstandige beleggers kan het inperken van het productaanbod of het aanbieden van tools bijvoorbeeld helpen. Daarnaast helpt de AFM de consument bij het nemen van zijn eigen verantwoordelijkheid waar hij dat kan, bijvoorbeeld door relevante informatie zo laagdrempelig mogelijk te maken. Met het seminar hebben we de basis gelegd voor verdere samenwerking met de sector in 2016. Samen willen we onderzoeken wat effectieve manieren zijn om consumenten te ondersteunen bij het nemen van financiële beslissingen.

RESULTATEN EN EFFECTEN

In 2015 heeft de AFM veel kennis van het gedrag van beleggers, leners, hypotheekklanten en pensioenconsumenten bijeengebracht. Door deze kennis weten we beter hoe we consumenten kunnen helpen of beschermen. We hebben onze toezichtstrategie op het gebied van bijvoorbeeld beleggen en hypotheek aangepast, en een goede basis gelegd voor het bedenken

van nog betere interventies. Hieronder omschrijven we welke resultaten en effecten we in 2015 hebben bereikt.

Keuzecontext Beleggen

- Beleggers nemen lang niet alle informatie tot zich en hebben vooral aandacht voor risico's en rendementen (doelstelling 2). Dat weten we uit het onderzoek 'Wie is de belegger?'. Daarnaast hebben we aangetoond dat kleine verschillen in informatievoorziening

beleggersgedrag al beïnvloeden. Op basis hiervan hebben we een concrete toezichtstrategie geformuleerd (doelstelling 3 en 4).

De Europese Commissie heeft de resultaten van dit onderzoek gebruikt om de impact van het huidige prospectusregime te analyseren. Het ministerie van Financiën heeft de uitkomsten gebruikt voor een consultatie. Intern hebben de resultaten geleid tot een aanpassing van de toetsingstrategie van prospectussen, waarbij we onze aandacht nog meer richten op die punten waar we het meeste effect kunnen bereiken (beslissingsomgeving van de consument aanpassen).

- De markt voor duurzame beleggingen groeit sterk. De AFM heeft in een verkennend consumentenonderzoek de mogelijke kansen en risico's van duurzaam beleggen op hoofdlijnen geïnventariseerd. We hebben onderzocht in hoeverre de verwachtingen van de consument overeenkomen met de wijze waarop de productproposities zijn ontwikkeld en in de markt worden gezet. Het consumentenonderzoek gaf ons inzicht in wat consumenten verstaan onder duurzaam beleggen en welk effect de term 'duurzaam' heeft op beleggingsbeslissingen. De resultaten helpen ons om het beslisproces van consumenten in kaart te brengen en te beoordelen in welke mate de aangeboden producten aansluiten bij wat de klant verwacht (doelstelling 2). Deze inzichten gebruiken we om risico's te identificeren (doelstelling 3).
- De AFM heeft in 2015 ook [onderzoek](#) gedaan naar het gedrag en de prestaties van zelfstandige beleggers. Bij de grootbanken zit zo'n driekwart van de klanten in het execution only-kanaal. Daarom heeft de AFM tijd geïnvesteerd in het doorgronden van hoe beleggers acteren (doelstelling 2). Uit het onderzoek blijkt dat hun prestaties vaak tegenvallen doordat zij in (psychologische) valkuilen stappen. Het gedrag van zelfstandige beleggers komt vaak niet overeen met het aangenomen of gewenste gedrag (doelstelling

3). Willen we beleggers helpen bij het nemen van passende beleggingsbeslissingen, dan vraagt dit om meer dan alleen het verstrekken van informatie. Een aantal aanbieders heeft mede op aandringen van de AFM al stappen gezet om beleggers beter te ondersteunen. Bijvoorbeeld door het productaanbod te beperken of door tools aan te bieden die helpen bij het aanbrengen van spreiding (doelstelling 4).

- Daarnaast heeft de AFM in 2015 een verkennend onderzoek verricht naar consumenten die beleggen via een financieel product zoals een beschikbare premieregeling of beleggingshypotheek. Uit dit onderzoek bleek onder meer dat een groot deel geen affiniteit heeft met beleggen (doelstelling 2). Veel consumenten met een beleggingsrekeninghypotheek halen hun oorspronkelijke doel niet. In de toekomst kan dit tot financiële problemen leiden (doelstelling 3). Om eventuele kwetsbare klanten met zo'n hypotheek te ondersteunen, heeft de AFM aan aanbieders gevraagd met experimenten te onderzoeken wat effectieve manieren zijn om klanten aantoonbaar dichterbij hun doel (het aflossen van de hypotheekschuld) te brengen (doelstelling 4). Hier gaan wij in 2016 mee door.

Keuzecontext Lenen

- In april 2015 is de AFM vanuit het thema Marktintegriteit en Handhaving een breed onderzoek gestart naar de deelmarkt goederenkrediet (zie hoofdstuk 1.9). Het thema Consumentengedrag heeft het project ondersteund door in een onderzoek onder meer het beslisproces van consumenten in kaart te brengen (doelstelling 2) en mogelijke risico's te identificeren (doelstelling 3). De rapportage hiervan is primair bestemd voor intern gebruik. Aan de hand hiervan gaan we de vervolgstappen bepalen. Waar nodig delen we de bevindingen met specifieke marktpartijen en/of brancheverenigingen. Als het noodzakelijk is, treedt de AFM handhavend op.
- De AFM heeft in 2015 onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de kredietwaarschuwing 'Let op!

Geld lenen kost geld' (doelstelling 4). Hierbij is onderzocht of de waarschuwing effect heeft, als het doel is om de consument door bewustwording een meer overwogen keuze te laten maken en tegenwicht te bieden aan de vanzelfsprekendheid van krediet. De afronding van dit onderzoek wordt begin 2016 verwacht. De resultaten zullen leiden tot een aanbeveling aan het ministerie van Financiën.

Keuzecontext Hypotheken

- De AFM heeft onderzoek gedaan naar de (mis)match tussen bedieningsbehoeften van consumenten die een hypotheek afsluiten en het huidige aanbod aan bedieningsconcepten in de markt. Het thema Consumentengedrag begeleidde het kwalitatief onderzoek onder consumenten (doelstelling 2 en 3). Dit onderzoek gaf inzicht in:
 - de bedieningsbehoefte van consumenten bij het afsluiten van een hypotheek
 - het beslisproces van de consument voor een vorm van dienstverlening en een dienstverlener.

Deze kwalitatieve uitkomsten zijn verrijkt met eerder uitgevoerd kwantitatief onderzoek. De inzichten passen wij toe in het toezicht. Bijvoorbeeld in onze rol als kwaliteitsbewaker. Uit dit onderzoek en andere onderzoeken blijkt namelijk dat consumenten de dienstverlening niet (kunnen) beoordelen op basis van de inhoudelijke kwaliteit van het advies. De inzichten uit dit project helpen de AFM effectieve interventies te ontwikkelen (doelstelling 4).

Keuzecontext Pensioenen

- [Onderzoek](#) heeft ons inzicht gegeven in de customer journey van de pensioenconsument en in een aantal (psychologische) drempels waardoor de consument niet in actie komt (doelstelling 2). Daarnaast kregen we cijfermatig inzicht in de omvang van het risico van een pensioentekort en bij welke groepen consumenten dat risico bestaat (doelstelling 3). Het is duidelijk geworden dat er een probleem is waar heel veel partijen bij betrokken zijn, maar waar het ontbreekt aan een probleemeigenaar. Door onze

interdisciplinaire aanpak, met aandacht voor zowel economische als sociaalpsychologische factoren, hebben wij (intern en extern) de problematiek op de kaart gezet.

Keuzecontextoverstijgend

- De AFM heeft op verzoek van de minister van Financiën onderzoek gedaan naar het effect van financiële standaardproducten op het keuzegedrag van consumenten (doelstelling 4). In dit onderzoek hebben we onder meer gebruikgemaakt van gedragswetenschappelijke inzichten (doelstelling 2). In het [onderzoeksrapport](#) concludeert de AFM dat standaardproducten geen betere beslissers van consumenten maken. Wel kunnen ze onder bepaalde voorwaarden, in specifieke keuzecontexten (doelstelling 1), tot een betere uitkomst van het beslisproces leiden. Het ministerie van Financiën bereidt aanvullend onderzoek voor. De AFM denkt mee over de invulling en opzet.
- Het doel van het [AFM Consument&Panel](#) (AFM-panel) is de stem van de consument mee te laten wegen in ons toezicht (doelstelling 2 en 3), zodat we onze taak effectiever en efficiënter kunnen uitvoeren en verbinding kunnen maken met de consument. In 2015 zijn in totaal 22 consumentenonderzoeken gedaan via het AFM-panel: 16 online kwantitatieve onderzoeken en zes quick polls. De vragen gingen onder meer over de keuzecontexten beleggen, pensioen, hypotheken, zorgverzekeringen en betaaldiensten. Al deze onderzoeken dragen bij aan (interne) projecten van de AFM. Waar mogelijk zijn de resultaten teruggekoppeld aan de bijna 1.900 panelleden. Daarnaast zijn op initiatief van AFM-panelleden en ook door de AFM zelf tientallen discussies gestart in het forum van het panel. Naast het online contact heeft de AFM dit jaar drie keer een lunchbijeenkomst met panelleden georganiseerd. In elke sessie gingen 15 panelleden in gesprek met AFM-bestuursvoorzitter Merel van Vroonhoven over financiële onderwerpen die zij zelf wilden bespreken.

- Het project 'Sterkere consument' richt zich direct op de consument via de consumentenwebsite van de AFM en via samenwerking met derden. Het doel is empowerment: consumenten binnen specifieke keuzecontexten (doelstelling 1) concrete handvatten bieden op basis van resultaten uit toezichtsonderzoeken van de AFM. Een voorbeeld hiervan uit het verleden is de [Checklist hypotheekgesprek](#). In september 2015 hebben we een speciale consumentenpagina gemaakt voor hypotheekbezitters die betalingsachterstanden hebben, met tips en een [filmpje](#). Consumenten die contact hebben gehad met het [Meldpunt Financiële Markten](#) van de AFM over dit onderwerp, zijn overwegend positief over de informatie die de AFM biedt aan mensen die achterlopen met het betalen van hun hypotheek. Ook hebben we consumenteninformatie beschikbaar gesteld over [vergelijkingssites](#) en [aflopende lijfrentes](#). Zo ondersteunen wij consumenten bij het nemen van hun eigen verantwoordelijkheid (doelstelling 4).
 - Om de onafhankelijke informatie op het juiste moment bij de juiste consumenten te krijgen, zet de AFM zoekmachineadvertenties en andere online advertenties in. Dit heeft in 2015 – in zeer competitieve advertentiemarkten - ruim 350.000 bezoekers opgeleverd. De doorklikratio voor een advertentie lag hierbij gemiddeld boven de 5 procent: een op de 20 consumenten die een zoekmachineadvertentie van de AFM zag, klikte daarop.
 - Op 3 december heeft de AFM een seminar over consumentengedrag georganiseerd voor vertegenwoordigers van financiële ondernemingen, brancheverenigingen, consumentenorganisaties, toezichthouders, ministeries en de wetenschap. We hebben tijdens het seminar twee vragen onderzocht: 1) moet de sector consumenten helpen bij het nemen van passende financiële beslissingen? En 2) hoe moet de sector hier vervolgens invulling aan geven? De aanwezigen waren het erover eens dat de sector hier wel degelijk een verantwoordelijkheid heeft. Over de invulling daarvan zijn we in gesprek.
 - Onafhankelijk marktonderzoekbureau GfK doet halfjaarlijks onderzoek onder een representatieve groep consumenten: wat vinden zij van de AFM en wat vinden ze van het toezicht? De geholpen naamsbekendheid van de AFM onder consumenten is al jaren stabiel; rond de twee derde van de consumenten kent de AFM. Ruim een derde weet (globaal) wat de AFM doet, een op de drie kent de AFM van naam en een derde heeft nooit eerder van de AFM gehoord. Zonder hulp weet ongeveer 30% van de consumenten in 2015 dat de AFM toezicht houdt op de financiële markt. Dat is vergelijkbaar met het jaar daarvoor. Negen van de tien particuliere beleggers kennen de AFM, en bijna driekwart van de consumenten die recent een hypotheek sloten, kent de AFM.
- Bijna vier op de tien consumenten die weet wat de AFM doet, kent het [Meldpunt Financiële Markten](#) en ruim een kwart kent de [AFM-website](#). Naamsbekendheid is geen doel op zich. Wel blijkt in de praktijk dat meer naamsbekendheid leidt tot meer signalen van consumenten. De AFM krijgt bijna [12.000 meldingen per jaar](#) van consumenten. Meldingen van consumenten kunnen leiden tot onderzoek bij een financiële onderneming en [openbare waarschuwingen](#).
- De waardering voor de AFM is de afgelopen metingen redelijk constant gebleven: ruim een op de vijf is positief over de AFM, en acht procent is negatief. De rest is neutraal of heeft geen mening. Naarmate men de AFM beter kent, heeft de Nederlandse financiële consument een positievere indruk van de AFM en ook meer vertrouwen in de AFM en in de financiële sector. Voor AFM relevante doelgroepen, zoals recente sluiters van een hypotheek of particuliere beleggers, hebben ook meer vertrouwen in de AFM. 6

2.3 Gedrag en cultuur

De AFM maakt zich sterk voor een (organisatie)cultuur bij financiële marktpartijen en sectoren waarin eerlijke en transparante dienstverlening wordt gestimuleerd. Onderzoek laat zien dat problemen in het gedrag en de cultuur van een onderneming vaak een voorbode zijn van misstanden in producten en dienstverlening. Meer kennis en begrip van gedrag en cultuur binnen organisaties (en deelsectoren) helpt de AFM met het in kaart brengen van risico's en het bepalen van effectieve interventies. De AFM ziet voor zichzelf een rol als aanjager en bewaker van cultuurveranderingen in de financiële sector. Om die rol te kunnen waarmaken ontwikkelen we daarop toegespitste toezicht- en interventiemethoden. Met behulp van deze methoden proberen we de onderliggende oorzaken van de structurele problemen die voortkomen uit de organisatiecultuur in kaart te brengen en daarmee ons toezicht effectiever te maken.

Doelstelling en uitdaging	Aanpak	Resultaten en effecten
1. De AFM ontwikkelt een methodiek voor toezicht op gedrag en cultuur.	Verkennde gesprekken en analyses over de nog te ontwikkelen methodiek. Offertes beoordeeld van verschillende externe partijen. Ontwikkeltraject met externe partij. Interne en externe pilot om methodiek te toetsen.	Er is een methodiek ontwikkeld waarmee de AFM inzicht verkrijgt in de belemmerende en stimulerende factoren in gedrag en cultuur om bepaalde kernwaarden (bijvoorbeeld Klantbelang centraal) wel of niet te vertonen. Daarmee geeft het de AFM de mogelijkheid om een verdiepend gesprek met ondertoezichtstaande ondernemingen te voeren over gedrag en cultuur.
2. De AFM ontwikkelt en test passende toezichtsinterventies.	Ontwikkeling signaleringsinstrument. Pilot systeemdenken in samenwerking met Radboud Universiteit.	We hebben nu de mogelijkheid om op basis van kennis en informatie bij accounttoezichthouders eerder risico's in gedrag en cultuur te signaleren, en passende vervolgstappen te identificeren. Daarnaast heeft de AFM inzicht gekregen in het toepassen van kennis uit de systeemtheorie, en hoe zij in haar rol als toezichthouder invloed heeft op andere partijen binnen de financiële markten.
3. De AFM doet onderzoek naar het gedrag en de cultuur van verschillende ondernemingen.	Onderzoeken bij verschillende ondernemingen/sectoren: banken, verzekeraars, beleggingsondernemingen en accountantskantoren.	Door deze onderzoeken krijgt de AFM meer inzicht in onderliggende drijfveren en patronen waarom bepaald gedrag wordt vertoond, en wat nodig is om dit gedrag te veranderen. Daardoor kan de AFM gerichtere en specifieke interventies inzetten.

RESULTATEN EN EFFECTEN

In 2015 heeft de AFM enkele methodieken en instrumenten ontwikkeld voor het toezicht op gedrag en cultuur. Naast een signaleringsinstrument is in samenwerking met het domein Klantbelang centraal (project IV) een gedrag- en cultuurmethodiek ontwikkeld. Ook is de AFM samen met de Radboud Universiteit een pilot rondom systeemtheorie gestart. Deze methodieken helpen de AFM inzicht te krijgen in het gedrag en de cultuur van ondernemingen en deelsectoren, en maken het mogelijk om in de toekomst gerichtere interventies in te zetten. Ook hebben we onze expertise AFM-breed ingezet bij een aantal onderzoeken (zoals het toezicht op accountantsorganisaties en het project Kwaliteit van Beleggingsdienstverlening). Hierdoor is de kennis en kunde van de toezichthouders over gedrag en cultuur vergroot en hebben we bijgedragen aan meer effectieve toezichtinterventies.

Ontwikkeling gedrag en cultuurmethodiek

Het gedrag en de cultuur binnen een organisatie hebben veel invloed op de productontwikkeling en dienstverlening aan klanten. De vraag is in hoeverre organisaties ook daadwerkelijk hun beleid, processen en procedures in de praktijk brengen. In samenwerking met het domein Klantbelang centraal (en een extern bureau) hebben wij een gedrag- en cultuurmethodiek ontwikkeld. De pilots laten zien dat deze methodiek helpt in het verkrijgen van inzicht in de stimulerende en belemmerende factoren voor een onderneming om het klantbelang centraal te zetten. De eerste inzet van de methodiek is positief ontvangen en blijkt van nut, zowel voor de AFM als voor de onderneming. De methodiek geeft de onderzochte ondernemingen en de toezichthouders meer diepgaande kennis van de organisatie. Daardoor kunnen gerichte verbeteringen worden doorgevoerd. Om die reden wordt de toepassing van deze methodiek in 2016 voortgezet.

Gedrag en cultuuronderzoek bij accountantsorganisaties

In ons toezicht hebben wij accountantsorganisaties ondersteund bij het inzichtelijk maken van het gedrag en de cultuur. Dit heeft geleid tot een volwaardig dashboard dat door de accountantsorganisaties als positief en stimulerend is ervaren. In het dashboard hebben verschillende gedrags- en cultuuronderwerpen een plek gekregen, zoals het bestuur van de accountantsorganisatie, de kwaliteitsgerichte cultuur en de veranderplannen. Uit ons onderzoek blijkt dat de OOB-accountantsorganisaties zich bewuster zijn van het belang van cultuur en gedrag voor het realiseren van hun kwaliteitsdoelstellingen en als basis voor een solide kwaliteitsbeheersing die moet leiden tot goede controles. De meeste OOB-accountantsorganisaties moeten echter nog een uitwerkings- of verdiepingsslag maken. Zij moeten zich bijvoorbeeld een concreter beeld vormen van de kwaliteitsgerichte cultuur die zij nastreven. Daarin is het van belang om voldoende inzicht te krijgen in de al bestaande cultuur, bijvoorbeeld door de inzet van cultuurmetingen.

Femke de Vries

Inzicht in consumentengedrag fundament voor vooruitziend toezicht

‘Toezicht is pas echt effectief als je problemen vóór bent. Als je problemen achteraf moet oplossen is het belang van de klant vaak al geschaad. Als AFM kijken we daarom bewust verder dan onze wettelijke opdracht en kijken we vooruit om problemen voor te zijn. Hoe geven we dit ‘vooruitblikkend toezicht’ vorm? Bijvoorbeeld door gebruik te maken van gedragswetenschappelijke kennis en inzichten of door toe te zien op voldoende checks and balances binnen ondernemingen. Een goed voorbeeld daarvan is ons toezicht op het productontwikkelingsproces. Dat zorgt ervoor dat er voldoende goed wordt nagedacht over de werking van een product in verschillende omstandigheden voordat het op de markt komt. En in de toekomst zullen we het toezicht ook meer vooruitblikkend maken door slimmer gebruik van data.

Deze omslag naar een ‘proactieve toezichthouder’ is al enkele jaren gaande. In 2015 hebben we dit proces versneld en grote stappen vooruit gezet. Dat is te zien in de uitkomsten van ons onderzoek naar het gedrag van consumenten. Door deze kennis weten we

beter hoe de consument bijvoorbeeld een financieel product kiest. Die kennis hebben we bovendien binnenkort op één plek in de organisatie verankerd. Deze samenbundeling vergroot onze slagkracht en effectiviteit. Nu, maar zeker naar de toekomst toe. Inmiddels hebben we een aantal specialisten in huis die zich ‘dedicated’ met gedragsonderzoek bezighouden. Daarbij zoeken wij nadrukkelijk de samenwerking met de universitaire wereld. Zo is in december het seminar Consumentengedrag georganiseerd. Hierin hebben we wetenschappers opgeroepen om casuïstiek met ons te delen die zich leent voor gedragsexperimenten. Door die experimenten kunnen wij nóg beter leren begrijpen hoe consumenten beslissingen nemen en hoe wij daar in ons toezicht op kunnen inspelen. Dat levert nu al goede inzichten op waardoor we de consument beter kunnen beschermen en daar ben ik trots op.

Hoe noodzakelijk deze kennis is, blijkt uit de nazorg bij beleggingsverzekeringen. Verzekeraars hebben in 2015 grote inspanningen gepleegd om de streefcijfers voor het actief benaderen van klanten voor

hersteladvies te halen. Maar het gaat er vooral om dat consumenten vervolgens zelf in beweging komen en doen wat nodig is voor hun financiële toekomst. En dat lukt niet altijd. Wij hebben in het afgelopen jaar onderzocht waarom. De oorzaken lopen uiteen. Sommige consumenten haken af omdat ze geen vertrouwen hebben in de partij die het product heeft verkocht. Anderen nemen de waarschuwing niet serieus en denken dat het allemaal wel losloopt in de toekomst. Dit soort gedragsinzichten helpt ons in de gesprekken met verzekeraars om te zorgen dat zij aan de goede knoppen draaien.

Als AFM moeten we ook kritisch blijven op onszelf. Wij moeten er continue naar streven ons toezicht te verbeteren en er voor zorgen dat banken het klantbelang centraal stellen. In december hebben we geconstateerd dat de herbeoordeling van rentederivatencontracten bij de betrokken banken onjuistheden en onvolledigheden bevatten. Maar ook dat we zelf onvoldoende streng en consistent zijn geweest bij het toetsen van de kwaliteit van de herbeoordelingen. Dat zijn tekortkomingen in ons eigen proces en daar moeten we van leren. Inmiddels hebben we een aanpak gepresenteerd die er voor zorgt dat kwetsbare klanten met rentederivaten krijgen waar ze recht op hebben.

prof. mr. dr. F. (Femke) de Vries (geboren in 1972)

Femke de Vries is sinds 1 oktober 2015 bestuurslid van de AFM. Vanaf 2003 werkte zij bij de Nederlandsche Bank (DNB). Ze was daar eerst werkzaam als toezichthouder en divisiedirecteur. Ze heeft daarna als secretaris-directeur de leiding gehad over het intern bedrijf en de bewaking van de besturing van DNB. Sinds maart 2015 is ze bijzonder hoogleraar Toezicht aan de Rijksuniversiteit Groningen.

2.4 Toezicht Caribisch Nederland

De AFM houdt sinds 1 juli 2012 gedragstoezicht op de financiële ondernemingen die gevestigd of actief zijn in Caribisch Nederland. Het toezicht betreft banken, verzekeraars, tussenpersonen, kredietverenigingen en aanbieders van krediet. Het gaat om circa 55 ondernemingen.

De AFM werkt, net als in Europees Nederland, met risicogestuurd toezicht op Caribisch Nederland. De thema's 'verantwoorde kredietverlening' en 'passende advisering' zijn in 2015 opnieuw onderzocht. We hebben onder meer diverse presentaties gegeven aan adviseurs en compliance officers om het belang van een verantwoorde kredietverlening goed uit te leggen. Door de presentaties is een breder draagvlak gecreëerd voor naleving van de wetgeving voor overkreditering. Dit draagt bij aan een betere bescherming van de consument. Onze metingen bevestigen dit. Ten opzichte van 1 juli 2012 zien wij een verbetering van verantwoorde kredietverlening met ongeveer 45 procent. Het maximum effectieve kredietpercentage van 23 procent wordt nu overal toegepast. Uit het

dossieronderzoek blijkt dat de processen rondom deze thema's bij de ondernemingen inmiddels goed zijn ingevoerd.

Voorlichting

Tijdens een seminar voor consumenten heeft de AFM uitgelegd waarop consumenten moeten letten bij het aangaan van een krediet. Er was veel belangstelling voor dit seminar. Hiermee is het bewustzijn van de consument vergroot. De pers heeft hier positief aandacht aan besteed. Voor de voorlichting aan consumenten heeft de AFM ook een flyer 'Let op bij geld lenen!' geïntroduceerd. Voor de ondernemingen hebben we twee nieuwsbulletins uitgebracht met informatie over recente ontwikkelingen.

Self assessment

In 2015 heeft de AFM opnieuw een self assessment (SA) verstuurd naar alle in het register ingeschreven ondernemingen. Het SA heeft veel marktbrede informatie opgeleverd. Dit gebruiken wij om nog beter risicogestuurd toezicht uit te voeren. Ook hebben wij veel inzicht gekregen in mogelijke

tekortkomingen in de naleving van de wet. Het gaat hier om zaken zoals het updaten van de beschrijving van de administratieve organisatie en interne controle, het koppelverkoopbeleid, het afsluiten van een beroepsaansprakelijkheidsverzekering en het uitvragen van de provisiehogten bij verzekeringen. Hierop zijn gerichte acties uitgevoerd. In het SA is ook normoverdracht (zoals betalingsachterstanden, volmacht) opgenomen, waardoor wij de ondernemingen direct beïnvloeden. Dit heeft het bewustzijn van wet- en regelgeving vergroot.

Uniforme gedragsregels

De AFM overlegt periodiek met de overzeese toezichthouders over het invoeren van uniforme gedragsregels. Het ontbreken van een gelijk speelveld is onwenselijk en voor de ondernemingen lastig uit te leggen. Er is ook nog steeds geen Bureau Krediet Registratie. Ondernemingen kunnen hierdoor moeilijk bepalen of de aanvrager van een krediet nog andere leningen heeft.

Koppelverkoop en provisie

In 2016 gaat de AFM aandacht besteden aan twee nieuwe thema's: 'koppelverkoop' en 'provisie bij levensverzekeringen'. We constateren dat hoge bedragen in rekening worden gebracht. Deze provisie moet sinds 2015 in redelijke verhouding staan tot de noodzakelijke werkzaamheden en de kwaliteit van de dienstverlening. De beloning van een adviseur of bemiddelaar mag er in elk geval niet toe leiden dat de belangen van de consument of cliënt daardoor in het gedrang (kunnen) komen.

OVERZICHT BEGROTE EN GEREALISEERDE LASTEN

Toezicht BES-eilanden (Wfm en Wwft)	Begroting 2015	Realisatie 2015	Vershil	Afwijking t.o.v. Begroting 2015
Lasten (in duizenden euro's)	321	288	-33	-10,3%

Verklaring afwijking:

De lasten zijn in verhouding iets lager dan begroot. Dit komt doordat in het afgelopen jaar minder juridische werkzaamheden zijn uitgevoerd. Reden hiervoor is dat de ondernemingen de gedragsregels beter naleven waardoor wij minder hoeven te handhaven.

2.5 Beïnvloeding van het internationale speelveld

Financiële markten zijn in toenemende mate internationaal georganiseerd en financiële marktpartijen opereren vaak over landgrenzen heen. Schokken in het financiële systeem, technologische ontwikkelingen, trends en toezichtproblematiek laten zich evenmin begrenzen. Financiële ondernemingen hebben te maken met op Europees en mondiaal niveau vastgestelde toezichtstandaarden.

Deze internationale standaarden en Europese regelgeving hebben grote invloed op hoe de AFM en andere financiële toezichthouders het toezicht uitoefenen. De beïnvloeding van het internationale speelveld is daarom van essentieel belang. De AFM streeft naar goede en efficiënte samenwerking met toezichthouders binnen en buiten de EU. Die samenwerking vindt plaats op zowel regelgeving- als op uitvoeringsniveau. Daarbij wordt scherp geprioriteerd, zodat de AFM haar inspanningen op die gebieden richt waar het belang voor de kwaliteit van het Nederlandse toezicht het grootst is.

De AFM heeft het afgelopen jaar voornamelijk ingezet op beïnvloeding van het internationale en Europese

toezichtspeelveld. Belangrijke stappen zijn gezet bij (i) afronding van impactvolle kapitaalmarktenregelgeving; (ii) internationale initiatieven voor consumentenbescherming; en (iii) praktijkgerichte toepassing van internationale standaarden.

HOE BEÏNVLOEDT DE AFM HET INTERNATIONALE SPEELVELD?

Om invloed te kunnen uitoefenen op het internationale speelveld is de AFM actief in verschillende netwerken.

Europees toezichtnetwerk

Europese samenwerking, afstemming en coördinatie loopt via de overkoepelende autoriteiten European Securities and Markets Authority (ESMA), European Banking Authority (EBA), European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA) en de European Systemic Risk Board (ESRB). De AFM werkt in deze overlegorganen samen met de andere bevoegde EU-toezichthouders aan de ontwikkeling van nadere Europese regels, de convergentie van het toezicht en de analyse van risico's. Dit doen we onder meer door

deelname aan relevante werkgroepen. De AFM richt zich voornamelijk op de activiteiten van ESMA en ESRB voor zover het markt- en gedragstoezicht betreft. Bij EBA en EIOPA neemt de AFM deel in de comités die zich bezighouden met financiële innovatie en consumentenbescherming.

Daarnaast heeft de AFM doorlopend contact met Brussel (Europese Commissie, Europees Parlement en diverse raads werkgroepen). Ook het afgelopen jaar heeft de AFM medewerkers gedetacheerd bij ESMA en EIOPA. Deze detacheringen ondersteunen het werk van ESMA en EIOPA, geven de AFM inzicht in de institutionele mechanismen in Europa en bieden een informele toegang tot besluitvormers. Tot slot onderhouden wij bilateraal contact met belangrijke Europese toezichthouders, zoals de FCA (VK), de AMF (Frankrijk) en BaFin (Duitsland).

In het kader van het Europese bankentoezicht heeft de AFM zowel zelfstandig als via ESMA contact met de ECB (met name het Single Supervisory Mechanism) voor nadere samenwerkingsafspraken. Die krijgen in 2016 hun beslag.

Wereldwijde netwerken

Naast deelname aan Europese overlegorganen is de AFM vertegenwoordigd in internationale overkoepelende organisaties.

De AFM is een van de 18 permanente leden van het bestuur van de IOSCO, de internationale organisatie van effectenmarkten toezichthouders. IOSCO ontwikkelt en monitort de daadwerkelijke toepassing van internationale principes en standaarden voor het markt- en gedragstoezicht op financiële markten. Daarnaast is zij een belangrijk forum voor de uitwisseling van informatie tussen toezichthouders. Onze medewerkers nemen deel aan relevante IOSCO-werkgroepen. De AFM is in 2015 mede-penvoerder geweest bij het opstellen van de IOSCO Strategie 2020, samen met onder meer de Australische collega-toezichthouder ASIC.

De kernthema's zijn:

- het robuuster maken van internationaal aanvaardbare toezichtstandaarden
- het monitoren of deze standaarden ook effectief worden toegepast
- het inzetten van research- en analysecapaciteit voor een beter begrip van (systeem)risico's en issues in financiële markten als basis voor verbetering van internationale beleidsvorming
- het verbeteren van internationale samenwerking in het toezicht met collega-toezichthouders.

De AFM is ook actief binnen IFIAR (International Forum of Independent Audit Regulators), het internationale netwerk voor onafhankelijke toezichthouders op accountantsorganisaties. Ons doel is om het internationale accountantstoezicht naar een hoger niveau te tillen. Verder neemt de AFM deel aan IAIS (International Association of Insurance Supervisors, de internationale organisatie van verzekeringstoezichthouders), FinCoNet (International Financial Consumer Protection Organisation, een mondiaal netwerk voor consumentenbescherming) en de OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). Ook leveren we een bijdrage aan relevante internationale overlegorganen waaraan wij zelf niet direct deelnemen, zoals de FSB (Financial Stability Board).

Tot slot onderhouden we nauwe bilaterale relaties met belangrijke collega-toezichthouders buiten Europa, waaronder onze Amerikaanse collega's SEC, CFTC en FINRA.

BEÏNVLOEDING VAN IMPACTVOLLE KAPITAALMARKTREGELGEVING

Internationale standaarden en met name Europese regelgeving bepalen voor een groot deel hoe de AFM en andere financiële toezichthouders het toezicht invullen. De beïnvloeding van het opstellen van de toezichtregels is daarom van zeer groot belang. Daar hoort intensieve en efficiënte samenwerking met

toezichthouders en beleidsbepalers bij, zowel bilateraal als via ESMA.

MiFID II

Een van de belangrijkste regelgevende trajecten afgelopen jaar was de afronding van de (technische) reguleringsnormen van MiFID II. In ESMA-verband heeft de AFM een actieve bijdrage geleverd aan het schrijven van de nadere regels op het gebied van onder meer beleggersbescherming, transparantie van de prijsvorming, de marktmicrostructuur (regels voor onder meer HFT), transactierapportage en grondstoffenderivaten. De AFM heeft een leidende rol gespeeld bij de werkgroep die pre- en post-trade transparantie-eisen heeft uitgewerkt. Hierbij is nauw samengewerkt met collega-toezichthouders uit Europa.

De inzet van de AFM is er vooral op gericht geweest om de invulling van de regelgeving zoveel mogelijk te laten aansluiten bij de Nederlandse markt en zo passend mogelijk te laten zijn voor Nederlandse marktpartijen. De AFM heeft hierover een actieve dialoog met Nederlandse marktpartijen onderhouden. De kennis die de AFM heeft opgedaan bij het opstellen van de regels kan de komende twee jaar in het verdere implementatietraject van MiFID II goed worden gebruikt bij de voorbereiding van het toezicht en het geven van uitleg over de regels aan Nederlandse marktpartijen. Zie voor een nadere toelichting hoofdstuk 1.3.

Overige regelgeving

Naast de uitwerking van de MiFID II-regels heeft de AFM in 2015 ook bijgedragen aan de totstandkoming van (technische) reguleringsnormen van de herziene richtlijn marktmisbruik (MAD II) en de verordening voor centrale bewaarinstellingen (CSDR) en standaarden voor benchmarks.

CMU

In 2015 heeft de Europese Commissie haar voorstel voor een kapitaalmarktunie (CMU) gepresenteerd. De AFM heeft meegeschreven aan de Nederlandse reactie

op het voorstel en hierop ook via ESMA gereageerd. We blijven in de toekomst betrokken bij de herziening van de Prospectusrichtlijn (PD), de voorstellen voor eenvoudige securitisaties en andere initiatieven die van belang zijn voor de AFM.

BEÏNVLOEDING VAN INITIATIEVEN VOOR CONSUMENTENBESCHERMING

Ook op het gebied van consumentenbescherming neemt de internationale regelgeving toe. De beïnvloeding van het internationale speelveld is daarom van zeer groot belang. Samenwerking vindt plaats op zowel regelgeving- als uitvoeringsniveau binnen onder meer EIOPA, EBA, ESMA en OECD.

Uitwerking van standaarden

De AFM streeft naar goede bescherming van consumenten. De bestaande regelgeving over informatieverstrekking en productontwikkeling en het provisieverbod zorgen voor verbeterde bescherming van de Nederlandse financiële consument. Om te zorgen dat onze nationale regelgeving en toezichtstrategie in lijn is (en blijft) met Europese toezichtregelgeving, heeft de AFM in 2015 bijzondere aandacht besteed aan de uitwerking van Europese regels binnen MiFID II en Packaged Retail and Insurance-based Investment Products (PRIIPs).

Deze verordeningen beogen onder meer de informatie over beleggings- en verzekeringsproducten en diensten aan consumenten te verbeteren, voornamelijk op het gebied van kosten, rendement en risico. We hebben actief bijgedragen aan de uitwerking van nadere regels bij ESMA, EIOPA en het samenwerkingsverband tussen de drie ESAs, het Joint Committee. Zo heeft de AFM voor PRIIPs onder meer de belangrijke Risk and Reward Workstream geleid.

Belangrijke resultaten op deze gebieden over de laatste jaren zijn:

- Het opnemen van regels voor productontwikkeling in MiFID II en de bijbehorende lagere regelgeving.

De AFM heeft via ESMA in ruime mate bijgedragen aan het schrijven van de level 2 teksten voor MiFID II. Deze sluiten mede daardoor goed aan bij de regelgeving die in 2013 in Nederland is ingevoerd. Daardoor kan de invoering van deze regels voor Nederlandse ondernemingen relatief gemakkelijk plaatsvinden.

- Voor PRIIPs heeft de AFM vanuit onze ervaring met de financiële bijsluiter, essentiële beleggersinformatie en kennis van gedragseconomie sterk bijgedragen aan de totstandkoming van informatie en de vormgeving van de informatie die ontsloten zal worden via het Key Information Document (KID). Hierbij is in het bijzonder bijgedragen aan de methodologie voor het berekenen van risico's en rendement en de methodologie voor kosten transparantie. Daarmee hebben wij in ruime mate bijgedragen aan de kwaliteit van de informatie van het KID en de begrijpelijkheid voor de consument.

Ook in OECD-verband draagt de AFM haar visie op consumentenbescherming uit. Wij hebben meegewerkt aan de invoering van de zogeheten Financial Consumer High Level Principles. Ook hebben we een actieve bijdrage geleverd aan een internationaal seminar in Londen ('Discovering what works: Building research into practical regulation for consumer financial protection').

BEÏNVLOEDING VAN PRAKTIJKGERICHTE TOEPASSING VAN INTERNATIONALE STANDAARDEN

Convergentie

Naast het ontwikkelen van nieuwe internationale standaarden en regels is het belangrijk dat de verschillende nationale toezichthouders de regels ook in de praktijk consistent toepassen (de zogenoemde toezichtconvergentie). Convergentie bevordert de kwaliteit van het toezicht, creëert een gelijk speelveld tussen marktpartijen, en ondersteunt het 'toezicht op toezicht'. De totstandkoming van het

'single rulebook' door de Europese Commissie zorgt voor meer aandacht voor toezichtconvergentie in Europa. ESMA heeft in 2015 toezichtconvergentie tot speerpunt van de komende jaren gemaakt. Vanuit onze toezichtprioriteiten draagt de AFM actief bij aan onder meer Q&A's, gezamenlijke richtsnoeren, het ESMA(convergence)-werkprogramma en peer reviews. We maken ons hard voor een hoge kwaliteit van toezicht in alle betrokken landen. Daarnaast dragen we onze positieve ervaring met risicogestuurd en cross-sectoraal toezicht uit binnen relevante werkstromen van de IOSCO, ESMA en EBA.

Accountancy

Toezichtconvergentie en het verhogen van de kwaliteit van de accountantscontrole zijn doelen die de AFM binnen IFIAR en IOSCO uitdraagt. Sinds 2015 levert de AFM de voorzitter van IFIAR. Deze rol biedt ons de kans om internationale standaarden voor accountantscontrole te beïnvloeden, IFIAR verder te professionaliseren en besluitvorming te versnellen. Zo kunnen we effectiever wereldwijd opereren als toezichthouders op accountantsorganisaties. Ook het voorzitterschap van de AFM van de IOSCO Audit Quality task force heeft hieraan een belangrijke bijdrage geleverd.

De AFM heeft dankzij haar (vice)voorzitterschap van IFIAR onder meer kunnen inzetten op het intensiveren van het gezamenlijk oppakken en adresseren van kwaliteitsrisico's. Daarnaast is de AFM voorloper in het aanjagen van fundamentele veranderingen van gedrag en cultuur bij accountantsorganisaties, wat nodig is om de kwaliteit van de controles te verhogen. Dit hebben we via ons (vice)voorzitterschap internationaal op de agenda gezet, met speciale aandacht voor de 'tone at the top' van de internationale organisaties en de interne governance van accountantsorganisaties. Ook is door onze inbreng een snellere en gemakkelijker uitwisseling van vertrouwelijke toezichtinformatie tussen toezichthouders mogelijk geworden, bijvoorbeeld bij een vermoeden van fraude.

Verslaggeving

De AFM beïnvloedt actief wereldwijde regelgeving voor financiële verslaggeving zodat deze duidelijk, handhaafbaar en in het publiek belang is. Onze internationale samenwerking met collega-toezichthouders, zowel op Europees als mondiaal niveau, heeft daarnaast tot doel om de kwaliteit van verslaggeving en de consistente handhaving van de verslaggevingsvoorschriften te verbeteren. Zo heeft de AFM als IOSCO-observer tijdens de sessies van de IFRS TRG on impairment of financial assets meer aandacht gevraagd voor de disclosures in het implementatietraject, omdat de toepassing van het expected loss model veel inschattingen en judgement van het management vereist. Het blijkt uit de verslagen van de laatste meeting dat de Big 4 audit firms dit signaal opgepakt hebben, omdat daarin veel meer aandacht voor de disclosure-vereisten is.

2.6 Bedrijfsvoering

De AFM heeft het afgelopen jaar geïnvesteerd in de interne organisatie en de bedrijfsvoering. Hiermee is een fundament neergezet waarop in 2016 en latere jaren kan worden doorgebouwd. De versterking en aangescherpte focus zijn zowel in besturing en management als in de interne dienstverlening doorgevoerd. Op het gebied van informatiemanagement gaat de AFM zich vooral richten op het coördineren en verbeteren van de informatieketen en de samenwerking tussen gebruikers en de aanbieder van IT en de informatievoorziening. Op het personele en organisatievlak heeft de AFM onder andere geïnvesteerd in een leiderschapontwikkelingstraject, een versterking van de toezichtorganisatie (waaronder de opzet van het Expertise Centrum en het accountmanagement), roulatie van afdelingshoofden en een versterkte performance managementcyclus. Verder is in nauwe samenwerking met ondersteunende afdelingen en teams een begin gemaakt met de versterking van de besturing en de integrale besturingscyclus van de AFM. Kortom, in 2015 is een goed en stevig fundament gelegd voor

een structurele en significante professionalisering van de bedrijfsvoering. Het jaar 2016 zal dan ook in het teken staan van het daadwerkelijk invoeren en realiseren van deze verbeteringen.

ORGANISATIE EN PERSONEEL

De AFM heeft in 2015 haar organisatie aantoonbaar versterkt en heeft hiermee een duidelijke focus aangebracht. Deze focus, in de vorm van een vereenvoudiging van de structuur van het directe toezicht, komt tot uiting in een eenduidige inrichting van domeinen (tot en met 2015 toezichtthema's) waarbij één persoon (hoofd) verantwoordelijk is gemaakt voor een specifiek aandachtsgebied. Tevens wordt met deze versterking bereikt dat een stevig en eenduidig accountmanagement naar de markt wordt ingericht. Ook wordt met de inrichting van het Expertise Centrum bereikt dat AFM-breed wordt geïnvesteerd in het effectief toepassen van kennis en expertise. Ten slotte zijn versterkingen doorgevoerd voor risicomanagement- en IT-functies.

Voor het management van AFM is een ontwikkeltraject geïntroduceerd voor roulatie en vernieuwing. Een eerste stap is gezet in de verbetering van het beoordelingsbeleid om zodoende hierin meer differentiatie te kunnen aanbrengen. Het bestuur en het management zoeken intensief verbinding met medewerkers door intensieve interne (en specifiek op de doelgroepen gerichte) communicatie.

Werving

In 2015 heeft de AFM 69 nieuwe collega's aangenomen, waaronder acht trainees die op 1 januari zijn begonnen aan een tweejarig traineeprogramma. Vijf functies betroffen hoofden- en bestuursposities. Ook zijn vijf nieuwe collega's aan de slag gegaan bij de afdeling Informatisering (systeemontwikkeling/ systeembeheer). In 2015 vormde de werving van registeraccountants – vooral voor het toezicht op de kwaliteit van de accountantscontroles - een belangrijk aandachtspunt. Daarom hebben zes nieuwkomers een achtergrond als registeraccountant (RA). Voor deze afdeling was uitbreiding voorzien, onder andere om naar aanleiding van het AFM-rapport uit 2014 de noodzakelijke verbeteringen in de sector te monitoren. Ook is een uitwisselingstraject met de Big 4-kantoren in gang gezet. Hierbij maken accountants van deze kantoren tijdelijk de overstap naar de AFM, om daarna terug te keren.

Arbeidsvoorwaarden

Eind 2015 is met de ondernemingsraad (OR) een akkoord gesloten over de herijking en modernisering van de arbeidsvoorwaarden van de AFM en een versoberde en meer marktconforme pensioenregeling. Ook is per 1 januari 2016 de rentecompensatieregeling voor alle medewerkers beëindigd (nadat dit per 1 april 2015 al voor nieuwe medewerkers was gebeurd), net als de regelingen voor jubileumuitkering en de roulatiebonus. Ook is de vergoeding woon-werkverkeer versoberd. Voor medewerkers die al in 2015 in dienst waren, gelden overgangsregelingen. Nieuw is de uitbreiding van het kraamverlof voor partners naar tien dagen.

Opleidingen

Het interne opleidingscurriculum is aangepast en de samenwerking met DNB op dit vlak is geïntensiveerd. Hiermee wordt invulling gegeven aan het toepassen van best practices op HR-vlak en het verdiepen van de samenwerking met peer-organisaties.

MEERJAREN AGENDA

In 2015 is veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van een robuuste Meerjaren Agenda (missie, visie, kernwaarden en kernkwaliteiten), met een uitwerking in de AFM Agenda 2016–2018. Hierbij zijn scherpe keuzes gemaakt om op deze manier noodzakelijke middelen vrij te spelen. Het doel van de Meerjaren Agenda is om nu en in de toekomst de toezichtrol in een veranderende omgeving goed te kunnen blijven uitvoeren. Een verhoogde wendbaarheid en flexibiliteit zijn hiervoor noodzakelijke randvoorwaarden. Tevens is een AFM-breed kader ontwikkeld voor de Toezichtagenda (inclusief de hierboven vermelde Agenda 2016-2018) en zijn prioriteiten en capaciteitstoewijzing vastgesteld voor een gericht aantal focusgebieden. De Agenda biedt de organisatie een leidraad om nog effectiever en efficiënter te opereren.

MIDDELEN EN INKOOP

In 2015 is de overheidsbijdrage afgeschaft. De ondertoezichtstaande ondernemingen hebben als gevolg daarvan een hogere bijdrage in de toezichtkosten moeten betalen dan in 2014. Dit heeft geen invloed gehad op het betalingsgedrag. Om haar middelen doelmatig en rechtmatig in te kopen, heeft de AFM zes afdelingen die inkopen mogen verrichten, elk met een eigen inkooppakket. Deze afdelingen worden centraal ondersteund. Als publiekrechtelijke instelling is de AFM verplicht voor inkopen de Aanbestedingswet 2012 te volgen. In 2015 is, voor het eerst sinds jaren, de tolerantiegrens voor onrechtmatige inkopen van 1 procent overschreden. Zie voor een nadere toelichting hoofdstuk 3.1 onder

‘verantwoording rechtmatigheid financieel beheer’.

Om onrechtmatige uitgaven in de toekomst te voorkomen, besteedt het management extra aandacht aan een tijdige behoeftestelling en een gedisciplineerd inkoopproces.

IT EN INFORMATIEMANAGEMENT

De behoefte aan een effectief functionerende IT is groter dan voorheen. De AFM steunt steeds meer op geautomatiseerd toezicht, dataverwerking en controles. Dit vergt een aanscherping van de cultuur, werkwijze en samenwerking. Toezicht en IT-alignment is een essentieel en actueel thema. De AFM heeft daartoe een splitsing doorgevoerd tussen vraag en aanbod: IT (aanbodzijde) en Informatiemanagement (vraagzijde) zijn nadrukkelijk gescheiden. In 2015 is in dit licht de afdeling Informatiemanagement opgericht. De toezichtstrategie van domeinen en afdelingen en IT-strategie zijn op verschillende manieren aan elkaar verbonden. De afdeling Informatiemanagement zorgt ervoor dat de benodigde alignment gerealiseerd wordt en blijft, onder meer in projecten.

Het onderwerp informatiebeveiliging heeft in 2015 de nodige aandacht gekregen in de vorm van een versterking van de interne governance (informatiebeveiligingsplatform) en de inrichting van een functie voor een information security officer. Verder is de organisatie haar infrastructuur verder aan het moderniseren. Een aantal legacy-applicaties is vervangen. De AFM zoekt ook nauwere inkooptechnische samenwerking met DNB en het Rijk. Wij professionaliseren onze aanpak om het totaal aan benodigde veranderingen beter te kunnen blijven ondersteunen. Waar 2015 vooral in het teken stond van het verbeteren van de basis, ligt de focus in 2016 op de ondersteuning van nieuwe en aangepaste wetgeving en vereenvoudiging van het applicatielandschap.

MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

De toepassing van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) in het toezicht en in de bedrijfsvoering zijn in het MVO-beleid van de AFM twee separate pijlers. Het goed functioneren van de financiële markten is van groot publiek belang. Het toezicht hierop - de kerntaak van de AFM - houdt per definitie in dat wij het publiek belang en daarmee MVO actief ondersteunen. De dimensies van MVO die voortvloeien uit onze kerntaak zijn dan ook verweven in de missie, kernwaarden en primaire processen. De AFM ziet bijvoorbeeld toe op de integere en beheerste bedrijfsvoering van financiële ondernemingen en versterking van de continuïteit in die bedrijfsvoering. Dit doet de AFM onder meer door bij ondernemingen eisen te stellen aan de totstandkoming van nieuwe financiële producten en het centraal stellen van het klantbelang. Verder draagt de AFM actief bij aan de lopende discussies over duurzaamheid, de rol van financiers, de verandering van voorraden grondstoffen en de meer strategische en geïntegreerde wijze van verslaggeving hierover. Op deze wijze draagt de AFM als toezichthouder indirect bij aan een breder maatschappelijk gewenst MVO-beleid.

Vanzelfsprekend neemt MVO ook in de bedrijfsvoering van de AFM een belangrijke plaats in. De begrippen integriteit, compliance en transparantie hebben een centrale plaats in het primaire proces. De AFM heeft een actief en effectgericht MVO-beleid, waarmee wij de positieve aspecten van ons handelen op mens, milieu en maatschappij willen stimuleren en de negatieve aspecten beperken. Voor de bedrijfsvoering is gekozen voor een pragmatische aanpak die bijdraagt aan een betrouwbaar en geloofwaardig duurzaamheidsprofiel.

MVO-scorecard

De MVO-activiteiten worden zo goed mogelijk meetbaar gemaakt. Daarvoor maakt de AFM gebruik van een MVO-scorecard. Deze scorecard geeft inzicht in de korte- en langetermijndoelen. Zo heeft de AFM

haar leaseregeling aangepast, waardoor bestuurders die voor de leaseregeling in aanmerking komen alleen in elektrische of hybride auto's kunnen rijden. Ook is de dienstreisregeling verduurzaamd. Door deelname aan klimaatprojecten is gezorgd voor 100 procent CO2-compensatie bij vliegreizen. Ook is de AFM betrokken bij maatschappelijke initiatieven in de directe omgeving. In 2015 hebben we bijvoorbeeld een succesvolle kledinginzamelingsactie gehouden voor een vrijwilligersorganisatie die werkzoekenden voorziet van representatieve kleding en praktische ondersteuning om succesvol te kunnen solliciteren. Dit zijn mensen met een minimuminkomen die onvoldoende financiële middelen hebben om zich passend te kleden voor een sollicitatiegesprek.

De AFM stelt stelselmatig MVO-overwegingen centraal bij nieuwe keuzes voor contracten, mobiliteit, gebouwinrichting en lokale maatschappelijke betrokkenheid. De AFM ziet dit als integraal onderdeel van haar rol als organisatie van publiek belang.

Duurzaamheid

De AFM hanteert het MVO-beleid ook bij de Europese aanbestedingen. Zo is bij de aanbesteding van vloerbedekking het 'cradle to cradle'-principe toegepast, zowel bij het afvoeren van de oude vloer als bij het aanschaffen van de nieuwe. Door de selectie van een nieuwe hosting-leverancier kunnen alle applicaties van de AFM op duurzame wijze worden gehost, in overeenstemming met de milieucriteria voor maatschappelijk verantwoord inkopen van Pianoo en het Rijk. Door de inkoop van een nieuwe afvalverwerker gaat de AFM haar grondstoffenmanagement verduurzamen. De introductie van een nieuw afvalinzamelsysteem leidt tot verdere scheiding van afvalstromen en beperking van restafval en daarmee tot minder CO2-uitstoot.

3 Organisatie en besturing

[Ga naar thema](#) 3.1 Governance bij de AFM

[Ga naar thema](#) 3.2 AFM in cijfers

[Ga naar thema](#) 3.3 Juridische procedures en toelichting

3.1 Governance bij de AFM

Organisatie en besturing

De AFM is een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) met bevoegdheden voor het gedragstoezicht op de financiële markten. Een ZBO is volgens de Kaderwet ZBO's een bestuursorgaan van de centrale overheid dat bij of krachtens de wet met openbaar gezag is bekleed en dat niet hiërarchisch ondergeschikt is aan de minister. De wetgever heeft bevoegdheden toegekend aan de AFM en de AFM draagt de verantwoordelijkheid voor de concrete uitoefening van het toezicht. De AFM is een stichting (rechtspersoon) met een bestuur en een raad van toezicht.

De raad van toezicht ziet toe op de wijze waarop het bestuur van de AFM zijn taken verricht. De minister van Financiën benoemt het bestuur en de leden van de raad van toezicht. De raad van toezicht kan voor deze benoemingen een niet bindende voordracht doen. Daarnaast verleent de minister van Financiën instemming op onder meer statutenwijzigingen, de begroting en de jaarrekening. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verleent

instemming aan het onderdeel van het toezicht op pensioenuitvoerders in de Agenda (begroting) en de jaarrekening.

De Wet op het financieel toezicht (Wft) bevat diverse bepalingen over de 'governance' van de AFM. Het betreft onder meer regels over de benoeming en bezoldiging van de leden van het bestuur en de raad van toezicht maar ook over de taken van de AFM. De statuten en reglementen van de AFM bevatten een nadere uitwerking van deze bepalingen.

De AFM conformeert zich aan de 'Corporate Governance Code' (Code) voor zover deze code kan worden toegepast op een semipublieke organisatie. Voor zover de wet anders bepaalt dan de Code volgt AFM de wet. De AFM heeft een overzicht opgesteld van alle bepalingen uit de Code waarin wordt aangegeven welke bepalingen worden toegepast binnen de organisatie en welke bepalingen niet van toepassing zijn omdat de AFM een ZBO is in de vorm van een stichting. Dit is de '[Corporate Governance Code matrix](#)'.

Corporate Governance Code

De Nederlandse Corporate Governance Code gaat uit van de structuur van een beursvennootschap. De AFM is echter een ZBO in de vorm van een stichting. Een groot aantal bepalingen uit de Code is daarom vertaald naar de AFM-context.

In het algemeen geldt dat bepalingen over de raad van commissarissen zijn vertaald naar de raad van toezicht. Waar de Code bevoegdheden toekent aan de algemene vergadering van aandeelhouders, worden deze voor toepassing binnen de AFM gespiegeld aan de bevoegdheden van de minister van Financiën. De AFM heeft een overzicht opgesteld waarin wordt aangegeven welke bepalingen van de Code zijn geïmplementeerd. Dit overzicht wordt ook wel aangeduid met de 'Corporate Governance Code-matrix'.

De matrix is te vinden op de website van de AFM. Een aantal best practice bepalingen is niet van toepassing op de AFM. Het betreft de bepalingen II.1.9 t/m II.1.11, II.2.1 t/m II. 2.7, II.2.10 t/m II.2.13, II.2.15, III.6.4, III.6.6, III.7.1, III.7.2, III.8, IV en V.1.2, V.2.1 en V.3.3. De overige bepalingen worden al dan niet in aangepaste vorm door de AFM toegepast.

De hoofdlijnen uit de Nederlandse Corporate Governance Code-matrix voor de AFM zijn:

- De raad van toezicht stelt de bezoldiging van het bestuur vast. De bezoldiging heeft de goedkeuring van de minister van Financiën nodig.
- De AFM kent een incompatibiliteitsregeling (regeling voor onverenigbare functies) en een tegenstrijdige belangenregeling (voor het omgaan met situaties van potentieel tegenstrijdige belangen) die voldoen aan de eisen van de Code.
- De AFM legt een 'in control'-verklaring af in lijn met wat door de Monitoring Commissie Corporate Governance is voorgesteld als 'good practice' van de best practice-bepaling II.1.5, namelijk dat de verklaring zich alleen richt op de financiële verslaggevingsrisico's en wordt

aangevuld met een beschrijving van de overige risicomanagement-activiteiten.

- De AFM heeft een complianceregelgeving die op onderdelen strikter is dan de Code voorschrijft.
- De begroting en de jaarrekening worden ter goedkeuring voorgelegd aan de raad van toezicht en hebben instemming van de minister van Financiën nodig. Het jaarverslag wordt na goedkeuring door de raad van toezicht uitgebracht aan de minister. Met de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zijn voor het toezicht op pensioenuitvoerders afspraken gemaakt over de begroting en de verantwoording die aansluiten bij de verhouding tussen de AFM en de minister van Financiën.
- De externe accountant van de AFM wordt conform de Code benoemd door de raad van toezicht. De auditcommissie van de raad van toezicht is het primaire aanspreekpunt voor de accountant.
- De AFM heeft een Interne Audit Dienst (IAD). De bevindingen van de IAD worden besproken in de auditcommissie.

Compliance en integriteit

Compliance & integriteit staan bij de AFM hoog in het vaandel. Gelet op onze rol als toezichthouder op de financiële markten hebben AFM-medewerkers een voorbeeldfunctie als het gaat om integriteit. Ook van de organisatie als geheel wordt hierin een voorbeeldrol verwacht. De positie en de reputatie van de AFM als toezichthouder raken verzwakt als zij zelf niet kan aantonen dat zij vooraanstaand is op het gebied van integriteit en integriteitbeleid. Dit beleid houdt onder meer in dat medewerkers niet onnodig worden blootgesteld aan integriteitrisico's en dat medewerkers worden ondersteund in het omgaan met dilemma's. Van de medewerkers van de AFM mag worden verwacht dat zij zich professioneel gedragen, wat bijvoorbeeld inhoudt dat zij zorgvuldig en verantwoordelijk omgaan met de bevoegdheden, middelen en informatie waarover zij beschikken.

Binnen de AFM wordt onder integriteit verstaan:

- handelen vanuit de professionele verantwoordelijkheid en in overeenstemming met wet- en regelgeving, zowel naar de letter als naar de geest
- zorgvuldige afwegingen maken tussen belangen van alle betrokken stakeholders (binnen en buiten de organisatie) bij handelingen en besluitvorming
- bereid zijn verantwoording af te leggen over genomen besluiten (transparantie)
- handelen in overeenstemming met onze normen en waarden en/of met algemeen aanvaarde fatsoensnormen, daarbij de context in aanmerking nemend. Met context wordt bedoeld dat de omstandigheden in aanmerking genomen mogen c.q. moeten worden. En in deze context speelt ook onze positie als toezichthouder een rol en wat de samenleving van ons als toezichthouder redelijkerwijs mag verwachten.

Om compliance & integriteit te waarborgen heeft de AFM een centrale compliance-functie ingericht met een rechtstreekse rapportagelijijn richting de voorzitter van de raad van toezicht respectievelijk de voorzitter van het bestuur

Opvolging aanbevelingen onderzoek in opdracht van minister

2015 stond voor een deel in het teken van het geven van opvolging aan de aanbevelingen in het rapport “Raad van toezicht Autoriteit Financiële Markten (AFM); Compliance en integriteit herijkt”. Dit rapport is opgesteld naar aanleiding van het onderzoek dat in opdracht van de minister van Financiën eind 2014 bij de AFM is uitgevoerd.

In de zomer van 2015 is een aantal nieuwe leden van de raad van toezicht van de AFM benoemd, na een voorafgaande uitgebreide betrouwbaarheids- en geschiktheidsstoets. In deze toets vormden nevenactiviteiten en financiële belangen een belangrijk element.

In lijn met de aanbevelingen in het rapport is het fundament van de compliance-functie van de AFM versterkt. Dit komt tot uitdrukking in zowel een (voor 2016 voorziene) wijziging van de statuten van de AFM als in een charter. Het charter borgt onafhankelijkheid, toegang tot middelen en voorziet in een heldere taakomschrijving van de compliance-functie van de AFM.

Awareness, gedrag & cultuur

Daarnaast is een awareness-programma opgesteld en zijn we gestart met de uitvoering van dit programma. Zo is een gedragscode opgesteld en geïmplementeerd. Deze is een element in de concretisering van de kernwaarden en vormt een brug naar de belangrijkste regelingen met betrekking tot integriteit. Alle medewerkers en relevante externe krachten moesten vervolgens een bevestigingsverklaring privé-beleggingstransacties, een integriteitsverklaring en een bevestigingsverklaring gedragscode invullen en ondertekenen.

De implementatie van de gedragscode ging gepaard met een interne campagne. Er is sprake van een toename van het aantal vragen, opmerkingen en meldingen op het gebied van compliance & integriteit. In 2015 is de vaste bezetting van de compliance-functie uitgebreid.

Handhaving

De afdeling Compliance & Integriteit onderzoekt integriteitssignalen en volgt daarbij het Handhavingsbeleid Integriteitsschendingen. In 2015 betroffen de signalen privé-beleggingstransacties, nevenactiviteiten, vertrouwelijke informatie en ongewenst gedrag.

Ieder relevant signaal leidt in principe tot een feitenonderzoek. Afhankelijk van de uitkomst van dit onderzoek vindt al dan niet handhaving plaats. In 2015 zijn in acht gevallen maatregelen genomen tegen voor of bij de AFM werkzame personen. In

vijf gevallen heeft een normoverdragend gesprek plaatsgevonden en is een aantekening in het dossier van de betrokkene gemaakt. Twee personen hebben een formele berisping gekregen. In één geval is de relatie met de persoon beëindigd.

Klachtenregeling

Iedereen heeft het recht door de AFM en haar medewerkers op een correcte manier te worden behandeld. Als een persoon van mening is dat dit niet het geval is geweest, kan hij of zij een klacht indienen bij de AFM. Klachten worden door de AFM zorgvuldig en in overeenstemming met het klachtenreglement en de Algemene wet bestuursrecht (Awb) afgehandeld.

In 2015 heeft de klachtencoördinator in zes klachtdossiers een inhoudelijk oordeel gegeven (in 2014 was dit in zeven dossiers het geval). De klachtdossiers waarin tot een inhoudelijk oordeel is gekomen, betroffen – kort samengevat – klachten over de bejegening en/of onbehoorlijk optreden. Van deze dossiers is één klacht deels gegrond verklaard, en zijn vijf klachten ongegrond verklaard. Daarnaast is namens de klachtencoördinator in twee gevallen contact met een klager opgenomen en is op andere wijze aan een oplossing gewerkt, waardoor klager geen noodzaak meer zag om tot een inhoudelijke behandeling van de klacht over te gaan. Dit is ook in lijn met de inzet van bemiddeling ofwel mediation bij de afhandeling van bepaalde klachten. Ook werd één klacht niet verder door klager onderbouwd, ondanks nader verzoek daartoe van de AFM, en is vervolgens buiten behandeling gesteld. Verder is eind 2015 een klacht ontvangen die in 2016 zal worden afgehandeld. Tevens was in 2014 sprake van een klacht over de AFM die is neergelegd bij de Nationale Ombudsman (No) over vermeend onzorgvuldig optreden door de AFM in een toezichtdossier. De Nationale Ombudsman heeft ter zake van die klacht onderzoek verricht en is in 2015 tot het oordeel gekomen dat deze klacht over de AFM ongegrond was.

Besturingscyclus

Voor de interne sturing en de externe verantwoording maakt de AFM gebruik van een besturingscyclus. In deze cyclus vindt binnen de financiële randvoorwaarden het proces plaats van (strategische) planning, uitvoering, (bij)sturing en verantwoording. Aan de hand van diverse tussentijdse meetmomenten wordt beoordeeld of de AFM 'op koers' ligt en wordt bijgestuurd als dat nodig is. Ook worden de externe belanghebbenden tussentijds geïnformeerd over de voortgang. In het jaarverslag legt de AFM verantwoording af over de resultaten en effecten van haar inspanningen.

De AFM zoekt in het toezicht naar mogelijkheden om met haar optreden zoveel mogelijk effect te bereiken in de markt. Hierbij streven wij ernaar zo efficiënt mogelijk met onze middelen om te gaan in de [Agenda 2016-2018](#). AFM heeft in 2015 een middellangetermijnvisie opgesteld voor 2016 tot en met 2018.

Gedragbeïnvloeding en effectmeting

De AFM wil met haar toezicht zoveel mogelijk effect in de markt bereiken. De inzet van middelen is steeds gericht op het beoogde effect: eerlijke en transparante financiële markten, in het belang van consumenten en beleggers. Als lerende organisatie met een maatschappelijk doel is het voor de AFM noodzakelijk om de effecten van haar toezicht in kaart te brengen. Werkt een bepaald type gedragsbeïnvloeding? Dit kunnen wij alleen bepalen door zo objectief mogelijk de behaalde effecten van de interventies te analyseren. Op die manier meten wij bijvoorbeeld bij welke doelgroep of bij welk probleem een interventie werkt en wanneer niet. Blijkt de interventie het beoogde effect te hebben, dan kan deze in de toekomst bij soortgelijke problemen vaker worden gebruikt. Was dit niet het geval, dan leren wij hier als organisatie ook van. Zo ondersteunt de effectmeting ook het stellen van prioriteiten. Daarnaast verlangt de maatschappij steeds meer van de AFM dat zij succesvol is in het

oplossen van problemen die zij tegenkomt in haar toezicht. Van ons wordt verwacht dat wij kunnen aantonen dat onze inspanningen resultaat hebben en dat zowel consumenten als de financiële markten profiteren van ons werk.

Risicobeheersing

Het uitgangspunt bij de AFM is dat het bestuur en het management verantwoordelijk zijn voor de effectieve identificatie, analyse, beheersing en bewaking van risico's. Het risicomanagementproces is verankerd in de besturingscyclus en maakt integraal onderdeel uit van de besturingsdialoog tussen het bestuur, de afdelingshoofden en de raad van toezicht. De opzet van risicobeheersing is afgestemd met de raad van toezicht en de externe accountant. De AFM maakt onderscheid tussen de risico's die in de markt optreden (marktrisico's) en de risico's die de AFM als organisatie ondervindt (organisatierisico's). De organisatierisico's die een rechtstreekse relatie hebben met de jaarrekening zijn ondergebracht in een stelsel van In Control Verklaringen.

Marktrisico's

Het nemen van risico en het verplaatsen en verhandelen tegen een vergoeding maakt dat financiële markten functioneren. We maken daarom onderscheid tussen gewenste en ongewenste risico's, waarbij ons toezicht zich richt op het beheersen van de ongewenste risico's. Deze marktrisico's zijn het gevolg van ontwikkelingen op de financiële markten of vloeien voort uit het gedrag van ondernemingen, consumenten en beleggers (al dan niet in samenhang met (hiaten in) wet- en regelgeving). Jaarlijks worden deze marktrisico's geïnventariseerd. De resultaten worden gebruikt voor het opstellen van de Agenda en onder meer vertaald naar toezichtthema's. Periodiek worden prioriteitensessies georganiseerd om de toezichtfocus te verdiepen of te verschuiven. Op deze manier wordt geborgd dat de strategische doelstellingen van de AFM aansluiten bij de geïdentificeerde risico's in de markt. De AFM stelt jaarlijks een risicoverklaring op, waarin de

voornaamste marktrisico's zijn opgenomen die wij als AFM zien, maar die wij niet voldoende kunnen voorkomen of beheersen. Het zijn de risico's die tot op zekere hoogte onvermijdbaar zijn of samenhangen met beperkingen in de wettelijke bevoegdheden.

Organisatierisico's

De organisatierisico's bevinden zich in de directe omgeving van de AFM en betreffen de bedrijfsvoering van de AFM in al haar facetten. De interne beheersing van de AFM is erop gericht de organisatierisico's zo goed mogelijk te beheersen. De AFM hanteert hierbij het three lines of defence-model. Op basis van het jaarlijkse proces van risico-identificatie waren de belangrijkste organisatierisico's voor 2015:

1. De internationale ontwikkelingen van financieel toezicht hebben steeds meer impact op het toezicht van de AFM. Deze ontwikkelingen zijn slechts beperkt beïnvloedbaar, waardoor de regie op onze agenda wordt beperkt en daarmee de wijze waarop we toezicht houden.
2. De verwachtingen van belanghebbenden stroken niet met de gepercipieerde effectiviteit en mogelijkheden van het AFM-toezicht.
3. Toezichtsignalen worden onvoldoende gedeeld tussen de afdelingen binnen de AFM, waardoor een integrale verrijking, analyse en prioritering onvoldoende tot stand komen.
4. De kwaliteit en functionaliteit van IT-systemen bieden onvoldoende ondersteuning bij het uitvoeren van toezicht.

De voortgang die voor het beheersen van deze risico's is geboekt, is als volgt te beschrijven:

1. **Te beheersen risico: de internationale ontwikkelingen van financieel toezicht hebben steeds meer impact op het toezicht van de AFM. Deze ontwikkelingen zijn slechts beperkt beïnvloedbaar, waardoor de regie op onze agenda wordt beperkt en de wijze waarop we toezicht houden.**

In 2015 heeft het bestuur van de AFM besloten dit risico niet langer als belangrijk risico op te nemen. De reden hiervoor is dat naar het oordeel van de AFM het risico in voldoende mate wordt gemitigeerd. In 2015 is een project Internationale Strategie uitgevoerd. Het doel van dit project was te komen tot een integrale visie op wat de AFM internationaal te wachten staat op het gebied van toezicht en regelgeving de komende jaren en hoe daarop in te spelen. Als tweede mitigerende maatregel diende het toepassen van een afwegingskader voor de gehele AFM ten aanzien van haar inzet in internationale overlegorganen. Dit kader dient als basis voor het maken van keuzes over de inzet van de AFM bij internationale comités, werkgroepen, task forces, detacheringen, etc. Het is vooral bedoeld om de intensiteit van de inzet te bepalen.

Daarnaast heeft de AFM een Brussel-coördinator aangesteld binnen het team Public & International Affairs. Belangrijke taken voor de Brussel-coördinator zijn het doorlopend monitoren van de belangrijkste dossiers en, waar opportuun, proactief de dialoog te zoeken om de AFM-positie voor het voetlicht te brengen. Hierbij is een belangrijke randvoorwaarde een duurzame relatie tot stand te brengen met de belangrijkste spelers in Brussel, zoals Nederlandse Europarlementariërs, de Europese Commissie (m.n. Directoraat-generaal FISMA), de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging en diverse stakeholders.

2. Te beheersen risico: De verwachtingen van belanghebbenden stroken niet met de gepercipieerde effectiviteit en mogelijkheden van het AFM-toezicht.

Dit risico richt zich op het vergroten van het draagvlak voor het handelen van de AFM en gaat ook over de reputatie en perceptiemanagement. In 2015 hebben we dit risico geconcretiseerd, zodat het beter mogelijk wordt hierop te sturen. Het organisatierisico 'de AFM is onvoldoende in staat om een effectieve dialoog

met consumenten aan te gaan, waardoor zij het consumenten- en beleggersperspectief onvoldoende begrijpt en meeweegt in haar toezicht' is onderdeel gemaakt van dit risico.

Het risico valt uiteen in drie deelluitdagingen:

- A. De AFM moet voldoende in staat zijn aan consumenten haar toegevoegde waarde te tonen, waardoor zij het vertrouwen geniet van consumenten.
- B. De focus van de AFM op effectiviteit van haar toezichtaanpak (mix van formele en niet-formele gedragsbeïnvloeding), moet voor de buitenwereld voldoende duidelijk en geaccepteerd zijn.
- C. We moeten kritischer op onze kosten zijn en daarmee op de effectiviteit van de organisatie.

Ad A. In februari 2015 is vanuit het thema Consument het rapport opgeleverd waarin is geanalyseerd wat de AFM moet doen om het consumentenvertrouwen te verhogen. Als centrale aanknopingspunten komen daaruit naar voren: verwachtingenmanagement (consumenten weten beter wat de AFM wel en niet voor hen kan doen), empowerment (consumenten gebruiken onze informatie en tools om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen) en dialoog (AFM zendt niet alleen, maar ontvangt meer van consumenten, zoals suggesties en signalen).

In september 2015 heeft de AFM een nieuwe consumentenwebsite opgeleverd. Deze website sluit direct aan bij de belangrijkste taken die consumenten willen verrichten via de website. We hebben een masterthesis gedragsverandering geschreven om te onderzoeken hoe we meer effectieve meldingen kunnen ontvangen via de website. Zowel met de consumentennieuwsbrief als de Facebookpagina hebben we diverse kleine experimenten gedaan om de effectiviteit te verhogen.

Het AFM-consumentenpanel bestond in juli 2015 precies een jaar. Het bevat nu bijna 2000 deelnemers.

Er zijn in 2015 26 onderzoeken gedaan. Op die manier heeft de AFM heel direct en snel contact met wat consumenten denken.

Ad B. Met de Consumentenmonitor meten we hoe consumenten de effectiviteit van de AFM ervaren. De Consumentenmonitor is een extern onderzoek dat twee keer per jaar wordt uitgevoerd door marktonderzoeksbureau GfK. Een klein deel van de consumenten schuift eind 2015 op van een neutraal oordeel naar een positieve waardering. Verder is het beeld stabiel. Ruim 19% van de consumenten waardeert de effectiviteit van de AFM eind 2015 als (zeer) goed, 31% vindt de effectiviteit redelijk, 7% waardeert de effectiviteit van de AFM als (zeer) slecht. 43% van de consumenten geeft aan dit niet te weten. Met extern marktonderzoek willen we dit risico in 2016 specifieker maken. Op grond van dit inzicht kunnen we vervolgens maatregelen treffen die nauw aansluiten bij waar de verwachtingenkloof precies zit.

Ad C. In 2015 hebben we veel aandacht besteed aan proactieve en zorgvuldige communicatie over de financiële bijdrage die ondernemingen aan het toezicht moeten leveren. We hebben het voor ondernemingen qua proces ook zo eenvoudig mogelijk gemaakt de rekening op tijd te betalen. Ook voor 2016 staat dit onderwerp hoog op de agenda. Een van de doelstellingen is de effectiviteit, de efficiency en de wendbaarheid van de organisatie optimaal te houden. Dit sluit naadloos aan bij de noodzaak die we als AFM zelf ervaren kritisch naar onze jaarlijkse kosten te kijken.

3. Te beheersen risico: toezichtsignalen worden onvoldoende gedeeld tussen de AFM-afdelingen waardoor een integrale verrijking, analyse en prioritering onvoldoende tot stand komen.

Het systeem ALERT is in het derde kwartaal van 2015 operationeel in gebruik genomen. Hierdoor beschikt de AFM over een centraal systeem waarin alle

signalen worden vastgelegd, verrijkt, geclassificeerd, toegewezen en geprioriteerd. Bij de prioritering wordt de afhandeling van het signaal bepaald. Het systeem maakt het daarbij mogelijk signalen intern te delen en toezichthouders kunnen het systeem raadplegen. Begin 2016 zijn de belangrijkste issues opgelost van de functionaliteit en performance van ALERT. Hiermee heeft het systeem een gebruiksstatus die voldoende acceptabel is. Naar verwachting wordt dan ook het zogenaamde Datawarehouse opgeleverd, waardoor ook managementrapportages en integrale analyses mogelijk zijn.

4. Te beheersen risico: de kwaliteit en functionaliteit van IT-systemen biedt onvoldoende ondersteuning bij het uitvoeren van toezicht.

In 2015 is het IT-bedrijf verder geprofessionaliseerd. De verbetering van de dienstverlening aan het toezicht en toezichtondersteuning is ingezet op drie pijlers: verbetering van de infrastructuur, verbetering van de IT-Processen conform het COBIT framework en verbetering van de cultuur en samenwerking. Qua infrastructuur is de beweging naar 100 procent virtualisatie, hardenen van de IT-security en moderne hostingoplossingen verder ingezet en geïntensiveerd. Uiteindelijk is de visie van AFM ICT om 'Cloud-ready' te zijn en commodities in te kopen. De implementatie van het COBIT framework is verder doorgevoerd. Proces-control is verder uitgevoerd en IT heeft een hoger volwassenheidsniveau bereikt. Hiermee zijn de IT-processen beter onder controle, is de betrouwbaarheid toegenomen en zijn de kosten beter onder controle. Integraal in de aanpak is het verbeteren van de cultuur. Vertrouwen, samenwerking, eigenaarschap en discipline zijn kernwaarden waaraan gewerkt is. IT heeft dankzij de procesaanpak een reorganisatie doorgevoerd.

In 2015 is bovendien geïnvesteerd in vernieuwing in het geautomatiseerd toezicht op de kapitaalmarkttransacties. Ook is een start gemaakt in de vernieuwing van een belangrijk deel van de

toezicht- en 'toezichtondersteunende'-applicaties in de nieuwe doelarchitectuur. Waar 2015 vooral in het teken stond van IT Huis op Orde, staat 2016 vooral in het teken van het applicatielandschap op orde. Daartoe is een Masterplan IT opgesteld.

In Control Verklaring

Organisatieprocessen die een rechtstreekse relatie hebben met de jaarrekening, zijn opgenomen in een stelsel van In Control Verklaringen. Na de identificatie van de relevante processen worden deze processen beschreven in termen van risico's, beheersmaatregelen en verantwoording. Ieder proces heeft een eigenaar die met een verklaring verantwoording aflegt over de beheersing van het proces. Gelet op het voorgaande en de best practice-bepalingen van de Corporate Governance Code, is de AFM van oordeel dat de systemen van interne risicobeheersing en controle een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat en dat ten aanzien van de verslaggevingsrisico's de systemen van interne risicobeheersing en controle in het verslagjaar naar behoren hebben gefunctioneerd. De beheersmaatregelen in het inkoopproces hebben evenwel niet kunnen voorkomen dat er onrechtmatigheden zijn geconstateerd.

Onafhankelijke accountantscontrole AFM

Een externe accountant controleert de jaarrekening van de AFM. Deze accountant valt in lijn met het bepaalde in artikel 35 lid 3 van de Wet toezicht accountantsorganisaties niet onder het toezicht van de AFM. Gekozen is voor de Auditdienst Rijk (ADR) die de interne auditfunctie verzorgt bij meerdere ministeries, waaronder het ministerie van Financiën.

Binnen het ministerie van Financiën, waaronder de ADR ressorteert, zijn voor de controleopdracht bij de AFM specifieke maatregelen getroffen om de onafhankelijkheid van de accountant te waarborgen. De controle is belegd bij een accountant die vanuit zijn functie bij de ADR of vanuit zijn verantwoordelijkheid voor andere werkzaamheden van de ADR bij andere

opdrachtgevers niet betrokken wordt bij vraagstukken die op enigerlei wijze verband houden met de AFM.

Met de accountant is afgesproken dat hij vanaf het boekjaar 2015 een uitgebreide controleverklaring afgeeft bij de jaarrekening, ondanks dat dat voor de AFM niet verplicht is.

VERANTWOORDING RECHTMATIGHEID FINANCIËEL BEHEER

Het financieel beheer wordt binnen de AFM gestructureerd vormgegeven. Om de financiële risico's te beheersen hanteert de AFM een stelsel van interne procedures met ingebouwde controles, zoals autorisatie, functiescheidingen, verplichte documentatie en vastlegging van het financieel beheer. In 2015 heeft de Interne Audit Dienst interne audits en controles uitgevoerd en deze besproken met het bestuur en de auditcommissie. Ook heeft de externe accountant een interimcontrole uitgevoerd. Deze was onder meer gericht op de opzet, het bestaan en de werking van de belangrijkste interne controleprocessen en specifiek de rechtmatigheid van de baten, de lasten en de balansmutaties over 2015.

De aanbevelingen uit de interimcontrole zijn of worden overgenomen. Voor de financiële rechtmatigheid van de AFM over 2015 zijn de Comptabiliteitswet 2001 en de daaruit voortvloeiende eisen van overeenkomstige toepassing. Voor het eerst sinds jaren is in 2015 de tolerantiegrens voor onrechtmatige inkopen van 1 procent overschreden. Het totaalbedrag aan onrechtmatige uitgaven in 2015 is € 974.815. De tolerantiegrens van 1 procent van de gerealiseerde lasten (€ 86.584.619) is hiermee met € 108.969 overschreden, oftewel een overschrijding van 0,1 procent van de gerealiseerde lasten. Om onrechtmatige uitgaven in de toekomst te voorkomen, besteedt het management extra aandacht aan een tijdige behoeftestelling en een gedisciplineerd inkoopproces.

3.2 AFM in cijfers

Dit hoofdstuk geeft in het kort het cijfermatige beeld (van het toezicht) van de AFM. Naast een aantal financiële indicatoren komen hier de ontwikkeling van de bezetting van de AFM, het aantal ondertoezichtstaande ondernemingen en de toezichtmaatregelen aan bod.

Financiën

De som der lasten komt in 2015 uit op € 86,6 miljoen. Dit is € 1,8 miljoen lager dan het voor de AFM geldende kostenkader 2015 van € 88,4 miljoen en € 0,6 miljoen lager dan de begroting voor 2015. Met ingang van 2015 is de overheidsbijdrage uit hoofde van de Wet bekostiging financieel toezicht komen te vervallen. Als gevolg van het wegvallen van deze overheidsbijdrage, hebben de totale baten (€ 87,4 miljoen) betrekking op verplichte bijdragen door marktpartijen. Een specificatie van de baten en lasten is opgenomen in de jaarrekening.

AFM IN CIJFERS

	2015 realisatie	2014 realisatie	2013 realisatie
Algemeen			
Som der lasten (in miljoenen euro's)	86,6	80,9	79,1
Totale baten (in miljoenen euro's)	87,4	81,6	86,1
Aandeel overheidsbijdrage als percentage van de totale baten	0%	25%	24%
Aandeel marktbijdrage als percentage van de totale baten	100%	75%	76%
Gemiddelde bezetting medewerkers in dienst (in fte's)	584	560	541
Gemiddelde totale bezetting (inclusief tijdelijke inhuur; in fte's)	607	571	555
Aantal onder toezicht staande instellingen	9.900	10.200	10.500

Overzicht toezichtmaatregelen

Formele toezichtmaatregelen

Boete	17	31	20
Last onder dwangsom	8	26	14
Aangifte	1	2	0
Vergunningintrekking	5	23	31
Aanwijzing	7	8	10
Openbare waarschuwing	7	12	30
Mededeling (Civielrechtelijk Wtfv)	6	3	5
Klachten accountantskamer	1	1	0
Totaal aantal formele toezichtmaatregelen	52	106	110

Informele toezichtmaatregelen

Normoverdragend gesprek/brief	481	301	331
Waarschuwingsgesprek/brief	94	170	191
Totaal aantal informele toezichtmaatregelen	575	471	522

Personeel

Het gemiddeld aantal medewerkers in dienst van de AFM is in 2015 gestegen van 560 fte naar 584 fte. Inclusief tijdelijke inhuur is de gemiddelde bezetting in 2015 toegenomen van 571 fte naar 607 fte. De bezetting (inclusief inhuur) is hiermee iets lager dan de begrote gemiddelde bezetting van 610 fte.

Ondertoezichtstaande ondernemingen

In 2015 is het aantal ondertoezichtstaande ondernemingen verder gedaald. Van 10.200

ondernemingen in 2014 naar 9.900 in 2015. Deze daling wordt met name veroorzaakt door de daling in het aantal adviseurs en bemiddelaars en is in lijn met voorgaande jaren.

Formele toezichtmaatregelen

De plaats van formele toezichtmaatregelen binnen het gehele toezichtinstrumentarium vindt u terug in het hoofdstuk 'Toezichtaanpak AFM'. Het aantal en ook de mix van toezichtmaatregelen kan van jaar tot jaar fluctueren. Het totaal aantal formele maatregelen

in 2015 bedroeg 52. Dit is een halvering ten opzichte van de 106 formele maatregelen die de AFM in 2014 heeft opgelegd. De voornaamste reden voor deze daling is dat in 2014 een relatief hoog aantal boetes en lasten onder dwangsom is opgelegd. Daarnaast hebben er vooral minder vergunningintrekkingen plaatsgevonden.

Boetes

In 2015 heeft de AFM 17 boetes opgelegd. Daar zaten vooral veel zwaardere, complexe en daardoor arbeidsintensieve zaken tussen. In 2014 was het aantal opgelegde boetes (31) relatief hoog doordat er sprake was van verschillende kleinere zaken die met een eenvoudig, min of meer gestandaardiseerd proces, afgehandeld konden worden. Het aantal opgelegde boetes in 2015 is in lijn met het aantal boetes over 2013 (20 boetes) en 2012 (22 boetes).

In 2015 heeft de AFM geconstateerd dat er sprake was van zwaardere overtredingen die begaan zijn door grotere ondernemingen. Het totaal opgelegde bedrag aan boetes bedraagt € 9,6 miljoen (€ 7,3 miljoen in 2014). De hoogste boete die in 2015 werd opgelegd bedraagt € 2,0 miljoen. Gemiddeld werd ruim € 0,6 miljoen per boete opgelegd. In 2014 was het gemiddelde boetebedrag € 0,2 miljoen.

Boetes worden pas als opbrengst verantwoord in de jaarrekening zodra deze onherroepelijk zijn komen vast te staan en het waarschijnlijk is dat de opgelegde boete door de AFM wordt ontvangen. Hierdoor kunnen de boeteopbrengsten die in de jaarrekening verantwoord zijn als baten afwijken van de totale hoogte van de opgelegde boetes.

Lasten onder dwangsom

Het aantal lasten onder dwangsom dat in 2015 is opgelegd is acht ten opzichte van 26 in 2014. De last wordt vaak ingezet om informatie te verkrijgen van ondernemingen. Naarmate beter wordt voldaan aan informatieverzoeken van de AFM, hoeven we deze maatregel minder vaak toe te passen. Het

relatief hoge aantal lasten in 2014 was het gevolg van gerichte informatieverzoeken bij adviseurs en bemiddelaars.

Aangiftes

In 2015 heeft een handhavingstraject geleid tot een aangifte. In 2014 waren dit er twee.

Vergunningintrekking

De vergunningintrekkingen als formele maatregel betreffen onder meer (deel)intrekkingen als gevolg van het niet voldoen aan de vakbekwaamheidseisen en beheerste bedrijfsvoering. Ten opzichte van 2014 is het aantal intrekkingen gedaald van 23 naar vijf. Dit is een indicatie dat beter aan de vergunningvereisten wordt voldaan.

Aanwijzingen

Het aantal aanwijzingen is met zeven iets verder gedaald ten opzichte van voorgaande jaren (8 in 2014 en 10 in 2015). Steeds vaker kiezen we voor een informelere benadering, zoals het sturen van een herinneringsbrief. Hiermee wordt over het algemeen hetzelfde effect bereikt, maar dan op een efficiëntere wijze dan bij het doorlopen van een formele procedure.

Openbare waarschuwing

Een openbare waarschuwing vindt plaats door publicatie en plaatsing op een waarschuwingslijst op de website van de AFM. Bijvoorbeeld wanneer boilerrooms of malafide aanbieders van financiële producten actief zijn. In 2015 was de AFM minder vaak genoodzaakt een dergelijke waarschuwing op haar website te plaatsen dan in 2014.

Mededeling

De AFM kan een mededeling aan een onderneming doen, waarin zij aangeeft dat de financiële verslaggeving niet voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften. De onderneming moet haar toekomstige financiële verslaggeving opstellen in overeenstemming met deze voorschriften. De zes

mededelingen in 2015 zijn een verdubbeling ten opzichte van 2014.

Klachten accountantskamer

Het aantal klachten dat is ingediend bij de accountantskamer (één) is gelijk aan 2014.

Informele toezichtmaatregelen

Het totaal aantal informele toezichtmaatregelen in 2015 bedraagt 575. De informele maatregelen bestaan uit normoverdragende- en waarschuwingsbrieven/gesprekken. In totaal is sprake van een stijging van 104 ten opzichte van het jaar ervoor, waarbij een verschuiving plaats heeft gevonden van waarschuwing naar normoverdracht. Het aantal informele maatregelen kan van jaar op jaar sterk fluctueren. Daarbij speelt de complexiteit van uitgevoerde onderzoeken een rol. De stijging van het aantal normoverdragende brieven/gesprekken in 2015 houdt verband met de controle op de naleving van een relatief eenvoudig te controleren norm op het gebied van witwassen. Deze controle bij een groot aantal ondernemingen heeft geleid tot relatief veel informele maatregelen. Daarnaast zijn vanaf 2015 ook de normoverdragende brieven aan ondernemingen die een (mede-)beleidsbepaler hebben aangesteld zonder voorafgaande toetsing in de telling meegenomen.

3.3 Juridische procedures en toelichting

Heffingsbezwaren

Het aantal heffingsbezwaren is in 2015 met 50% toegenomen ten opzichte van 2014. Deze stijging was voorzien en valt mee in relatie tot de forse stijging van tarieven en heffingen in 2015 als gevolg van de nieuwe bekostigingssystematiek (het geheel wegvallen van de rijksbijdrage). De bezwaren richten zich tegen de heffingen die zijn opgelegd op grond van de op 1 januari 2013 in werking getreden Wet bekostiging financieel toezicht en gaan zowel over heffingen voor eenmalige toezichthandelingen als over heffingen voor het doorlopend toezicht. Het aantal afgehandelde heffingsbezwaren in 2015 bedroeg 135.

Overige bezwaren en gerechtelijke procedures

In 2015 is het aantal overige bezwaren ongeveer gehalveerd ten opzichte van vorig jaar en daarmee weer op hetzelfde niveau als in 2013 gekomen. De toename in bezwaren in 2014 was het gevolg van een groot aantal intrekkingen van de deelvergunning pensioenen. Het merendeel van deze bezwaren is door de bezwaarmakers later

alsnog ingetrokken. De meeste bezwaren in 2015 betroffen een opgelegde boete (21), de publicatie van een maatregel (10) of het intrekken of afwijzen van een vergunning(aanvraag) (9). De AFM heeft in ongeveer 60 procent van de gevallen een beslissing op bezwaar genomen binnen de daarvoor geldende wettelijke termijnen (2014: 75 procent). De dossiers waarin de wettelijke beslistermijn niet gehaald wordt, betreffen in meerderheid boeteprocedures. De AFM spant zich in om het genoemde percentage te verbeteren (onder meer door interne proces- en beheersingsmaatregelen), zonder dat daarmee afbreuk gedaan wordt aan een zorgvuldige voorbereiding van het te nemen besluit. In totaal zijn in 2015 62 bezwaren afgehandeld. Hiervan zijn er 14 ingetrokken, 13 niet ontvankelijk verklaard, 10 (gedeeltelijk) gegrond en 25 ongegrond.

Het totaal aantal aanhangig gemaakte gerechtelijke procedures is in 2015 redelijk stabiel gebleven ten opzichte van 2014 (62 tegenover 55 in 2014). In 2015 is in 52 gerechtelijke procedures (voorlopige voorzieningen, beroep en hoger beroep)

uitspraak gedaan. Een aantal procedures is mede rechtsvormend en principieel van aard. In ruim 67 procent van de procedures was de uitkomst (overwegend) positief voor de AFM. Daarvan is bijvoorbeeld sprake als een door wederpartij gevraagde voorziening wordt afgewezen, beroep of hoger beroep van wederpartij ongegrond verklaard wordt, of als het oordeel van de AFM voor het overgrote deel in stand is gebleven. Het genoemde percentage kan van jaar op jaar fluctueren en valt voor 2015 nog binnen de bandbreedte van resultaten van afgelopen jaren.

Tabel bezwaren en gerechtelijke procedures

Onderwerp	2015	2014	2013
Heffingsbezwaren	124	84	179
Overige bezwaren	62	125	67
Gerechtelijke procedures	62	55	69

Hoorcommissie

Voordat de AFM op een bezwaar beslist, stelt zij belanghebbenden in de gelegenheid om de bezwaren mondeling toe te lichten bij de hoorcommissie. Alleen als er redelijkerwijs geen twijfel mogelijk is over de te nemen beslissing op bezwaar, wordt hiervan afgezien. Dit geldt voor het merendeel van de heffingsbezwaren. Wanneer belanghebbenden hebben verklaard geen gebruik te willen maken van het recht om te worden gehoord, wordt geen hoorzitting gehouden. De hoorcommissie van de AFM, niet zijnde een adviescommissie in de zin van artikel 7:13 van de Algemene wet bestuursrecht, bestaat uit een externe voorzitter, een jurist van de afdeling Juridische zaken en (soms) een vertegenwoordiger van de afdeling die het primaire besluit heeft voorbereid, waartegen bezwaar wordt gemaakt. De hoorcommissie had in 2015 twee externe voorzitters: de heer mr. drs. C.O.W. Dubbelman en mevrouw prof. mr. drs. C.M. Grundmann-van de Krol.

In 2015 vonden er 21 hoorzittingen plaats. Dit is vergelijkbaar met voorgaand jaar. Bij ongeveer 75%

van de zittingen draait het om besluiten die de AFM ambtshalve heeft genomen (zoals een boete, intrekking vergunning, heffing). Van de hoorzitting wordt een verslag gemaakt. Dit is onderdeel van de uiteindelijke beslissing op bezwaar.

Tabel Hoorcommissie

Onderwerp/primair besluit	2015	2014	2013
Aanwijzing	0	2	1
Boete	11	6	2
Last onder dwangsom	2	2	2
Intrekking/afwijzing/toewijzing vergunning of ontheffing	2	7	8
Overig	6	6	5
Totaal	21	23	18
Geen doorgang	2	5	4

Frans van den Hurk

Data is het goud voor het toezicht van morgen

‘Als je anderen de maat neemt, moet je huis op orde zijn. Anders ben je ongeloofwaardig en boet je in aan zeggingskracht. Dat geldt in het algemeen, maar in het bijzonder voor een toezichthouder. Want adelplicht. Als AFM kijken we dan ook met een extra kritische blik naar ons eigen functioneren. In 2015 zijn belangrijke verbeteringen doorgevoerd om zowel de besturing als de bedrijfsvoering te vernieuwen en te versterken. Drie wapenfeiten springen er voor mij uit.

Ten eerste is onder leiding van het bestuur in 2015 een nieuwe missie en visie geformuleerd. Dit is doorvertaald in de AFM-strategie voor de komende zeven jaar. In deze Meerjaren Agenda staat helder en concreet welke stappen we moeten zetten om ons einddoel voor 2022 te bereiken: aantoonbaar een grensverleggende toezichthouder zijn. Intern werken we aan verdere professionalisering en integraliteit van onze besturingscyclus. Daarnaast ontwikkelen we instrumenten om de effecten van ons toezicht inzichtelijk en meetbaar te maken voor onze stakeholders.

De tweede mijlpaal is de inrichting van de afdeling Informatiemanagement. De AFM is de afgelopen jaren sterk gegroeid, met de IT-architectuur in het kielzog. Dit heeft geleid tot knelpunten in de performance. Ook de aansluiting op de IT-behoefte bij het toezicht kan beter. Om dit op te lossen, is in 2015 een splitsing aangebracht tussen IT (aanbodzijde) en Informatiemanagement (vraagzijde). De nieuwe afdeling richt zich op het coördineren en verbeteren van de informatieketen en de samenwerking tussen de gebruikers en de aanbieder van IT. Voor de professionalisering van onze informatievoorziening is dit een grote sprong voorwaarts.

De organisatorische inbedding van de nieuwe afdeling Informatiemanagement heeft een directe relatie met het derde hoogtepunt van het afgelopen jaar. Dit is de start van het programma Datagedreven toezicht. Waar we als AFM in het programma Innovatie & Fintech de nieuwe wereld buiten scherp in de gaten houden, richten we ons in het programma Datagedreven toezicht op de binnenkant van die wereld. Door de snelle digitalisering van de financiële

sector, kunnen wij niet meer alleen op de traditionele manier toezicht houden. Om risico's tijdig te kunnen signaleren én waar mogelijk te voorkomen, moeten we onze werkwijze dus fundamenteel veranderen. Data is bij dit toezicht van morgen het nieuwe goud. En specialisten in data-analyse en business intelligence de delvers.

Na de aftrap van het programma Datagedreven toezicht hebben we direct de eerste praktische stappen gezet in de uitvoering. Onder meer door te investeren in capaciteit en competentie. In 2016 gaan we hier actief mee door. Daarbij kijken we ook naar best practices in de markt en bij de overheid; nationaal en internationaal. Er zijn prachtige cases beschikbaar van wat je met business intelligence en data-analyse kunt bereiken. Die inzichten gaan we gebruiken. Ook hebben we contact gelegd met Nyenrode Business University en de TU Delft om de wetenschappelijke wereld bij ons programma te betrekken. Want waarom zouden we zelf het wiel uitvinden? Niet alleen is het wiel daarvoor te kostbaar. Het is ook ineffectief om waardevolle kennis van buiten te negeren.'

Drs. F.J.J.G. (Frans) van den Hurk (geboren in 1961)

Frans van den Hurk is sinds 1 oktober 2015 Chief Operations Officer (COO) van de AFM. Vanaf 1996 werkte hij bij Capgemini. Hij was onder meer actief in diverse managementfuncties binnen de 'Public Sector' en was sales directeur voor de outsourcing-tak van Capgemini in de Benelux. Sinds 2011 was hij CEO Infrastructure Services Central Europe. Frans studeerde van 1983 tot 1987 Information Management aan Tilburg University.

II JAARREKENING

INHOUDSOPGAVE

Staat van baten en lasten voor de jaren eindigend op 31 december	133
Balans per 31 december	134
Kasstroomoverzicht voor de jaren eindigend op 31 december	135
Toelichting	136
Toelichting op de staat van baten en lasten	139
Lasten van het toezicht	148
Toelichting op de balans	149
Realisatie 2015, begroting 2015 en 2016	161

STAAT VAN BATEN EN LASTEN VOOR DE JAREN EINDIGEND OP 31 DECEMBER

(bedragen in duizenden euro's)		2015	Begroting 2015	2014
Baten				
Heffingen	a.	83.646	86.911	56.287
Boetes	b.	3.476	-	4.745
Dwangsommen	b.	48	-	61
Overheidsbijdragen	c.	276	310	20.506
Totale baten		87.447	87.221	81.598
Lasten				
Personeelslasten	d.	65.776	66.006	62.344
Afschrijvingslasten vaste activa	e.	1.908	2.537	2.040
Overige bedrijfslasten	f.	18.934	18.628	16.537
Totale lasten		86.619	87.171	80.921
Financiële baten en lasten	g.	-34	50	26
Som der lasten	h.	86.585	87.221	80.947
Exploitatiesaldo	q.	862	-	651

BALANS PER 31 DECEMBER

(bedragen in duizenden euro's)	2015	2014
Activa		
Vaste activa		
<i>Immateriële vaste activa</i>	i.	
Ontwikkelde software	554	631
	554	631
<i>Materiële vaste activa</i>	j.	
Verbouwingen	1.583	1.669
Inventaris	906	1.147
Computerapparatuur & software	1.148	1.453
	3.637	4.269
<i>Financiële vaste activa</i>		
Huurwaarborgrekening	p. 1.026	1.026
	1.026	1.026
	5.217	5.927
Vlottende activa		
Debiteuren	k. 17.012	7.418
Kortlopende vorderingen en overlopende activa	l. 5.694	4.381
	22.705	11.800
Liquide middelen	m. 13.033	13.966
	35.738	25.765
Totaal	40.955	31.692
Passiva		
Voorzieningen	n.	
	3.911	5.095
Langlopende leningen (langer dan 1 jaar)		
Ministerie van Financiën	o.	
	19.000	10.000
Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar)		
Nog terug te betalen overheidsbijdrage	p.	
	34	132
Te verrekenen exploitatiesaldi	q.	
	5.491	4.628
Crediteuren		
	1.921	1.778
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
	3.475	3.109
Overige schulden en overlopende passiva	r.	
	7.123	6.951
	18.044	16.598
Totaal	40.955	31.692

KASSTROOMOVERZICHT VOOR DE JAREN EINDIGEND OP 31 DECEMBER

(bedragen in duizenden euro's)		2015	2014
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Exploitatiesaldo		862	651
Aanpassing voor:			
- Afschrijvingslasten immateriële vaste activa	e, i.	116	272
- Afschrijvingslasten materiële vaste activa	e, j.	1.792	1.768
- Mutatie van de voorzieningen	n.	-1.183	-2.534
		725	-494
Toename (-/-) / afname in het werkkapitaal:			
- Kortlopende vorderingen		-10.906	-3.358
- Kortlopende schulden		584	2.317
		-10.322	-1.040
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>		-8.734	-883
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Investerings in materiële vaste activa	j.	-1.345	-1.183
Desinvesteringen in materiële vaste activa	j.	185	20
Investerings in immateriële vaste activa	i.	-198	-250
Desinvesteringen in immateriële vaste activa	i.	160	-
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>		-1.199	-1.412
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Ontvangsten uit langlopende schulden	o.	19.000	-
Aflossing langlopende schulden	o.	-10.000	-1.500
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>		9.000	-1.500
Netto-kasstroom		-933	-3.795
Eindsaldo 31 december	m.	13.033	13.966
Af: beginsaldo 1 januari	m.	13.966	17.761
Mutatie liquide middelen		-933	-3.795

Het bedrag aan liquide middelen wordt bij letter m toegelicht.

TOELICHTING

Algemeen

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is een stichting die statutair is gevestigd in Amsterdam en staat ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41207759.

Zoals voorgeschreven in de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen is de jaarrekening van de AFM zoveel mogelijk ingericht met overeenkomstige toepassing van Titel 9 Boek 2 BW. Daar waar van Titel 9 Boek 2 BW wordt afgeweken, wordt dat expliciet aangegeven. De bedragen in deze jaarrekening zijn weergegeven in duizenden euro's, tenzij anders is vermeld. De in de tabellen opgenomen getallen zijn afgeronde bedragen. Hierdoor kunnen er afrondingsverschillen zijn.

Grondslagen voor resultaatbepaling

De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben.

De lasten van de AFM worden hoofdzakelijk gedekt door baten uit jaarlijkse heffingen die worden opgelegd aan de ondertoezichtstaande ondernemingen. Verder bestaan de baten uit vaste bijdragen die zijn gekoppeld aan de behandeling van aanvragen en registraties (eenmalige verrichtingen) en uit overheidsbijdragen. Daarnaast heeft de AFM de mogelijkheid om boetes en lasten onder dwangsom op te leggen.

Wanneer een bezwaar, beroep of hoger beroep tegen een opgelegde heffing gegrond wordt verklaard, wordt het te restitueren bedrag in mindering gebracht op de baten uit heffingen.

Boetes worden als baten verantwoord zodra zij onherroepelijk vaststaan. Lasten onder dwangsom worden pas na het uitbrengen van een invorderingsbeschikking als baten verantwoord. Om als baten te worden verantwoord geldt voor boetes en lasten onder dwangsom bovendien, dat het zeer waarschijnlijk moet zijn dat de AFM de opgelegde bedragen daadwerkelijk ontvangt. Per 1 januari 2015 is in artikel 7 van de Wet bekostiging financieel toezicht (Wbft) opgenomen dat de AFM de opbrengsten van boetes en lasten onder dwangsom tot een bedrag van € 2,5 miljoen per jaar niet afdraagt aan de Staat. Deze gerealiseerde baten tot € 2,5 miljoen worden in het daaropvolgende jaar verrekend met de heffing voor het doorlopend toezicht. De gerealiseerde baten boven € 2,5 miljoen komen via de bestemming van het exploitatiesaldo toe aan de Staat.

De pensioenpremies van de toegezegde bijdrageregeling en de toegezegde pensioenregeling zijn als last opgenomen in het jaar waarop zij betrekking hebben. De pensioenregeling van de AFM is per 1 januari 2016 gewijzigd van een toegezegde bijdrageregeling (DB-regeling) naar een collectieve beschikbare premieregeling (CDC-regeling).

De AFM is voor de uitvoering van haar wettelijke taken vrijgesteld van zowel vennootschapsbelasting als omzetbelasting.

Waarderingsgrondslagen voor de balans

De activa en verplichtingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde tenzij anders vermeld.

Immateriële vaste activa

De ontwikkelde software onder de immateriële vaste activa wordt gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs en wordt op basis van de geschatte economische levensduur lineair afgeschreven. Het verloop van de afschrijvingen houdt gelijke tred met de genoten economische voordelen die hier in de verstreken perioden mee gepaard gingen. In de regel wordt voor ontwikkelde maatwerksoftware een afschrijvingstermijn van drie jaar gehanteerd.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs en worden lineair over de verwachte economische levensduur afgeschreven.

In de regel worden de volgende afschrijvingstermijnen gehanteerd:

- vijf jaar voor inventaris;
- drie jaar voor computerapparatuur en software;
- verbouwingen: de resterende looptijd van het huurcontract.

Vlottende activa

Bij de waardering van de post 'debiteuren' wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen contante waarde, tenzij anders vermeld.

In overeenstemming met RJ 271 treft de AFM voorzieningen voor verplichtingen die samenhangen met de pensioenregeling, de jubileumregeling, de regeling pensioengratificaties en enkele andere regelingen. De voorzieningen voor de eerste drie genoemde regelingen zijn tot 2015 actuariael berekend.

De AFM heeft de pensioenregeling bij Pensioenfonds AFM ondergebracht. Pensioenfonds AFM is een ondernemingspensioenfonds.

De belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling en de uitvoeringsovereenkomst zijn in 2015 als volgt:

- de opbouw van het pensioen vindt plaats volgens het middelloonstelsel;
- jaarlijks wordt aan de AFM een koopsom in rekening gebracht voor de indexatie van de aanspraken van de actieve deelnemers;
- jaarlijks wordt aan de AFM de kostendekkende premie in rekening gebracht.

De voorziening voor de pensioenregeling vloeit voort uit een herstelplan van het pensioenfonds.

Disconteringsvoet jubileumverplichtingen, pensioengratificaties en overige voorzieningen:

0,25% (gebaseerd op een gemiddelde looptijd van 4,5 jaar en op de 'Nominale rentetermijnstructuur pensioenfondsen (zero coupon)' van de Nederlandsche Bank (DNB).

Looninflatie (alleen voor de berekening van jubileumverplichtingen en pensioengratificaties):

1,50%

Pensioenleeftijd:

Voor pensioen opgebouwd tot en met 31-12-2013: 65 jaar;

Voor pensioen opgebouwd vanaf 1-1-2014: 67 jaar.

De voormalige-Wabb-reserve is gewaardeerd tegen nominale waarde.

Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(bedragen in duizenden euro's, tenzij anders aangegeven)

Algemeen

Het exploitatieoverschot 2015 bedraagt € 0,9 miljoen. Dit komt door lagere lasten (€ -0,6 miljoen) en hogere baten (€ +0,2 miljoen) dan begroot. De lagere lasten vloeien voort uit lagere afschrijvingslasten (€ -0,6 miljoen), lagere personeelslasten (€ -0,2 miljoen), lagere financiële baten en lasten (€ -0,1 miljoen) en hogere overige bedrijfslasten (€ +0,3 miljoen).

De hogere dan begrote baten zijn het gevolg van lagere opbrengsten uit heffingen (€ -3,3 miljoen) en hogere opbrengsten uit boetes en dwangsommen (€ +3,5 miljoen). De lagere heffingenopbrengst is vooral gevolg van het feit dat uit 2014 een bedrag aan de markt terug te geven was van € 4,6 miljoen.

a. HEFFINGEN

De heffingenopbrengsten zijn als volgt te specificeren:

	Gerealiseerd 2015	Te heffen 2015			Gerealiseerd 2014
		A	B	C = A+B	
		Begroting 2015	Te verrekenen uit 2014 in 2015	Totaal te heffen 2015	
Heffingen Wbft					
Heffingen doorlopend toezicht Wbft	76.363	79.824	-4.628	75.196	50.350
Heffingen eenmalige verrichtingen Wbft	7.272	7.076	-	7.076	5.924
Totaal Wbft	83.634	86.900	-4.628	82.272	56.273
Heffingen BES					
Totaal BES	12	11	-	11	13
Totaal heffingen	83.646	86.911	-4.628	82.283	56.287

Bij het merendeel van de toezichtactiviteiten zijn de werkzaamheden gekoppeld aan het doorlopend toezicht. De lasten hiervan worden gedekt door jaarlijkse heffingen aan alle ondertoezichtstaande ondernemingen in een bepaalde toezichtcategorie. De heffing in enig jaar is gebaseerd op twee componenten: 1) het te heffen bedrag uit de begroting van dat jaar (kolom A) en 2) het te verrekenen bedrag uit het voorafgaande jaar (kolom B). Daarom is voor een goede vergelijking niet alleen de begroting opgenomen maar ook het te verrekenen bedrag uit 2014.

Het totaal te heffen bedrag wordt met een wettelijk vastgelegde sleutel verdeeld over categorieën van ondertoezichtstaande ondernemingen. De AFM slaat binnen de betreffende toezichtcategorie het te heffen bedrag om via een vast bedrag per instelling en/of een variabel tarief dat is gebaseerd op een heffingsmaatstaf. Deze maatstaf verschilt per toezichtcategorie en is vaak gerelateerd aan de grootte van een

individuele onderneming. Voorbeelden van heffingsmaatstaven zijn: aantallen fte, balanstotaal en gemiddelde marktkapitalisatie.

In 2015 is € 83,6 miljoen aan heffingsopbrengsten gerealiseerd. Dit is € 1,4 miljoen meer dan het te heffen bedrag van € 82,3 miljoen. De hogere opbrengst bestaat uit € 1,2 miljoen hogere opbrengst bij het doorlopend toezicht en € 0,2 miljoen hogere opbrengsten bij de eenmalige verrichtingen.

Verschillen tussen de te heffen bedragen en realisaties op toezichtcategorieën hangen samen met onvoorziene mutaties in de populatie en met het feit dat heffingsmaatstaven kunnen afwijken van de waarden waarmee rekening werd gehouden bij het berekenen van de tarieven.

De opbrengsten uit doorlopend toezicht zijn van € 50,4 miljoen in 2014 gestegen naar € 76,4 miljoen in 2015. Deze stijging is grotendeels het gevolg van het wegvallen van de overheidsbijdrage in 2015 door een wijziging in de Wbft. Daarnaast zijn de begrote lasten in 2015 hoger dan in 2014.

In de gevallen waarin de AFM eenmalige toezichthandelingen verricht voor ondertoezichtstaande ondernemingen worden daarvoor waar mogelijk afzonderlijke bedragen in rekening gebracht. Dat kan bij activiteiten die gekoppeld zijn aan concrete verzoeken of acties van ondernemingen, bijvoorbeeld bij aanvragen voor vergunningen, registraties, ontheffingen, bestuurderstoetsingen en beoordelingen van openbare biedingen of emissieprospectussen. Deze heffingstarieven zijn in beginsel kostendekkend en worden vastgesteld door de minister van Financiën en de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

In 2015 zijn de opbrengsten uit eenmalige verrichtingen € 0,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt onder meer door een hoger dan begroot aantal betrouwbaarheids- en geschiktheidstoetsingen.

De gerealiseerde opbrengsten uit eenmalige verrichtingen zijn € 1,3 miljoen hoger dan de realisatie in 2014. Dit is grotendeels het gevolg van hogere opbrengsten uit het prospectusentoezicht.

b. BOETES EN DWANGSOMMEN

De boetes en dwangsommen zijn als volgt te specificeren:

	2015	Begroting 2015	2014
Boetes en dwangsommen te verrekenen met de marktpartijen	2.500	-	4.806
Boetes en dwangsommen toekomstend aan de overheid	1.025	-	-
Totaal boetes en dwangsommen	3.525	-	4.806

De gerealiseerde opbrengst uit boetes en dwangsommen van € 3,5 miljoen (2014: € 4,8 miljoen) bestaat voor € 3,5 miljoen (2014: € 4,7 miljoen) uit boetes en voor € 0,0 miljoen (2014: € 0,1 miljoen) uit lasten onder dwangsom.

De AFM dient vanaf boekjaar 2015 op grond van artikel 7 van de Wbft de opbrengsten uit boetes en lasten onder dwangsom die het bedrag van € 2,5 miljoen per jaar te boven gaan aan de Staat af te dragen. Hierdoor komt € 1,0 miljoen uit de opbrengsten uit boetes en lasten onder dwangsom via de verdeling van het exploitatiesaldo aan de Staat toe.

Met marktpartijen wordt volgend jaar € 2,5 miljoen aan boetes en lasten onder dwangsom via de heffingen voor doorlopend toezicht verrekend (zie letter q voor het te verrekenen exploitatiesaldo).

c. OVERHEIDSBIJDRAGEN

De overheidsbijdragen zijn als volgt te specificeren:

	2015	Begroting 2015	2014
Totaal Wbft	-	-	20.231
Totaal BES	276	310	275
Totaal overheidsbijdragen	276	310	20.506

Door een wijziging in de Wbft is de overheidsbijdrage vanaf 2015 nihil. De overheid vergoedt alleen nog de lasten van het BES-toezicht (Caribisch Nederland) voor zover de marktbijsdrage niet toereikend is. Doordat de lasten van het BES-toezicht lager zijn dan begroot, is de overheidsbijdrage eveneens lager. De overheidsbijdrage ligt in lijn met de realisatie 2014.

d. PERSONEELSLASTEN

De personeelslasten zijn als volgt te specificeren:

	2015	Begroting 2015	2014
Salarissen	45.243	46.219	42.627
Sociale lasten	5.578	6.161	5.747
Pensioenlasten*	8.277	8.337	8.010
Inhuur tijdelijke arbeidskrachten	3.323	1.308	2.418
Overige personeelslasten	3.355	3.982	3.542
Totaal personeelslasten	65.776	66.006	62.344

* De pensioenlasten worden hierna toegelicht bij de tabel 'specificatie van de pensioenlasten'.

De personeelslasten zijn € 0,2 miljoen lager dan begroot. Dit is het saldo van enerzijds lagere salarislasten, lagere sociale lasten, lagere pensioenlasten en lagere overige personeelslasten en anderzijds hogere lasten voor tijdelijke inhuur.

De salarislasten zijn € 1,0 miljoen lager dan begroot. Dit komt voornamelijk door een lagere vaste personele bezetting dan begroot. Als gevolg hiervan en door gewijzigde wettelijke percentages en grondslagen zijn de sociale lasten € 0,6 miljoen lager dan begroot. De hogere dan begrote realisatie van tijdelijke inhuur is het gevolg van niet begrote inzet voor de verdere professionalisering van de organisatie, Informatiemanagement, Information Security en Compliance & Integriteit. Daarnaast worden de hogere lasten veroorzaakt door de (tijdelijke) inhuur van specifieke toezichtexpertise, tijdelijke opvulling van vacatures en de vervanging tijdens zwangerschapsverlof en langdurig ziekteverzuim. De lagere dan begrote overige personeelslasten van € 0,6 miljoen worden onder meer verklaard door lagere kosten voor opleidingen (€ -0,3 miljoen) en lagere kosten voor congressen en seminars (€ -0,1 miljoen).

De personeelslasten zijn € 3,4 miljoen hoger dan in 2014, grotendeels door een toename van het aantal medewerkers. De gemiddelde personele bezetting op fte-basis is gestegen van 560 fte in 2014 naar 584 fte in 2015.

De verdeling van het gemiddeld aantal werknemers in dienst op fte-basis naar organisatie-indeling is als volgt:

	2015	Begroting 2015	2014
Toezicht	355	361	340
Toezichtondersteuning	110	113	107
Bedrijfsvoering	119	123	112
Totaal gemiddeld aantal werknemers op fte-basis	584	597	560

SPECIFICATIE VAN DE PENSIOENLASTEN

	2015	Begroting 2015	2014
Netto-pensioenpremie pensioenfonds*	8.290	8.254	7.446
Dotatie pensioenvoorziening	-23	40	522
Pensioenpremie toegezegde bijdrageregeling	10	43	42
Totaal pensioenlasten	8.277	8.337	8.010

* De netto-pensioenpremie betreft de aan het pensioenfonds betaalde pensioenpremie minus de eigen pensioenbijdrage van de medewerkers van de AFM.

De pensioenlasten zijn € 0,1 miljoen lager dan begroot, voornamelijk als gevolg van een lager dan begrote dotatie pensioenvoorziening. In 2015 heeft geen dotatie aan de pensioenvoorziening plaatsgevonden, maar heeft een vrijval van de voorziening plaatsgevonden.

De pensioenlasten zijn € 0,3 miljoen hoger dan in 2014. Dit is het saldo van een hogere netto-pensioenpremie (€ 0,8 miljoen) en een vrijval op de pensioenvoorziening ten opzichte van een dotatie in 2014 (€ -0,5 miljoen). De hogere netto-pensioenpremie in 2015 ten opzichte van 2014 is voornamelijk het gevolg van een hogere kostendekkende premie door onder meer de verwerking van de effecten van het nieuw Financieel Toetsingskader in de premiekosten voor 2015, een lagere rekenrente en een hogere vaste personele bezetting.

Zowel in 2015 als in 2014 had de AFM voor één bestuurder een afzonderlijke pensioenregeling op basis van een toegezegde bijdrageregeling. Deze kosten zijn € 33 duizend lager dan begroot als gevolg van de uitdiensttreding van het betreffende bestuurslid op 15 oktober 2015 en door de maximering van de fiscaal toegestane pensioenbouw in 2015 (aanpassing Witteveenkader). Door de aanpassing van het Witteveenkader bedraagt het maximum pensioenopbouwpercentage in 2015 1,875% (2014: 2,15%) en is het pensioengevend salaris in 2015 tot € 100.000 gemaximeerd.

BEZOLDIGING BESTUUR EN RAAD VAN TOEZICHT EN ENKELE NIET-TOPFUNCTIONARISSEN

(bedragen in euro's)

De AFM is als zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) uit hoofde van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) verplicht de bezoldigingen van bestuurders en in voorkomend geval van enkele niet-topfunctionarissen te rapporteren. De AFM wijkt daarom op dit onderdeel af van artikel 2:383c Titel 9 Boek 2 BW. De AFM meent dat deze wijze van verantwoorden bijdraagt aan het inzicht en aan de vergelijkbaarheid met andere organisaties die onder de WNT-rapporteringsvoorschriften vallen.

De ingangsdatum van de WNT, hierna te noemen WNT-I, is 1 januari 2013. Het WNT-bezoldigingsmaximum is van toepassing op de leden van het bestuur van de AFM. Voor 2015 bedraagt het actuele WNT-bezoldigingsmaximum (WNT-II niveau) € 178.000. Deze norm wordt jaarlijks door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) vastgesteld. De WNT-II norm is gepubliceerd in het Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, jaargang 2014, nr. 588.

De bestuurders Everts en Korte zijn benoemd voordat WNT-I in werking is getreden. Hun beloningsafspraken vallen onder het overgangsrecht van WNT-I. Bij de oorspronkelijke toekenning van deze beloning is het uitgangspunt geweest dat deze in redelijke verhouding staat tot de arbeidsvoorwaarden voor functies met een specialistisch karakter en de kennis en ervaring passend bij de toezichthoudende taak van de AFM. Op basis van het overgangsrecht van WNT-I worden gerekend vanaf de ingangsdatum van deze wet, de huidige beloningsafspraken vier jaar lang gerespecteerd. Na deze periode worden deze aanspraken in drie jaar afgebouwd tot het geldende WNT-bezoldigingsmaximum. Het overgangsrecht van WNT-I was ook van toepassing op bestuurder Kockelkoren.

De voorzitter van de AFM is benoemd na de inwerkingtreding van WNT-I, maar voor de ingangsdatum van WNT-II. Haar beloning valt hierdoor onder het WNT-II overgangsrecht, waarbij het bezoldigingsmaximum van WNT-I tot 1 januari 2019 wordt gerespecteerd. In 2015 zijn nadere afspraken gemaakt voor het inkomen van voorzitter Van Vroonhoven in het geval van herbenoeming in 2018. Dat inkomen zal na het overgangsrecht van WNT-II in drie jaar tijd worden afgebouwd naar maximaal € 220.000 per kalenderjaar.

Gezien haar brede ervaring en de zwaarte van de functie hebben de ministers van Financiën en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties besloten om voor het nieuwe bestuurslid De Vries van de uitzondering in de WNT gebruik te maken. De Vries ontvangt een inkomen - conform de individuele uitzondering zoals voorzien in de WNT - van € 218.950 inclusief pensioenbijdrage van de werkgever en vaste onkostenvergoeding. In het geval van herbenoeming zal dat bedrag in drie jaar tijd worden afgebouwd naar € 209.000. De benoeming van De Vries en de beloningen van Van Vroonhoven en De Vries zijn gepubliceerd in de Staatscourant (jaargang 2015, nr. 27396).

Op grond van het bepaalde in de WNT en de beleidsregel toepassing WNT is de bezoldiging van Chief operations officer (COO) Van den Hurk omgerekend naar jaarbasis gelijk aan het bezoldigingsmaximum van WNT-II.

De rapportage luidt als volgt:

2015							
Functie	Dagen in dienst	Omvang dienstverband (in fte)	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Doorsnee pensioenpremielasten en overige beloningen betaalbaar op termijn (*)	Totale bezoldiging volgens WNT	
Topfunctionarissen							
M.W.L. van Vroonhoven	Voorzitter	365	1,0	202.942	7.163	20.369	230.474
G.J. Everts	Bestuurslid	365	1,0	270.514	5.782	19.293	295.589
H.W.O.L.M. Korte	Bestuurslid	365	1,0	270.514	5.782	19.293	295.589
F. de Vries (vanaf 1 oktober 2015)	Bestuurslid	92	1,0	48.594	1.445	5.147	55.187
Th.F. Kockelkoren (tot 15 april 2015)	Bestuurslid	103	1,0	88.951	1.642	3.657	94.250
Th.F. Kockelkoren (vanaf 15 april 2015 tot 16 oktober 2015)	Adviseur	185	1,0	159.766	2.949	6.568	169.284
F.J.J.G. van den Hurk (vanaf 1 oktober 2015)	Chief operations officer	92	1,0	38.273	1.445	5.147	44.866

2014							
Functie	Dagen in dienst	Omvang dienstverband (in fte)	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Doorsnee pensioenpremielasten en overige beloningen betaalbaar op termijn (*)	Totale bezoldiging volgens WNT	
Topfunctionarissen							
M.W.L. van Vroonhoven (vanaf 1 april 2014)	Voorzitter	275	1,0	154.068	5.372	16.135	175.575
G.J. Everts	Bestuurslid	365	1,0	252.040	5.730	37.819	295.589
H.W.O.L.M. Korte	Bestuurslid	365	1,0	252.040	5.730	37.819	295.589
Th.F. Kockelkoren	Bestuurslid	365	1,0	286.504	5.730	41.758	333.992

* De gerapporteerde werkgeversbijdrage in de pensioenpremie betreft, met uitzondering van die voor de heer Kockelkoren, een berekende bruto doorsneepremie waarbij met de eigen bijdrage van de bestuurder rekening is gehouden. De WNT-tabel maakt hierdoor een zuivere vergelijking met het WNT-bezoldigingsmaximum mogelijk. Dit omdat dat maximum eveneens op de systematiek van doorsneepremie is gebaseerd. De in de WNT-rapportage opgenomen werkgeversbijdrage in de pensioenpremie van de heer Kockelkoren betreft de werkelijke premie van een toegezegde bijdrageregeling.

De in deze rapportage vermelde bestuursleden en (niet-)topfunctionarissen hebben in 2014 en in 2015 met uitzondering van functionaris 3 geen uitkeringen ontvangen in de vorm van bonussen of in verband met het beëindigen van een dienstverband. De bij de niet-topfunctionarissen vermelde functionaris 3 heeft in 2015 een bonus ontvangen.

2015							
Funcitie	Dagen in dienst	Omvang dienstverband (in fte)	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Doorsnee pensioenpremielasten en overige beloningen betaalbaar op termijn (*)	Totale bezoldiging volgens WNT	
Niet-topfunctionarissen							
Functionaris 1	Hoofd	365	1,0	192.610	-	23.331	215.941
Functionaris 2 (vanaf 1 februari 2015)	Hoofd	334	1,0	171.940	-	19.627	191.566
Functionaris 3	Hoofd	365	1,0	159.242	-	23.331	182.572
Functionaris 4	Senior medewerker	365	1,0	174.918	-	23.331	198.249

De beloningen van twee afdelingshoofden zijn boven de WNT-norm omdat deze functionarissen beschikken over specifieke kennis en ervaring op hun vakgebied die noodzakelijk is voor de goede vervulling van hun functie. Hiervoor ontvangen zij een toegekende markttoeslag. Door de uitbetaling van niet-opgenomen-verlofuren komt de beloning van een senior medewerker dit jaar boven de WNT-norm. De AFM zal actief sturen op het zo veel mogelijk voorkomen van de situatie dat niet-topfunctionarissen boven de WNT-norm uitkomen.

	2015	2014
	Vaste jaarlijkse bezoldiging	Vaste jaarlijkse bezoldiging
Raad van toezicht		
P. Rosenmöller (vanaf 15 juli 2015)	12.345	-
D.C.C. van Everdingen	22.465	11.524
R. Becker (vanaf 15 juli 2015)	8.230	-
B. Koolstra (vanaf 15 juli 2015)	8.230	-
A.M.H. van Gaal (van 15 juli 2015 tot 1 januari 2016)	8.230	-
G.A. Möller (tot 5 januari 2015)	-	30.000
B.J.H.S. Feilzer (tot 11 december 2014)	-	25.000
H.M. Prast (tot 16 september 2014)	-	17.614
J.C.M. Schönfeld (tot 10 november 2014)	-	21.458

De WNT schrijft voor dat de jaarlijkse beloning van de voorzitter van de raad van toezicht in 2015 niet meer dan 15% van het WNT-bezoldigingsmaximum mag bedragen. Voor de overige raadsleden is dit percentage op 10% gesteld. Voor Van Everdingen geldt dat zij in de periode van 5 januari 2015 tot 15 juli 2015 waarnemend voorzitter is geweest met de daarbij behorende beloning.

Sinds 1 januari 2013 moeten de leden van de raad van toezicht hun vaste jaarlijkse bezoldiging met 21% btw bij de AFM in rekening brengen. Dit is het gevolg van aangepaste fiscale wet- en regelgeving per 1 januari 2013. De verantwoorde bezoldigingen zijn, conform de bepalingen van de WNT, weergegeven exclusief 21% btw.

e. AFSCHRIJVINGSLASTEN VASTE ACTIVA

	2015	Begroting 2015	2014
Geactiveerde ontwikkelde software	116	400	272
Totaal afschrijvingslasten immateriële vaste activa	116	400	272
Verbouwingen	640	702	494
Inventaris	307	385	314
Computerapparatuur & software	845	1.050	960
Totaal afschrijvingslasten materiële vaste activa	1.792	2.137	1.768
Totaal afschrijvingslasten vaste activa	1.908	2.537	2.040

De afschrijvingslasten op immateriële vaste activa vallen in 2015 € 0,3 miljoen lager uit dan in de begroting was opgenomen. De investeringen in maatwerksoftware zijn aanzienlijk lager dan begroot. Dit komt doordat voor nieuwe toezichtactiviteiten gebruik wordt gemaakt van applicaties die door ESMA worden ontwikkeld in plaats van de ontwikkeling van een systeem in eigen beheer. Daarnaast worden twee projecten later opgeleverd dan gedacht. Bij deze projecten wordt tevens (deels) gebruikgemaakt van licentieovereenkomsten voor bestaande software in plaats van het in eigen beheer ontwikkelen van maatwerksoftware.

De afschrijvingen op materiële vaste activa komen € 0,3 miljoen lager uit dan begroot. Voornamelijk doordat de investering in het kantoorpand ter verbetering van het werkklimaat later in het jaar heeft plaatsgevonden dan gepland. Daarnaast zijn de voorgenomen investeringen in computerapparatuur en standaardsoftware uiteindelijk lager uitgevallen dan waar, eind 2014, bij de begroting van de afschrijvingslasten rekening mee werd gehouden.

f. OVERIGE BEDRIJFSLASTEN

	2015	Begroting 2015	2014
Huisvestingslasten	5.113	5.110	4.924
Advieslasten	4.777	3.835	2.850
Incidentele lasten overstap pensioenuitvoerder	249	-	171
Informatiseringslasten	5.187	4.035	5.185
Algemene lasten	3.609	5.649	3.407
Totaal overige bedrijfslasten	18.934	18.628	16.537

De overige bedrijfslasten bedragen € 18,9 miljoen en zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot. Dit is het saldo van enerzijds hogere advieslasten, incidentele lasten overstap pensioenuitvoerder en informatiseringslasten en anderzijds lagere algemene lasten.

De advieslasten zijn € 0,9 miljoen hoger dan begroot. Dit is grotendeels het gevolg van een combinatie van hogere overige advieslasten (€ +1,5 miljoen) en lagere juridische lasten (€ -0,6 miljoen). De overige advieslasten zijn hoger door onder meer de begeleiding van een traject voor verdere professionalisering van de interne

organisatie, advieslasten bij de herbeoordeling van rentederivaten en advies over arbeidsvoorwaarden en de pensioenregeling. De juridische lasten zijn lager door minder procedures dan waarmee in de begroting rekening werd gehouden.

De incidentele lasten voor de overstap naar een nieuwe pensioenuitvoerder hebben betrekking op niet-begrote lasten door vertraging in de afwikkeling van de liquidatie van Stichting Pensioenfonds Mercurius Amsterdam.

De informatiseringslasten zijn € 1,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt onder meer door hogere lasten voor het gebruik en de instandhouding van hard- en software (€ +0,7 miljoen), het onderhoud van maatwerksoftware (€ +0,2 miljoen) als gevolg van de gedeeltelijke afwaardering van in eigen beheer ontwikkelde software, niet-begrote lasten voor het beschikbaar stellen van 0800- en 0900-nummers (€ +0,1 miljoen), en hogere lasten voor de inkoop van digitale abonnementen (€ +0,1 miljoen). De kosten voor instandhouding en gebruik van hard- en software zijn € 0,7 miljoen hoger door gebruikskosten en bijdragen voor de ontwikkeling van toezichtsystemen voor nieuwe (Europese) taken en de vervanging van een bestaand toezichtstelsel. Hiervoor is gedurende het jaar een bedrag toegewezen uit de begrote incidentele lasten. Dit wordt toegelicht onder de algemene lasten.

De algemene lasten zijn € 2,0 miljoen lager dan begroot. Belangrijkste redenen zijn een lagere dotatie aan de voorziening voor mogelijke oninbaarheid van vorderingen (€ -0,7 miljoen) vanwege een beter dan verwacht betaalgedrag en de besteding van de begrote post voor onvoorzien lasten. Een bedrag van € 1,4 miljoen is gedurende het jaar toegewezen aan inhuur van tijdelijke arbeidskrachten en advieslasten, beide ter verdere professionalisering van de interne organisatie, en aan informatiseringslasten voor de ontwikkeling van toezichtsystemen.

In de huisvestingslasten zijn de opbrengsten uit de onderverhuur van een deel van het door de AFM gehuurde kantoorpand als negatieve huisvestingslasten verantwoord. De totale opbrengsten uit de onderverhuur worden grotendeels gedurende het onderverhuurcontract gelijkmatig in de jaarrekening verantwoord. Hierbij is met de overeengekomen huurvrije perioden rekening gehouden. De opbrengsten uit de onderverhuurbedragen in 2015 € 0,8 miljoen. Tevens worden doorbelaste servicelasten in het kader van het onderverhuurcontract als negatieve huisvestingslasten verantwoord. Deze bedragen in 2015 € 40 duizend.

LASTEN ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

De lasten van de controle door de certificerend accountant zijn opgenomen onder de algemene lasten.

De onderverdeling van deze lasten naar soort vergoeding is als volgt:

	2015	Begroting 2015	2014
Honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening	212	180	207
Honoraria voor andere niet-controlediensten	13	15	15
Totaal lasten onafhankelijke accountant	224	195	222

De honoraria voor andere niet-controlediensten bestaan uit de lasten van het regulier jaarlijks onderzoek naar de kosten en declaraties van het bestuur en de raad van toezicht. In de lasten van de onafhankelijke accountant zijn de geschatte lasten verwerkt van de werkzaamheden die toezien op het lopende verslagjaar.

g. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

	2015	Begroting 2015	2014
Interestlasten	21	88	185
Interestbaten	56	38	159
Totaal financiële baten en lasten	-34	50	26

De financiële baten en lasten zijn € 0,1 miljoen gunstiger dan begroot. Doordat begin 2015 nieuwe leningen zijn afgesloten met een rente van 0%, zijn de rentelasten voor langlopende leningen lager dan begroot en lager dan in 2014. De interestbaten zijn lager dan in 2014 door verbeterd betaaldrag van de ondertoezichtstaande ondernemingen. Zij betalen hierdoor minder wettelijke rente.

h. LASTEN VAN HET TOEZICHT

In onderstaande tabel zijn de totaal gerealiseerde lasten, begrote lasten en de lasten van het voorgaand boekjaar samengevat, ingedeeld naar het wettelijk kader.

	2015	Begroting 2015	2014
Doorlopend toezicht Wbft	77.967	79.218	72.777
Eenmalige verrichtingen Wbft	8.330	7.682	7.881
Totaal Wbft	86.297	86.900	80.658
Totaal BES	288	321	288
Totaal lasten van het toezicht	86.585	87.221	80.947

Op grond van de Wbft moet inzichtelijk worden gemaakt wat de lasten bedragen voor het toezicht op de BES-eilanden (Caribisch Nederland, ofwel Bonaire, Sint Eustatius en Saba) uit hoofde van de Wet financiële markten BES (Wfm BES) en de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme BES (Wwft BES). De afwijking tussen de begrote en gerealiseerde lasten is in de onderdelen d tot en met g toegelicht.

TOELICHTING OP DE BALANS

(bedragen in duizenden euro's, tenzij anders aangegeven)

i. IMMATERIËLE VASTE ACTIVA

Dit betreft de geactiveerde lasten van door de AFM ontwikkelde of aangeschafte maatwerksoftware.

Het verloop is als volgt:

	2015	2014
Stand per 1 januari	631	654
Investeringen	198	250
Afschrijvingen	-116	-272
Desinvesteringen	-160	-
Stand per 31 december	554	631
Cumulatieve aanschafwaarde	5.350	5.312
Cumulatieve afschrijvingen	-4.795	-4.680
Boekwaarde per 31 december	554	631

De specificatie hiervan luidt als volgt:

	Stand per 31 december 2014	Investeringen	Afschrijvingen	Desinves- teringen	Ingebruikname maatwerk- software	Stand per 31 december 2015
Maatwerksoftware	195	65	-116	-	243	386
Maatwerksoftware in ontwikkeling	437	134	-	-160	-243	167
Totaal immateriële vaste activa	631	198	-116	-160	-	554

Vanaf 2015 maakt de AFM onderscheid tussen maatwerksoftware en maatwerksoftware in ontwikkeling. Maatwerksoftware in ontwikkeling betreft maatwerksoftware die nog niet in gebruik is genomen. Na ingebruikname worden investeringen in deze ontwikkelde software naar de post maatwerksoftware overgeboekt waarop vervolgens wordt afgeschreven.

Voor de in de balans opgenomen immateriële vaste activa (ontwikkelingslasten) is krachtens Titel 9 Boek 2 BW een wettelijke reserve verplicht ter grootte van de boekwaarde. Het is de AFM echter niet toegestaan eigen vermogen aan te houden. Daarom is geen wettelijke reserve gevormd.

j. MATERIËLE VASTE ACTIVA

Het verloop is als volgt:

	2015	2014
Stand per 1 januari	4.269	4.875
Investerings	1.345	1.183
Afschrijvingen	-1.792	-1.768
Desinvesteringen	-185	-20
Stand per 31 december	3.637	4.269
Cumulatieve aanschafwaarde	36.891	35.731
Cumulatieve afschrijvingen	-33.254	-31.462
Boekwaarde per 31 december	3.637	4.269

De specificatie luidt als volgt:

	Stand per 31 december 2014	Investerings	Afschrijvingen	Desinvesteringen	Stand per 31 december 2015
Verbouwingen	1.669	679	-640	-125	1.583
Inventaris	1.147	66	-307	-	906
Computerapparatuur & software	1.453	600	-845	-60	1.148
Totaal materiële vaste activa	4.269	1.345	-1.792	-185	3.637

De rubriek 'verbouwingen' betreft geactiveerde bouwkundige aanpassingen aan het door de AFM gehuurde kantoorpand. Bij 'computerapparatuur & software' zijn standaard hardware- en software-uitgaven geactiveerd. Geactiveerde uitgaven aan maatwerksoftware zijn onder 'immateriële vaste activa' (i) verantwoord.

k. DEBITEUREN

	2015			Totaal
	< 43 dagen	43 - 75 dagen	> 75 dagen	
Debiteursaldi bestaande uit heffingen gesplitst naar ouderdom ultimo 2015	16.424	235	985	17.645
Debiteursaldi bestaande uit boetes en dwangsommen gesplitst naar ouderdom ultimo 2015	-	150	992	1.142
Voorzien vanwege risico oninbaarheid				-1.775
Balanswaarde debiteuren per 31 december 2015				17.012

	2014			Totaal
	< 43 dagen	43 - 75 dagen	> 75 dagen	
Debiteurensaldi bestaande uit heffingen gesplitst naar ouderdom ultimo 2014	5.875	1.389	917	8.181
Debiteurensaldi bestaande uit boetes en dwangsommen gesplitst naar ouderdom ultimo 2014	113	50	2.248	2.411
Voorzien vanwege risico oninbaarheid				-3.174
Balanswaarde debiteuren per 31 december 2014				7.418

Bij de verdeling naar ouderdom is gekozen voor bovenstaande uitsplitsing omdat deze goed aansluit bij het incassoproces. De heffingen hebben een vervalttermijn van 42 dagen en worden bij het uitblijven van betaling indien noodzakelijk overgedragen aan het incassobureau.

Het saldo voorzien vanwege het risico op oninbaarheid van € 1,8 miljoen (2014: € 3,2 miljoen) bestaat voor € 0,7 miljoen (2014: € 0,9 miljoen) uit heffingen en voor € 1,1 miljoen (2014: € 2,2 miljoen) uit boetes en verbeurde dwangsommen. Het hogere debiteurensaldo ten opzichte van 31 december 2014 komt met name doordat een deel van de heffingen later dan voorgaand jaar is gefactureerd.

Voor heffingen wordt de post 'voorzien vanwege risico oninbaarheid' statisch bepaald. Het percentage heffingen waarop binnen 12 maanden geen betaling wordt ontvangen, is in 2015 gedaald tot 0,3%. Voor boetes en verbeurde dwangsommen wordt de post 'voorzien vanwege risico oninbaarheid' per individuele vordering vastgesteld volgens de statische methode. Deze post is inclusief de vorderingen waarvan de AFM de kans op oninbaarheid hoog inschat.

I. KORTLOPENDE VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	2015	2014
Vooruitbetaalde huur	1.163	1.154
Diverse vooruitbetaalde lasten	1.450	1.553
Nog te factureren heffingen en overige zaken	2.512	1.523
Jaarafrekening pensioenpremie	225	20
Overige overlopende activa	344	131
Balanswaarde kortlopende vorderingen en overlopende activa per 31 december	5.694	4.381

De post 'nog te factureren heffingen en overige zaken' bedraagt vooral nog op te leggen heffingen voor het doorlopend toezicht voor ondernemingen waarvan de maatstaf ultimo 2015 nog niet was vastgesteld. Belangrijkste categorie hierbij zijn de beleggingsinstellingen (AIFM) of icbe's, waarvan in 2015 voor het eerst een bewerkelijk proces van het verzamelen van de maatstafwaarde moest worden doorlopen.

De post 'jaarafrekening pensioenpremie' is in 2015 hoger dan in 2014 door een relatief hoge creditering bij de (voorlopige) eindafrekening over 2015. De post 'overige overlopende activa' is hoger dan vorig jaar door de vooruitbetaling van een WIA-excedentverzekering.

m. LIQUIDE MIDDELEN

	2015	2014
Kas	2	-
Rekening-courant Ministerie van Financiën	13.031	13.966
Balanswaarde liquide middelen per 31 december	13.033	13.966

De rekening-courant ministerie van Financiën betreft een met het ministerie van Financiën afgesloten rekening-courantovereenkomst met kredietfaciliteit. Hiermee voorziet de AFM in haar kredietbehoefte voor de korte termijn. De limiet is in 2015 met € 11,5 miljoen verhoogd en bedraagt per 31 december 2015 € 36,0 miljoen. Voor het niet-benutte deel van de faciliteit worden geen kosten in rekening gebracht. Tevens heeft de AFM in 2015 voor € 19,0 miljoen langlopende vastrentende kredieten bij de Staat afgesloten (zie punt o). Beide verruimingën houden verband met de afschaffing van de overheidsbijdrage in 2015.

Ook beschikt de AFM over een huurwaarborgrekening. Deze loopt bij het ministerie van Financiën (zie punt p) en deze dient ter dekking van lopende bankgaranties die aan de verhuurder van het AFM-kantoorpand zijn verstrekt. Deze rekening is onder de 'Financiële vaste activa' verantwoord.

n. VOORZIENINGEN

	2015				2014
	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal	Totaal
Pensioenvoorziening	1.700	-	-	1.700	2.685
Voorziening pensioengratificaties	474	-	-	474	477
Jubileavoorziening	1.239	10	64	1.313	1.424
Voorziening overgangsregelingen medewerkers	31	61	54	146	229
Voormalige-Wabb-reserve	-	-	279	279	279
Balanswaarde voorzieningen per 31 december	3.443	72	396	3.911	5.095

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

	2015	2014
Pensioenvoorziening		
Balanswaarde 1 januari	2.685	5.393
Dotatie	-	507
Oprenting	-	17
Vrijval	-23	-
Uitgave	-962	-3.232
Balanswaarde per 31 december	1.700	2.685

	2015	2014
Voorziening pensioengratificaties		
Balanswaarde 1 januari	477	436
Dotatie	-	64
Oprenting	-	10
Actuariële resultaten	-	-29
Uitbetaald	-3	-4
Balanswaarde per 31 december	474	477
Jubileumvoorziening		
Balanswaarde 1 januari	1.424	1.137
Dotatie	-	166
Oprenting	-	24
Actuariële resultaten	-	215
Uitbetaald	-112	-117
Balanswaarde per 31 december	1.313	1.424
Voorziening overgangsregelingen medewerkers		
Balanswaarde 1 januari	229	384
Dotatie	-	18
Oprenting	2	20
Herziene berekening vanwege bijstellen diverse rekenparameters	5	39
Vrijval	-10	-96
Uitbetaald	-80	-136
Balanswaarde per 31 december	146	229
Voormalige-Wabb-reserve		
Balanswaarde 1 januari	279	279
Balanswaarde per 31 december	279	279

De pensioenvoorziening van de AFM werd tot 2015 actuariëel berekend. Die voorziening was gevormd in verband met de verplichting van de AFM naar Pensioenfonds AFM tot betaling van een jaarlijkse 10% herstelopslag op de premie gedurende de looptijd van het langetermijnherstelplan van het pensioenfonds. Als gevolg van de aanpassing van de pensioenregeling van de AFM per 1 januari 2016 en de daarmee samenhangende aanpassing van de financieringsafspraken met Pensioenfonds AFM vervalt de noodzaak voor het aanhouden van de voorziening. In 2015 is onder de oude afspraken voor het laatst de 10% herstelopslag op de premie betaald. Het restant van de voorziening bedraagt € 1,7 miljoen. Dit bedrag staat gelijk aan het bedrag van de nog niet betaalde toekomstige herstelopslagen. In het kader van de aanpassing van de arbeidsvoorwaarden van de AFM per 1 januari 2016 wordt het bedrag in 2016 gestort in het Pensioenfonds AFM.

De beleidsdekkingsgraad van Pensioenfonds AFM per 31 december 2015 is voorlopig vastgesteld op 102,3%. De dekkingsgraad werd tot en met 2014 berekend op basis van het oude Financieel Toetsingskader en bedroeg per 31 december 2014 108,7%.

De voorziening pensioengratificaties betreft rechten van werknemers bij het einde van hun dienstverband vanwege het bereiken van de (pre)pensioengerechtigde leeftijd. De jubileavoorziening heeft betrekking op rechten van werknemers bij een dienstverband van 10, 20, 30 en 40 jaar. Beide voorzieningen worden in 2016 grotendeels uitgekeerd als gevolg van de aanpassing van de arbeidsvoorwaarden van de AFM per 1 januari 2016. In het kader van een overeengekomen overgangsregeling blijft voor een beperkte groep medewerkers een deel van de regelingen (en dus van de voorzieningen) in stand.

De 'voorziening overgangsregelingen medewerkers' heeft betrekking op (mogelijke) aanspraken voor compensatie van verschillen in de arbeidsvoorwaarden van personeel dat in het kader van een toezichtoverdracht bij de AFM is gekomen.

De 'voormalige-Wabb-reserve' (Wet Assurantiebemiddelingsbedrijf) is in 2006 gevormd uit een ontvangen bedrag van € 0,9 miljoen van de Sociaal Economische Raad (SER). Deze voorziening is ter dekking van arbeidsrechtelijke afspraken die zijn gemaakt bij de overgang naar de AFM per 1 januari 2006 van een aantal personeelsleden van de SER, vanwege de inwerkingtreding van de Wet financiële dienstverlening. Een eventueel ongebruikt gebleven deel wordt op termijn gerestitueerd aan marktpartijen.

o. LANGLOPENDE LENINGEN

Ministerie van Financiën	2015			2014
	< 1 jaar	1-5 jaar	Totaal	Totaal
Overige schulden, Lening 2011-1	-	-	-	10.000
Overige schulden, Lening 2015-1	-	6.000	6.000	-
Overige schulden, Lening 2015-2	-	6.000	6.000	-
Overige schulden, Lening 2015-3	-	7.000	7.000	-
Balanswaarde langlopende schulden per 31 december	-	19.000	19.000	10.000

	Lening	Rentevoet	Aflossingsdata
Lening 2011-1	10.000	1,83%	02-02-15
Lening 2015-1	6.000	0,00%	02-02-17
Lening 2015-2	6.000	0,00%	02-02-18
Lening 2015-3	7.000	0,00%	04-02-19

In 2015 is de laatste van de drie in 2011 afgesloten leningen afgelost. In 2015 zijn drie nieuwe langlopende leningen bij de Staat afgesloten voor een totaalbedrag van € 19,0 miljoen. De AFM beperkt hiermee deels het renterisico over haar financieringsbehoefte. Deze leningen hebben een vast rentepercentage gedurende de looptijd. De reële waarde wijkt niet significant af van de nominale waarde.

p. DE FINANCIËLE VERHOUDING TUSSEN DE AFM EN HET MINISTERIE VAN FINANCIËN

Deze ziet er als volgt uit:

		2015	2014
Rekening-courant ministerie van Financiën	Zie punt m. Liquide middelen	13.031	13.966
Huurwaarborgrekening		1.026	1.026
Langlopende leningen ministerie van Financiën	Zie punt o. Langlopende leningen	-19.000	-10.000
Nog terug te betalen overheidsbijdrage		-34	-132
		-4.977	4.860

De huurwaarborgrekening dient ter dekking van lopende bankgaranties die ten behoeve van de verhuurder van het AFM-kantoorpand zijn verstrekt. Deze huurwaarborgrekening loopt tot en met 2017. In 2015 heeft zich hierin geen mutatie voorgedaan. De huurwaarborgrekening staat gepresenteerd onder de financiële vaste activa.

De nog terug te betalen overheidsbijdrage ministerie van Financiën heeft betrekking op het BES-toezicht (Caribisch Nederland). De nog terug te betalen overheidsbijdrage ministerie van Financiën staat gepresenteerd onder de kortlopende schulden.

q. TE VERREKENEN EXPLOITATIESALDO

Te verrekenen exploitatiesaldo Wbft	2015	Begroting 2015	2014
Te verrekenen exploitatiesaldo Wbft met de markt uit voorgaand jaar (A)	4.628	-	3.977
Heffingen doorlopend toezicht	76.363	79.824	50.350
Heffingen eenmalige verrichtingen	7.272	7.076	5.924
Boetes en dwangsommen te verrekenen met de marktpartijen	2.500	-	4.806
Boetes en dwangsommen toekomstend aan de overheid	1.025	-	-
Overheidsbijdrage	-	-	20.231
Totaal opbrengsten	87.159	86.900	81.311
Lasten doorlopend toezicht	77.967	79.218	72.778
Lasten eenmalige verrichtingen	8.330	7.682	7.881
Totaal lasten	86.297	86.900	80.659
Exploitatieververschil lopend jaar (B)	862	-	651
Te verrekenen exploitatiesaldo Wbft in volgend jaar (=A+B)	5.491	-	4.628
Waarvan te verrekenen in volgend jaar met de markt	4.466	-	4.628
Waarvan aan de overheid af te dragen	1.025	-	-

Een positief te verrekenen bedrag betekent een vordering van de marktpartijen en/of overheid op de AFM. In deze jaarrekening is het te verrekenen exploitatiesaldo en het vergelijkend cijfer onder de kortlopende schulden opgenomen.

Exploitatiever verschillen treden jaarlijks op door verschillen tussen de begrote en werkelijke lasten en opbrengsten.

Per 1 januari 2015 is in artikel 7 van de Wbft opgenomen dat de AFM de opbrengsten van boetes en lasten onder dwangsom tot een bedrag van € 2,5 miljoen per jaar niet afdraagt aan de Staat. Deze gerealiseerde baten tot € 2,5 miljoen worden in het daaropvolgende jaar verrekend met de heffing voor het doorlopend toezicht. De gerealiseerde baten boven € 2,5 miljoen, in 2015 € 1,0 miljoen, komen via de bestemming van het exploitatiesaldo toe aan de Staat.

Het bedrag onder 'te verrekenen in volgend jaar met de markt' ad € 4,5 miljoen is het resultaat van:

- 1) een te verrekenen bedrag uit 2014 (€ +4,6 miljoen);
- 2) lager dan begrote opbrengsten uit heffingen voor doorlopend toezicht (€ -3,5 miljoen);
- 3) lager dan begrote lasten voor doorlopend toezicht (€ +1,3 miljoen);
- 4) meer tekort dan begroot op eenmalige verrichtingen (€ -0,5 miljoen) en
- 5) niet begrote opbrengsten uit boetes en dwangsommen te verrekenen met de markt (€ +2,5 miljoen).

Exploitatiesaldo BES	2015	Begroting 2015	2014
Heffingen	12	11	13
Overheidsbijdrage BES	276	310	275
Totaal opbrengsten	288	321	288
Totaal lasten	288	321	288
Exploitatiesaldo BES	-	-	-

De overheid vergoedt de lasten voor het BES-toezicht (Caribisch Nederland) voor zover de marktbijsdrage niet toereikend is. Het exploitatieverschil is daarom gelijk aan nul.

Recapitulatie te verrekenen exploitatiesaldo

	Stand per 31 december 2015	Stand per 31 december 2014
Te verrekenen met de markt in 2016 (respectievelijk 2015)	4.466	4.628
Te verrekenen met de overheid in 2016 (respectievelijk 2015)	1.025	-
Balanswaarde te verrekenen exploitatiesaldo per 31 december	5.491	4.628

Het voorstel voor bestemming van het exploitatiesaldo staat verwoord in deel III, 'overige gegevens'.

r. OVERIGE SCHULDEN EN OVERLOPENDE PASSIVA

	2015	2014
Niet opgenomen vakantiedagen en overuren	3.363	2.975
Schulden ter zake van pensioenen	-	1.700
Nog te betalen incidentele lasten overstap pensioenuitvoerder	248	148
Overige te betalen lasten	3.512	2.128
Balanswaarde overige schulden en overlopende passiva per 31 december	7.123	6.951

De post 'niet-opgenomen vakantiedagen en overuren' is met € 0,4 miljoen gestegen. Deze stijging komt door een toename van het aantal medewerkers in loondienst, hogere gemiddelde lasten per uur per medewerker en een toename van niet-opgenomen uren. De 'Overige te betalen lasten' bestaan voornamelijk uit nog te ontvangen facturen voor goederen en diensten. Eind 2015 is deze post € 1,4 miljoen hoger dan per balansdatum 2014. Dat houdt voornamelijk verband met de herstelacties in het kader van de herbeoordeling van rentederivaten. Voor deze herstelacties die doorlopen in 2016 zijn ten laste van het resultaat van 2015 reserveringen gedaan.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN VORDERINGEN

De vordering kan als volgt worden gespecificeerd:

	< 1 jaar	1-5 jaar	Totaal
Onderhuurovereenkomsten	1.013	1.013	2.026
Totaal niet in de balans opgenomen vorderingen	1.013	1.013	2.026

De huurder van de 4e en 5e verdieping heeft aan de AFM een bankgarantie verstrekt van totaal € 0,3 miljoen. De onderhuurovereenkomst loopt tot en met 2017.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN VERPLICHTINGEN

De verplichtingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Huurovereenkomsten	4.688	4.688	-	9.375
Kantoormachines	310	285	10	605
Verzekeringen	27	-	-	27
Overige lease-overeenkomsten	70	93	-	162
Totaal niet in de balans opgenomen verplichtingen	5.094	5.065	10	10.170

Aan de verhuurder van het kantoorpand van de AFM is per 1 januari 2009 een bankgarantie afgegeven van € 1,0 miljoen. Het huurcontract loopt tot en met 2017.

NIET VERWERKTE VERPLICHTINGEN

AANSPRAKELIJKSTELLINGEN

De AFM is in een aantal zaken aansprakelijk gesteld. Als niet verwerkte verplichtingen worden zaken aangemerkt waarbij de AFM het voorsnog niet waarschijnlijk acht dat het tot een veroordeling van de toezichthouder zal komen en/of waarbij de omvang van de uitstroom van middelen niet met voldoende betrouwbaarheid kan worden vastgesteld. Hierbij is uitgegaan van de beschikbare informatie ten tijde van het vaststellen van de jaarstukken en/of is de AFM gesterkt door de adviezen van de betrokken juridische adviseurs. De relevante lopende zaken worden hieronder toegelicht. Hierbij moeten we opmerken dat per 1 juli 2012 een beperkt aansprakelijkheidsregime geldt voor het handelen of nalaten van de AFM na deze datum. Op grond van artikel 1:25d, tweede lid, Wft geldt dat de AFM niet aansprakelijk is voor schade veroorzaakt door een handelen of nalaten in de uitoefening van een op grond van een wettelijk voorschrift opgedragen taak of verleende bevoegdheid, tenzij deze schade in belangrijke mate het gevolg is van een opzettelijk onbehoorlijke taakuitoefening of een opzettelijke onbehoorlijke uitoefening van bevoegdheden of in belangrijke mate te wijten is aan grove schuld.

Aansprakelijkstelling vanwege afwijzing vergunningaanvraag Optieclub.nl B.V.

In december 2012 heeft Optieclub.nl een vergunning aangevraagd voor het verlenen van beleggingsdiensten als bedoeld in artikel 2:96 Wft. De AFM heeft deze aanvraag op 1 mei 2014 afgewezen. Deze partij stelt schade te hebben geleden door deze afwijzing. Bij besluit van 28 augustus 2014 is het hiertegen gemaakte bezwaar ongegrond verklaard. Op 16 januari 2015 heeft de rechtbank het beroep van Optieclub.nl gegrond verklaard, de beslissing op bezwaar vernietigd en de AFM opgedragen een nieuw besluit te nemen. Vervolgens heeft de rechtbank het onderzoek heropend met betrekking tot het door partij ingediende verzoek om schadevergoeding. De AFM heeft hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak van de rechtbank Rotterdam van 16 januari 2015 inzake Optieclub B.V.

Aansprakelijkstelling door R. Homburg, Homburg Bondclaim Ltd. en Homburg Shareclaim Ltd.

De heer R. Homburg, Homburg Bondclaim Ltd. en Homburg Shareclaim Ltd. (tezamen Homburg) hebben bij de Supreme Court of Nova Scotia (Canada) een claim ingediend tegen onder meer de AFM en De Nederlandsche Bank (DNB).

De claim komt er op neer dat AFM en DNB hebben samengespannen tegen Richard Homburg teneinde hem en Homburg Invest Inc. (HII) te dwingen Nederland te verlaten. Daarbij zouden zij hun bevoegdheden hebben misbruikt, door onder andere naar Canadees recht onrechtmatige eisen gesteld te hebben aan HII.

In eerste instantie zal de rechter zich over het beroep van de AFM en DNB op immuniteit moeten uitspreken. Volgens de AFM en DNB is de Canadese rechter namelijk op grond van de Canadese Immunity Act niet bevoegd om kennis te nemen van deze claim. Homburg beroept zich echter op twee uitzonderingen in deze wet.

Een aantal in 2014 nog opgenomen niet-verwerkte verplichtingen is in 2015 afgewikkeld. Hiervan is één dossier afgewikkeld zonder uitstroom van middelen en van een ander dossier is de verplichting onder de 'overige schulden en overlopende passiva' verantwoord.

VRIJWARINGEN

De AFM heeft met Stichting Pensioenfonds AFM (Pensioenfonds AFM) en met Stichting Pensioenfonds Mercurius Amsterdam (Mercurius) eind 2013 een overeenkomst gesloten en hen gevrijwaard. In deze overeenkomst is de collectieve waardeoverdracht van Mercurius naar Pensioenfonds AFM vastgelegd, conform artikel 83 van de Pensioenwet. Mercurius is gevrijwaard voor alle mogelijke aanspraken die (voormalige) medewerkers van de AFM op basis van hun pensioenovereenkomst met de AFM op Mercurius na de collectieve pensioenoverdracht naar Pensioenfonds AFM zouden kunnen hebben. Ook zijn Pensioenfonds AFM en de (mede)beleidsbepalers van Pensioenfonds AFM gevrijwaard voor alle mogelijke risico's die uit deze overeenkomst van collectieve waardeoverdracht en vrijwaring zouden kunnen voortvloeien. Tevens is Pensioenfonds AFM gevrijwaard voor alle negatieve financiële gevolgen die het fonds mogelijk ondervindt in verband met de invoering van het Pensioenakkoord AFM 2016. Pensioenfonds AFM is gevrijwaard voor alle mogelijke aanspraken die voormalige medewerkers van de AFM op basis van hun pensioenovereenkomst met de AFM op Pensioenfonds AFM zouden kunnen hebben na de invoering van het Pensioenakkoord AFM 2016.

VERBONDEN PARTIJEN

Pensioenfonds AFM

De AFM heeft de pensioenregeling bij Pensioenfonds AFM ondergebracht. Hiervoor heeft de AFM met Pensioenfonds AFM een uitvoeringsovereenkomst afgesloten. Voor een nadere toelichting van de transacties naar aanleiding van deze uitvoeringsovereenkomst, verwijzen wij naar de volgende onderdelen in de jaarrekening:

- Waarderingsgrondslagen voor de balans, onderdeel voorzieningen;
- Onderdeel d. Personeelslasten, specificatie van de pensioenlasten;
- Onderdeel l. Kortlopende vorderingen en overlopende activa, jaarafrekening pensioenpremie;
- Onderdeel n. Voorzieningen, pensioenvoorziening;
- Onderdeel r. Overige schulden en overlopende passiva, schulden ter zake van pensioenen;
- Niet verwerkte verplichtingen, vrijwaringsen.

De transacties met Pensioenfonds AFM hebben op een zakelijke grondslag plaatsgevonden.

Ministerie van Financiën

De AFM is een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO). De minister van Financiën beschikt over de volgende wettelijke en statutaire bevoegdheden bij de AFM:

- Instemmingsrecht ten aanzien van door de raad van toezicht vastgestelde of gewijzigde profielschets voor bestuursleden van de AFM;
- Door middel van een koninklijk besluit het benoemen van bestuursleden van de AFM;
- Het kunnen schorsen van bestuursleden van de AFM en door middel van een koninklijk besluit het kunnen ontslaan van bestuursleden van de AFM, wanneer zij niet meer voldoen aan de eisen voor de uitoefening van hun functie of daarin op ernstige wijze zijn tekortgeschoten;
- Instemmingsrecht inzake door de raad van toezicht vastgestelde bezoldiging van bestuurders;
- Het toebedelen van nieuwe taken. Hiervoor voert het bestuur van de AFM een uitvoeringstoets uit, die na de goedkeuring hiervan door de raad van toezicht, aan de minister van Financiën wordt voorgelegd;

- De voorzitter en de leden van de raad van toezicht worden door de minister van Financiën benoemd en een lid van de raad kan in geval van ongeschiktheid of onbekwaamheid voor de functie door de minister worden geschorst of worden ontslagen. Tevens dient de raad van toezicht een profielschets voor de raad van toezicht op te stellen. Met de vaststelling of wijziging van deze profielschets dient de minister van Financiën in te stemmen;
- Met inachtneming van de WNT, het vaststellen van de bezoldiging van de leden van de raad van toezicht;
- Het bijwonen van het adviserend panel van de AFM;
- Het goedkeuren van de begroting en de jaarrekening van de AFM;
- Het bepalen van de bestemming van een batig liquidatiesaldo indien het bestuur van de AFM besluit tot het ontbinden van de stichting AFM;
- Inzagerecht in de controlewerkzaamheden van de certificerende accountant van de AFM;
- Instemmingsrecht inzake voorgestelde wijzingen van de statuten van de AFM.

Voor een nadere toelichting van de transacties met het ministerie van Financiën verwijzen wij naar de volgende onderdelen in de jaarrekening:

- Onderdeel b. Boetes en dwangsommen, Boetes en dwangsommen toekomend aan de overheid;
- Onderdeel c. Overheidsbijdragen, totaal BES;
- Onderdeel p. De financiële verhouding tussen de AFM en het ministerie van Financiën.

De transacties met het ministerie van Financiën hebben op een zakelijke grondslag plaatsgevonden.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft inzake de AFM de volgende wettelijke en statutaire bevoegdheden:

- Het goedkeuren van de begroting en de jaarrekening van de AFM;
- Het bijwonen van het adviserend panel van de AFM;
- Inzagerecht in de controlewerkzaamheden van de certificerende accountant van de AFM.

Tussen het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de AFM hebben geen materiële transacties in 2015 plaatsgevonden.

REALISATIE 2015, BEGROTING 2015 EN 2016*(bedragen in duizenden euro's)*

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de in 2015 begrote en gerealiseerde, en de voor 2016 begrote baten en lasten.

	2015	Begroting 2015	Begroting 2016
Baten			
Heffingen	83.646	86.911	91.759
Boetes	3.476	-	-
Dwangsommen	48	-	-
Overheidsbijdragen	276	310	397
Totale baten	87.447	87.221	92.156
Lasten			
Personeelslasten	65.776	66.006	69.318
Afschrijvingen vaste activa	1.908	2.537	2.581
Overige bedrijfslasten	18.934	18.628	20.292
Totale lasten	86.619	87.171	92.190
Financiële baten en lasten	-34	50	-34
Som der lasten	86.585	87.221	92.156
EXPLOITATIESALDO	862	-	-

De begroting 2016 is te vinden op de website van de AFM (www.afm.nl).

Het totaal in 2016 door de AFM te heffen bedrag is € 87,3 miljoen. Dit is het saldo van de begrote heffingen 2016 ad € 91,8 miljoen minus het met de markt te verrekenen exploitatiesaldo van € 4,5 miljoen (zie voorstel voor bestemming van het te verrekenen bedrag in deel III, 'overige gegevens').

Amsterdam, 14 maart 2016

Bestuur

ir. M.W.L. van Vroonhoven MBA, voorzitter

mr. drs. G.J. Everts

drs. H.W.O.L.M. Korte

prof. mr. dr. F. de Vries

Raad van toezicht

P. Rosenmöller, voorzitter

mr. D.C.C. van Everdingen, vicevoorzitter

drs. R. Becker MBA

B. Koolstra

III OVERIGE GEGEVENS

INHOUDSOPGAVE

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	165
Bestemming van het exploitatiesaldo	170

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: De raad van toezicht van de Stichting Autoriteit Financiële Markten

Verklaring over de jaarrekening 2015

Ons oordeel

Wij hebben de financiële overzichten die deel uitmaken van het jaarverslag 2015 van de Stichting Autoriteit Financiële Markten (AFM) te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geven de financiële overzichten een getrouw beeld van:

- zowel de grootte en de samenstelling van het vermogen van de AFM per 31 december 2015 en van het resultaat over 2015, zoveel mogelijk in overeenstemming met de overeenkomstige toepassing van Titel 9 Boek 2 BW en de Beleidsregels toepassing Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT);
- de financiële rechtmatigheid van de baten, lasten en balansmutaties over 2015 in overeenstemming met de overeenkomstige toepassing van de Comptabiliteitswet 2001 en de daaruit voortvloeiende regelgeving.

Deze financiële overzichten bestaan uit:

- de jaarrekening 2015 bestaande uit de balans per 31 december 2015, de staat begrotings- en realisatiecijfers (baten en lasten) over 2015 en het kasstroomoverzicht over 2015 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving, het WNT-overzicht en andere toelichtingen (zoals opgenomen op de pagina's 132 t/m 162 van deel II Jaarrekening);
- de op pagina 122 van deel I Activiteitenverslag opgenomen Verantwoording rechtmatigheid financieel beheer.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting AFM zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 866.000. De materialiteit is gebaseerd op 1% van de omvang van de totale lasten zoals opgenomen in de jaarrekening 2015. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de auditcommissie gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van al hetgeen is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

De kwaliteit en functionaliteit van de IT-omgeving

De AFM is in belangrijke mate afhankelijk van de IT-omgeving voor de continuïteit van haar bedrijfsactiviteiten. Voor de verantwoording over de beheersing hiervan verwijzen wij naar hoofdstuk 3 van Deel 1 Activiteitenverslag van het jaarverslag. Wij hebben gedurende onze controle de IT-omgeving onderzocht. Dit onderzoek is uitgevoerd door IT-auditors. Het onderzoek omvatte een beoordeling van de ontwikkelingen in de IT-omgeving, de inrichting van de IT governance en het toetsen van relevante interne beheersingsmaatregelen voor IT-systemen en processen die voor de controle van de jaarrekening relevant zijn. Uit ons onderzoek is gebleken dat de general IT-controls nog niet van voldoende niveau zijn om een meer systeemgerichte controleaanpak mogelijk maken.

De AFM heeft met handmatige controles de juiste en volledige verwerking van de heffingen vastgesteld. Deze controles zijn noodzakelijk vanwege het ontbreken van geautomatiseerde controles in het heffingenproces en doordat de gegevensoverdracht tussen de verschillende systemen niet in alle gevallen volledig is.

Toename van onrechtmatigheden in het inkoopproces

De AFM moet zich op grond van de kaderwet zelfstandige bestuursorganen ook verantwoorden over de rechtmatige inning en besteding van middelen. Daartoe neemt het bestuur in het jaarverslag een rechtmatigheidsverklaring op. Wij hebben deze verklaring onderzocht, waarbij we aandacht besteed hebben aan de interne beheersingsmaatregelen die bijdragen aan het oordeel over de rechtmatigheid van de baten en lasten. Verder hebben we inlichtingen ingewonnen bij het bestuur en het management.

De AFM heeft in haar inkoopproces in 2015 meer onrechtmatigheden geconstateerd dan in voorgaande jaren. De onrechtmatigheden overschrijden de daarvoor geldende rapporteringstolerantie van 1% van de gerealiseerde lasten met 0,1%. De AFM heeft dit toegelicht in de Verantwoording rechtmatigheid financieel beheer als onderdeel van het jaarverslag. Zie hiervoor Deel 1 Activiteitenverslag pagina 122.

Herijking arbeidsvoorwaarden en herziening pensioenregeling

Naar aanleiding van een herijking van de arbeidsvoorwaarden en een herziening van de pensioenregeling is eind 2015 een akkoord gesloten tussen het bestuur en de OR van de AFM. De pensioenregeling van de

AFM is per 1 januari 2016 gewijzigd van een toegezegde bijdrageregeling naar een collectieve beschikbare premieregeling. Daarnaast is er sprake van een versoering van de arbeidsvoorwaarden. Wij hebben geverifieerd of de gevolgen van het akkoord, voor zover relevant voor de jaarrekening 2015, zijn verwerkt.

Afronding herbeoordeling rentederivatendossiers

De AFM heeft op 3 december 2015 aangegeven dat het proces rondom het herbeoordelen van rentederivatendossiers van banken niet in 2015 kan worden afgesloten. Een substantieel deel van de herbeoordelingen dient opnieuw plaats te vinden. De AFM is een onderzoek gestart naar de oorzaken van de geconstateerde tekortkomingen in het toezicht. Dit betekent dat de AFM extra kosten maakt voor het toezicht, die niet zijn voorzien in de begrotingen van 2015 en 2016. Dit is van belang omdat de AFM alle lasten die aan het toezicht zijn toe te rekenen doorberekent aan onder toezicht staande instellingen. Wij hebben de gevolgen hiervan beoordeeld, voor zover relevant voor de controle van de jaarrekening. Dit betreft bijvoorbeeld de onderbouwing voor de extra kosten en de toerekening van de kosten aan een periode. Wij hebben specifieke werkzaamheden verricht voor de controle van de onderbouwing van de kosten. Daarvoor hebben wij inlichtingen ingewonnen bij het management en hebben wij een verificatie uitgevoerd van de kostenraming voor het afronden van het toezicht op de herbeoordeling van de rentederivatendossiers.

Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

De AFM is als zelfstandig bestuursorgaan gehouden aan de WNT. Wij hebben de totstandkoming van de verantwoording bezoldiging topfunctionarissen beoordeeld. Tevens hebben wij vastgesteld dat de toelichting voldoet aan de eisen zoals opgenomen in de WNT. Door de verlaging van de WNT-norm in 2015 zijn meerdere niet-topfunctionarissen opgenomen in de verantwoording. Overeenkomstig de WNT heeft de AFM de pensioenpremies omgerekend naar een doorsneepremie. Wij verwijzen hiervoor naar de Toelichting op de staat van baten en lasten, onderdeel Bezoldiging bestuur en raad van toezicht en enkele niet-topfunctionarissen op pagina 143 t/m 145 van Deel 2 Jaarrekening.

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur van de stichting AFM is verantwoordelijk voor het opmaken van de financiële overzichten die het vermogen, het resultaat en de financiële rechtmatigheid getrouw dienen weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, zoveel mogelijk in overeenstemming met de overeenkomstige toepassing van Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW), de Beleidsregels toepassing WNT en voor de financiële rechtmatigheid in overeenstemming met de overeenkomstige toepassing van de Comptabiliteitswet 2001 en de daaruit voortvloeiende regelgeving. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te ontbinden. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude ontdekken.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Verklaring betreffende het jaarverslag en de overige gegevens

Wij vermelden op basis van de wettelijke verplichtingen onder Titel 9 Boek 2 BW (betreffende onze verantwoordelijkheid om te rapporteren over het jaarverslag en de overige gegevens):

- dat wij geen tekortkomingen hebben geconstateerd naar aanleiding van het onderzoek of het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de door Titel 9 Boek 2 BW vereiste overige gegevens zijn toegevoegd;
- dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Benoeming

Wij zijn door de raad van toezicht op 2 juli 2013 benoemd als accountant van Stichting AFM vanaf de controle van het boekjaar 2013 en zijn sinds die datum tot op heden de externe accountant.

Overige aangelegenheden

Zoals aangegeven in de paragraaf 'verantwoordelijkheden van de accountant' baseren wij onze controlewerkzaamheden op risico-inschattingen dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat. Het door ons gehanteerde materieel belang is gebaseerd op uitgangspunten die bij accountantscontroles in de publieke sector gangbaar zijn. De Stichting AFM voert immers hoofdzakelijk publieke taken uit.

Den Haag, 14 maart 2016

Auditdienst Rijk

A.J.M. Kerkvliet RE RA

BIJLAGE BIJ DE CONTROLEVERKLARING

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden en de Beleidsregels toepassing WNT, inclusief het Controleprotocol WNT, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving. En het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening vanuit alle zaken die wij met de raad van toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

BESTEMMING VAN HET EXPLOITATIESALDO

Het te verrekenen bedrag 2015 in 2016 (Wbft) van € 5,5 miljoen zoals vermeld bij onderdeel q van de jaarrekening vloeit voor € 1,0 miljoen conform artikel 7 derde lid Wbft naar de overheid en wordt conform artikel 13 tweede lid Wbft voor € 4,5 miljoen betrokken bij de berekening van het aan de markt in rekening te brengen bedrag voor 2016.

BIJLAGEN

Bijlage 1 - Overzicht toezichtmaatregelen

Toezichtscategorie	1. Formele toezichtmaatregelen								2. Informele toezichtmaatregelen en signalen		
	Aangifte	Aanwijzing	Boete	Klacht accountantskamer	Last onder dwangsom	Mededeling (civielrechtelijk)	Openbare waarschuwing	Vergunningintrekking	Normoverdragend gesprek/brief	Waarschuwingsgesprek/brief	Signaal TSC
Aanbieders van Krediet	0	0	0	0	0	0	0	0	6	2	0
Accountantsorganisaties	0	0	0	1	0	0	0	0	4	0	0
Adviseurs en bemiddelaars	0	1	2	0	2	0	0	5	118	52	0
Banken, Elektronisch geldinst. en Clearinginst.	0	0	2	0	0	0	0	0	9	1	0
Belggingsinst. en aanb. v. beleggingsobjecten	0	0	0	0	0	0	2	0	32	8	0
Beleggingsond. niet voor eigen rek. excl. MTF	0	0	1	0	6	0	5	0	153	22	0
Beleggingsondernemingen voor eigen rekening	0	1	2	0	0	0	0	0	10	0	0
Betaalinstellingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Effectenuitgevende instellingen Markt	1	0	9	0	0	0	0	0	88	8	0
Effectenuitgevende instellingen verslaggeving	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0
Financiële infrastructuur, marktexploit., MTF	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pensioenfondsen en Premiepensioeninst.	0	0	0	0	0	0	0	0	27	0	0
Verzekeraars, leven en pensioen	0	1	1	0	0	0	0	0	32	0	0
Verzekeraars. schade	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
BES	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Centrale tegenpartijen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Verzekeraars, zorg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Niet van toepassing	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6.976
Totaal 2015	1	7	17	1	8	6	7	5	481	94	6.976
Totaal 2014	2	8	31	1	26	3	12	23	301	170	6.908
Totaal 2013	0	10	20	0	14	5	30	31	331	191	6.497

Bijlage 2 - Lijst van afkortingen

ACM	Autoriteit Consument & Markt
ADR	Auditdienst Rijk
AIFM	Alternative Investment Fund Managers
AIFMD	Alternative Investment Fund Managers Directive
ASIC	Australian Securities and Investments Commission
AMF	Autorité des Marchés Financiers
AOV	Arbeidsongeschiktheidsverzekering
AQTF	Audit Quality Task Force
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BaFin	Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht
Big-4	Big-4: KPMG, PricewaterhouseCoopers, EY, Deloitte
BO	BeleggingsOnderneming
CAIM	Common Audit Inspection Methodology
CER	Committee on Emerging Risks
CFTC	Commodity Futures Trading Commission
CMU-initiatief	Europese initiatief Capital Markets Union
COO	Chief Operations Officer
CSDR	Central Securities Depositories Regulation
DNB	De Nederlandsche Bank
EAIG	European Audit Inspection Group
EBA	European Banking Authority
EECS	European Enforcement Coordination Sessions
EIOPA	European Insurance and Occupational Pensions Authority
ELTIF	European Long Term Investment Funds
EMIR	European Market Infrastructure Regulation
ESMA	European Securities and Markets Authority
ESRB	European Systemic Risk Board
FCA	Financial Conduct Authority
FEC	Financieel Expertise Centrum
FinCoNet	International Financial Consumer Protection Organisation
FINRA	Financial Industry Regulatory Authority
FIOD	Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst
FISMA	Federal Information Security Management Act
FIU	Financial Intelligence Unit
FSC	Financieel Stabiliteitscomité
HFT	High Frequency Trading
IAASB	International Auditing and Assurance Standards Board
IAIS	International Association of Insurance Supervisors

Bijlage 2 - Lijst van afkortingen

IASB	International Accounting Standards Board
IESBA	International Ethics Standards Boards for Accountants
IFIAR	International Forum of Independent Audit Regulators
IFRS IC	International Financing Reporting Standards Interpretation Committee
IFRS TRG	IFRS Transition Resource Group for Revenue Recognition
IOSCO	International Organization of Securities and Markets Authority
IOSCO CER	IOSCO Committee on Emerging Risk
KBC	Klantbelang centraal
KFD	Kwaliteit van Financiële Dienstverlening
KGI	Koersgevoelige informatie
KID	Key Investor Document
LTV	Loan To Value
MAR	Market Abuse Regulation
MiFID II	Markets in Financial Instruments Directive II
MJA	Meerjaren Agenda
MMOU	Multilateral Memorandum of Understanding
NBA	Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants
NRVT	Nederlands Register Vastgoed Taxateurs
NVB	Nederlandse Vereniging van Banken
NVGA	Nederlandse Vereniging van Gevolgmachtigde Assurantiebedrijven
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
OM	Openbaar Ministerie
OOB	Organisatie van Openbaar Belang
PCAOB	Public Company Accounting Oversight Board
PRIIPS	Packaged Retail and Insurance based Investment Products
PUO	Pensioen Uitvoerings Organisatie
SA	Self Assessment
SEC	Securities and Exchange Commission
SFTR	Securities Financing Transactions Regulation
SRA	Samenwerkende Registeraccountants en Accountants-Administratieconsulenten
TRS	Transaction Reporting System
UCITS	Undertakings for Collective Investment in Transferable Securities
VKM	Vergelijkende Kosten Maatstaf
VO-raad	Voortgezet Onderwijs raad
Wft	Wet op het financieel toezicht
WNT	Wet Normering Topinkomens
Wwft	Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme
ZBO	Zelfstandig Bestuursorgaan